

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ІШКІ ІСТЕР МИНИСТРЛІГІ

Тергеу департаменті
Бәрімбек Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы

ЕСІРТКІ ҚЫЛМЫСТАРЫН АШУ МЕН ТЕРГЕУДІҢ КЕЙБІР ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Оқу - тәжірибелік құрал

НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ РАСКРЫТИЯ И РАССЛЕДОВАНИЯ НАРКОПРЕСТУПЛЕНИЙ

Учебно-практическое пособие

АСТАНА
2025

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ІШКІ ІСТЕР МИНИСТРЛІГІ**

**ТЕРГЕУ ДЕПАРТАМЕНТІ
БӘРІМБЕК БЕЙСЕНОВ АТЫНДЫҒЫ ҚАРАҒАНДЫ АКАДЕМИЯСЫ**

**ЕСІРТКІ ҚЫЛМЫСТАРЫН АШУ МЕН
ТЕРГЕУДІҢ КЕЙБІР ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ**

Оқу - тәжірибелік құрал

**АСТАНА
2025**

ӘОЖ 343
КБЖ 67.410

Есірткі қылмыстарын ашу мен тергеудің кейбір ерекшеліктері: оқу-тәжірибелік құрал: — Астана: Қазақстан Республикасының Ішкі істер министрлігі, 2025 – 233 бет

*Осы оқу-тәжірибелік құрал Ішкі істер министрі полиция генерал-лейтенанты **Е.С. Саденовтің**, Ішкі істер министрінің орынбасары, з.ғ.к. полиция генерал-майоры **С.А. Адиловтың** жалпы редакциясымен әзірленген.*

Рецензенттер: «Bolashaq» академиясы қаржылық және құқықтық пәндер кафедрасының профессоры, з.ғ.к., доцент А.Л. Хан, Б. Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы қылмыстық процесс кафедрасының бастығы, з.ғ.к., полиция полковнигі Т.Н. Сүлейменов.

Оқу-тәжірибелік құралын Қазақстан Республикасы ІІМ Тергеу департаменті мен Қазақстан Республикасы ІІМ Б. Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы дайындады.

ӘОЖ 343
КБЖ 67.410

© Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрлігі, 2025

МАЗМҰНЫ

НЕГІЗГІ ҰҒЫМДАР, АНЫҚТАМАЛАР	7
КІРІСПЕ	10
1 тарау	
ЕСІРТКІ ҚЫЛМЫСТАРЫ БОЙЫНША ШАҚЫРУЛАРДАҒЫ ПАТРУЛЬДІК-БЕКЕТ ҚЫЗМЕТІ ҚЫЗМЕТКЕРЛЕРІНІҢ ІС-ҚИМЫЛ АЛГОРИТМІ	12
2 тарау	
ЕСІРТКІ ҚЫЛМЫСТАРЫН АШУ (АЛУ) ЖӘНЕ ТЕРГЕП-ТЕКСЕРУ, ОНЫҢ ІШІНДЕ ІС ЖҮРГІЗУДІ КОНТАКТІСІЗ ТӘСІЛМЕН ЖАСАУ АЛГОРИТМІ	14
2.1 Жедел-тергеу тобының оқиға болған жердегі іс-қимыл алгоритмі	14
2.1.1 <i>Есірткі құралдарын, оның ішінде синтетикалық есірткілерді алу ерекшеліктері</i>	17
2.1.2 <i>Анықтау мақсатында жеке тінту жүргізу және есірткі, оның ішінде синтетикалық заттарды алу тәртібі</i>	22
2.2 Тергеушінің күдіктімен жұмыс істеуінің іс-қимыл алгоритмі	25
2.3 Сараптама тағайындау: түрлері, сарапшыларға қойылатын сұрақтар	30
2.4 Есірткі қылмыстарын, оның ішінде синтетикалық есірткілерді сатуға және айналымға шығаруға қатысты қылмыстарды ашудың кейбір ерекшеліктері	33
2.5 Куәдан, қорғауға құқығы бар куәдан жауап алудың ерекшеліктері	34
2.6 Наркозертханаларында есірткі құралдарының заңсыз жасауды ашу және тергеу	35
2.6.1 <i>Есірткі зертханаларын анықтау әдістері</i>	38
2.6.2 <i>Тінту және алу техникасы мен тактикасы. Тінтуге дайындық</i>	38
2.6.3 <i>Интернет арқылы есірткіні таратумен байланысты қылмыстарды ашу. Қылмыстық сәйкестендіру және құжаттау қызметі</i>	39
3 тарау	
ЕСІРТКІ ҚЫЛМЫСТАРЫН СОТҚА ДЕЙІНГІ ТЕРГЕП-ТЕКСЕРУ БАРЫСЫНДА ПРОЦЕССУАЛДЫҚ ҚАТЕЛЕРДІ БОЛДЫРМАУ БОЙЫНША ҰСЫНЫМДАР	40
3.1 Қосарлы алу	40
3.2 Алу жүргізу ережелерін сақтамау	43
3.2.1 <i>Алуды сапасыз хаттамалау (күнді, алынған заттарды дұрыс көрсетпеу, куәгерлердің қолдарының болмауы)</i>	43

3.2.2	<i>Куәгерлердің қатысуынсыз алу жүргізу</i>	48
3.2.3	<i>Алу жүргізу кезінде бейнежазба түсірілімінің сапасыздығы (сапасыз бейнетүсірілім, үзілістің болуы)</i>	49
3.3	Жеке тінту жүргізу ережелерінің сақталмауы	52
3.3.1	<i>Материалдарды сотқа жібермеу немесе санкция алуға уақтылы жібермеу, сондай-ақ жеке тінту қатысушыларына құқықтары мен міндеттерін түсіндірмеу</i>	52
3.3.2	<i>Тінту жүргізілетін адамға қарсы жыныстағы адамның жеке тінту жүргізуі</i>	54
3.3.3	<i>Куәгерлердің қатысуынсыз жеке тінту жүргізу/жеке тінту кезінде заттай дәлелдемелерді алу хаттамасын толтыру (оқиға болған жерді қарап-тексеру)</i>	54
3.3.4	<i>Сапасыз бейнетіркеу жүргізу</i>	56
3.4	Өз өндірісіне істі қабылдамай тергеу әрекеттерін жүргізу	58
3.5	СДТБТ-да тіркелгенге дейін тергеу әрекеттерін жүргізу	59
3.6	Тінту жүргізу ережелерін сақтамау	62
3.6.1	<i>Сапасыз бейнетіркеу немесе бейне түсірілімнің болмауы</i>	62
3.6.2	<i>Оқиға болған жерді қарап-тексеру хаттамасымен заттай дәлелдемелерді алу</i>	65
3.6.3	<i>Қатысушыларға құқықтары мен міндеттерін түсіндірмеу</i>	67
3.6.4	<i>Материалдарды сотқа жібермеу немесе санкция алуға уақтылы жібермеу</i>	67
3.6.5	<i>Бұрын сотталған адамдарды куәгер ретінде тарту, тергеу әрекетіне кәмелетке толмаған куәгердің қатысуы</i>	68
3.6.6	<i>Куәгерлердің қатысуынсыз тінту жүргізу</i>	69
3.7	Ұстап алу мен алу барысында бейнетіркеудің болмауы	70
3.8	Патрульдік қызметкерлерде бейнежетонның болмауы/ бейнежазба сапасының нашарлығы	71
3.9	Қылмыстық теріс қылық туралы хаттама жасау мерзімін бұзу/алдын ала тергеу жүргізуді тағайындамау	73
3.10	Оқиға болған жерді қарап-тексеру ережелерін сақтамау	75
3.10.1	<i>Оқиға болған жерді қарап-тексеру хаттамасының сапасыздығы</i>	75
3.10.2	<i>Оқиға болған жерді қарап-тексеру қатысушыларына құқықтары мен міндеттерін түсіндірмеу</i>	78
3.10.3	<i>Оқиға болған жерді қарап-тексеруді куәгерлердің қатысуынсыз жүргізу</i>	79
3.11	Сатып алу тіркеуінің бақылауы болмауы/сапасыз бейне түсіруді жүргізу	79
3.12	Заттай дәлелдемелерді тиісінше орамау	80
3.13	Сот ісін жүргізу тілін таңдаумен байланысты бұзушылықтар	82

3.14 Жедел іздестіру шараларын растайтын материалдарсыз қылмыстық істерді тіркеу	83
4 тарау	
ЕСІРТКІ ҚҰРАЛДАРЫНЫҢ, ПСИХОТРОПТЫҚ ЗАТТАРДЫҢ, ОЛАРДЫҢ ТЕКТЕСТЕРІНІҢ, ПРЕКУРСОРЛАРДЫҢ ЖӘНЕ КҮШТІ ЗАТТАРДЫҢ ЗАҢСЫЗ АЙНАЛЫМЫ ҮШІН ЖАУАПКЕРШІЛІК ТУРАЛЫ ҚЫЛМЫСТЫҚ ЗАҢНАМАНЫҢ НОВЕЛЛАЛАРЫ	84
ҚОРЫТЫНДЫ	93
<i>1-қосымша</i>	<i>94</i>
<i>2-қосымша</i>	<i>95</i>
<i>3-қосымша</i>	<i>97</i>
<i>4-қосымша</i>	<i>98</i>
<i>5-қосымша</i>	<i>99</i>
<i>6-қосымша</i>	<i>101</i>
<i>7-қосымша</i>	<i>104</i>
<i>8-қосымша</i>	<i>106</i>
<i>9-қосымша</i>	<i>107</i>
<i>10-қосымша</i>	<i>109</i>
<i>11-қосымша</i>	<i>112</i>
<i>12-қосымша</i>	<i>114</i>
ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ	115

НЕГІЗГІ ҰҒЫМДАР, АНЫҚТАМАЛАР

Практикалық оқу құралында тиісті анықтамасы бар мынадай терминдер қолданылады:

Контактсіз әдіс — тікелей физикалық контактсіз қашықтықта іске асырылатын әрекеттер.

Есірткі құралдарын, психотроптық заттар мен прекурсорларды дайындау — олардың көмегімен есірткі құралдарын, психотроптық заттар мен прекурсорларды алуға болатын процесс (*өндірісті қоспағанда*), сондай-ақ есірткі құралдарын, психотроптық заттар мен прекурсорларды басқа есірткі құралдарына, психотроптық заттар мен прекурсорларға айналдыру.

Криптовалюта Bitcoin (Cryptocurrency) — біраттас есеп айырысу бірлігін пайдаланатын пирингтік төлем жүйесі. Өзірлеушілердің мақсаты екі тарап арасында, үшінші – кепілгер тарапсыз, электрондық төлем жүзеге асырылған кезде толығымен қайтымсыз мәмілелер жүйесін құру болды. Тараптардың ешқайсысы, оның ішінде сыртқы әкімшіліксіз (администраторсыз) (*банк, салық, сот және басқа да мемлекеттік органдар*) транзакцияны жоя алмайды, бұғаттай алмайды, даулай алмайды немесе мәжбүрлей алмайды.

Наркозертхана — химиялық жабдықтар мен реактивтерді пайдалана отырып, есірткі құралдарын немесе психотроптық заттарды өндіру жүзеге асырылатын орын.

Нашақорлық — есірткіге, психотроптық затқа, олардың тектесіне тәуелділіктен туындаған ауру, бұл дененің физикалық және психикалық функцияларының едәуір бұзылуына әкеледі.

Есірткі — Қазақстан Республикасында бақылауға жататын есірткі құралдарының, психотроптық заттар мен прекурсорлардың тізіміне енгізілген, оларды теріс пайдалануы мүмкін салдарларға байланысты халықтың денсаулығына ықтимал қауіп төндіретін есірткі, психотроптық заттар, олардың тектестері ретінде жіктелген өсімдіктер, заттар немесе препараттар.

Есірткі құралдары — Қазақстан Республикасының заңнамасына, 1961 жылғы Есірткі құралдары туралы бірыңғай конвенцияға, оған 1972 жылғы Хаттамаға сәйкес енгізілген түзетулермен бақылауға жататын есірткі құралдарының, психотроптық заттар мен прекурсорлардың тізіміне енгізілген синтетикалық немесе табиғи тектес заттар.

Есірткі құралдарының, психотроптық заттар мен прекурсорлардың айналымы — құрамында есірткі бар өсімдіктерді өсірумен, жинаумен және дайындаумен, есірткі құралдарын психотроптық заттар мен прекурсорлар әзірлеумен, өндірумен, өңдеумен, әкелумен, әкетумен, транзитпен, тасымалдаумен, жөнелтумен, сатып алумен, сақтаумен, бөлумен, өткізумен, пайдаланумен, жоюмен байланысты Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес рұқсат етілген және бақыланатын қызмет түрлері.

Есірткі құралдарының, психотроптық заттардың, олардың тектестерінің және прекурсорларының заңсыз айналымы — Қазақстан Республикасының заңнамасын бұза отырып жүзеге асырылатын есірткі құралдарының, психотроптық заттар мен прекурсорлардың айналымы.

Есірткі құралдарын, психотроптық заттар мен прекурсорларды пайдалану — есірткі құралдарын, психотроптық заттар мен прекурсорларды мақсатты қолдану.

Есірткі құралдарын, психотроптық заттар мен прекурсорларды тасымалдау және жөнелту — тасымалдау тәсіліне және сақтау орнына қарамастан, Қазақстан Республикасының шегінде есірткі құралдарын, психотроптық заттарды немесе прекурсорларды өткізу жөніндегі іс-қимылдар.

Есірткі құралдарын, психотроптық заттар мен прекурсорларды қайта өңдеу — препаратта есірткі құралдарының, психотроптық заттар мен прекурсорлардың шоғырлануын арттыру нәтижесінде тазарту (*бөгде қоспалардан тазарту*), сондай-ақ олардың негізінде есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорлар болып табылмайтын заттарды алу әрекеттері.

Прекурсорлар — Қазақстан Республикасының заңнамасына, Қазақстан Республикасының халықаралық шарттарына, оның ішінде есірткі құралдарының заңсыз айналымына қарсы күрес туралы 1988 жылғы¹. БҰҰ Конвенциясына сәйкес Қазақстан Республикасында бақылауға жататын есірткі құралдарының, психотроптық заттар мен прекурсорлардың тізіміне енгізілген есірткі құралдарын, психотроптық заттарды, олардың тектестерін өндіру, дайындау, өңдеу кезінде пайдаланылатын заттар.

Есірткі құралдарын, психотроптық заттар мен прекурсорларды сатып алу — сатып алу, басқа тауарлар мен заттарға айырбастау, қарызды төлеу, қарызға алу немесе сыйлық ретінде алу, табылған заттарды беру, құрамында есірткі бар жабайы өсімдіктерді немесе олардың бөліктерін, жинау аяқталғаннан кейін осындай өсімдіктердің қорғалмаған дақылдарының қалдықтарын және т.б. жинау.

Есірткі құралдарын, психотроптық заттар мен прекурсорларды өндіру — есірткі құралдарын, психотроптық заттар мен прекурсорларды химиялық заттардан және (немесе) өсімдіктерден не басқа да есірткі құралдарынан, психотроптық заттар мен прекурсорлардан алуға бағытталған үздіксіз процесс.

Есірткі құралдарын, психотроптық заттар мен прекурсорларды өткізу — есірткі құралдарын, психотроптық заттарды, олардың тектестерін, прекурсорларды бір адамның иелігінен басқалардың иелігіне заңсыз өткізудің не берудің (*сату, сыйға тарту, борыш төлеу, айырбастау, қарыз берудің, инъекциялар арқылы басқа адамға енгізудің, оның ішінде контактісіз тәсілмен, интернет ресурстар мен электрондық әмияндарды және т.б. пайдалану*) кез келген тәсілдері.

Күшті әсер ететін заттар — уыттылығы жоғары, тұтынуы адамның өмірі мен денсаулығына зиянды әсер ететін, Қазақстан Республикасының

¹Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 10 шілдедегі N 279 Заңы «Есірткі, психотроптық заттар, сол тектестер мен прекурсорлар және олардың заңсыз айналымы мен теріс пайдаланылуына қарсы іс-қимыл шаралары туралы» 31 т. // URL: <https://adilet.zan.kz/>

заңнамасына сәйкес адам өмірі мен денсаулығына зиянды, күшті әсер ететін заттар тізбесіне енгізілген шығу тегі табиғи, синтетикалық және биосинтетикалық (*химиялық немесе биологиялық қоспалы*) заттар .

Есірткі құралдарын, психотроптық заттар мен прекурсорларды сақтау — кінәлінің нақты иелігінде тиісті рұқсатсыз есірткі құралдарын, психотроптық заттарды, олардың тектестерін, оларды дайындау немесе қайта өңдеу үшін пайдаланылатын құралдарды немесе жабдықтарды, сондай-ақ прекурсорлардың (*өзімен бірге, құпия жерде, үй-жайда, көлік құралында және басқа жерлерде*) болуына байланысты қасақана әрекеттер және оларды сақтау уақыты¹.

¹Қазақстан Республикасының 2020 жылғы 7 шілдедегі № 360-VI ҚРЗ Кодексі «Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы» 135-1 т. // URL: <https://adilet.zan.kz/>

¹ Қазақстан Республикасы Жоғарғы Соты Пленумының Қаулысы 1998 жылғы 14 мамыр N 3 «Есірткінің, психотроптық заттардың, сол тектестер мен прекурсорлардың заңсыз айналымына қатысты істер бойынша заңнаманы қолдану туралы» // URL: <https://adilet.zan.kz/>

КІРІСПЕ

Есірткі құралдарының, психотроптық заттардың, олардың тектестердің, прекурсорлардың және күшті әсер ететін заттардың заңсыз айналымы халықтың денсаулығы үшін де, Қазақстан Республикасының қоғамдық және Ұлттық қауіпсіздігі үшін де аса елеулі қатерлердің бірі болып табылады. Соңғы жылдары синтетикалық есірткіні тұтынудың өсуі, олардың жастар арасында тез таралатыны ерекше алаңдаушылық туғызуда. Бұл процесс ұлттың денсаулығы мен генофондына нұқсан келтіріп қана қоймай, бүкіл қоғам мен жалпы мемлекет үшін де ұзақ мерзімді жағымсыз салдардың тууына себепкер болады.

Бұл жойқын құбылысқа қарсы күрестің шұғыл қажеттілігін Қазақстан Республикасының Президенті Қ-Ж.Қ. Тоқаев 2014 жылғы 16 мамырда Ұлттық құрылтайда есірткі саудасын өскелең ұрпақтың болашағын улайтын «нағыз індет» деп сипаттап өтті. Мемлекет басшысы өз сөзінде есірткі қылмысына қарсы күрестегі күш-жігерді жандандырудың маңыздылығына назар аударып, құқық қорғау органдарының алдына осы сын-қатерді еңсеру жөнінде нақты міндет қойды.

Есірткінің заңсыз айналымына қарсы күресті күшейту мақсатында 2025 жылғы 2 қаңтарда «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне есірткі, психотроптық заттардың, сол тектестердің, прекурсорлардың және күшті әсер ететін заттардың заңсыз айналымына қарсы іс-қимыл мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасының Заңы қабылданды.

Бүгінгі таңда есірткінің таралуы барған сайын күрделі және китұртқы түрлеріне ие болуда. Осындай көріністердің бірі есірткі құралдарын, психотроптық заттарды, синтетикалық жаңалықтарды тегін жарнамалауды, клиенттермен (тұтынушылармен) және құқық бұзушылыққа қатысушылармен физикалық байланыстың болмауын, электрондық төлем жүйелерін пайдалануды, есірткіні контактісіз беруді және т. б. қоса алғанда, заманауи ақпараттық технологияларды пайдалану болып табылады. Бұл сын-қатерлер құқық қорғау органдарынан жоғары кәсіби дағдыларды және қарастырылып отырған саладағы қылмыстарды ашу мен тергеудің инновациялық әдістерін қолдануды талап етеді.

Осы өзгерістер жағдайында есірткінің заңсыз айналымы фактілеріне жедел ден қою ғана емес, сонымен қатар есірткі құралдарын анықтауға және алуға, сондай-ақ қылмыстық әрекеттің барлық қатысушыларын анықтауға және қылмыстарды ашуға бағытталған тергеу әрекеттерін сапалы жүргізу де ерекше маңызды болып табылады.

Осыған байланысты құқық қорғау органдары қызметкерлерінің кәсібилігін арттыруға, сондай-ақ табысты тергеуде шешуші рөл атқаратын іс жүргізу нормаларын сөзсіз сақтауға ерекше назар аудару қажет. Мәселен, 2021 жылдан бастап 2024 жылдың 10 айына дейінгі аралықта есірткі қылмыстары

бойынша тоқтатылған 12 206 қылмыстық істі талдау барысында ПО қызметкерлері жол берген 2 мың заң бұзушылық анықталды (16,4 %).

Процедуралық қателіктер тергеудің нәтижелілігіне және кінәлі адамдарды жауапқа тарту мүмкіндігіне әсер етеді. Олар іс бойынша фактілердің бұрмалануына, процеске қатысушылардың құқықтары мен заңды мүдделерінің бұзылуына, сондай-ақ қоғамның құқық қорғау органдарына деген сенімінің жоғалуына әкелуі мүмкін.

Оқу құралында жедел-тергеу тобының, патрульдік-бекеттік қызметтің іс-қимыл алгоритмі, құқық қорғау органдары қызметкерлерінің құқықтық сауаттылық деңгейін арттыруға, тергеу сапасын жақсартуға, сондай-ақ процестік қателіктердің алдын алуға бағытталған практикалық ұсынымдар ұсынылған, тергеу тәжірибесінен нақты мысалдар келтірілген. Есірткінің заңсыз айналымы үшін жауапкершілік туралы заңнамадағы өзгерістерге назар аударылды, бұл құқықтық ортадағы өзгерістерге тез бейімделуге мүмкіндік береді.

Бұл оқу құралы есірткінің заңсыз айналымына байланысты қылмыстарды анықтау, жолын кесу және тергеу саласында жұмыс істейтін патрульдік-бекеттік қызметтің, тергеу бөлімшелері мен анықтау органдарының қызметкерлеріне, сондай-ақ Қазақстан Республикасы ІІМ жоғары оқу орындарының оқытушылары мен курсанттарына арналған.

1-тарау.
ЕСІРТКІ ҚЫЛМЫСТАРЫ БОЙЫНША
ШАҚЫРУЛАРДАҒЫ ПАТРУЛЬДІК-БЕКЕТ ҚЫЗМЕТІ
ҚЫЗМЕТКЕРЛЕРІНІҢ ІС-ҚИМЫЛ АЛГОРИТМІ

Патрульдік-бекеттік қызметті атқару «Қазақстан Республикасы полиция қызметкерлерінің елді мекендерде және қала сыртындағы автомобиль жолдарында қоғамдық тәртіпті және жол қауіпсіздігін қорғауды қамтамасыз ету жөніндегі патрульдік-бекеттік қызметті атқару жөніндегі Нұсқаулықты бекіту туралы» Қазақстан Республикасы ПМ № 164 бұйрығына *(бұдан әрі — Бұйрық)* сәйкес жүзеге асырылады.

Қалыпты жағдай:

Патрульдік-бекеттік наряд *(бұдан әрі - ПБН)* ПО-ның ЖБО/кезекші бөлімінен есірткіге байланысты қылмыстық құқық бұзушылықтар бойынша оқиға болған жерге шығу туралы ақпарат алады *(мәселен, есірткі/синтетикалық заттарды табу немесе олардың таралуы туралы күдік)*.

Шығуға дайындық және оқиғаның мән-жайларын пысықтау

ПБН оқиға орнына кезекші ЖБО тапсырмасы бойынша барған кезде:

- бақылау камерасын қолдану және барлық әрекеттерді тіркеу;
- іздеуде жүрген адамдардың белгілерін және патрульдеу аумағындағы объектілерді қоса алғанда, маршруттың ерекшеліктерін және жедел жағдайды зерделеу қажет.

Ескерту:: ПБН аудио -, фото - немесе бейнежазба жүргізіліп жатқанына немесе жүргізілмегеніне қарамастан, құқық қорғау органдарының беделін түсіретін іс-әрекеттер жасамай, өзінің қызметтік құзыретін Қазақстан Республикасының заңнамасы шеңберінде жүзеге асыруға міндетті.

Полиция қызметкерлерінің қызметіндегі -аудио, -фото және -бейнежазба процесін азаматтар олардың заңды құқығы ретінде қабылдауы қажет және қылмыстық құқық бұзушылық жасалған жерді белгілеу, оқиға орнында іс жүргізу әрекеттерін жүргізу, сондай-ақ үшінші тұлғалардың әкімшілік іс жүргізу процесіне араласуы, осылайша қызметтік міндеттерін орындауға кедергі келтіретін жағдайларын қоспағанда, оған сабырлы түрде жауап беруі керек.

Қызметтік қызметті тіркеудің осындай фактілері туралы ашық көздерде *(әлеуметтік желілерде)* ақпараттың болуына немесе болмауына қарамастан, командирге баяндау қажет *(Бұйрықтың 23-тармағы)*.

Оқиға орнына келгенде, ПБН мыналарды орындауы қажет:

- оқиға орнын визуалды түрде қарап, кінәлі тұлғаларды, куәгерлерді анықтап, есірткі заттарын табу;

Ескерту: ұстау себебін түсіндіру қажет (бағыттама, күдікті мінез-құлық немесе тіркелген ақпараттың болуы).

- егер заңды талаптарға бағынбаса, ПБН қызметкерлері ӘҚБтК-нің 667-бабы (құқық қорғаушы немесе арнайы мемлекеттік орган қызметкерінің, әскери полиция органының, мемлекеттік фельдъегерлік қызметінің, сот орындаушысының заңды бұйрығына немесе талабына бағынбау) бойынша әкімшілік хаттама толтырып және ӘҚБтК-нің 785-бабының 1-бөлігінің 2-тармағына сәйкес (Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс жүргізу шараларын қамтамасыз ету) әкімшілік ұстауды жүзеге асыруы қажет;

- ЖБО-на анықталған фактілер және жедел-тергеу тобының (ары қарай - ЖТТ) келуі қажеттілігі туралы хабарлау, кейінгі процессуалдық рәсімдер үшін және басқа мүмкін күдіктілерді, куәгерлерді анықтау, заттай дәлелдемелердің сақталуын қамтамасыз ету мақсатында қосымша күштерді шақыру;

- ЖТТ келмей тұрып, егер күдікті тұлға сабырлы түрде әрекет етсе, оның қалталарын және басқа да заттарын ерікті түрде тапсыруды ұсыну (заттай дәлелдемелерді табу үшін);

- егер ерікті түрде тапсырудан бас тартса, ПБН күдікті тұлғаны ЖТТ-ге тапсыруға дейін күзету.

ӘҚБтК-нің 791-бабына сәйкес 2 куәгердің және бір жыныстағы адамның қатысуымен «Жеке басты жете тексеруді және жеке тұлғаның өзімен бірге алып жүрген заттарын жете тексеру» жүргізілуі мүмкін.

Тексеру нәтижелері бойынша хаттама жасау қажет.

Тыйым салынған заттарды лақтырып жіберген жағдайда (мысалы, бұта араларына) ПБН әрекеттер:

- лақтырылған заттарды ұстауға, жылжытуға немесе көтеруге қатаң тыйым салынады;

- қосымша күштермен бірлесіп, оқиға орнын қорғау және ЖТТ келгенге дейін заттай дәлелдемелерді сақтау жөнінде шараларды қолдану (мысалы, қоршау орнату, куәгерлерді тарту және т.б.).

ПБН-ЖТТ баяндамасы оқиға болған жерге шығу туралы дайындалған баянат, онда мына мәселелер көрсетіліп, жүзеге асырылады:

- оқиға болған жерге шығу күні, уақыты, орны және негізі;

- ұсталған күдікті адамдар (*аты-жөні, тексеру кезінде табылған заттар және т.б.*);

- анықталған куәгерлер (*аты-жөні*);

- жеке тексеру жүргізу туралы мәліметтер және табылған заттар мен заттай дәлелдемелер;

- оқиға орнындағы өзге де мән-жайлар (*күдіктілердің қашу әрекеттері, заттай дәлелдемелерді жасыру және т.б.*);

- әкімшілік ұстау және тексеру хаттамаларын қоса алғанда, қосымшалар (___ парақта).

Баянатқа міндетті түрде әкімшілік ұстау және тексеру хаттамалары қоса беріледі.

Тексеру және жеке тұлғаны анықтау

Қазақстан Республикасының «Ішкі істер органдары туралы» Заңының 6-бабының 2-тармағы 2-тармақшасына сәйкес, полиция қызметкерлері физикалық тұлғалардан олардың жеке басын куәландыратын құжаттарды, сондай-ақ ішкі істер органдарына жүктелген белгіленген ережелердің сақталуын тексеру үшін қажетті басқа да құжаттарды тексеруге құқылы.

Құжаттарды тексеру заңды негіздер болған жағдайда, мысалы, егер қызметкер тұлғаның құқық бұзушылық жасауға қатыстылығы туралы күдік туындағанда (*жарияланым, күдікті мінез-құлық және т.б.*) жүргізілуі тиіс.

Маңызды:

ПБН қызметкерлері күдіктілердің әрекеттерін тіркеу, сондай-ақ оқиғаға қатысты тергеуде мәні бар кез келген жағдайды тіркеу үшін бейнетіркегіштерді пайдалануға міндетті (*Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрлігінің 2014 жылғы 31 желтоқсандағы № 971 бұйрығына сәйкес «Қылмыстық және әкімшілік құқық бұзушылықтарды жасау фактілерін және ішкі істер органдары қызметкерлерінің әрекеттерін тіркеу үшін техникалық құралдарды пайдалану нұсқауын бекіту туралы»*).

Егер бейнетіркегіш ақаулы болса, ПБН қызметкері бұл туралы баянатта көрсетуге міндетті.

2-тарау.
ЕСІРТКІ ҚЫЛМЫСТАРЫН АШУ (ТӘРКІЛЕУ) ЖӘНЕ ТЕРГЕП-ТЕКСЕРУ, ОНЫҢ ІШІНДЕ ІС ЖҮРГІЗУДІ КОНТАКТІСІЗ ТӘСІЛМЕН ЖАСАУ АЛГОРИТМІ

2.1 ЖЕДЕЛ-ТЕРГЕУ ТОБЫНЫҢ ОҚИҒА БОЛҒАН ЖЕРДЕГІ ІС-ҚИМЫЛ АЛГОРИТМІ

Заттай дәлелдемелерді тиісінше тәркілеуді, олардың сақталуын және қылмыстық құқық бұзушылықты одан әрі ашуды қамтамасыз ету үшін мынадай ситуациялық есепті қарастырайық.

Мысал:

12.01.2024 ж. сағат 12.01-де Астана қ. ПД ЖБО операторы қаладан шыққан көлікті байқады. Көліктен шыққан жүргізушінің әрекеті күдік тудырды. Оқиға орнына патрульдік полиция экипажы жіберілді. Тәртіп сақшылары көлікті тоқтатты. Жүргізуші тоқтаған тұста «есірткі ораған бума» (закладки) қалдырғанын мойындады. Аталған жерде 67 полиэтиленге оранған ұнтаққа ұқсайтын зат табылды.

Нәтижесінде ЖБО оқиға болған жерге жедел-тергеу тобын жіберді.

Сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүзеге асыратын тұлға жасалған қылмыстық құқық бұзушылық туралы арыз немесе хабарлама алып:

1. Бұл фактіні Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің (бұдан әрі - ҚК) 297-бабы 2-бөлігі «Есірткі, психотроптық заттарды, сол тектестерді өткізу мақсатында заңсыз дайындау, қайта өңдеу, иемдену, сақтау, тасымалдау, жөнелту не өткізу» бойынша сотқа дейінгі тергеп-тексерулердің бірыңғай тізіліміне (бұдан әрі-СДТБТ) тіркейді.

Ескерту: Егер лауазымды адам ПО әкімшілік ғимаратынан тыс жерде болса, ол факті туралы жедел ақпаратты СДТБТ-ға тіркеу үшін байланыс құралдары арқылы кезекші бөлімге дереу хабарлауы тиіс.

Есірткі қылмыстары бойынша кез келген жедел-тергеу шараларды қажетті тергеу әрекеттерінде (жеке тінту, тұрғын үйді тінту және т.б.) тергеу судьясы санкциялаған қаулыны СДТБТ-да тіркеусіз шығаруға қатаң тыйым салынады.

Іздестіріліп жатқан және (немесе) тәркілеуге жататын объект оның табылуының кешіктірілуіне байланысты жоғалуы, бүлінуі немесе қылмыстық мақсатта пайдаланылуы не іздестіріліп жатқан адам жасырынып қалуы мүмкін деген нақты қорқыныш болған ерекше жағдайларда тінту мен тәркілеу ҚПК-тің 220-бабының 14-бөлігінде көзделген тәртіппен тергеу судьясының санкциясынсыз жүргізілуі мүмкін.

2. Жедел-тергеу тобының құрамында оқиға орнына дереу келуге және қарап-тексеру жүргізуге міндетті (ҚПК-нің 220-бабының 2-бөлігі).

3. Оқиға болған жер аумағын көзбен қарап, оларды лентамен қоршау қою керек.

Ескерту: Анықтау органдарының қызметкерлері қарап-тексеруді жүргізу кезінде жәрдем көрсетуге және сотқа дейінгі **тергеп-тексеруді жүзеге асыратын адамның тапсырмасы бойынша** оқиға орнын күзету, көзбен көргендерді анықтау және қылмыстық құқық бұзушылық жасаған адамдарды табу және ұстап алу, зардап

шеккендерді көшіру, қаза болғандарды тасымалдау, жалғасып жатқан қылмыстық құқық бұзушылықтардың жолын кесу және қайталануының алдын алу және оқиганың өзге салдарларын жою жөніндегі **қажетті іс-шараларды жүргізуге міндетті** (ҚПК-нің 220-бабының 4-тармағы).

4. Патрульдік полициядан күдіктіні тексеру нәтижелері көрсетілген баянат алынады.

5. **Адамға қандай қылмыстық құқық бұзушылыққа күдікпен ұсталғанын**, сондай-ақ оның қорғаушыны шақыру құқығын, үндемеу құқығын және оның айтқандары сотта оған қарсы қолданылуы мүмкін екені ауызша **түсіндіріледі** (Миранда ережесі).

Ескерту: Егер ұсталған адам қазақ және (немесе) орыс тілдерін білмесе не ұстау сәтінде алкогольдік, есірткілік, уытқұмарлық масаңдығына не ауыр психосоматикалық жай-күйіне байланысты өз құқықтарын түсіндіруді барабар қабылдай алмаса, онда күдіктінің құқықтары оған аудармашының (қажет болған жағдайда) және (немесе) қорғаушының қатысуымен жауап алу басталғанға дейін түсіндіріледі, ол туралы жауап алу хаттамасында белгі жасалады (ҚПК-нің 131-бабының 1-бөлігі).

6. Патрульдік полиция күдіктіден Қазақстан Республикасының заңнамасында тыйым салынған заттарды анықтаған жағдайда, оқиға орнына ЖТТ құрамында келген тергеуші (анықтаушы) табылған заттарды тәркілеуді оқиға болған жерді тексеру хаттамасымен ресімдейді.

Ескерту: Сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүзеге асыратын тұлға есірткіні алып қою үшін қандай тергеу әрекетін қолдану орынды екенін анықтайды (қарап-тексеру, тінту, тәркілеу, жеке тінту).

Тінту мен тәркілеуді сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүзеге асыратын тұлға қажетті қаулы негізінде жүргізеді. Мемлекеттік құпияларды немесе заңмен қорғалатын өзге де құпияны қамтитын құжаттарды, заттарды немесе ақпаратты алу қажет болған жағдайда, қаулыны тергеу судьясы санкциялауға тиіс.

Тінту және тәркілеу туралы қаулыны санкциялау ҚПК-нің 220-бабының 13-1, 13-3 және 13-4-бөліктерінде көзделген тәртіппен жүзеге асырылады.

Нақты ситуациялық міндеттің шарттарын ескере отырып, тергеушінің (анықтаушының) уақыттың жетіспеуіне байланысты жеке тінту немесе тәркілеу жүргізуге санкция алу мүмкіндігі болмаған кезде, патрульдік полиция тапқан объектілерді тәркілеу оқиға болған жерді тексеру хаттамасымен ресімделуге тиіс.

7. Жергілікті жердің жағдайында оқиға болған жерді ғылыми-техникалық құралдарын қолдана отырып, тергеу барысы мен нәтижелерін тіркейді (ҚПК-нің 220-бабының 5-бөлігі).

Сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүзеге асыратын адам және оның тапсырмасы бойынша ғылыми-техникалық құралдарды қолдана отырып тіркеуді жүзеге асыратын маман ғана қоршалған қарап-тексеру орнының аумағында болуы мүмкін екенін ескеру қажет.

Анықтау органының басқа қызметкерлерінің немесе қылмыстық процеске қатысушылардың қоршалған аумақта болуы қажет болған жағдайда олардың қатысуы сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүзеге асыратын адамның тапсырмасы бойынша да жүзеге асырылады.

Ескерту: Тексеруді жүргізетін адамның нұсқаулары осы тергеу әрекетінің барлық қатысушылары үшін міндетті (ҚПК-нің 219-бабы).

8. Оқиға болған жерді тексеру кезінде анықтау органының қызметкерлері қылмыстық құқық бұзушылық жасаған адамдарды анықтау, және ұстау бойынша қажетті іс-шараларды жүргізуге міндетті (ҚПК-нің 220-бабының 4-бөлігі).

9. Сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүзеге асыратын адам өз қарауын жүргізгеннен кейін, күдіктінің, маманның, сондай-ақ куәлардың қатысуымен тексеру жүргізу қажет (ҚПК-нің 220-бабының 6-бөлігі).

Бұл шара қылмыстық құқық бұзушылықтың барлық іздерін тауып, анықтау үшін қажет.

Ескерту: Қарап-тексеруге қатысатын адамдар сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүзеге асыратын адамның назарын, өз пікірлері бойынша, істің мән-жайларын анықтауға ықпал ететіннің барлығына аударуға құқылы (ҚПК-нің 220-бабының 10-бөлігі).

10. Сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүзеге асыратын адам немесе оның тапсырмасы бойынша анықтау органының қызметкерлері (криминалист, маман, жедел уәкіл) қарап-тексеру орнында табылған барлық заттай дәлелдемелер мен іздерді алуы қажет.

Ол үшін оларды бүлінбейтіндей бөлек орап, мөр басып, сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүзеге асыратын адамның қолымен куәландыру қажет.

Ескерту: Іске қатысы болуы мүмкін объектілер ғана алынуга жататынын ескеру қажет (ҚПК-нің 220-бабының 9-бөлігі).

11. Бұдан әрі тергеу әрекеттерін жүргізу үшін ЖТТ тәркіленген заттай дәлелдемелермен және күдіктілерді алып, полиция бөліміне қайтып келеді.

Ескерту: ИМ-нің 24.12.2014 ж. № 930 бұйрығының талаптарына сәйкес ҚК-нің 296-бабында (бірінші, екінші және үшінші бөліктерінде) көзделген қылмыстық теріс қылықтар бойынша хаттамалық нысанда сотқа дейінгі тергеп-тексеруді есірткі бизнесіне, криминалдық полицияға, ұйымдасқан қылмысқа, экстремизмге қарсы күрес жөніндегі бөлімшелердің қызметкерлері немесе учаскелік полиция инспекторлары (ст.) сотқа дейінгі тергеп-тексеруді бастаған 296 б. 1 ҚК). ҚК-нің 303-бабы (бірінші бөлігі) бойынша сотқа дейінгі тергеп-тексеруді есірткі бизнесіне қарсы күрес бөлімшелерінің қызметкерлері жүргізеді. Өнерге сәйкес. ҚК-нің 296 (төртінші бөлігінде), 297 (бірінші және екінші бөліктерінде), 298, 299 (екінші, үшінші және төртінші бөліктерінде), 300 (екінші бөлігінде), 301, 302, 303 (екінші бөлігінде) баптарында көзделген қылмыстық құқық бұзушылықтар туралы істер бойынша ҚЛЖК-нің 187-сі, алдын ала тергеуді ПО тергеушілері жүргізеді. ҚК-нің 297-бабында (үшінші және төртінші бөліктерінде) көзделген істер бойынша алдын ала тергеуді сотқа дейінгі тергеп-тексеруді бастаған Ішкі істер немесе ұлттық қауіпсіздік органдары жүргізеді.

ҚПК-нің 191-бабына сәйкес ішкі істер органдары ҚК-нің 299-бабында (бірінші бөлігінде), 299-1, 300-бабында (бірінші бөлігінде) көзделген қылмыстық құқық бұзушылықтар туралы істер бойынша анықтауды жүзеге асырады.

2.1.1 Есірткі құралдарын, оның ішінде синтетикалық есірткілерді тәркілеу ерекшеліктері

Бұл тарау сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүзеге асыратын адамдар үшін ұсынымдық сипатта болады.

Одан әрі зерттеу жүргізу мүмкіндігі табылған есірткі заттарын сапалы тәркілеуге байланысты.

Тәркілеудің жалпы ережелерінен басқа, табылған есірткі құралының түріне байланысты ерекшеліктер бар (ҚР Үкіметінің 9.12.2014 ж. № 1291 «Заттай дәлелдемелерді, алынған құжаттарды, ұлттық және шетел валютасындағы ақшаны, есірткі құралдарын, қылмыстық істер бойынша психотроптық заттарды сот, органдар алып қою, есепке алу, сақтау, беру және жою қағидаларын бекіту туралы» Қаулысы прокуратура, қылмыстық қудалау және сот сараптамасы»).

Іс жүзінде ішкі істер органдары сусымалы, қатты немесе шөптік есірткі заттарын, оның ішінде синтетикалық заттарды жиі алу жасайды.

Оларды тәркілеудің кейбір ерекшеліктері келесідей:

- есірткі құралдарының микробөлшектерін алу тасымалдаушы объектімен бірге жүргізіледі (мысалы, киімдегі сусымалы заттар - киіммен бірге; сұйық заттар - шприцтерде және т. б.);

- қатты заттар полиэтилен пакеттерге оралады;

- синтетикалық препараттар кіретін барлық химиялық заттар герметикалық түрде оралуы керек. Тасымалдау кезінде олардың өзара әрекеттесуін болдырмау үшін олар бір-бірінен бөлек оралады: Органикалық еріткіштер және олардың құрамындағы реакция қоспалары; қышқыл және ортаның қышқыл реакциясы бар реакция қоспалары; сілтілер және ортаның сілтілік реакциясы бар реакция қоспалары; металл натрий немесе калий және олардың қоспалары (ылғал іздерін кетіру үшін осы металдар қосылатын еріткіштер); улы заттар (натрий цианиді, калий цианиді және т. б.);

- өсімдік объектілерін сараптамаға жіберген кезде өсімдіктің барлық вегетативті бөліктерінің (соцветиялар, жапырақтар, сабақтар, қораптар) сақталуын қамтамасыз ету қажет. Құрамында есірткі бар өсімдіктердің өсу аймағы туралы мәселені шешу және олардың вегетациялық кезеңін анықтау үшін зерттелетін объектілермен қатар сарапшыға болжамды өсу орнынан өсімдіктердің (мысалы, қарасора, көкнәр) үлгілерін ұсынған жөн. Алып қою қылмыстық құқық бұзушылық жасалған сәттен бастап объектілерді сараптамаға ұсынған сәтке дейін барынша қысқа мерзімде жүргізілуі тиіс;

- кептірілмеген өсімдік материалын герметикалық полиэтилен пакеттерге салуға болмайды, өйткені мұндай қаптамада сақтау оның шіріп кетуіне әкеледі, бұл жағдайда заттан ылғалдың булануына мүмкіндік беретін қағаз қаптаманы қолдану қажет (бұл жағдайда қаптамада және ілеспе құжатта сараптамаға ұсынылған объектінің тез ыдырауға қабілетті екенін көрсету керек);

- дайындау әдісі туралы мәселені шешу үшін зерттелетін заттардың үлгілерімен қатар дайындау құралдарын: електерді, маталарды, қалыптарды, пышақтарды, қырғыштарды, ұнтақтағыштарды, ерітінділерді, таразыларды және т. б. сараптамаға жіберу қажет;

- жұқа қабырғалы шыны ыдыстар, әсіресе құрамында химиялық заттар бар, тасымалдау және сақтау кезінде зақымдануды болдырмау үшін қорапқа немесе қорапқа салмас бұрын жұмсақ материалмен (мақта, мата) оралуы керек.

Есірткі құралдарының (психотроптық заттардың), бастапқы реактивтер мен прекурсорлардың іздерінің болуына объектілерді сапалы сараптамалық зерттеуді қамтамасыз ету үшін қаптамадағы объектілерге басқа ыдыстардан заттардың түсуіне жол бермеуі тиіс;

Химиялық заттары бар сыйымдылықтарда мынадай мәліметтер көрсетіледі: затты тәркілеу орны, ол қандай да бір өзге сыйымдылықтан ауыстырылды ма немесе қандай да бір бетінен жиналды ма, егер бар болса, сыйымдылықтың мазмұны туралы деректер.

- есірткі дайындауға, өткізуге және қолдануға күдікті адамның қолынан және ернінен сынамаларды алу этил спиртіне немесе 1:1 су-спирт қоспасына малынған дәке тампонымен (қолдың алақанынан және артқы жағынан бөлек) қолдар мен еріндерді сүрту арқылы жүзеге асырылады. Тампондар бөлме температурасында кептіріліп, полиэтилен пакеттерге салынып, зерттеуге жіберіледі.

Шаю жүргізілген материалдың бақылау үлгісі бөлек оралады (мысалы, су-спирт қоспасына малынған, содан кейін кептірілген дәке).

Есірткі заттарын тәркілеу кезінде мамандар мен криминалистер үлкейткіш лупа, микроскоптар, микро шаңсорғыштар, пинцеттер, дайындық инелері және басқалары сияқты арнайы құралдарды қолдана алады.

Шығу тегі бойынша есірткіні екі топқа бөлуге болады:

1. Өсімдік (табиғи).

Оларға мыналар жатады: марихуана, хэш, хэш майы, апиын, көкнәр сабаны, морфин, кокаин, героин және т. б.

2. Синтетикалық (жартылай синтетикалық).

Мемлекеттің қолданған шаралардың нәтижесінде соңғы 9 жылда елде тәркіленген героин көлемі **54,5%**-ға төмендеді (2015 жылы – 140,1 кг, 2023 жылы-76,5 кг). Әрине, психоактивті заттардың жаңа түрлерімен (бұдан әрі-ЖІІЗ) және синтетикалық препараттармен алмастырылатын бұл есірткі көлемінің жыл сайын қысқаруы орын алуда, бұл осы есірткі қаупінің жоғары өзектілігін көрсетеді.

Ел ішіндегі героинді заңсыз айналымнан алу көлемі айтарлықтай төмендеді, бұл синтетикалық препараттар туралы айту мүмкін емес, оларды алу көлемі керісінше тез артып келеді.

Астаналық есірткі диспансерінің ақпаратына сәйкес, героинге тәуелділер «азайды». Көбіне «жылдамдық» және «мефедрон» сияқты синтетикалық препараттарға тәуелді пациенттер терең психоздармен және орталық жүйке жүйесінің органикалық зақымдануларымен ауыр жағдайда келеді.

Синтетикалық препараттарға «дәріхана» деп аталатын дәрілер де жатады.

«Дәріхана» дәрі-дәрмектерінің кең таралуының алғышарттары:

- қол жетімділік;
- құнының арзандығы;

- заңсыз көше есірткілеріне шектеулі қол жетімділік (*атап айтқанда, олардың құнының жоғарылығы*)

Дәріханаларда сатылатын дәрі-дәрмектер көбінесе нашақорлыққа оңай қол жетімді нүктеге айналады. Оларды терапевтикалық дозадан жоғары дозада қолдану, қолдану жиілігі және басқа заттармен біріктіру денсаулыққа үлкен қауіп төндіреді.

«Дәріхана» есірткілері - бұл есірткіге ұқсас жағдайға жету үшін медициналық емес мақсаттарда қолданылатын дәрілік препараттардың қоспалары. Бұл жағдайда дәріханалық препараттар өздігінен, басқалармен бірге қолданылады, сонымен қатар басқа есірткі заттарын (прекурсорлар) дайындау процесінде қолданылады.

Көптеген дәріханалық препараттар құрамында есірткі заттары болуы мүмкін және белгілі бір мөлшерде орталық жүйке жүйесіне әсер етуі мүмкін. Сонымен, есірткіге тәуелділер арасында ең танымал есірткі препараттары - *кодеин, терпинкод, нурофен плюс, тетралгин, терпин, тропикамид, трамадол, Пенталгин-М, солпадеин, антиспазм, юниспазм* және басқалар.

Дезоморфин. Еркін сатылатын дәрі-дәрмектерден алынған дезоморфин (есірткіге тәуелділер жаргонында «қолтырауын» (крокодил) аталады) әсер ету күші бойынша морфинге ұқсас, тез әсер етеді және дәріхана желісінде көптеген аналогтары бар. Қазіргі уақытта дезоморфин есірткі анальгетигі болып танылды және Қазақстан аумағында медициналық мақсатта пайдалануға тыйым салынған есірткі құралдары мен психотроптық заттар тізіміне енгізілді.

«Лирика» медициналық препараттары («прегабалин» белсенді ингредиенті), оның тектес баламалары *«Алис», «Максгалин», «Прегабалин», «Прегасейф»* және т.б. психологиялық тәуелділіктің клиникалық анықталған синдромын тудырады.

Мыналарды тұтынушылардың саны едәуір өсті: құрамында эфедрин бар препарат – первитин (нашақорлардың жаргонында «бұранда» (*винт*)); героинге ұқсас әсері бар синтетикалық опиоидты препарат - *трамал*; опиоид тәрізді әсері жоқ, бірақ есірткіге мас болуды тудыратын *декстрометорфан* препараты және т. б.

Бұл дәрі - дәрмектердің барлық жерде болуы, төмен бағасы және есірткі әсері *«Тропикамид»* препаратымен араласқан кезде оны есірткіге тәуелді халық арасында сұранысқа ие етті.

Препарат құрамында жартылай синтетикалық психоактивті зат метилendioксиметамфетамин (МДМА) бар, ол тұтынушыларда *«мультишки»*

деп аталатын галлюцинацияларды тудырады. Әсер 30-40 минутқа созылады, бірақ препарат жоғары уыттылыққа ие және жүйке жүйесін бұзады.

Сарапшылардың пікірінше, ең қол жетімдісі – *«тропикамид»* - бұл көз түбін тексеру үшін қарашықты кеңейту үшін қолданылатын көз тамшылары. Ол негізінен «Нурофен» және есірткі заттары сияқты басқа препараттармен араластырады. Жаққан кезде психоактивті әсер етеді. *«Тропикамидті»* ұзақ уақыт қолдану мазасыздық жағдайына, дүрбелеңге, галлюцинацияға әкеледі, қысқа мерзімді естен тануды және тез тәуелділікті тудырады.

Уақыт өте келе, препарат көктамырға егу түрде қолданыла бастады. Ұзақ әсер ету үшін есірткіге тәуелділер оны басқа препараттармен араластыра бастады, бұл соңғысының әсерін ұзартуға мүмкіндік берді. Бұл қуатты күшті коктейлінің әсері 6 сағатқа дейін созылады және экстази тудыратын эйфориямен салыстыруға болады. Мұндай қоспаны қолдану көкнәрден апиын дайындап, көз тамшыларымен араластыратын нашакорлар арасында жиі кездеседі. Бұл қоспалар тәуелділікті тудырады және ең қауіптісі – «тропикамид» компоненттері есірткіге тестілеу кезінде анықталмайды.

Дәрігердің рецепті бойынша сатып алуға болатын тағы бір дәрі — *«Трамадол»*. Ол күшті анальгетик болып табылады және жоғары дозада қабылдаған кезде эйфория мен тез тәуелділікті тудырады, көптеген есірткілер сияқты жүйке жүйесіне әсер етеді. «Трамадол» препараты синтетикалық опиоид болып табылады, ол негізінен ауырсынуды жеңілдету үшін онкологиялық науқастарға тағайындалады. Дәрілік трамадол гидрохлориді (*трамадолдың басқа туындылары*) – аралас әсер ету механизмі бар анальгетиктер тобына жатады (*опиоидты және опиоидты емес*). Анальгетикалық әсері бойынша, орташа емдік дозаларда қолданғанда, ол опиоидты рецепторлардың агонистерімен салыстырылады, дегенмен белсенділігі морфиннен 5-10 есе төмен. «Трамадол» дәріханаларда еркін сатылады.

Қазақстан Республикасы Үкіметінің 20.03.2023 жылғы № 240 қаулысымен «Қазақстан Республикасында бақылауға жататын есірткі құралдарының, психотроптық заттар мен прекурсорлардың тізімін, заңсыз айналымда табылған есірткі құралдарын, психотроптық заттарды, олардың аналогтары мен прекурсорларын жатқызу туралы жиынтық кестені бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 03.07.2019 жылғы № 470 қаулыларына, шағын, үлкен және ерекше үлкен мөлшерге, сутегі атомдарының алмастырғыштарының тізімі, және 10.06.2021 жылғы № 396 «Адам өмірі мен денсаулығына зиянды әсер ететін күшті әсер ететін заттардың тізбесін айқындау туралы» қаулысына өзгерістер мен толықтырулар енгізілді.

Мәселен, «медициналық мақсаттарда пайдаланылатын және бақылаудағы есірткі құралдары мен психотроптық заттардың тізімі» **III кестесінде № 66 «В. Психотроптық заттар» деген бөлімі Трамадолмен толықтырылды.**

Тыйым салынған заттарға жатқызу принципі бүкіл әлемде бірдей - олардың химиялық формуласы бекітілген және сипатталған. Алайда, жаңа буынға тән синтетикалық препараттарының ерекшелігі: олардың химиялық

формуласына, мысалы, героиннің химиялық формуласынан айырмашылығы, оның қай жерде өндірілгеніне қарамастан, өзгерістер енгізуге болады.

Нарықтарда психоактивті заттардың көптеген формулалары бар, оларды Қазақстанның құқық қорғау органдары, басқа елдер сияқты, бақылауға және тыйым салынған заттардың тізіміне уақтылы енгізуге уақыт жоқ.

Әдетте, құрамында есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорлар бар дәрілік препараттар азаматтарға тек рецепт бойынша тек медициналық мақсаттарда, оларды осы мақсаттарда пайдалануға жауап беретін нысандар мен мөлшерде қолдану үшін тағайындалады және босатылады. Алайда, құқық қолдану практикасында фармацевтикалық қызмет ережелерін және дәрілік заттар айналымы саласын бұзумен байланысты қызметтік міндеттерді жосықсыз атқару жағдайлары бар.

Кокаин мен героинді есірткіге тәуелділер иісі жоқ ақ ұнтақтар түрінде, ал морфинді — тиісті таңбаланған немесе онсыз ампулаларға оралған түссіз сұйық фармацевтикалық препарат түрінде пайдаланады.

Есірткі немесе психотроптық ретінде қолданылатын заттар бар, сыртқы белгілері бойынша кәдімгі дәрілік препараттардан ерекшеленбейді, олар ақ түсті ұнтақтар немесе таблеткалар, кейде тән символизмі бар немесе түссіз сұйықтықтар (*барбитураттар, эфедриннен алынған препараттар, 3-метилфентанил, фенциклидин, бупренорфин (норфин) және т.б.*).

2.1.2 Анықтау мақсатында жеке тінту жүргізу және есірткі, оның ішінде синтетикалық заттарды алу тәртібі

1. Жеке тінту жүргізе отырып, сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүзеге асыратын адам алуға жататын және іс үшін маңызы бар заттар мен құжаттарды өз еркімен беруді ұсынады.

Ұсталған адамның есірткі заттарын өз еркімен беру фактісі міндетті түрде жеке тінту хаттамасында көрсетіледі (*ҚПК-нің 254-бабының 8-бөлігі*).

Ескерту: *Есірткі немесе психотроптық заттарды, олардың тектестерін өз еркімен тапсыру адамның осы құралдарды немесе заттарды, олардың тектестерін билік өкілдеріне басқа тәсілмен нақты мүмкіндігі болған кезде беруді білдіреді. Есірткі құралдарының немесе психотроптық заттардың, олардың аналогтарының заңсыз айналымына байланысты қылмыстық құқық бұзушылықтарды ашуға немесе жолын кесуге белсенді ықпал ету субъектінің қылмыстық қудалау функцияларын жүзеге асыратын, осы қылмыстық құқық бұзушылықты ашуға не жолын кесуге, істің адамдардың іс-әрекетін жасауға қатысы бар нақты мән-жайларын анықтауға бағытталған органдардың іс-шараларына жеке ерікті түрде қатысуын, соңғыларының орналасқан жерін және олардың есірткі немесе психотроптық заттарды, олардың аналогтарын және т. б. ұстау, табу.*

Егер өзіне қатысты заңсыз әрекеттер жасады деген күдік бар адам есірткі құралдарын немесе өзге де заттарды табу мақсатында жүргізілетін тұрғын үйді немесе өзге де үй-жайларды жеке тінту, тінту басталар алдында өз еркімен есірткі құралдарын берген болса, онда бұл ҚК-нің 296-бабына ескертулердің 2-тармағында көзделген ерікті беру болып табылмайды. Егер адам бір жерде тінту жүргізу кезінде басқа жерде (*саяжайда, бақшада, көршісінде және т. б.*) сақталатын, оның нұсқауынсыз табылуы мүмкін болмайтын жеке пайдалануға арналған есірткі құралдарының бар екендігі туралы мәлімдесе, онда көрсетілген әрекеттер ерікті түрде беру деп танылады және адам ҚК-

нің 296-бабының 2-тармағына сәйкес ескертпелер осы бап бойынша қылмыстық жауаптылықтан босатылады.

Қылмыстық жауаптылықтан босату үшін негіз ретінде есірткі құралдарын тұтынуға байланысты медициналық көмекке ерікті түрде жүгіну қылмыстық қудалау органы құқық бұзушылық фактісін анықтағанға дейін ғана орын алуы мүмкін.¹

2. Ұсталған адам тыйым салынған заттарды өз еркімен беруден бас тартқан жағдайда немесе адам басқа тыйым салынған заттарды жасыра алады деген негізделген күдік болған жағдайда, лауазымды адам куәгерлердің қатысуымен және міндетті бейнетіркеумен жеке тінту жүргізуді жалғастыруға құқылы. Ол үшін:

- іс барысын неғұрлым сапалы бейнетіркеу және оның барлық қатысушыларын қамту үшін екі бейнекамерасы бар екі криминалисті (*шолу және егжей-тегжейлі бейнетүсірілім үшін*) тарту;

- қоғамдық орындарда тінту жүргізу кезінде азаматтардың құқықтарын бұзбау үшін ширма пайдалану қажет;

- тінту алдында ұсталған адамға бейнекамераға ауызша сауалнама жүргізіп, мынадай сұрақтар қойылады:

- *оның тыйым салынған заттары бар, сонымен қатар заттардың атауы мен олардың мөлшері қандай;*
- *бұл заттар қалай және немен оралған, жабысқақ таспаның (изолентаның) түсі қандай екенін анықтау;*
- *ондағы бумалардың көлемі;*
- *егер ұсталған адам оның есірткі курьері екенін көрсетсе, оның кімге жұмыс істейтінін, кураторымен қандай жолмен байланыста болатынын және қай уақыттан бастап бұл заттардың қалай болғанын анықтау;*
- *егер ұялы телефон галереясында фотосурет болса немесе куратор алдындағы есепте болса, есеп беруіне уақыты болды ма;*
- *жалақы алды ма, көлемі және қандай жолмен.*

- полиция қызметкерлерін тыйым салынған заттарды лақтырды деп айыптау мүмкіндігін болдырмау үшін ұсталған адамға және куәгерлерге өздерінің алақандарын ашып көрсету;

- процеске қатысушылардың қатысуымен ашылған бір реттік медициналық қолғаптарды пайдалану (*іздеуде жүрген адамның киіміне немесе денесіне есірткі немесе өзге де заттардың микробөлшектерін жағу мүмкіндігін болдырмау үшін*);

- жеке тінту жоғарыдан төменге қарай басталады, яғни ұсталған адамның басынан төмен қарай бастау (бұл ретте *екі камерада бейнетүсірілім ұйымдастыру* қажет: *1 бейнекамера – бейнекамераны шетке шығармай, дененің тікелей іздестірілетін бөліктері мен заттарын түсіреді, ал 2 бейнекамера – іздеушіні және тінту жүргізушіні қамти отырып, шолу түрде түсіреді.*)

¹ Қазақстан Республикасы Жоғарғы Соты Пленумының Қаулысы 1998 жылғы 14 мамыр N 3 «Есірткінің, психотроптық заттардың, сол тектестер мен прекурсорлардың заңсыз айналымына қатысты істер бойынша заңнаманы қолдану туралы»// URL: <https://adilet.zan.kz/>

- жеңдерге, манжеттерге, жағаларға, қос түбі бар қалталарға, арнайы тігілген қалталарға және белдік белдіктерге ерекше назар аударып, бас киімді, сыртқы киімді және аяқ киімді есірткі заттарының бөлшектерін анықтау үшін тексеріледі;

- есірткіні алу кезінде алынған заттардан кесінділер жасау (*қалтадан кесінді кесу және т.б.*) керек;

- қаптамалардың бетінен есірткі заттары табылған жағдайда міндетті түрде қол саусақтарының немесе тер заттарының іздерін алу қажет;

- ұсталған адамның жеке заттары тексеріледі;

- ұсталған адамның екі қолынан спирт ерітіндісіне малынған мақта (дәке) тампонына есірткі құралының микробөлшектерін және өткізу кезінде ақшадан қалған люминесцентті ұнтақ бөлшектерін анықтау үшін жуу жүргізіледі;

- ауыз қуысын жуу;

- қолдан және ауыз қуысынан жиналған шайындыларды полиэтилен пакеттерге салып, кептірілмей дереу сараптамаға жібереді;

- қолдан, ауыз қуысынан жуу үшін пайдаланылған мақта (дәке) тампондары да полиэтилен пакеттерге бөлек оралады және кептірілген сараптамаға жіберіледі;

- ұсталған адамның денесін, оның ішінде табиғи ойық тұстарды тек ұсталған адаммен бір жыныстағы лауазымды адам ғана тексере алады.

Ескерту: *Тыйым салынған заттардың іздері бар тәркіленген заттармен, әсіресе пайдаланылған шприцтермен, ұстара жүздерімен және басқа да ықтимал қауіпті заттармен жұмыс істеу ережелеріне ерекше назар аудару қажет. Бұл заттар В гепатиті, АИТВ және басқа инфекциялармен жұқтыру қаупі жоғары.*

Осыған байланысты осы объектілермен жұмыс істеу кезінде ерекше сақтық шараларын сақтау қажет:

медициналық қолғаппен жұмыс істеу;

объектілерді полиция қызметкерінің өзі де, басқа адамдар да кездейсоқ жеңіліске ұшырамайтындай етіп орау;

қауіпті тіркеме туралы тиісті жазуы бар сенімді контейнерлерді пайдаланыңыз.

- ұялы телефон табылған және алынған кезде оны авиарежимге ауыстыру қажет, өйткені қабылданған шаралар мессенджерден (*WhatsApp, Telegram т.б.*) деректерді қашықтан жоюға мүмкіндік бермейді.

3. Табылған және алынған барлық объектілер куәгерлерге және басқа да қатысып отырған адамдарға көрсетіледі, тәркілену орны мен уақыты, саны, өлшемі, салмағы, жеке белгілері, тәркілеу жүргізілген адамның, сондай-ақ тәркілеуді жүзеге асырған лауазымды адамның тегі мен аты-жөні туралы мәліметтер көрсетіле отырып буып-түйіледі. Объектілерді буып-түю тінту орнында кейіннен мөрмен және куәгерлердің және басқа да қатысып отырған адамдардың қолдарымен куәландырыла отырып жүргізіледі.

Жеке тінту хаттамасында: тергеу әрекетін жүргізу орны мен күні, оның басталу және аяқталу уақыты бір минутқа дейінгі дәлдікпен, бейнетіркеудің техникалық құралының маркасы, тергеу іс-әрекетін жүргізетін адамның лауазымы мен тегі, есірткі алып қойылған адамның деректері, барлық

алынатын заттар, заттар, құжаттар, жасыру және орау тәсілі, тән анықталған заттың ерекшеліктері (*сыртқы түрі, түсі және т.б.*) көрсетіледі. Бұл мәліметтер хаттамада көрсетілуге және хаттаманы жасаған куәгерлер мен лауазымды адамның қолдарымен куәландырылуға тиіс.

Ауызша айтылған толықтырулар, түзетулер, ескертулер, қарсылықтар, өтініштер мен шағымдар хаттамаға енгізіледі, ал жазбаша нысанда баяндалғандар оған қоса беріледі. Сызылған немесе жазылған сөздер, сондай-ақ басқа да түзетулер болса, ол туралы хаттаманың соңында қол қою алдында тиісті ескерту жасалады.

Іс жүргізуге қатысушылардың немесе өзге де адамдардың біреуі заңда көзделген жағдайларда тергеу әрекетінің хаттамасына қол қоюдан бас тартатын болса, лауазымды адам хаттамаға қатысып отырған адамдардың қолдарымен куәландырылатын тиісті белгі қояды (*ҚПК-нің 123-бабы*).

Егер жеке тексеру кезінде тәркілеуге жататын заттарды, заттарды немесе құжаттарды жоюға немесе жасыруға әрекет жасалса, бұл қабылданған шараларды көрсете отырып, хаттамада көрсетілуі тиіс.

2.2 ТЕРГЕУШІНІҢ КҮДІКТІМЕН ЖҰМЫС ІСТЕУІНІҢ ІС-ҚИМЫЛ АЛГОРИТМІ

Полиция бөліміне келгеннен кейін сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүзеге асыратын адам:

1. Полиция бөлімінің бастығына болған оқиға, жиналған материалдар және есірткі салуды жүзеге асыратын күдіктінің ұсталғаны туралы баянатпен баяндайды.

Қажет болған жағдайда тергеу бөлімінің бастығы ЖТТ-н құру туралы қаулы шығарады (*қажетті тергеу әрекеттерін жедел жүргізу үшін*).

2. Есірткі құралдарына, психотроптық заттар мен олардың тектестеріне сот сараптамасын тағайындау туралы қаулы шығарады, онымен күдіктіні міндетті түрде таныстырады және оны Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің Сот сараптамасы орталығына жібереді.

3. Қылмыстық процестің үш буынды моделі шеңберінде күдікті деп тану туралы қаулы шығарады және кезекші прокурормен шешіммен келіседі (*ҚПК-нің 128-бабының тәртібімен ұсталған жағдайда күдікті деп тану туралы қаулы шығарылмайды*).

4. Күдіктіні күдікті деп тану туралы қаулымен және оның құқықтарын түсіндіру туралы хаттамамен таныстырады.

5. Адвокаттың қатысуын қамтамасыз етеді.

6. Күдіктіден жауап алуды жүргізеді. Жауап алу алдында жауап алынатын адамның есірткі заттарының әсерінде болмауын қамтамасыз ету ұсынылады (*медициналық куәландыру актісін қоса бере отырып*).

Есірткіге мас болған адамның айғақтарында ақиқаттан еріксіз ауытқып кететін мәліметтер болуы мүмкін, бұл жағдайда жауап алуды кейінге қалдырған жөн (*бұл ретте, ҚПК 64-бабының 3-бөлігіне сәйкес, күдікті ұстап алынған жағдайда ұстап алу туралы хаттама жасалған кезден бастап жиырма төрт сағаттан*

кешіктірілмей, оның өзі таңдаған немесе тағайындалған қорғаушымен алғашқы жауап алуға дейін оңаша және құпия кездесу құқығы қамтамасыз етіле отырып, одан жауап алынуға тиіс.).

Есірткі құралдарын, психотроптық заттарды «өндірушіні» ұстау кезінде мынадай ақпарат белгіленеді:

а) есірткі/психотроптық зат кімге тиесілі, ол қандай жағдайда ұсталған адамда болған; қанша уақыт, қандай мөлшерде және түрлерде, қайда, кім және қандай жағдайда өндірілген;

б) шикізатты немесе жартылай фабрикаттарды сатып алу көздері, есірткіні дайындау немесе тазарту технологиясы, ол үшін қандай құрылғылар пайдаланылды және олар қайда орналасқан;

в) дайындалған есірткі/психотроптық заттардың түрі және олардың ағымдағы орналасқан жері;

г) күдіктіден (айыпталушыдан) басқа кім есірткі жасауға қатысқан және бұл туралы кім білген;

д) есірткі/психотроптық заттарды тағайындау (жеке тұтыну, бөлшек немесе көтерме сату үшін);

е) «сатып алушымен» байланыс тәсілдері мен нысандары, сондай-ақ есірткі/психотроптық заттарды өткізу тәсілдері мен нысандары;

ж) өзін-өзі қорғау және есірткі/психотроптық заттарды қорғау тәсілдері мен құралдары (атыс немесе суық қарудың болуын қоса алғанда);

з) шартты сигналдарды, «тауардың» болуы туралы хабарлау құралдарын, қауіп сигналдарын, бүркемелеу тәсілдерін, сақтау орындарын және басқаларын пайдалану;

и) есірткі/психотроптық заттарды беру тәсілдері (қолдан қолға немесе контактісіз тәсілмен).

Егер күдікті есірткіні контактісіз өткізуге қатысушылардың бірі болып табылса (диспетчер, кепілгер, курьер, жарнама беруші, кассир) одан жауап алу кезінде:

а) осы қызмет түрін жүзеге асыру ниеті туындаған уақыт кезеңі мен мән-жайлар;

б) қылмыстық топтың ұйымдастырушысы кім, есірткі жасаушы кім, есірткі заттарын тасымалдауды кім тапсырды, бетбелгілермен кім айналысты, міндеттерді кім бөлді және нұсқаулар берді, есірткі заттарын жарнамалаумен кім айналысты (сайт құрды, әлеуетті клиенттермен хат-хабар жүргізді);

в) қылмыстық құқық бұзушылыққа қатысушылар арасындағы байланыс тәсілдері (егер ұялы байланыс арқылы - абоненттердің нөмірлерін көрсету, егер әлеуметтік желілер – толық электрондық мекенжайды көрсету, байланыстың өзге тәсілдері кезінде - байланыс тәсілін көрсету);

г) бүркеншік атпен (лақап атпен) есірткіге тапсырыс беру тәсілдері, осы мақсат үшін арнайы жасалған интернетке қол жетімді ұялы телефонды пайдалану;

д) егер есірткі автоматты сақтау камерасы арқылы алынған болса, оның орналасқан жері, пайдаланылған шифр, оны кім және қалай хабарлаған,

күдікті бір ұяшықты (шифрды) пайдаланған ба, әлде олар өзгерген бе, жүйе ұяшық нөмірлері мен шифрларын ауыстырған ба;

е) есірткі заты алынған қаптама, делдал оны бүркеп жасалды немесе тасымалдауды жеңілдету мақсатында қайта орауға ұшырады ма;

ж) күдікті барған елді мекендер және сапарлардың мақсаттары;

з) жеткізілген есірткі заты үшін кім төледі, кімнің атына ақша аударылды, қандай сомада және кімнің нұсқауы бойынша;

и) алынған сыйақы сомасы, ол кімнен және қандай тәсілмен алынды, сондай-ақ қылмыстық құқық бұзушылыққа қатысушылар арасында ақша қаражатын бөлу тәртібі;

к) басқа делдалдардың атаулары мен белгілері (жеткізуші, делдал, дилер, курьер, жарнама беруші, кепілгер, клиент) ;

л) қызметтің қылмыстық сипатын білмейтін үшінші тұлғалардың көмегі пайдаланылды ма;

м) жарнаманы орналастыру үшін қандай сайттар пайдаланылды;

н) «тауарды» алу орны (егер пәтерде — бөлмелердің орналасуы, жағдай, көршілердің болуы, есірткіні кім тапсырған және беру кезінде кім болған болса);

о) есірткіні тұтынушылардан төлемнің түсуін бақылау тәртібі;

п) есірткі заттарды жасырған орындарының мекенжайларын, сондай-ақ курьерлерден немесе бетбелгілерден бетбелгілердің орналасқан жерін көрсете отырып, фотосуреттер мен дауыстық хабарларды алу тәсілдері;

р) құқық қорғау органдарының консперациясы қызметі туралы есірткі тұтынушылардан ақпарат түскен жағдайда, ұйымдасқан қылмыстық топқа қатысушыларға қатысты оператор қабылдайтын қастандық шаралары;

с) оператор мінез-құлық ережелері мен қастандық тәсілдері туралы нұсқау берді ме;

т) оператор есірткі заттарды қалдыруы мүмкін орындар туралы ұсыныстар берді ме;

у) «жұмыс берушінің» есірткі заттарды орынға жасыратындарға қойылатын талаптары;

ф) есірткі заттарды орынға жасыратындарға «нұсқау беру» тәсілдері (мысалы, мінез-құлық ережелері, қастандық әдістері, есірткі заттарды жасыру үшін орындарды таңдау туралы);

х) төлем тәртібі, оның мөлшеріне әсер ететін факторлар;

ц) қылмыстық топтың басқа қатысушыларымен өзара іс-қимыл жасау және оны жүзеге асыру тәсілдері; қылмыстық топқа қатысушылардың кез келгенімен таныс па.

Егер күдікті есірткі затын контактісіз өткізуді ұйымдастырушы болып табылса, одан жауап алу кезінде мыналар анықталады:

а) интернет-дүкенді пайдалана отырып, есірткінің заңсыз айналымы саласында қылмыс жасау ниетінің пайда болу уақыты;

б) қылмыстарды жасау және жасыру тәсілін әзірлеуді, сондай-ақ оларды қылмыстық әрекетке тарту мақсатында ұйымдасқан қылмыстық топқа

қатысушыларды тартуды қоса алғанда, қылмыстар жасау үшін жоспар әзірлеу және жағдай жасау үшін қандай іс-әрекеттер жасалды;

в) қылмыстық топқа қатысушылардың рөлдері мен функциялары қалай бөлінді;

г) қандай қастандық шаралары қолданылды;

д) қылмыс жасау кезінде қандай байланыс әдістері қолданылды;

е) сатылатын есірткі құралдарының құны қалай және кіммен белгіленді;

ж) есірткінің ірі партияларын жеткізудің үздіксіз жүйелі арнасы қалай ұйымдастырылды (*мысалы, пошта жөнелтілімдерінде контрабанда немесе тиісті сайттарда тапсырыс беру арқылы*).

7. Куәгерлерден және алып қою кезінде қатысқан басқа адамдардан жауап алу.

8. Жеткілікті негіздер болған кезде (*сарапшының алдын ала қорытындысы, бұл есірткі екеніне 100% сенімді болған кезде*) нақты ұсталған сәттен бастап 3 сағат ішінде ҚПК-нің 128-бабы тәртібінде ұстау хаттамасын жасайды және күдікті уақытша ұстау изоляторына қамауға алынады.

9. Бір тәулік ішінде сарапшының қорытындысы талап етіледі.

10. Қажет болған жағдайда қылмыстық істі қайта саралайды (*қайта саралау жиі талап етіледі*).

11. ҚПК-нің 147-бабына сәйкес «күзетпен ұстау» жолын кесу шарасын қолдану туралы қаулы шығарады.

12. Бір мезгілде «күзетпен ұстау» түріндегі бұлтартпау шарасына **санкция беру туралы сотқа өтінішпен күдіктінің іс-әрекетін саралау туралы қаулы келісу үшін қадағалаушы прокурорға жіберіледі.**

13. Прокурорларға күдіктінің іс-әрекетін саралау туралы қаулы келісілгеннен кейін қорғаушының қатысуымен осы қаулыны жариялайды және күдіктіден жауап алады.

14. Тергеу судьясы бұлтартпау шарасына санкция беруі үшін сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүзеге асыратын адам күдіктің негізділігін және бұлтартпау шарасын қамауда ұстау түрінде қажеттігін тексеру үшін қылмыстық істің қажетті материалдарын ұсынады.

15. Алынған заттар мен заттарға қатысты құзыретті қорытынды алу мақсатында оларды Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің Сот сараптамасы орталығына жібереді. Сот сараптамаларын дайындау және тағайындау ҚПК-нің 270, 271, 272-баптарына сәйкес жүргізіледі.

16. Есірткі қылмысына қарсы іс-қимыл бөлімшесіне қылмыстың барлық қатысушыларын анықтау туралы тапсырма жіберіледі.

17. Тұрғын үйді тінту материалдары дайындалады, тінту туралы қаулы шығарылады және тергеу судьясы бекіту үшін прокурорға жіберіледі.

18. Оқиға болған жерді тексеру ҚПК-нің 219-221, 224-баптарының талаптарына сәйкес жүргізіледі.

Контактісіз тәсілмен таратылатын есірткі құралдары мен психотроптық заттардың заңсыз айналымына байланысты қылмыстық құқық бұзушылықтарды тергеу кезінде оқиға болған жер дайындау орны, буып-түю,

есірткі белгілі бір жерге жасыру орындары, сондай-ақ қылмыстық топ пайдаланатын тұрғын/тұрғын емес үй-жайлар мен көлік құралдары болуы мүмкін.

Ескерту: Оқиға орнын тексеру тәртібі осы оқу құралының 2.1-бөлімінде егжей-тегжейлі түсіндірілген.

19. Қылмыстық топтың, зертхананың немесе есірткі/психотроптық заттарды сақтау қоймасының «базасын» табу ерекше назар аударуды және мұқият тексеруді қажет етеді. Қарауға жататын заттарға мыналар жатады: компьютерлік техника (*ноутбуктер, планшеттер және т.б.*), мобильді құрылғылар және оларда сақталатын ақпарат (*атап айтқанда, мобильді интернет - қосымшалардағы ақпарат: мессенджерлер, әлеуметтік желілер, мобильді банкінг*), пошта-телеграф хат-хабарлары, дәптерлер мен телефон кітапшалары, қағаздағы ақпарат сақтау камераларының түбіртектері, сондай-ақ компьютерлік ақпарат тасығыштар (*оптикалық дискілер, алынбалы винчестерлер, компакт-дискілер, флэш-карталар және т.б.*), банк карталары; электрондық әмияндарға ақша аудару туралы кассалық чектер; қолма-қол ақша; есірткі зат салынған ықтимал жерлер жазылған парақтар; қалааралық және халықаралық қозғалыстарды, қонақ үйлерге және т.б. төлеуге арналған шоттар.

Осы заттар мен құжаттарды тәркілеу және зерделеу адамдардың қылмыстық топқа жататындығын, олардың арасындағы міндеттерді бөлуді, есірткі құралдары мен нақты жеткізушілерді жеткізу жүйесін, "тауарды" тасымалдаған немесе жөнелткен адамдардың қозғалыс маршруттарын, сатып алушылар тобын, ұяшықтарға келушілерді, кәштердің, жасырын зертханалардың орналасқан жерін анықтауға көмектеседі.

20. Қажет болса, мобильді құрылғыларды криминалистикалық зерттеуді тағайындайды, өйткені олардағы ақпарат әртүрлі және маңызды тергеу және жедел дәлелді мәнге ие болуы мүмкін.

21. Күдіктінің ұялы телефонынан мәліметтерді алуға санкция алу.

22. Санкция алғаннан кейін күдіктінің ұялы телефонынан алынған мәліметтерді қарап тексеруді жүргізу.

Телефонның ақпараттық ортасын, яғни оның мазмұнын тексеру ұялы телефонның, SIM-картаның немесе флэш-дискінің жадындағы мәліметтерді анықтау және жазу қамтылады. Егер аппарат қосылған күйде болса және оның мазмұнына қол жеткізу мүмкіндігі болса, хаттамада электрондық ақпарат тасығышпен жүргізілетін барлық іс-әрекеттерді хронологиялық тәртіппен тіркеу қажет.

23. Заттай дәлелдемелері бар сарапшының қорытындысын алған кезде:

- күдікті мен адвокатты сараптама қорытындысымен таныстыру;
- заттарды заттай дәлелдемелер деп тану туралы қаулы шығару;
- заттай дәлелдемелерге тексеру жүргізу, оларды фотокестеге бекіту және қылмыстық іс материалдарына тіркеу;
- заттай дәлелдемелерді сақтау үшін оларды ПД-нің сақтау камерасына беру (*ҚПК 221-бабының 4-бөлігі*).

24. Басқа «есірткі заттарын салатын орындарын» және қылмыстың басқа да мән-жайларын белгілеу үшін жедел-ізвестіру іс-шараларын, оның ішінде

биллингті және жасырын тергеу әрекеттерін (уақытша ұстау изоляторы мен тергеу изоляторы жағдайында) жүргізу туралы жедел бөлімшелерге тапсырма жіберу керек.

25. Синтетикалық есірткілерді тәркілеу кезінде есірткі зертханаларын анықтау үшін қажетті шаралар қабылдау (жауап алу және т.б.).

26. Қажет болған жағдайда салыстырмалы сот сараптамаларын жүргізу.

Бұл тергеу әрекеттері дәлелдемелерді бекіту және қылмысты ашу мақсатында **уақтылы** жүргізілуге тиіс.

2.3 САРАПТАМА ТАҒАЙЫНДАУ: ТҮРЛЕРІ, САРАПШЫЛАРҒА ҚОЙЫЛАТЫН СҰРАҚТАР

Есірткіге байланысты қылмыстық істер бойынша сараптаманың мынадай түрлері тағайындалады:

1) Сот-химиялық сараптама.

Есірткі құралдарының, прекурсорлардың және психотроптық заттардың сот-химиялық сараптамасының объектілері:

- **есірткі құралдары, психотроптық заттар мен прекурсорлар:** тұтас

өсімдіктер немесе қарасора, көкнәр, эфедрa өсімдіктерінің ұсақталған бөліктері; қолдан жасалған, қарасора өсімдіктерінен алынған (марихуана, хэш, каннабис шайыры, хэш майы), көкнәр (апиын, көкнәр сабаны, экстракциялық апиын, ацетилденген апиын), эфедрa (эфедрон шаралары);

- заңсыз өндірілген **синтетикалық және**

жартылай синтетикалық есірткі немесе психотроптық заттар (героин, мефедрон, пирролидин, амфетамин және оның туындылары);

- есірткі құралдарының, психотроптық заттар мен прекурсорлардың (героин, эфедрон, апиын ерітінділері) қолдан дайындалған ерітінділері;

- құрамында есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорлар бар зауытта немесе дәріханада дайындалған дәрілік заттар;

- есірткі немесе тектес психотроптық заттар;

- препараттарды, психотроптық заттарды немесе прекурсорларды дайындау, буып-түю, пайдалану, сақтау, тасымалдау кезінде пайдаланылатын әртүрлі тасымалдаушы заттардағы микроқабаттар;

- есірткі жасауға арналған құралдар мен жабдықтар;

- құрамында есірткі бар өсімдіктер өсетін жердің тексерілетін учаскелері;

- құрамында есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорлардың болуы болжанатын табиғаты анықталмаған заттар;

- есірткі құралдарының, психотроптық заттар мен прекурсорлардың шикізат көзі, оларды сақтау орны, дайындау технологиялары туралы мәліметтерді қамтитын Қылмыстық іс материалдары, сондай-ақ оқиға болған жерді тексеру, заттай дәлелдемелерді алу хаттамалары.

Сот-химиялық сараптаманы сарапшыларға тағайындау кезінде шешімге мынадай мәселелер қойылады:

- бұл зат есірткі, психотроптық зат, прекурсор немесе олардың тектесі ме?

- бұл зат қандай түрге, есірткі, психотроптық заттар, прекурсорлар тобына жатады?

- зерттеуге ұсынылған есірткінің, психотроптық заттың немесе прекурсордың саны, олардың тектесі қандай?

- тасымалдаушы заттарда есірткі, психотроптық заттардың іздері бар ма, егер бар болса, қайсысы?

- бұл өсімдіктер құрамында есірткі бар ма, олар қандай түрге жатады?

- бұл есірткі, психотроптық зат зауытта немесе қолдан жасалған препарат па?

- зерттеуге ұсынылған темекі өнімдерінде (олардың қалдықтарында) есірткі бар ма, егер солай болса, қайсысы?

- есірткі немесе психотроптық заттың құрамы қандай?

- осы есірткі, психотроптық затты дайындау технологиясы қандай?

- қандай есірткі немесе психотроптық заттарды өндіруде осы жабдық, оның жекелеген бөлшектері немесе химиялық зат пайдаланылуы мүмкін?

- бұл жабдық есірткі, психотроптық заттар жасау үшін пайдаланылуы мүмкін бе?

- вегетациялық кезеңнің қай кезеңінде құрамында есірткі бар өсімдіктер туралы мәліметтер жиналды?

- бұл жабайы қарасора өсімдіктері қандай табиғи-климаттық аймақта өсе алады?

- бұл қарасора өсімдіктері бұрын бір экологиялық-географиялық аймақта өскен бе?

- бұл қарасора, көкнәр өсімдіктері белгілі бір аймақта өсті ме?

- бұл есірткі құралдарының бастапқы шикізат (сорттық тиістілігі, өсу орны, өсімдіктерді жинау уақыты) бойынша біртұтас шығу көзі бар ма?

- бұл есірткі құралдарының (психотроптық заттардың) өндіріс технологиясы бойынша бірыңғай көзі бар ма?

- бұл есірткі құралдары (психотроптық заттар, прекурсорлар) біртұтас массада болды ма?

2) Соттық-медициналық сараптама.

Осы сараптаманы жүргізу кезінде мынадай мәселелер шешіледі:

- азамат И-дің. денесінде қандай да бір дене жарақаты немесе инъекция іздері немесе есірткіні тұтынудың басқа тәсілдері бар ма?

- дене жарақаттарының саны, пайда болу механизмі және локализациясы қандай?

- зақымдану уақыты қандай, олардың ескіру мерзімі, олар қаулыда көрсетілген мерзімге сәйкес келе ме?

- салынған дене жарақаттарының ауырлығы қандай?

- зақымдар өз бойының биіктігінен құлаған кезде пайда болуы мүмкін бе?

3) Компьютерлік-техникалық сараптама.

Компьютерлік-техникалық сараптама ақпараттық-телекоммуникациялық технологияларды қолдана отырып, қауіпті психоактивті заттарды заңсыз өткізу кезінде қылмыскерлер пайдаланған компьютерлік құрылғылардың физикалық және функционалдық жағдайын зерттеу кезінде тағайындалады.

Сонымен қатар, бұл сараптама аппараттық құрылғының өзінде де, электронды ақпарат тасығышта да қамтылған криминалистикалық маңызды компьютерлік ақпаратты зерттеуге арналған.

Қылмыстық құқық бұзушылықтың осы түрлері бойынша сарапшыларға шешу үшін мынадай мәселелер ұсынылады:

- зерттеуге ұсынылған аппараттық құрал қандай түрге (брендке, модельге) жатады? Оның техникалық сипаттамалары қандай?

- зерттеуге ұсынылған аппараттық құрал қандай функцияларды орындауға арналған?

- белгілі бір тапсырманы орындау үшін осы аппараттық құралды пайдалану мүмкін бе?

- ұсынылған аппараттық құралдың техникалық жарамдылығының жалпы дәрежесі қандай?

- қандай жүйелер ақаулы және оның салдары қандай (аппараттық құрал жұмысында ақаулар болған жағдайда)?

- бұл құралдың дұрыс жұмыс істемеуі пайдалану ережелерін бұзудың салдары ма?

- ұсынылған аппараттық құрал ақпарат тасымалдаушы ма, егер солай болса, қандай түрі бар?

- ұсынылған ақпарат тасымалдаушы қандай құрылғының көмегімен жұмыс істеуге арналған және оған қандай тәсілмен қосылуға болады?

- ақпарат тасымалдаушының қандай параметрлері бар?

- ұсынылған бағдарламалық жасақтаманың жалпы сипаттамасы қандай?

- ұсынылған аппараттық құрылғының бағдарламалық жасақтамасы қандай?

- ұсынылған аппараттық құрылғыдағы файлдардың құрамы мен параметрлері қандай?

- ұсынылған аппараттық құрылғыда ақпаратты кенеттен жоюға арналған бағдарламалар орнатылған ба? Олай болса, олар қандай және қалай жұмыс істейді?

- ұсынылған аппараттық құрылғыда қылмысты жоспарлауға, жасауға немесе оның іздерін жоюға қатысты ақпаратты қамтитын жойылған файлдар бар ма?

- ұсынылған аппараттық құрылғыда жылдам хабар алмасуға арналған орнатылған немесе қашықтағы бағдарламалар бар ма? Егер бар болса, оларда тергеу жүргізіліп жатқан қылмысқа қатысты ақпарат бар ма?

- ұсынылған аппараттық құрылғыдан тергеліп жатқан қылмыс туралы ақпаратты қамтитын сайттарға кіру жүзеге асырылды ма? Бар болса, нақты қашан және қандай сайттарға кірді?

- ақпараттық-телекоммуникациялық желіде ұсынылған аппараттық құрылғыдан өзге тұлғалармен хат алмасу жүргізілді ме? Олай болса, кіммен (электрондық деректер), қашан, қандай ақпараттық-телекоммуникациялық желілер арқылы? Егер бұл хат-хабар жойылса, оны қалпына келтіруге бола ма?

- қалпына келтірілген ақпараттың мазмұны қандай? Ақпарат тасығыштағы қандай деректер нақты істің немесе тұлғаның (заңды тұлғаны қоса алғанда) фактілері мен мән-жайларына қатысы бар?

Типтік сұрақтардың тізбесі нақты зерттеу объектілері мен қалыптасқан тергеу жағдайын ескере отырып қалыптастырылады. Мысалы, мобильді құрылғыларды зерттеу кезінде сарапшының немесе маманның рұқсатына құрылғыда әртүрлі файлдардың (*мәтіндік, графикалық, музыкалық, бейне немесе фотофайлдар, SMS-хабарламалар және т.б.*) болуы туралы жалпы диагностикалық сипаттағы типтік сұрақтар қойылуы мүмкін. Сарапшы барлық физикалық жад тасымалдаушысын шығарады. Егер тергеуші қандай да бір нақты ақпаратқа қызығушылық танытса, онда файлдарды жою уақыты көрсетілген сұрақтар қойылады. Сонымен қатар, сараптама тағайындамас бұрын тергеушіге зерттеуге қойылған мәселелердің тізімін сарапшылармен келісу ұсынылады, өйткені олардың кейбіреулері орынсыз немесе дұрыс тұжырымдалмауы мүмкін.

2.4 ЕСІРТКІ ҚЫЛМЫСТАРЫН, ОНЫҢ ІШІНДЕ СИНТЕТИКАЛЫҚ ЕСІРТКІЛЕРДІ САТУҒА ЖӘНЕ АЙНАЛЫМҒА ШЫҒАРУҒА ҚАТЫСТЫ ҚЫЛМЫСТАРДЫ АШУДЫҢ КЕЙБІР ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Дәлелдемелерді жинау мақсатында сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүзеге асыратын адамға:

1. Кезекші тәулікте Есірткі қылмысына қарсы іс-қимыл басқармасына қылмыстық құқық бұзушылықтың барлық қатысушыларын ашу және анықтауға, сондай-ақ қажет болған жағдайда жасырын тергеу әрекеттерін жүргізу үшін тапсырма жіберіلسін.

2. Осындай қылмыстардың алдын алу және жолын кесу мақсатында ҚПК-нің 200-бабына сәйкес істің мән-жайына байланысты заң бұзушылықтарды жою туралы ұсынысты Есірткі қылмысына қарсы іс-қимыл басқармасына, Жергілікті полиция қызметіне, сондай-ақ әкімдік пен

коммуналдық қызметтерге (бейнекамераларды, жарықтандыруды, тұрғын үйлерді, оқу орындарын, балабақшаларды және т. б. күзетуді қамтамасыз ету) жолдау.

3. Істің мән-жайына байланысты бейнебақылау камераларының бейнежазбаларын ұсыну туралы ЖБО, ПД-не, коммуналдық қызметтерге (МИБ, ПИК), жеке (ЖК және т.б.) және заңды тұлғаларға (ЖШС, АҚ және т.б.) ұсыну туралы сұрау салулар жіберу.

4. Қажет болған жағдайда ҚПК-нің 19-тарауына сәйкес халықаралық көмек көрсету туралы тапсырма жолдау қажет.

2.5 КУӘДАН, ҚОРҒАУҒА ҚҰҚЫҒЫ БАР КУӘДАН ЖАУАП АЛУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Жауап алу ҚПК-нің 208, 209, 210-баптары бойынша жүргізіледі.

Куәгерлерден жауап алудың өзіндік ерекшеліктері бар, әдетте куәгерлер мынадай:

- 1) қылмыс үстінде ұстаудың куәгерлері;
- 2) күдіктілердің туыстары, таныстары;
- 3) есірткі құралдарын пайдаланумен байланысты есепте тұрған адамдар;
- 4) анықтау органдарына жәрдемдесетін азаматтар;
- 5) жедел қызметкерлер.

Егер тергеушінің қарамағында бірнеше куәгерлер туралы деректер болса, онда ең алдымен осы істің нәтижесіне нақты және тікелей мүдделі емес адамдардан жауап алу қажет. Тергеуге тікелей қабылдаудан басқа, өзге көздерден алынған мәліметтерді хабарлаған адамдардан жауап алынған жағдайларда, кімнің, қандай жағдайда және қандай мақсатта оған осы ақпаратты хабарлағанын анықтау қажет. Ұстау барысын бақылаған куәгерлер бүкіл процедураға қатысты мәселелер бойынша, сондай-ақ ұстаумен бірге болуы мүмкін штаттан тыс жағдайлар бойынша жауап алуға жатады (*мысалы, есірткіден құтылу әрекеттері болған жоқ па, ол қандай мәлімдемелер айтты, қатысушылардың біреуімен қарым-қатынас жасау әрекеттері болды ма*).

Есірткі тасымалдаушының жолаушыларының, сондай-ақ пойыз жолсеріктерінің, такси жүргізушілерінің, автобустардың куәгерлерінен күдіктінің қай жерде отырғаны, оны кім ертіп жүргені, оның жанында қандай заттар болғаны туралы жауап алынады. Такси жүргізушілерінен күдіктінің қайда барғанын анықтайды; ол кездескен азаматтардың белгілері; қандай жүгі бар және қайда тасымалдады. Сонымен бір мезгілде алынған мәліметтерді тексеру бойынша жедел-іздігі шаралары жүзеге асырылады.

Маңызды ақпаратты күдіктінің таныстарынан, көршілерінен, туыстарынан жауап алу арқылы алуға болады. Алайда олардың күдіктімен қарым-қатынасының сипатын, қылмыстық құқық бұзушылыққа ықтимал қызығушылығын немесе қатысуын ескеру қажет. Сонымен қатар, тергеушіге оңтайлы жауап алу тактикасын таңдауға мүмкіндік беретін отбасы ішіндегі қатынастарды, өмір салтын және отбасы мүшелерінің мінез-құлқын анықтау маңызды.

Ескерту: Құқық қолдану практикасында есірткінің заңсыз айналымына байланысты қылмыстық құқық бұзушылықтар жасауға жасына немесе психикалық жағдайына байланысты қылмыстық жауапкершілікке тартыла алмайтын адамдар қатысатын жағдайлар жиі кездеседі. Мұндай адамдарға, мысалы, 16 жасқа, кәмелетке толмағандар, сондай-ақ олардың іс-әрекеттерінің сипатын білу қабілетінен айыратын психикалық аурулары бар адамдар жатады. Кәмелетке толмағандар көбінесе ересектердің қылмыстық ниеттерін жүзеге асыру құралы ретінде әрекет етеді, есірткіні "кепілгер" және "курьер" ретінде сатуға қатысады.

Аталған адамдарға қатысты қылмыстық қудалау жүзеге асырылмайды, алайда істің барлық мән-жайларын анықтауға, сондай-ақ аталған адамдардың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғауға бағытталған іс жүргізу әрекеттерін жүргізу қажет. Бұл ретте заңды өкілдердің, педагогтардың немесе психологтардың, сондай-ақ адвокаттың қатысуын қамтамасыз ету қажет.

Бұдан басқа, жедел-ізвестіру қызметінде есірткінің заңсыз айналымына қатысы бар адамдарды анықтау мен әшкерелеуге жәрдемдесуге азаматтарды тарту қажеттілігі жиі туындайды. Мұндай адамдарды тарту заңдылық, құпиялылық қағидаттарын қатаң сақтауды және олардың құқықтары мен бостандықтарын қорғауды талап етеді. Олардың қатысуы ерікті, құқықтық тәртіптегі жеке қызығушылыққа негізделген және құқық қорғау органдарының қысымымен байланысты себептерді болдырмауы керек.

Осы адамдарға қатысты ұсынылатын ақпараттың сипаты мен көлеміне, жедел-ізвестіру іс-шараларына қатысу дәрежесіне, адамның арнайы білімі мен дағдыларының (куәгер, куәгер, жәбірленуші және т.б.) болуына қарай олардың процестік мәртебесін нақты айқындау, сондай-ақ қауіптің сипаты мен дәрежесін ескере отырып, оларға қауіпсіздік кепілдіктерін беру қажет.

Құқық қорғау органдарына қылмыскерлерді анықтау және әшкерелеу жөніндегі міндеттерді орындауда жәрдем көрсететін адамдар, егер бұл әрекеттер заң шеңберінен шықпаса, олар жасаған іс-әрекеттері үшін қылмыстық жауаптылыққа тартыла алмайды.

2.6 НАРКОЗЕРТХАНАЛАРЫНДА ЕСІРТКІ ҚҰРАЛДАРЫНЫҢ ЗАҢСЫЗ ЖАСАУДЫ АШУ ЖӘНЕ ТЕРГЕУ

Есірткі зертханаларында есірткі құралдарының заңсыз өндірісін тергеу және ашу, сондай-ақ оларды интернет-желілер арқылы тарату құқық қорғау органдары үшін кешенді тәсілді талап ететін күрделі және жан-жақты міндет болып табылады. Мұндай объектілерді анықтауға және жоюға, сондай-ақ олардың қызметіне қатысы бар адамдарды ұстауға және жауапқа тартуға бағытталған жедел де, тергеу әрекеттерін де қамтиды.

Соңғы 5 жылда (2020-2024 ж.ж.) Ішкі істер органдары **синтетикалық есірткі** дайындау бойынша **148 есірткі зертханасын** анықтады, оның ішінде:

- **2024 жылы – 66** (Алматы қ. – 18, Алматы қ. - 13, БҚО, Қостанай, - 4, ШҚО, Жамбыл, Қарағанды, Павлодар, Түркістан-3, Шымкент қ., Ақмола, Қызылорда-2, Атырау, Ақтөбе, Маңғыстау, Ұлытау, СҚО, ОА-1).

- **2023 жылы – 48** (Алматы қ. – 10, Алматы, Қостанай қ. – 5, Шымкент қ., Қарағанды, Павлодар – 4, БҚО, Маңғыстау - 3, Астана қ., Ақмола, Ақтөбе, СҚО – 2, Жамбыл, Қызылорда – 1).

- **2022 жылы – 17** (Алматы қ. - 6, Алматы қ. - 5, Астана қ. - 3, Ақтөбе, СҚО, көлікте-1);

- **2021 жылы – 8** (СҚО-3, Астана қ., Алматы қ. – 2, Қарағанды-1);

- **2020 жылы – 9** (Алматы қ. – 4, СҚО, Астана қ., Алматы, Қарағанды, БҚО – 1).

Наркозертханалар, әдетте, оңай салынатын ғимараттар мен үй-жайларда (гараждар, жертөлелер, пәтерлер, жертөлелер және т.б.), адамдар сирек жүретін жерлерде жабдықталып, орналасады.

Синтетикалық препараттарды жасау процесі өте қарапайым және қолданбалы химияның ең аз дағдыларымен өнеркәсіптік қауіпсіздік шараларын сақтамай химиялық компоненттерді араластырудан тұрады.

Синтетикалық препараттарды жасау үшін қолданылатын ең көп таралған **химиялық компоненттер:** тұз қышқылы, күкірт қышқылы, ацетон, метилен хлориді, бром, бензол, металимин, бромкетон, пероксид, еріткіш, изопропилен спирті, аммиак, Butyl-2 - methylpropylphalate, Bromo-4Methyl-propiohenon, а-пирролидиновалерофенон, алкоголь, дихлорметан, ақуыз- витамин концентраты.

Сонымен қатар, Ресей Федерациясының Дондағы Ростов қаласынан Қазақстанға күнделікті өмірде қолданылатын «Ласка» жуғыш заты, ішіндегі психотроптық зат Альфа-пирролидиновалерофенон (Альфа-PvP) («жылдамдық» деп аталады) жіберілгені анықталды. Посылка «Қазпошта» АҚ бөлімшелерінен алынған.

Синтетикалық каннабиноидты өндіру үшін түймедақ гүлдері, тұз қышқылы, ацетон, этил спирті қолданылады.

Осылайша, синтетикалық препараттар химиялық реакциялар жүргізу және әртүрлі химиялық заттар мен сұйықтықтарды белгілі бір ретпен және көлемде араластыру арқылы жасалады.

Компоненттер мен жабдықтарды жеткізу "Азия-Энергия", "СДЭК", "ДХЛ Экспресс", "GTDLogistik" ЖШС, "ABTE-TransForwardingcompany" ЖШС, "Империя Пром" ЖШС, "Hydra" интернет-дүкені, "Vipole, жеделхаттар, Signal" мессенджері, жүк көлігі арқылы ҚХР-дан автомобиль көлігі, сондай-ақ бетбелгілер арқылы байланыссыз тәсілмен жүзеге асырылды.

Ашылған фактілерге қарамастан, қазіргі уақытта есірткі құралдарын, оның ішінде жасырын зертханаларда өндіру жөніндегі қызметтің жолын кесу есірткі саудасы мен нашақорлыққа қарсы күресте маңызды міндет болып қала береді.

Есірткіні заңсыз өндірумен байланысты қылмыстарды ашу және тергеу үшін жасалатын қадамдар:

- **Ақпарат жинау және барлау қызметін жүргізу.** Бұл кезең есірткіні заңсыз өндірумен байланысты күдікті әрекеттер, байланыстар және орындар туралы деректерді алуды қамтиды. Барлау қызметі ақпараттық көздерді бақылау мен талдаудың техникалық құралдарын қолдана отырып жүзеге асырылуы мүмкін.

Ұсынымдар: *Есірткіге қарсы күрес басқармасы бөлімшелері шеңберінде жеке қосалқы аналитикалық топ құру қажет, оның негізгі функциясына бұқаралық ақпарат құралдарын, медициналық ұйымдардың қабылдау бөлмесінен алынған хабарламаларды, өткізуі мүмкін жерлерді, соның ішінде дәріханаларды, есірткіге тәуелділерді бақылау нәтижелерін және орындалған жұмыс туралы міндетті есептілікпен және ықтималды болжам жасау, т.б. талдау кіреді.*

- **Операцияны жүргізу үшін күштер мен құралдарды ұйымдастыру:** құқық қорғау органдары мен арнайы бөлімшелерді күдікті орындарда рейдтер мен тінту жүргізуге дайындауды қамтиды.

- **Рейдтер мен тінту жүргізу:** заңсыз есірткілерді, жабдықтар мен құжаттамаларды алу мақсатында зертханаларға кіруге және оларды тексеруге бағытталған арнайы операциялар жүргізуді білдіреді.

- **Алынған материалды талдау:** зертханадан материалдар алынғаннан кейін олар есірткінің құрамын, олардың шығу тегін және басқа қылмыстық топтармен ықтимал байланыстарын анықтау мақсатында мұқият талданады.

- **Тергеу әрекеттерін жүргізу:** күдіктілерден жауап алуды, алынған ақпаратты талдауды, қылмыстық топқа қатысушылар арасында байланыс орнатуды және басқа да ықтимал зертханаларды немесе өткізу арналарын анықтауды қамтиды.

- **Айып тағу және сот талқылауы:** жиналған дәлелдемелер негізінде құқық қорғау органдары күдіктілерге айып тағып, қамауға алады, ал іс материалдары одан әрі қарау үшін сотқа беріледі.

Есірткінің заңсыз өндірісін тиімді ашу және тергеу әртүрлі ведомстволар мен қызметтер арасында мұқият үйлестіруді, сондай-ақ заңнамалық нормалар мен рәсімдерді қатаң сақтауды талап етеді.

Есірткі зертханаларының жіктелуі:

- - өндіріс ауқымы бойынша: шағын, орта, ірі;
- - техникалық жарақтандыру деңгейі бойынша: қарабайыр, жартылай автоматты, автоматты.

Есірткі зертханаларының белгілері:

- химиялық заттардың ерекше иісі (аммиак, ацетон және т. б.);
- мамандандырылған жабдықтар мен химиялық реактивтердің болуы;
- электр энергиясы мен суды тұтынудың артуы;
- желдету немесе ауаны сүзу жүйесінің болуы.

2.6.1 Методы выявления нарколабораторий

Агентуралық жұмыс:

- Есірткі зертханаларының болу ықтималдығы туралы мәліметтер жинау үшін құпия ақпарат көздерін пайдалану.

- Жедел ақпарат алу үшін қылмыстық топтарға агенттерді енгізу.

Сыртқы бақылау:

- Күдікті адамдар мен объектілерді жасырын бақылауды ұйымдастыру.

- Наркозертханалардың орналасу орындарын қадағалау.

Қаржылық мониторинг:

- Күдіктілердің қаржылық қызметін талдау, есірткі өндірісіне байланысты күдікті транзакциялар мен сатып алуларды анықтау.

- Химиялық реактивтер мен зертханалық жабдықтардың көп мөлшерде сатып алуларын қадағалау.

- Сандық деректермен жұмыс.

Интернет-ресурстарды мониторингілеу:

- Есірткі сатумен және өндірумен байланысты форумдарда, әлеуметтік желілерде және интернет алаңдарында белсенділікті қадағалау.

- Есірткі саудасына байланысты хабарландыруларды, ұсыныстарды және кері байланысты талдау.

Төлем жүйелерін талдау:

- Есірткі құралдарын төлеу үшін пайдаланылатын криптовалютадағы және басқа төлем жүйелеріндегі күдікті транзакцияларды анықтау және қадағалау.

Бағдарламалық жасақтаманы пайдалану:

- Желілік белсенділікті талдау және есірткі қоғамдастығына қатысушылар арасындағы байланыстарды анықтау үшін мамандандырылған бағдарламаларды қолдан.

2.6.2 Тінту және алу техникасы мен тактикасы. Тінтуге дайындық

Ақпарат жинау:

- Наркозертханалардың орналасқан жері, оның жұмыс кестесі, қатысушылар құрамы туралы мәліметтерді жинау және талдау.

- Тергеу судьясының тінту жүргізуге санкциясын алу.

Жедел топты дайындау:

- Химиялық қауіпсіздік мамандары мен криминалистерді, киберқылмыстарды және басқа да қажетті бағыттарды қамтитын жедел топты іріктеу және нұсқама беру.

- Қорғаныс киімдері мен жабдықтарын (арнайы құралдар, тыныс алу аппараттары, химиялық заттарды анықтауға арналған аспаптар) дайындау.

Есірткі зертханасын анықтау:

- Жасырын зертханаларды іздеу үшін жылу түсіргіштер, радиолокациялық құрылғылар және дрондар сияқты техникалық құралдарды пайдалану.

- Бақылау сатып алуларын жүргізу, құжаттау және дәлелдемелер алу мақсатында есірткі құралдарын сатып алу үшін агенттерді пайдалану.

Тінту жоспарын әзірлеу:

- Ықтимал тәуекелдер мен қауіптерді ескере отырып, тінту жүргізудің нақты уақыты мен тәртібін анықтау.

- Қауіпті заттар немесе қарулы қарсылық анықталған жағдайда іс-қимылдарды жоспарлау.

Қауіпсіздікті қамтамасыз ету:

- Тінту қатысушыларының қауіпсіздігін қамтамасыз ету және дәлелдемелерді жоюдың алдын алу.

- Күдіктілерді оқшаулау және олардың қозғалысын шектеу.

Арнайы құрылғыларды пайдалану:

- Есірткі құралдарын, прекурсорларды және басқа да химиялық заттарды анықтауға арналған аспаптарды қолдану.

- Есірткі түрін алдын-ала анықтау үшін сайтта жедел тестілер өткізу.

- Қызметтік-ізвестіру иттерін пайдалану;

Дәлелдемелерді алу және тіркеу:

- Табылған барлық заттарды егжей-тегжейлі тіркеу (суретке түсіру, бейнетүсірілім) және оларды іс жүргізу нормаларын сақтай отырып тәркілеу.

- Тінту хаттамасын және тәркілеу актілерін жасау.

2.6.3 Интернет арқылы есірткіні таратумен байланысты қылмыстарды ашу. Қылмыстық сәйкестендіру және құжаттау қызметі

Киберлік барлау:

- Интернет арқылы есірткі таратумен айналысатын қылмыстық топтар мен жеке тұлғаларды анықтау үшін киберлік барлау жүргізу.

- Жабық қауымдастықтарға ену және ақпарат алу үшін әлеуметтік инженерия әдістерін қолдану.

Сандық дәлелдерді жинау:

- Кейіннен сотта талдау және қолдану үшін сандық дәлелдемелерді жинау және құжаттау (хат алмасулардың скриншоттары, логиндар, IP-мекенжайлар).

- Қашықтағы ақпаратты қалпына келтіру және қылмыстық іс-әрекет фактілерін растау үшін компьютерлік сараптама жүргізу.

- Интернет-платформалармен және пошта қызметтерімен өзара жұмыс жасау.

Интернет-платформалармен ынтымақтастық:

- Есірткі саудасына байланысты аккаунттарды бұғаттау және контентті жою үшін интернет-платформа әкімшілерімен байланыс орнату.

- Одан әрі қарай тергеу үшін платформалардан пайдаланушылар мен олардың белсенділігі туралы мәліметтер алу.

Пошта қызметтерімен ынтымақтастық:

- Күдікті есірткі пакеттерін бақылау және алу үшін пошта қызметтерінен ақпарат пен көмек сұрау.

- Пошта жөнелтімдері арқылы есірткі тарату арналарын анықтау және жолын кесу бойынша бірлескен операцияларды ұйымдастыру.

Есірткіні заңсыз өндіру мен таратуды тиімді тергеу және ашу заманауи технологияларды қолдануды, ведомствоаралық өзара іс-қимылды және заңнамалық нормаларды қатаң сақтауды қамтитын кешенді тәсілді талап етеді. Осы ұсынымдарды орындау құқық қорғау органдарының есірткі қылмысына қарсы күрестегі жұмысының сапасын арттыруға және қоғам үшін жағымсыз салдарларды барынша азайтуға мүмкіндік береді.

Күдікті адамдарды анықтағаннан және ұстағаннан кейін істі сотқа жіберуге байланысты тергеу әрекеттерін 2.1-2.5 - тарауларда баяндалған алгоритмге сәйкес жүзеге асыру қажет.

3-тарау.

**ЕСІРТКІ ҚЫЛМЫСТАРЫН СОТҚА ДЕЙІНГІ ТЕРГЕП ТЕКСЕРУ
БАРЫСЫНДА ПРОЦЕССУАЛДЫҚ ҚАТЕЛЕРДІ БОЛДЫРМАУ
БОЙЫНША ҰСЫНЫМДАР**

3.1 ҚОСАРЛЫ АЛУ

1- мысал:

04.03.2023 жылы патрульдік полиция қызметкерлері азамат О. тоқтатып, жетондарды пайдаланбай, одан гашиш тәркіледі (салмағы 0,22 г). Жедел-тергеу тобы (бұдан әрі – ЖТТ) келгеннен кейін көрсетілген заттай дәлелдемені алып қою қайта жүргізілді (ҚК 296-бабы).

Қарағанды қаласының прокуратурасы ҚК-нің 296-бабының 2-бөлігінде көзделген қылмыстық құқық бұзушылық жасады деп айыптау бойынша қылмыстық істі қылмыстық құқық бұзушылық құрамының болмауына

байланысты іс жүргізуді тоқтатты (ҚПК 35-бабының 1-бөлігінің 2-тармағы).

Сотқа дейінгі тергеу барысында іс жүргізу заңының көптеген бұзушылықтары анықталды. Мәселен, сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүргізу кезінде азамат О.-дан есірткі заттарын, психотроптық заттарды, оларға ұқсас заттарды табу фактісі бойынша қылмыстық процестің қағидаттары өрескел бұзылды, олардың бірі заңдылық қағидаты болып табылады (ҚПК 10-бабы), бұл іс бойынша жиналған дәлелдемелерге жол берілмейді деп танылды.

2- мысал:

01.03.2024 жылы Қарағанды қаласының ПБ патрульдік полиция полкінің қызметкерлері Университет көшесінде азамат Г.-ны ұстады, одан жасыл түсті, өсімдік тектес заттары бар оралған зат тәркілеген.

Тергеу барысында Департаменттің патрульдік полиция полкінің қызметкерлері «қосарланған тексеру» жүргізді, бейнежетонда бейнежазба жоқ.

Қазақстан Республикасының қылмыстық процессуалдық кодексіне (бұдан әрі - ҚПК) сәйкес алу процесі - тексеру, алу, тінту сияқты тергеу әрекеттерін жүргізу жолымен жүзеге асырылады.

Алайда, соттық-тергеу тәжірибесінде «қосарланған алу» сияқты белгіленген алу тәртібін бұзу жағдайлары кездеседі. Аталған бұзушылық сол есірткі құралдарын, психотроптық заттарды немесе олардың баламаларын полиция қызметкерлері алғаш алғаннан кейін қайта алумен тұрады.

Мұндай әрекеттер ҚПК нормаларын өрескел бұзу болып табылады, алынған дәлелдемелердің жол берілуіне күмән келтіреді және оларды сотта жарамсыз деп тануға әкелуі мүмкін. ҚПК 112-бабының 1-бөлігіне сәйкес ҚПК талаптарын бұза отырып алынған «Нақты мәліметтер дәлелдеме болып табылмайды», оның ішінде іс жүргізу әрекетін жүргізу тәртібін елеулі түрде бұза отырып алынған нақты деректер жол берілмейтін дәлелдемелер деп танылады.

«Қосарланған алуға» жол бермеу үшін келесі әрекеттер алгоритмін сақтау қажет.

Оқиға орнына келген кезде немесе патрульдеу барысында патрульдік-бекеттік наряд:

- кінәлі адамдарды анықтау, есірткі заттарын, сондай-ақ куәгерлерді анықтау үшін оқиға орнын көзбен қарап шығу;

- күдікті адамдар анықталған жағдайда құқық бұзушылықтың жолын кесу мақсатында оларды әкімшілік қамауға алуды жүргізу (3 тт) бұйрықтың 29-тармағы) ӘҚБтК «Әкімшілік ұстау» 787-бабының талаптарына сәйкес бейнетіркегішке (күдіктілердің сыртқы келбеті, құжаттары, мінез-құлқы, оқиға орнындағы жағдай және ықтимал қауіп объектілері) тіркеулері қажет.

Ескерту: Ұстау себебін міндетті түрде түсіндірулері қажет (бағыт-бағдар, күдікті мінез-құлық, тіркелген ақпараттың болуы);

- егер патрульдеу барысында бұзушылық анықталса, ПБН қызметкері құқық бұзушылықтар мен оқиғалар туралы хабарламаны тіркеу үшін ЖБО-ға хабарлауы қажет (*ҚР Бас Прокурорының 19.09.2014 ж. № 89 бұйрығы*);

- заттай дәлелдемелердің сақталуын қамтамасыз ету үшін ықтимал басқа күдікті адамдарды, куәгерлерді анықтау үшін және одан әрі процестік ресімдеу және қосымша күштер үшін анықталған фактілер және тергеу жедел тобының (*бұдан әрі-ТЖТ*) келу қажеттілігі туралы ЖБО-ға хабарлау;

- әкімшілік ұстау туралы хаттама жасау;

- ТЖТ келгенге дейін, егер күдікті адам өзін сабырлы ұстаса, оған қалталарының ішіндегісін өз еркімен беруді ұсыныңыз және т. б. (*заттай дәлелдемелерді анықтау үшін*);

- өз еркімен беруден бас тартқан кезде ПБН күдікті адамды, куәгерлер мен айғақ беруші адамдарды ТЖТ-на бергенге дейін ұстап, күзетуді қамтамасыз етуі тиіс:

- қоғамдық тәртіпті қорғау, қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету бойынша өздеріне жүктелген міндеттерді орындайтын ПБН қызметкерлеріне бағынбау немесе қарсылық көрсету барысында 60-бапқа сәйкес арнаулы құралдар мен дене күшін қолдануға құқылы (*ҚР2011 жылғы 6 қаңтардағы «Құқық қорғау қызметі туралы» Заңы*).

ӘҚБтК-нің 791-бабына сәйкес жеке тексеру және заттарды тексеріп қарау жүргізілуі мүмкін екенін ескеру қажет (*құқық бұзушылықтарды анықтау және алдын алу мақсатында адамның денесін және оның киімін мәжбүрлеп тексеру*). «Адамдарды жеке тексеру және оның заттарын қарау» бір жынысты екі айғақ адамның қатысуымен өткізілуі тиіс. Бұл ретте тексеру хаттамасы жасалуы тиіс.

Тыйым салынған заттар тасталған жағдайда (мысалы, бұталарға):

- ПБН лақтырылған заттарды ұстауға, жылжытуға немесе көтеруге қатаң тыйым салынады.

- қосымша күштермен бірлесіп оқиға орнының күзетілуін қамтамасыз ету және ТЖТ келгенге дейін заттай дәлелдемелердің сақталуын қамтамасыз ету шараларын қабылдау (*мысалы, қоршау*).

ПБН қызметкерлеріне тыйым салынады:

- жеке тінту жүргізу (*тінту жүргізушінің денесінде, оның киімінде және оның киіміндегі заттарды табу және алу мақсатында оны шешіндіріп, денесін тексеру*). Жеке тінту – аталған тінтуді жүргізу үшін арнайы бөлінген үй-жайда тиісті бейіндегі мамандармен жүзеге асырылуы тиіс (*ҚПК 255-бабы*).

- күдікті адамның әкімшілік ұстау мерзімдерін бұзу (*ӘҚБтК 789-бабы*).

Ұсыныстар:

- күдікті адамды ұстау орнында куәгерлерді іздеген кезде: ПБҚ бір қызметкері күдіктінің заттай дәлелдемелерінің қорғалуын және сақталуын

қамтамасыз ете отырып, оның жанында қалады. Екінші қызметкер 2 айғақ адамды жұмылдырады;

- қажет болған жағдайда көмек көрсету үшін екінші экипажды шақыру керек.

3.2. АЛУ ЖҮРГІЗУ ЕРЕЖЕЛЕРІН САҚТАМАУ

3.2.1 Алуды сапасыз хаттамалау (күнді, алынған заттарды дұрыс көрсетпеу, куәгерлердің қолдарының болмауы)

Мысал:

19.11.2023 жылы сағат 15.00 шамасында Прогресс көшесі бойында орналасқан полиция департаментінің Әкімшілік полиция ғимаратының алаңында Қарағанды қаласының ПБ ЕБҚКБ полиция қызметкерлері азамат И.-дан ерекше иісі бар жасыл түсті затпен қағаз орамасына алу жүргізді.

ҚК 296-бабының 4-бөлігінде көзделген қылмыстық құқық бұзушылық жасау фактісі бойынша «Өткізу мақсатынсыз есірткі заттарымен, психотроптық заттармен, олардың баламаларымен заңсыз жұмыс істеу», азамат И-ге қатысты іс бойынша Қарағанды қаласы Қазыбек би ауданының прокуроры қылмыстық құқық бұзушылық құрамының болмауына байланысты қылмыстық істі тоқтатты (ҚПК 35-бабы 1-тармағының 2-тармағы).

Прокурордың қылмыстық істі тоқтату туралы қаулысынан үзінді:

«Сотқа дейінгі тергеп-тексеру органы тергеу іс-әрекеттерін жүргізудің және хаттамалаудың жалпы тәртібі туралы қылмыстық іс жүргізу заңнамасының талаптарын елеулі бұзушылықтарға жол берді:

- алу хаттамасында құқықтар мен міндеттермен танысу фактісі бойынша куәгердің қолы қойылмаған;

- алу хаттамасында тергеу әрекетін жүргізу күні қойылмаған.

Көрсетілген сотқа дейінгі тергеп-тексеру жүргізу тәртібін бұзушылықтар қылмыстық іс жүргізу заңының нормаларын елеулі түрде бұзу болып табылады...».

Хаттаманы бастамас бұрын есірткі заттарын сапалы алуды жүргізу қажет.

Мысал ретінде тергеушінің адамның киімінен есірткі заттарын алу кезіндегі іс-қимыл алгоритмі келтірілген, өйткені ол қалтаны кесуге, жууға және есірткі заттарын алу жөніндегі басқа да іс-әрекеттерге байланысты қосымша қадамдарды қамтиды (пәтерден, кіре берістен, жеке заттардан, сөмкелерден, адам денесінен және т. б., қосымша әрекеттер жүргізілмейді):

1. Алуға дайындық:

Барлық қажетті іс жүргізу құжаттарының бар-жоғын тексеру (қажет болған жағдайда тергеу судьясымен санкцияланған алу туралы қаулы).

Процедураны бекіту үшін куәгерлерді тарту.

Бекіту құралдарын (бейнекамералар, фотоаппараттар) және оралған материалдарды дайындау.

2. Қалтадан есірткі заттарын табу (бұл әрекеттер қолғаппен орындалуы тиіс, қолғаптардың қаптамасын ашу және оларды қолға кию процесі фото немесе бейнетүсірілім көмегімен тіркеледі):

Куәгерлердің қатысуымен киім қалтасын көзбен шолып, тексеру.

Фото немесе бейне түсіру арқылы анықталған заттың орнын бекіту. Егер есірткі қалтаның ішінде болса, оны алу затқа немесе оның қаптамасына зақым келтірмеу үшін мұқият жасалады.

3. Қалтаны кесу процедурасы (егер затты алу оның тұтастығына нұқсан келтіруі мүмкін болса немесе қалтада заттардың (ұнтақ, үгінділер) іздері болса, одан әрі зерттеу үшін қалтаны кесу жүргізіледі).

Қалтаны кесу куәгерлердің қатысуымен арнайы құралмен (мысалы, қайшымен) жүзеге асырылады. Матаның әрбір бөлігі (қалтаны қоса алғанда) бөлек герметикалық пакетке салынады.

Пакет: алынған күні мен уақыты; кесінді жасалған киімнің сипаттамасы (мысалы, «көк түсті джинсы күртешенің қалтасы»); алуға қатысқан тергеушінің және куәгерлердің қолдары (соңғысының келісімімен) көрсетіле отырып таңбаланады.

4. Қалтаны кескеннен кейін қолды жуу (дәлелдемелердің ластануын болдырмау және процедураға қатысушылардың қолына есірткі заттарының ықтимал іздерін бекіту үшін).

Тазартылған суға немесе спиртке малынған стерильді дәке немесе мақта тампондары қолданылады.

Алу жүргізілген адамға қатысты оның екі қолын, сондай-ақ қажет болған жағдайда тергеушіден немесе алу жүргізген адамнан жуу жүргізіледі. Әр тампон жеке, герметикалық пакетке салынады.

5. Алынған заттарды, кесінділерді, шайындыларды буып-түю: Алынған заттар мен киім элементтері (кесілген қалта), жуғыштар жеке буылып, түйіледі.

Тәркіленген объектінің белгілі бір тұлғаға тиесілігін көрсету (мысалы, алу жүргізілген адамның киімі).

Дәлелдемелерді ауыстыруды немесе ластауды болдырмау үшін герметикалық орау материалдары мен пломбаларды пайдалану.

6. Алу хаттамасын жасау:

Алуды хаттамалау ҚПК 256-бабының «Тінту немесе алу хаттамасы» және ҚПК-нің 199-бабының «Тергеу әрекетінің хаттамасы» талаптарына сәйкес жүзеге асырылуы қажет.

Тергеу әрекетінің хаттамасын дәлел ретінде бағалау кезінде оны ҚПК¹ 123-бабының талаптарына сәйкестігін тексеру қажет.

Егер алу хаттамасын жасау кезінде бұзушылықтарға жол берілсе (хаттамаға тергеуші, куәгер және т.б. қол қоймаса), онда ол жол берілмейтін дәлел ретінде танылуы тиіс.

19 т¹ Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2006 жылғы 20 сәуірдегі № 6 «Қылмыстық істер бойынша дәлелдемелерді бағалаудың кейбір мәселелері туралы» нормативтік қаулысы // <https://online.zakon.kz/>

Алу хаттамасында міндетті түрде көрсетіледі:

- тергеу әрекетін жүргізу орны мен күні (алуды жүргізу орнының нақты мекенжайы, сондай-ақ хаттаманың жасалған күні);

- тергеу әрекетін жүргізу уақыты (басталу және аяқталу уақыты белгіленеді);

- тергеу әрекетіне қатысатын адамдар туралы мәліметтер (тергеу әрекетін жүргізетін адамның лауазымы мен тегі, сондай-ақ тергеу әрекетіне қатысатын барлық адамдардың деректері (маман, аудармашы және т. б.);

- алу барысында қолданылатын ғылыми-техникалық құралдар, оларды пайдалану шарттары мен тәртібі. Сондай-ақ, алу өндірісіне қатысқан адамдарға осы құралдардың қолданылуы туралы хабардар ету

фактісі атап өтіледі (ҚПК 199-бабының 5-бөлігі). ҚПК 254-бабының 4-бөлігі 2-абзацына сәйкес ғылыми-техникалық құралдарды қолдану кезінде куәгерлер алу өндірісіне тартылмайды;

- тұрғын үй-жайда тұратын адам туралы мәліметтер (оның қатысуы мүмкін болмаған жағдайда жергілікті атқарушы органның өкілдері шақырылады). Тұрғын үй-жайда онда тұратын адамдардың еркіне қарсы алу - тергеу судьясының санкциясымен жүргізіледі (ҚПК 220-бабы 13, 13-1, 13-3 және 13-4-б.);

- тергеу әрекетіне қатысушыларға ҚПК көзделген олардың құқықтары мен міндеттерін түсіндіру фактісі;

- заттар немесе құжаттар табылған мән-жайлар (олар ерікті түрде берілген немесе мәжбүрлеп алынған (ҚПК 256-бабының 2-бөлігі);

Ескерту: Алу алдында заттың іздерінің бар-жоғына байланысты заттар алынатын адамның қолына тексеру жүргізіледі. Әрі қарай сараптау үшін саусақтар мен алақандардан шайындылар алынады (бөлек пакеттерге орналастырылған еріткіші бар мақта тампондары қолданылады), бұл туралы хаттамада белгі қойылады.

- саны, өлшемі, салмағы, жеке белгілері (түсі, иісі және т.б.) нақты көрсетілген барлық алынатын заттардың тізімі (оның ішінде алу жүргізілген адамның қолын жуу), мүмкіншілік болса заттың табылған жерінің нақты орнын көрсету (табылған әрбір заттың орны хаттамада мұқият көрсетіліп, видео түсірілуі тиіс) (ҚПК 256-бабының 2-т.). Әрбір объект оған ұқсас басқа объектілер арасында бөлек сипатталуы тиіс.

Ескерту: Белгілі бір дағдылардың болуын, олардың сапалық сипаттамаларын, жеке белгілерін дәл тіркеуді және құнын айқындауды талап ететін заттарды, құндылықтар мен құжаттарды алу үшін тиісті мамандар жұмылдырылады.

Егер маманды жұмылдыру мүмкін болмаса, іс жүргізу құжатында алынатын зат пен құндылықтардың жеке белгілері ғана көрсетіледі.

Тәркіленген есірткі құралдары мен психотроптық заттар мен олардың баламаларын қылмыстық қудалау органы жиырма төрт сағат ішінде сот сараптамасын жүргізуге жібереді.

Алу есірткімен байланысты болмай, қолғаппен жүзеге асырылады.

- алуға қатысқан адамдардың жасаған барлық өтініштер, ескетулер мен қолдау хаттар.

Хаттамаға тергеу әрекетіне қатысқан аудармашылар, мамандар, куәгерлер, заттар немесе құжаттар алынған адамдар қол қояды (ҚПК 82-бабының 5-бөлігіне сәйкес куәгер тергеу әрекетінің хаттамасында осы іс-әрекеттің жасалу фактісі, оның барысы мен нәтижесі туралы өз қолымен куәландыруға міндетті).

Хаттамада алу жүргізілген адамға хаттаманың көшірмесін тапсыру туралы белгі қойылады.

Көптеген заттар мен құжаттарды алу кезінде міндетті түрде тізілім жасалады, ол хаттамаға қоса беріледі және оның ажырамас бөлігі болып табылады, онда заттың нақты атауы, саны, өлшемі, салмағы, сериясы, нөмірі және әрбір алынатын объектінің басқа да айрықша белгілері, олардың табылған уақыты мен орны көрсетіледі¹.

Егер алуды жүргізу кезінде алуға жататын заттарды немесе құжаттарды, есірткі құралдары тәркіленген адамның қолын жууды жоюға немесе жасыруға әрекет жасалса, бұл қабылданған шараларды көрсете отырып хаттамада көрсетілуге тиіс (ҚПК 256-бабының 3-бөлігі).

Алынатын заттар мен құжаттар алу барысында қатысып отырған адамдарға ұсынылады, оралады, алу орнында мөрленеді және бұл ретте қатысып отырған адамдардың қолдарымен куәландырылады (ҚПК 254-бабының 16-бөлігі).

Заттай дәлелдемелерді тиісті орауға, буып-түюге қойылатын талаптар:

1) *тұтастық және қауіпсіздік*: орау керек:

- алынатын заттың зақымдану немесе жойылу мүмкіндігін болдырмау; - заттың булануына, ластануына немесе өзгеруіне жол бермей, оның іздерінің (*микроіздерінің*) өзгеріссіз сақталуын қамтамасыз ету;

- заттың тасымалдануына және сақталуына назар аудару, ол берік және сенімді болуы тиіс;

1) *сәйкестендіру және таңбалау*:

- қаптамада қылмыстық істің нөмірі, тергеу әрекетіне қатысқан адамдардың, алу жүргізілген адамның, қылмыстық процесті жүргізетін орган қызметкерлерінің куәландырушы жазбалары мен қолдары бар биркаларда анық жазулар болуға тиіс; қаптама тиісті органның мөрімен бекітіледі;

- биркалардың жоғалуын немесе өзгеруін болдырмау үшін қаптамаға мықтап бекітілуі керек;

¹Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2014 жылғы 9 желтоқсандағы «Заттай дәлелдемелерді алу, есепке алу, сақтау, беру, жою, сот сараптамасы, қылмыстық қудалау, прокуратра органдары және ғылыми-зерттеу істер бойынша соттарда ұлттық және шетел валюталарындағы қаражаттар, есірткі құралдары, психотропты заттар және құжаттарды алудың ережесі» туралы Қаулысы // <https://online.zakon.kz/>

2) мөр басу:

- қаптама алу орнында куәгерлердің және алуға қатысатын басқа адамдардың қатысуымен мөрленуі тиіс;
- заттың ішіндегілерге қол жеткізу мүмкіндігін болдырмау үшін басып шығару анық және бүтін болуы керек;

Ескерту: Егер алынатын заттардың, құндылықтар мен құжаттардың тізімдемесін олардың көп санына байланысты жасау мүмкін болмаған жағдайда, олар орамаға орналастырылады, ол жоғарыда аталған адамдардың куәландырушы жазбалары мен қолдары бар биркалармен жабықталады. Мұндай жағдайларда алынған заттардың, құндылықтар мен құжаттардың тізімдемесін жасау қылмыстық іс жүргізу талаптарын сақтай отырып, оларды егжей-тегжейлі қарау кезінде жүргізіледі.

Заттарды, құндылықтар мен құжаттарды табу және алу фактісі фототүсіріліммен, бейнежазбамен және басқа да ғылыми-техникалық құралдармен жазылады (1, 2-қосымшаны қараңыз).

Алу хаттамасында қамтылуы тиіс міндетті талаптар «Алу хаттамасын толтыру кезіндегі іс-қимылдар тізбесінде» көрсетілген, аталған чек-парақ бойынша хаттаманы тексеру оны жасау сапасын арттыруға мүмкіндік береді.

<i>Сізге назар аударуды қажет ететін алу хаттамасын толтыру кезіндегі іс-әрекеттер тізбесі</i>	
Тергеу әрекетін жүргізу орны мен күні	✓
Оның басталу және аяқталу уақыты	
Алуды жүргізетін адам туралы мәлімет	
Тергеу әрекетіне қатысатын адамдар туралы мәлімет(маман, аудармашы, куәгер қатысқан жағдайда)	
Алу жүргізу барысында қолданылатын ҒТҚ	
ҒТҚ қолдану туралы алу жүргізуге қатысатын адамдарға хабарлау	
Тергеу әрекетіне қатысатын адамдарға құқықтары мен міндеттерін түсіндіру	
Өз еркімен немесе мәжбүрлеп беру туралы белгі	
Алынған заттар мен құжаттардың тізімдемесі, сипаты	
Орау, мөрлеу және қатысқан адамдардың қолдарының қойылуы, куәландырылуы	
Алуға қатысқан адамдардың өтініштері, қолдау хаттары, ескертулері	
Заттар немесе құжаттарды алуға, алуға қатысқан басқа да адамдардың хаттамаға қол қоюы	
Алу жүргізілген адамға хаттаманың көшірмесін беру	

Аталған тізімдеме ұсыныстық сипатта.

3.2.2 Куәгерлердің қатысуынсыз алу жүргізу

Мысал:

20.07.2022 жылы сағат 23:00 шамасында азамат Ә. өз үйінің ауласында мас күйінде болған, онда өзімен бірге гашиш (1,36 г) болды.

Азамат Ә.-нің әрекеті ҚК-нің 296-бабының 2-бөлігі бойынша есірткі құралдарын, психотроптық заттарды, олардың баламаларын өткізу мақсатынсыз заңсыз сақтау ретінде сипатталады.

Қарағанды қаласының прокуратурасы азамат Ә. ҚК 296-бабының 2-бөлігінде көзделген қылмыстық құқық бұзушылық жасауда қылмыстық құқық бұзушылық құрамының болмауына байланысты іс жүргізу тоқтатылды (ҚПК 35-бабының 1-бөлігінің 2-тармағы).

Сотқа дейінгі тергеп-тексеру материалдарына сәйкес шақыру бойынша келген полиция қызметкерлері Д. және К. есірткі құралдарын, психотроптық заттарды, олардың баламаларын куәгерлердің қатысуынсыз және ғылыми-техникалық құралдарды қолданбай, яғни барлық іс жүргізу нормаларын сақтамай алу жүргізген.

Осылайша, полиция қызметкерлерінің іс-әрекеттерінде іс жүргізу әрекетін жүргізу тәртібі айтарлықтай бұзылды, бұл тәркіленген есірткінің, психотроптық заттардың, олардың баламаларының шығу тегіне және олардың сәйкестендірілуіне күмән келтіреді.

ҚПК 112-бабының 1-бөлігінің 5-тармағына сәйкес іс жүргізу әрекетін жүргізу тәртібін елеулі бұза отырып өндірілген нақты деректер, егер олар ҚПК талаптарын бұза отырып, процеске қатысушылардың заңмен кепілдік берілген құқықтарынан айыру немесе шектеу жолымен немесе істі сотқа дейінгі тергеп-тексеру немесе сот талқылауы кезінде қылмыстық процестің өзге де қағидаларын бұза отырып алынған болса, дәлелдемелер ретінде жол берілмейтін деп танылуға тиіс, алынған нақты деректердің дұрыстығына әсер етті немесе әсер етуі мүмкін.

Айта кету керек, ҚПК 254-бабының 4-бөлігінің 2-абзацына сәйкес куәгерлерге алу жүргізілмейді. Бұл ретте алу оның барысы мен нәтижелерін тіркеудің ғылыми-техникалық құралдарын міндетті түрде қолдана отырып жүргізіледі, қажет болған жағдайда тергеу әрекетін жүргізуге маман мен аудармашы жұмылдырылуы мүмкін.

Куәгерлердің қатысуынсыз алу мүмкіндігіне қарамастан, кейбір жағдайларда олардың қатысуы қажет, мысалы:

1) тіркеудің техникалық құралдарымен маманның болуын қамтамасыз ету қиын болатын, қол жеткізу қиын шалғай жерде алу жүргізу;

2) есірткі құралдарын, психотроптық заттарды немесе олардың баламаларын жедел алу қажеттілігі (егер алу жүргізу кезінде кідіріс болса қылмыс іздерін жоғалтуға, іс үшін маңызы бар заттар мен құжаттарды жасыруға немесе жоюға әкеп соғуы мүмкін);

3) алынған заттарды сәйкестендірудің күрделілігі (оларды сәйкестендіру үшін арнайы білімді талап ететін есірткі немесе психотроптық заттарды алу кезінде куәгерлердің болуы іске қатысы бар заттарды алу фактісін растау үшін қажет болуы мүмкін);

4) заңдылықтың қосымша кепілдіктерін қамтамасыз ету (куәгерлерді есірткі қылмыстары туралы істер бойынша алуға қатысуға жұмылдыру оларға қатысты

тергеу әрекеті жүргізілетін адамдардың құқықтары мен заңды мүдделерінің сақталуына қосымша кепілдік ретінде қызмет етеді).

Куәгердің немесе куәгердің қатысуынсыз алу жүргізу туралы шешімді істің нақты деректерін есепке ала отырып сотқа дейінгі тергеу жүргізетін адам шығарады.

3.2.3 Алу жүргізу кезінде бейнежазба түсірілімінің сапасыздығы (сапасыз бейнетүсірілім, үзілістің болуы)

Мысалы:

29.02.2024 жылы Қарағанды қаласының орталық ПБ есірткі құралдарын, психотроптық заттар мен олардың баламаларын заңсыз сақтау фактісі бойынша қылмыстық іс тіркелді.

Азамат А.-ға қатысты іс бойынша ҚК 296-бабында көзделген қылмыстық құқық бұзушылық жасау фактісі бойынша Қарағанды қаласының прокуратурасы есірткі құралдарын, психотроптық заттар мен олардың баламаларын алу процесінің сапасыз бейнежазбасына байланысты қылмыстық іс бойынша іс жүргізуді тоқтатты, атап айтқанда: бейнежазба барлық деректерді қамтымады (затты орау кезінде егжей-тегжейлі түсірілім жүргізілді, бұл ретте оралған бума полиция қызметкерінің қолында болған, ол буманы криминалистің аяғының астына түсіріп алған, оралған буманың құлау сәті объективке түспеді, полиция қызметкері пакетті кадрдан тыс көтеріп алып, оны ашуды жалғастырған)¹.

ҚПК 254-бабының 4-бөлігіне сәйкес, алу оның барысы мен нәтижелерін тіркеудің ғылыми-техникалық құралдарын қолдана отырып жүргізіледі, қажет болған жағдайда тергеу әрекетін жүргізуге маман мен аудармашы жұмылдырылуы мүмкін. Іс жүзінде тергеу әрекеттері барысында бейнетіркеу сапасыз жүргізілетін жағдайлар жиі кездеседі.

Тергеу әрекетінің барысын сапасыз бейнетіркеу - бұл тергеу әрекетін құжаттау үшін пайдаланылатын бейнежазбаға қойылатын белгіленген талаптарды бұзумен байланысты процестік кемшілік.

Түсіру кезінде сапасыз бейнетіркеу алынған дәлелдемелердің дұрыстығына күмән келтіруге және оларға жол берілмейді деп тануға әкелуі мүмкін.

Сапасыз түсірілім келесі аспектілерде көрінуі мүмкін:

¹ Қарағанды облысы ПД 2024 жылғы 2 айдың қорытындысы бойынша есірткі құралдарының заңсыз айналымына байланысты теріс қылықтарды тергеу бойынша облыстың аумақтық полиция бөлімдерінің жұмыс нәтижелері туралы ақпарат

- *тергеу іс-әрекетінің негізгі кезеңдерінің болмауы*: бейнежазба барлық іс-әрекеттерді, соның ішінде тергеу іс-шарасының басталуын, қатысушыларға құқықтарын түсіндіруді және тергеу іс-шараларының аяқталуын қамтымайды;

- *сурет сапасының нашарлығы* (бұлыңғыр сурет, нашар жарық) немесе дыбыс (дыбыс ақаулары: шу, үзілістер);

- *жазудың үздіксіздігін бұзу*. Бейнежазбаны объективті себептерсіз үзу, монтаждау немесе оқиғалардың нақты хронологиясының болмауы тергеу әрекетінің шынайылығы мен толықтығына күмән тудыруы мүмкін.

Бейнежазбаны үзбеу қажет, бірақ бұл әрдайым мүмкін емес, мысалы, аккумуляторды ауыстыру қажет болған жағдайда, қолайсыз ауа-райы жағдайлары туындады, бұл жағдайда сотқа дейінгі тергеу жүргізетін адам тергеу әрекетіне қатысушыларға оның тоқтатылғаны және дыбыстық, бейнежазбаны тоқтату себептері туралы хабарлауы керек. Үзілістің себебі хаттамада жазылады¹;

- *бейнежазбада міндетті деректемелердің болмауы*: бейнеде іс-әрекетті өткізу уақыты, күні, орны көрсетілмеуі мүмкін;

- *камераның дұрыс орналаспауы*: камера барлық қатысушыларды немесе орындарды түсірмейді, бұл маңызды сәттердің кадрдан, экраннан тыс қалуына әкелуі мүмкін;

- *қатысушыларға құқықтары мен міндеттерін түсіндіру жазбасының болмауы*: осы кезеңді өткізіп жіберу қатысушылардың өз құқықтары мен іс жүргізу міндеттері туралы хабардар болғанын растауға мүмкіндік бермейді, бұл тергеу әрекетінің міндетті элементі болып табылады.

Мұндай жағдайлардың алдын алу үшін сапалы құрал-жабдықтарды пайдалану, нақты іс жүргізу талаптарын сақтау және құқық қорғау органдарының қызметкерлерін міндетті оқыту қажет.

Бейнетүсірудің сапасыздығын жазбаның белгіленген талаптарға сәйкес келмеуі деп түсінуге болады, бұл оның дәлелді маңыздылығы мен объективтілігіне теріс әсер етуі мүмкін.

Бейнетүсірілім сапасының негізгі мәселелеріне оның техникалық кемшіліктері жатады, атап айтқанда: суреттің сапасыз, нашар түсуі, жарықтың жеткіліксіздігі, есту қабілетінің нашарлығы немесе дыбыстың бұрмалануы, бұл бейнежазбаның негізгі деректерін қабылдауды қиындатады.

БЕЙНЕЖАЗБА САПАСЫЗДЫҒЫНЫҢ	ШЕШІМ
---------------------------	-------

¹Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының 2014 жылғы 22 қыркүйектегі «Тергеу әрекеттерінің нәтижелері мен ғылыми-техникалық құралдарды жазбалауды қолданудың ережесі» бұйрығы // <https://online.zakon.kz/>

СЕБЕПТЕРІ	
<i>Суреттің сапасыздығы:</i> бейнежазбада бұлыңғыр немесе нашар көрінетін сурет бар, онда жазбаға қатысушыларды немесе кадрдағы заттарды анықтау мүмкін емес. Сонымен қатар, суреттің сапасыздығы детализацияның жоқтығын көрсетеді, бұл тәркіленген заттай дәлелдемелердің әрекеттерін немесе сипаттамаларын анықтауды қиындатады.	Жоғары сапалы камераларды қолданыңыз (1080P, 4K), жеткілікті жарықтандыруды қамтамасыз етіңіз, камераның фокусын дұрыс реттеңіз, суреттің, кескіннің дірілдеуін болдырмау үшін камераны тұрақтандырыңыз және т. б.
<i>Жарықтың жеткіліксіздігі:</i> бейнежазбада не болып жатқанын ажырату қиын болатын қараңғы немесе қайта жарықтандырылған кадрлар бар; жарықтың жарамсыз көздері қолданылады, олар белгіленген нәрсені қабылдауды бұрмалайтын жарықтар немесе көлеңкелер жасайды.	Қосымша жарықтандыруды қолданыңыз (прожекторлар, софтбокстар, жұмсақ қораптар), күнге қарсы түсіруден аулақ болыңыз, жарыққа сезімталдығы жақсы камераларды қолданыңыз және т. б.
<i>Дыбыс сапасының нашарлығы:</i> бейнежазбада шу, кедергі немесе дыбыс деңгейі төмен, бұл бейнежазбаның дыбысын оқылмайтын етеді. Сонымен қатар, дыбыстық жазбаның болмауы немесе бұзылуы мүмкін, бұл жазбаны объективтіліктің негізгі элементінен айырады.	Сыртқы микрофонды қолданыңыз, ең аз шу деңгейі бар түсірілім орнын таңдаңыз, микрофонды желден қорғаңыз, дыбыс жазу деңгейінің параметрлерін тексеріңіз және т.б.
<i>Бейнені немесе дыбысты бұрмалау:</i> техниканың дұрыс жұмыс жасамауы, жазбаның уақытылы жазылмауы, кадрларды жіберіп алу немесе бейне мен аудио арасында синхрондаудың болмауы сияқты техникалық ақаулар, бұл тіркелген деректердің тұтастығына нұқсан келтіреді.	Бейнені жазу және сақтау үшін сапалы жабдықты пайдаланыңыз, деректерді жазудың жеткілікті жылдамдығын қамтамасыз етіңіз, жабдықтың қызып кетуіне жол бермеңіз және т. б.
<i>Жазба форматтарын стандарттауды бұзу:</i> ескірген немесе сәйкес келмейтін бейне форматтарын пайдалану, ол кейінірек көрсетуді немесе талдауды қиындатады.	Жалпы бейне форматтарын қолданыңыз (MP4, AVI), қажет болған жағдайда бейнені қажетті форматқа түрлендіріңіз.

Бұл кемшіліктер бейнежазбаның дәлелді мәнін төмендетіп қана қоймайды, сонымен қатар бейнежазбаның заңдылығы мен дұрыс түсірілгендігі туралы қосымша сұрақтар туындатады. Мұндай мәселелерді жою үшін сапалы құрал-жабдықтарды пайдалану, түсірілім алдында тестілеу жүргізу және жазбаның барлық техникалық талаптарға сәйкестігін қамтамасыз ету қажет.

3.3. ЖЕКЕ ТІНТУ ЖҮРГІЗУ ЕРЕЖЕЛЕРІНІҢ САҚТАЛМАУЫ

Білу маңызды! Тінту басталмас бұрын тергеуші айтуы қажет:

«Сізге қылмыстық іс бойынша сот санкциялаған тінту жүргізу туралы қаулы негізінде, сондай-ақ ҚПК 252, 254-баптарының талаптарына сәйкес іс үшін маңызы бар заттарды немесе құжаттарды табу және алу мақсатында тінту жүргізілетіні түсіндіріледі» (үй иесіне немесе үйде тұратын кәмелетке толған адамға).

Танысу үшін тінту жүргізу туралы қаулыны ұсынамын.

«Сонымен бірге, тінту жүргізудің негізі үйде қылмыстық іс бойынша дәлелді маңызы бар заттар немесе құжаттар болуы мүмкін деген жеткілікті деректердің бар болуы мүмкін екендігі» түсіндіріледі.

Тінту куәгерлердің және Сіздің қатысуыңызбен, фото-бейне жазба құрылғысын қолдана отырып жүргізіледі.

Тінту басталар алдында Сізге заңмен тыйым салынған заттарды ерікті түрде беру ұсынылады, бұл тінту жүргізбеу үшін негіз болуы мүмкін.

Сонымен қатар, егер Сіз құлыпталған үй-жайларды өз еркіңізбен ашудан бас тартсаңыз, олар мәжбүрлі түрде ашылуы мүмкін.

Осы шешіммен келіспеген жағдайда, Сіз оған Заңда белгіленген тәртіппен (прокурорға немесе сотқа) шағымдана аласыз (5-қосымша).

3.3.1 *Материалдарды сотқа жібермеу немесе санкция алуға уақтылы жібермеу, сондай-ақ жеке тінту қатысушыларына құқықтары мен міндеттерін түсіндірмеу*

Мысал:

«Өткізу мақсатынсыз есірткі заттарын, психотроптық заттар және олардың баламаларын заңсыз тұтыну» ҚК-нің 296-бабының 1-бөлігінде көзделген қылмыстық құқық бұзушылық жасау фактісі бойынша азамат Э.-ге қатысты іс бойынша Алматы қаласының Әуезов аудандық соты ҚПК 35-бабының 1-бөлігінің 2-тармағы негізінде қылмыстық істі тоқтату туралы қаулы шығарды (оның іс-әрекетінде қылмыстық құқық бұзушылық құрамының болмауы).

Істі тоқтатуға тергеу әрекеттерін жүргізу кезінде (атап айтқанда, жеке тінту жүргізу кезінде) қылмыстық іс жүргізу заңнамасының талаптарын көптеген бұзушылықтар себеп болды, атап айтқанда:

- күдікті Э.-нің жеке тінту барысын, нәтижелерін, процессуалдық рәсімдеу барысында анықтау органы қылмыстық іс жүргізу заңының нормаларын елеулі бұзушылықтарға жол берген;

- жеке тінту хаттамасымен оған қатысты адам таныспаған, хаттаманың көшірмесі оған берілмеген;

- материалдар сотқа санкция беруге жіберілмеген.

Жеке тінту тергеу судьясының санкциясымен сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүзеге асыратын адамның дәлелді қаулысы негізінде жүргізіледі (3, 4-қосымшалар).

ҚПК 255-бабының 3-бөлігіне сәйкес жеке тінту арнайы қаулы шығарылмай және тергеу судьясының санкциясынсыз жүргізілуі мүмкін:

1) егер үй-жайда немесе өзге де орында тұрған адам өзімен бірге іс үшін маңызы бар құжаттарды немесе заттарды жасырады деп пайымдауға жеткілікті негіздер болса (ҚПК 254-бабы);

2) қылмыстық құқық бұзушылық жасады деп күдікті адамды ұстаған немесе оны қамауға алған кезде (бұл жағдайда куәгерлер болмаған кезде жеке тінту жүргізілуі мүмкін)¹.

ҚПК 220-бабының 13-3-бөлігіне сәйкес жеке тінту жүргізу туралы қаулыны тергеу судьясы материалдар сотқа келіп түскеннен кейін дереу қарайды. Бұл ретте тергеу судьясына материалдар қаулы шығарылған сәттен бастап бір тәулік мерзімінде жіберіледі.

Аталған іс жүргізу нормаларын бұзу, атап айтқанда:

- міндетті болған жағдайларда тергеу судьясының санкциясынсыз жеке тінту жүргізу;

- қаулыны сотқа уақытылы жібермеу-қылмыстық іс жүргізу заңнамасын елеулі түрде бұзу болып табылады. ҚПК 112-бабына сәйкес заңсыз жеке тінту нәтижелері (алынған заттар, құжаттар және т.б.) іс бойынша дәлелдемелер ретінде қолданылмайды.

Бұдан басқа, ҚПК бойынша тергеуші (анықтаушы) қылмыстық іс бойынша іс жүргізуге қатысатын әрбір адамға өзіне тиесілі құқықтар мен оған жүктелген **міндеттерді түсіндіруге міндетті**. Сонымен қатар, адамның өтініші бойынша қылмыстық процесті жүргізуші орган оның құқықтары мен міндеттерін қайта түсіндіруге міндетті (110-баптың 2-бөлігі). Бұл міндетті сақтамау дәлелдемелерге жол бермеуге, іс жүргізу әрекеттерін заңсыз деп тануға әкелуі мүмкін.

Осыған байланысты жеке тінту хаттамасының мазмұнына қойылатын талаптардың сақталуын бақылау құралы ретінде қызмет ететін тінту (тексеру, алу) хаттамасына чек-парақты қолданған жөн.

¹Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2010 жылғы 25 маусымдағы № 4 «Қылмыстық сот өндірісіндегі адамдар мен азаматтардың құқықтары мен бостандықтарын соттық қорғау туралы» 15 т нормативтік қаулысы // <https://online.zakon.kz/>

3.3.2 Тінту жүргізілетін адамға қарсы жынысты адаммен жеке тінті жүргізу

Мысал:

8.03.2023 жылы сағат 17.10 шамасында Алматы қаласының ПД ЕБҚКБ қызметкерлері Алматы қаласы, Н. Назарбаев көшесі, № 36 үйдің жанында "Допинг" жедел-профилактикалық іс-шарасын өткізу барысында азамат Ж.-ны (ер адам) жеке тінту кезінде оның шалбарының сол жақ қалтасынан екі куәгердің қатысуымен ерекше иісі бар, жасыл түсті өсімдік тектес заттары бар қағазға оралған бума тәркіленді.

Азамат Ж.-ны (ер адамды) жеке тінту кезінде әйел жынысты анықтау органының қызметкері қатысты (ҚПК 255-бабының талаптары бұзылды).

ҚПК 255-бабының 2-бөлігіне сәйкес жеке тінту - тінту жүргізетін бір жынысты адаммен және бір жыныстағы куәгерлер мен мамандардың қатысуымен жүргізілуі тиіс.

Қарама-қарсы жыныстағы адамның тінту жүргізуі қылмыстық іс жүргізу заңын өрескел бұзу болып табылады және тергеу әрекетін заңсыз деп тануға әкеп соғады, бұл өз кезегінде мұндай тінту нәтижесінде алынған дәлелдемелерге жол берілмейді.

3.3.3 Куәгерлердің қатысуынсыз жеке тінту жүргізу/жеке тінту кезінде заттай дәлелдемелерді алу хаттамасын толтыру (оқиға болған жерді қарап-тексеру)

Пример 1:

1-мысал:

10.07.2023 жылы сағат 10:30 шамасында Алматы қаласы бойынша патрульдеу кезінде есірткі құралдарын заңсыз сақтау және тасымалдау күдігі бойынша есірткі заты бар азамат Н. тоқтатылды (ҚК 296-бабы 2-бөлігі).

Бейнежазбаны зерделеу кезінде жеке тінту куәгерлерсіз және тиісті хаттамасыз жүргізілгені анықталды.

Осыған байланысты 25.10.2023 жылы қылмыстық іс қылмыс құрамының болмауына байланысты тоқтатылды.

2-мысал:

16.06.2024 жылы Астана қаласының ПД "Алматы" ауданы ПБ қызметкерлері есірткі заттарын сақтау фактісі бойынша азамат Г. (мефедрон-30,54 грамм) ұсталды.

Істі зерделеу барысында тергеуші куәгерлердің қатысуынсыз азамат Г.-ға жеке тінту жүргізгені анықталды, бұл қылмыстық істі ҚПК 2-тармағының 35-бабының 1-бөлігі негізінде тоқтатуға әкеліп соқты.

ҚПК 254-бабының 4-тармағына сәйкес тінту куәгерлердің қатысуымен, ал қажет болған жағдайда маман мен аудармашының қатысуымен жүргізіледі.

Осылайша, тінту куәгерлерді тартудың объективті мүмкіншілігін қоспағанда, олардың міндетті қатысуымен жүргізілуі керек. Алайда, бұл жағдайларда куәгерлердің болмауы жеке тінту хаттамасында тиісті түрде дәлелденуі керек.

Заңның осы талабын сақтамау жеке тінтуді заңсыз деп тануға, ал оның барысында алынған дәлелдемелерді — жол берілмейтін деп тануға әкеп соғады.

Жеке тінту барысында заттай дәлелдемелерді алу процестік бұзушылықтарды болдырмау және алынған дәлелдемелерді жол берілмейді деп тану үшін ҚПК нормаларына сәйкес жүргізілуі тиіс (*ҚПК 254-бабы*). Сонымен қатар, ҚПК 252-бабына сәйкес жеке тінту кезінде заттай дәлелдемелерді алу қосымша алу хаттамасын (*ООҚ*) жасамай, жеке тінту хаттамасымен ғана ресімделуге тиіс, өйткені тінту мақсаты заттарды немесе құжаттарды алуды да қамтиды.

Жеке тінту және алу (*ООҚ*) — бұл әр түрлі тергеу әрекеттері, олардың әрқайсысының мақсаты мен тәртібі бар. Бұл жағдайда, егер мақсат жеке тінту кезінде есірткіні алу болса, онда тек жеке тінту жеткілікті.

Жеке тінту хаттамасында қамтылуы тиіс міндетті талаптар «Жеке тінту хаттамасына чек-парақта» көрсетілген, осы чек-парақ бойынша хаттаманы тексеру оны жасау сапасын арттыруға мүмкіндік береді.

Жеке тінтудің хаттамасын толтыру барысында іс-әрекеттер тізбесі	
Тергеу әрекетін жүргізудің орны мен күні	
Оның басталу және аяқталу уақыты	
Тінту жүргізетін адам туралы мәлімет	
Тергеу әрекетіне қатысатын адамдардың мәліметі (<i>маман, аудармашы, куәгер</i>)	
Тінту жүргізу барысында қолданылатын ҒТҚ	
ҒТҚ қолдану туралы тінту жүргізуге қатысқан адамдарға хабар беру	
Тергеу әрекетіне қатысқандардың құқықтары мен міндеттерін түсіндіру	
Өз еркімен немесе мәжбүрлеп беру туралы белгі	
Алынатын құжаттар мен заттардың сипаттамасы	
Қатысатын адамдардың қолдарын куәландыру және орау, мөрлеу	
Тінтуге қатысқан адамдардың арыздары, қолдаухаттары және ескертулері	
Тергеу әрекетіне қатысқан басқа да адамдардың құжаттары немесе заттары алынған, оны жасаған адамдарға хаттамаға қол қойғызу	
Тінту жүргізілген адамға хаттаманың көшірмесін беру ¹	

3.3.4. Сапасыз бейнетіркеу жүргізу

Мысал:

¹Тізімдеме ұсыныстық сипатта.

19.10.2023 жылы сағат 15:30 шамасында Теміртау қаласы бойынша патрульдеубарысында есірткі заттарын заңсыз сақтау және тасымалдау күдігі бойынша «Toyota Karina» автокөлігін басқарған азамат У. тоқтатылды. (ҚК 296-бабы 2-бөлігі).

Бейнежазбаны зерделеу кезінде камера объективі болып жатқан оқиганы толық қамтымайтыны, азамат У-мен әңгімелесу кезінде аудиожазба болмағаны анықталды.

Осыған байланысты 25.10.2023 жылы қылмыстық іс қылмыс құрамының болмауына байланысты тоқтатылды.

Жеке тінту жүргізу кезінде сапасыз бейнетіркеу алынған дәлелдемелердің дұрыстығына күмән келтіруге және оларды жол берілмейді деп тануға әкелуі мүмкін. Ол келесі аспектілерде көрінуі мүмкін:

- тергеу іс-әрекетінің негізгі кезеңдерінің болмауы: бейнежазба барлық іс-әрекеттерді, соның ішінде тергеу іс-шарасының басталуын, қатысушыларға құқықтарын түсіндіруді және аяқталуын қамтымайды;

- сурет сапасының нашарлығы(бұлыңғыр сурет, нашар жарық) немесе дыбыс (дыбыс ақаулары: шу, үзілістер);

- жазбаның үздіксіздігін бұзу: бейнежазбаны объективті себептерсіз үзу, монтаждау немесе оқиғалардың нақты хронологиясының болмауы тергеу әрекетінің шынайылығы мен толықтығына күмән тудыруы мүмкін;

Бейнежазбаны үзбеу ұсынылады, бірақ бұл әрдайым мүмкін емес, мысалы, аккумуляторды ауыстыру қажет болған жағдайда, қолайсыз ауа-райы жағдайларында сотқа дейінгі тергеу жүргізетін адам тергеу әрекетіне қатысушыларға оның тоқтатылғаны және дыбыстық, бейнежазбаны тоқтату себептері туралы хабарлауы керек. Үзілістің себебі хаттамада жазылады;

бейнежазда міндетті деректемелердің болмауы: бейнеде іс-әрекетті өткізу уақыты, күні, орны көрсетілмеуі мүмкін; камераның дұрыс емес орналасуы:

камераның дұрыс орнатылмауы: камера барлық қатысушыларды немесе орындарды түсірмейтіндей етіп орнатылған;

қатысушыларға құқықтар мен міндеттер туралы түсініктеме жазбасының болмауы: бұл кезеңді жазбада өткізіп жіберу қатысушылардың өз құқықтары мен іс жүргізу міндеттері туралы хабардар болғанын растау мүмкін болмайды;

Мұндай жағдайлардың алдын алу үшін сапалы жабдықты пайдалану, нақты іс жүргізу талаптарын сақтау және құқық қорғау органдарының қызметкерлерін міндетті оқыту қажет.

БЕЙНЕЖАЗБА САПАСЫНЫҢ НАШАР БОЛУ СЕБЕПТЕРІ	ШЕШІМ
--	-------

Суреттің сапасыздығы: бейнежазбада бұлыңғыр немесе нашар көрінетін сурет бар, онда жазбаға қатысушыларды немесе кадрдағы заттарды анықтау мүмкін емес. сонымен қатар, суреттің сапасыздығы детализацияның жоқтығын көрсетеді, бұл тәркіленген заттай дәлелдемелердің әрекеттерін немесе сипаттамаларын анықтауды қиындатады.	Жоғары сапалы камераларды қолданыңыз (1080p, 4k), жеткілікті жарықтандыруды қамтамасыз етіңіз, камераның фокусын дұрыс реттеңіз, суреттің, кескіннің дірілдеуін болдырмау үшін камераны тұрақтандырыңыз және т. б.
Жарықтың жеткіліксіздігі: бейнежазбада не болып жатқанын ажырату қиын болатын қараңғы немесе қайта жарықтандырылған кадрлар бар; жарықтың жарамсыз көздері қолданылады, олар белгіленген нәрсені қабылдауды бұрмалайтын жарықтар немесе көлеңкелер жасайды.	Қосымша жарықтандыруды қолданыңыз (прожекторлар, софтбокстар, жұмсақ қораптар), күнге қарсы түсіруден аулақ болыңыз, жарыққа сезімталдығы жақсы камераларды қолданыңыз және т. б.
Дыбыс сапасының нашарлығы: бейнежазбада шу, кедергі немесе дыбыс деңгейі төмен, бұл бейнежазбаның дыбысын оқылмайтын етеді. сонымен қатар, дыбыстық жазбаның болмауы немесе бұзылуы мүмкін, бұл жазбаны объективтіліктің негізгі элементінен айырады.	Сыртқы микрофонды қолданыңыз, ең аз шу деңгейі бар түсірілім орнын таңдаңыз, микрофонды желден қорғаңыз, дыбыс жазу деңгейінің параметрлерін тексеріңіз және т. б..
Бейнені немесе дыбысты бұрмалау: техниканың дұрыс жұмыс жасамауы, жазбаның уақытылы жазылмауы, кадрларды жіберіп алу немесе бейне мен аудио арасында синхрондаудың болмауы сияқты техникалық ақаулар, бұл тіркелген деректердің тұтастығына нұқсан келтіреді.	Бейнені жазу және сақтау үшін сапалы жабдықты пайдаланыңыз, деректерді жазудың жеткілікті жылдамдығын қамтамасыз етіңіз, жабдықтың қызып кетуіне жол бермеңіз және т. б.

3.4 ӨЗ ӨНДІРІСІНЕ ІСТІ ҚАБЫЛДАМАЙ ТЕРГЕУ ӘРЕКЕТТЕРІН ЖҮРГІЗУ

1-мысал:

11.07.2024 жылы есірткі заттарын өткізу фактісі бойынша азамат Г. (салмағы-0,5216 грамм «MDMB-4en-PINACA» психотроптық заты) ұсталды. Пәтерді тінту бейнежазбасын зерделеу барысында тергеуші

қатысушыларды тінту хаттамасымен таныстырмағаны және оны күдікті адамға қол қою үшін ұсынбағаны анықталды. Сонымен қатар тінту кезінде қылмыстық іс тінту жүргізген тергеушінің өндірісінде болмаған (тінту жүргізілгеннен кейін, 30 минуттан кейін өндіріске қабылданды).

Осы себептер бойынша 12.09.2024 жылы тергеуші қылмыстық істі ҚПК 2-тармағының 35-бабының 1-бөлігі негізінде тоқтатты.

2-мысал:

01.03.2024 жылы Қарағанды қаласы ПБ патрульдік полиция полкінің қызметкерлері Университет көшесінің бойында Г. деген азаматты ұстап, одан өсімдік тектес жасыл түсті, оралған затты тәркілеген.

Ж. есімді жедел уәкіл есірткіні алуды қылмыстық істі өз өндірісіне қабылдағанға дейін жүзеге асырған (1 наурыздан бастап алу, істі 2 наурызда қабылдау), материалдарда сараптама тағайындау туралы қаулы жоқ, полк қызметкерлерінен жауап алынбаған, олар мен фигурант арасында бетпе-бет сөйлесу жүргізілмеген, сондай-ақ ҚПК 256-бабы 2-бөлігінің талаптарын бұза отырып, алу хаттамасында алынған заттың жеке белгілері көрсетілмеген.

ҚПК процеске қатысушылардың құқықтарының заңдылығы, негізділігі және сақталуы сияқты қылмыстық сот ісін жүргізу қағидаттарына негізделген сотқа дейінгі іс жүргізуді жүзеге асыру тәртібін реттейді.

ҚПК талаптарына сәйкес тергеу бөлімінің бастығы тергеушіге тергеу немесе жеделдетілген сотқа дейінгі тергеу жүргізуді тапсырады (59-баптың 2-бөлігінің 1-тармағы), сондай-ақ соңғысын тергеуден шеттете алады.

Тергеуші өз кезегінде ҚПК 60-бабының 2-бөлігіне сәйкес өз қаулысымен өзіне тапсырылған істі өзінің іс жүргізуіне қабылдауға, ол бойынша алдын ала тергеуді жүзеге асыруға және ҚПК көздеген барлық тергеу әрекеттерін орындауға құқылы.

Алайда, істі іс жүргізуге қабылдағанға дейін тергеу әрекеттерін жүргізу жағдайлары бар, бұл мұндай әрекеттердің құқықтық сипатын және олардың ҚПК тұрғысынан рұқсат етілуін егжей-тегжейлі талдауды талап етеді.

Тергеу әрекеттерін сотқа дейінгі іс жүргізу аясында тек уәкілетті лауазымды адамдар (тергеушілер, анықтаушылар, прокурорлар) жүргізеді. ҚПК 179-бабына сәйкес сотқа дейінгі іс жүргізу СДТБТ-да қылмыстық құқық бұзушылық туралы арыз немесе хабарлама тіркелгеннен кейін басталуы мүмкін. Осыдан кейін тергеуші (анықтаушы) істі өндіріске қабылдайды, ол туралы қаулы шығарылады. Алайда, іс жүзінде құқық қорғау органдары істі іс жүргізуге ресми түрде қабылдағанға дейін де жедел тергеу әрекеттерін жүргізу қажеттілігіне жиі тап болады. Бұл әсіресе дәлелдемелердің сақталуын қамтамасыз етуге, қылмыстың жолын кесуге немесе жоғалуы мүмкін жағдайларды (жедел тергеу әрекеттері) анықтауға байланысты жағдайларда қолданылады.

Іс жүргізу қызметі аясында шұғыл тергеу іс-қимылдарын жүргізуді алып тастау мүмкін емес, бұған ҚПК 179-бабының ережелері де дәлел бола алады, оған сәйкес сотқа дейінгі тергеп-тексеруді бастаудың негіздерінің бірі осындай іс-әрекетті жүргізу фактісі болып саналады. Бұл жағдайда

тергеушінің әлі жиналмаған материалдарды өндіріске қабылдау туралы шешім қабылдауы өте даулы болып көрінеді.

3.5 СДТБТ-ДА ТІРКЕЛГЕНГЕ ДЕЙІН ТЕРГЕУ ӘРЕКЕТТЕРІН ЖҮРГІЗУ

Мысал:

21.12.2022 жылы Ақтау қаласының прокуроры азамат В.-ға қатысты қылмыстық қудалауды ҚПК нормаларын бұзу негізінде тоқтатты. Тоқтатудың негізі Ақтау қаласының ПБ тергеушісі Ч., 13.02.2021 жылы қылмыстық іс бойынша бірқатар тергеу әрекеттерін жүргізді (жеке тінту, жауап алу, куәгерлерден жауап алу, куәгерлермен бетпе-бет сөйлесу, есірткі және психотроптық заттарды сот-сараптамалық зерттеу тағайындалды). Алайда, СДТБТ деректеріне сәйкес, қылмыстық іс тек 14.02.2021 жылы өндіріске қабылданды.

Сотқа дейінгі тергеп-тексерудің басталуы алғашқы кезек күттірмейтін тергеу әрекеті немесе СДТБТ-ға қылмыстық құқық бұзушылық туралы арызды, хабарламаны тіркеу болып табылады (ҚПК 179-бабының 1-бөлігі).

Бұл ереже сотқа дейінгі тергеуді екі түрлі нұсқада бастауға болатындығын қарастырады:

- сотқа дейінгі тергеп-тексерудің басталуына СДТБТ тіркеу арқылы;
- хаттамада жыл, ай, күн және сағат көрсетіле отырып, алғашқы шұғыл тергеу іс-қимылын жүргізу арқылы жүзеге асырылады.

Бұл ретте 179-баптың 2-бөлімінде қылмыстық құқық бұзушылық туралы арыз және хабарлама тіркелгенге дейін прокурор, тергеуші, анықтаушы, анықтау органы ҚПК 184-бабының 1-бөлімінде көзделген жағдайларда қылмыстық құқық бұзушылық іздерін анықтау және бекіту бойынша шұғыл тергеу әрекеттерін жүргізетіні туралы нұсқау қамтылады, атап айтқанда:

1) егер өз лауазымдық міндеттерін атқару кезінде қылмыстық құқық бұзушылықтың куәгері болса, не ол жасалғаннан кейін тікелей қылмыстық құқық бұзушылықтың іздері немесе салдары анықталса.

1-мысал:

Тергеуші сот отырысынан оралғанда тонаудың куәсі болады, осының барысында шабуылдаушының қашып кеткенін және оқиға орнында қалған атыс қаруын байқайды. Мұндай жағдайларда тергеуші оқиға болған жерді дереу тіркейді, заттай дәлелдемелерді алады және құқық бұзушылық жасаған адамды қудалау жөнінде шаралар қабылдайды.

Кезеңіліктегі жедел қызметкер оқ атылған дыбыстарды естіп, оқиға орнына келіп, жәбірленуші мен зорлық-зомбылық іздерін (қанды пышақ) табады. Қызметкер тергеу-жедел тобы келгенге дейін оқиға орнын суретке түсіреді, жағдайды сипаттайды және қылмыс құралын алып, дәлелдемелерді тіркеу бойынша шаралар қабылдайды;

2) егер өз өкілеттіктерін жүзеге асыру кезінде қылмыстық құқық бұзушылық туралы мәліметтер алса.

2-мысал:

Прокурор мемлекеттік органның қаржы-шаруашылық қызметін тексеру барысында алаяқтық фактілері туралы куәландыратын жалған бухгалтерлік құжаттарды анықтайды. Ресми өтініш берілгенге дейін прокурор табылған құжаттардың жойылуын немесе бұрмалануын болдырмау мақсатында оларды алуды ұйымдастырады.

Қылмыс белгілерін кездейсоқ анықтау қызметтік қызмет барысында болуы мүмкін және ҚПК 184-бабының 1-бөлігінің ережесімен қамтылады.

3-мысал:

Анықтаушы объектіні басқа қылмыстық іс бойынша қарау барысында қылмыс жасалғанын көрсететін заттай дәлелдемелерді, мысалы, атыс қаруын заңсыз сақтауды табады. Мұндай жағдайларда ол анықтау фактісін тіркейді, алғашқы алуды жүргізеді және құзыретті қызметкерлер келгенге дейін орынның сақталуын қамтамасыз етеді.

Заң аталған тұлғаларды қылмыстық құқық бұзушылық туралы арызды және хабарламаны СДТБТ-де, оның ішінде байланыс құралдарын пайдалана отырып тіркеуге шаралар қолдануға міндеттейді.

Қылмыстың іздерін анықтау және бекіту бойынша шұғыл тергеу әрекеттеріне мыналар жатады: тексеру, тінту, алу, куәландыру, күдіктілерді ұстау және жауап алу, жәбірленушілер мен куәгерлерден жауап алу және басқа да тергеу әрекеттері (ҚПК 196-бабы).

ҚР ҚК 1998 жылғы 14 мамырдағы № 3 «Есірткі құралдарының, психотроптық заттардың, олардың баламалары мен прекурсорларының заңсыз айналымына байланысты істер бойынша заңнаманы қолдану туралы» нормативтік қаулысының 9-4-тармағында «Адамды заңда белгіленген тәртіппен СДТБТ-де тіркелмеген айыптаудың жекелеген эпизодтары бойынша қылмыстық жауаптылыққа тартуды болдырмау» қажеттілігі туралы ұсынымдар қамтылған».

Айта кету керек, ҚПК СДТБТ тіркелгенге дейін тергеу әрекеттерін жүргізуге тікелей тыйым салынбаған, бұл ретте № 89 бұйрықта СДТБТ-ға қолжетімділік болмаған кезде қылмыстық құқық бұзушылықтар туралы өтінішті, хабарламаны немесе баянатты қабылдау және тіркеу тәртібі қамтылған¹.

1 нұсқа. СДТБТ-да сотқа дейінгі іс жүргізудің басталғаны туралы себебін тікелей тіркеу мүмкіндігі болмаған жағдайда (4-тармақ):

1) лауазымды адам (тергеуші, анықтаушы) байланыс құралдарын (стационарлық телефон, ұялы телефон, жеделхат, факс) пайдалана отырып, уәкілетті адамды (кезекшіні) хабардар етеді;

2) уәкілетті тұлға (кезекші) СДТБТ-да тіркеу туралы алынған хабарламаның негізінде бұл туралы баянат жасайды;

¹Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының 2014 жылғы 19 қыркүйектегі № 89 «Қылмыстық құқық бұзушылықтар туралы арыздарды, хабарламаларды, баянаттарды қабылдау және тіркеудің ережесін бекіту, сонымен қатар сотқа дейінгі тергеудің бірыңғай реестрін енгізу туралы» бұйрығы // <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V14W0009744>.

3) қылмыстық қудалау органына (полиция бөліміне) келгеннен кейін лауазымды адам (тергеуші, анықтаушы) істі тіркеуді жүзеге асырған уәкілетті адамнан (кезекшіден) сотқа дейінгі тергеп-тексеруді тіркеу туралы баянат алады;

4) лауазымды адам (тергеуші, анықтаушы) СДТБТ қосымша мәліметтер енгізеді (16-тармақ).

2 нұсқа. Штаттан тыс жағдайлар туындаған жағдайда (апат, ақпараттық жүйеге қолжетімділік болмаған жағдайда):

1) уәкілетті тұлға (кезекші) №89 бұйрықтың 19, 19-1-қосымшаларында белгіленген "Апатты жағдайлар болған және СДТБТ ақпараттық жүйесіне қол жетімділік болмаған жағдайда сотқа дейінгі тергеп-тексерулерді тіркеу және апаттық жағдайлар болған кезде СДТБТ ақпараттық жүйесіне қол жетімділік болмаған жағдайда қылмыстық құқық бұзушылықтар туралы ақпаратты тіркеу журналында" қылмыстық құқық бұзушылықтар туралы ақпаратты тіркейді.

СДТБТ-да тіркеу туралы журналдағы мәліметтерді толтыру сотқа дейінгі тергеп-тексеруді бастау үшін негіз болып табылады;

2) тіркеуге жауапты лауазымды адам ақпараттық жүйеге қолжетімділік болмаған кезде № 89 бұйрықтың 11-17-қосымшаларына сәйкес штаттан тыс жағдай туралы актімен және ілеспе хатпен бірге қағаз нысандарды 24 сағат ішінде ақпараттық жүйеге мәліметтерді енгізу үшін оларды уәкілетті органға ұсынады;

3) уәкілетті органның қызметкері тіркеу нөмірлері келіп түскен сәттен бастап 24 сағаттан кешіктірмей, ақпараттық жүйеге қағаз нысандарда ұсынылған мәліметтерді енгізеді.

3 нұсқа. Бір қылмыстық қудалау органының қызметкерлерінде ақпараттық жүйеге қолжетімділік болмаған жағдайда мәліметтерді басқа қылмыстық қудалау органына немесе уәкілетті органға енгізуге жол беріледі (69-тармақ).

3.6 ТІНТУ ЖҮРГІЗУ ЕРЕЖЕЛЕРІН САҚТАМАУ

1-мысал:

09.08.2022 жылы Алматы қаласы Жетісу ауданының прокуратурасы қылмыстық істің материалдарын зерделеу барысында ҚПК нормаларын бұзу негізінде азамат К.-ге қатысты қылмыстық қудалау тоқтатылды:

- сотқа дейінгі тергеп-тексеру органы жеке тінту мен тұрғын үйді ҚПК 132, 232-баптарының талаптарын бұза отырып жүргізді, есірткі заттарының қайдан алынғаны, сондай-ақ олардың буып-түйілмегені көрсетілмеді;

- пәтерді тінту қаулысында алынған заттай дәлелдемелердің саны нақтыланбаған;

- сот қаулысында жүргізілген тінту бейнесі тек 23.05.2022 жылы берілгені, ал тінту 12.05.2022 жылы жүргізілгені көрсетілген.;

- пакеттен саусақ іздері алынбаған, сондай-ақ азамат К.-ның қолы, алақаны жуылмаған, тырнақтары мен қалталар кесілмеген.

Сонымен қатар ұстау және жеке тінту кезінде қатысқан адамдардан жауап алу шаралары жүргізілмеген, сондай-ақ ұялы телефон машинада екенін, ұялы телефон алынбағанын, жеке тінту бейнесінде әмиян мен банк карталары бар екенін хабарлаған ұсталған адам болған автомашина тексерілмеген, алайда тінту хаттамасында табылған заттар көрсетілмеген. Пакеттерден саусақ іздері алынбаған, алақанды жуу жасалмаған, тырнақ және, қалта кесінділері де жоқ¹.

2-мысал:

Мәселен, Жамбыл облысы, Тараз қаласы, Теміржол ауданының ПБ тергеушісі азамат Ж.-ға қатысты қылмыстық қудалау қылмыс құрамының болмауына байланысты тоқтатылды (ҚК 297-бабы 3-бөлігі).

Қылмыстық іс-әрекетті құжаттау кезінде азамат Ж.-ға қатысты көптеген заң бұзушылықтар негіз болды.:

- азамат Ж.-ның тұрғылықты жерін тінту және бейнежазбаны талдау кезінде камераның істен шығуына байланысты есірткі заттарын орау фактісі бейнежазбаға тіркелмеген.

Сол сияқты, Қостанай облысының прокуратурасы қылмыстық іс бойынша азамат М.-ға қылмыс құрамының болмауына байланысты тоқтатылды (ҚК-нің 296-бабы 4-бөлігі).

3.6.1 Сапасыз бейнетіркеу немесе бейнетүсірілімнің болмауы

Куәгерлердің тергеу әрекетіне қатысқанына қарамастан, тергеуші (анықтаушы) ҚПК 197-бабының 3-бөлігіне сәйкес тергеу әрекетінің барысын тіркеудің ғылыми-техникалық құралдарын (дыбыс-бейнежазба құралдары) қолдануы керек.

Тергеу әрекетінің барысы мен нәтижелерін тіркеуде ғылыми-техникалық құралдарының болмауы тінту жүргізу кезінде табылған, тіркелген және алынған нақты деректердің дәлелді мәнін шектейді. Мұның себебі бейнежазба арқылы тергеу әрекетінің мән-жайларын растау және жаңғырту мүмкіндігінің жоқтығы болып табылады.

Осылайша, барысы мен нәтижелерін тіркеуде ғылыми-техникалық құралдарын пайдаланбай жүргізілген тінту жарамсыз деп танылуы мүмкін, ал оны өндіру нәтижесінде алынған нақты деректер дәлел бола алмайды.

Тергеу әрекетінің барысын сапасыз бейнетіркеу бұл тергеу әрекетін құжаттау үшін пайдаланылатын бейнежазбаға қойылатын белгіленген талаптарды бұзумен байланысты процестік кемшілік.

Сапасыз бейнетіркеу мынадай аспектілерде көрініс табады:

¹ҚР ПМ ТД есірткі қылмысы бойынша азаматтардың конституциялық құқықтары бұзылуына жол бермеу бойынша ақпарат

- *тергеу әрекетінің негізгі кезеңдерінің болмауы*: бейнежазба барлық әрекеттерді, соның ішінде қатысушыларға құқықтарды түсіндіруді және тергеу іс-шарасының аяқталуын қамтымайды. Бұл құжаттамада олқылықтар тудырады және әрекеттің заңдылығына күмән келтіруі мүмкін;

- *сурет сапасының нашарлығы* (бұлыңғыр сурет, нашар жарық) немесе дыбыс (дыбыс ақаулары: шу, үзілістер) тергеу әрекетінің барысын қабылдауға және бағалауға кедергі келтіруі мүмкін;

- *жазбаның үздіксіздігін бұзу*: бейнежазбаны объективті себептерсіз үзу, монтаждау немесе оқиғалардың нақты хронологиясының болмауы тергеу әрекетінің шынайылығы мен толықтығына күмән тудыруы мүмкін.

Бейнежазбаны үзбеу ұсынылады, бірақ бұл әрдайым мүмкін бола бермейді, мысалы, аккумуляторды ауыстыру қажет болған жағдайда қолайсыз ауа-райы жағдайларында сотқа дейінгі тергеу жүргізетін адам қатысушыларға тергеу әрекетінің тоқтатылғаны, оның ұзақтығы және дыбыстық, бейнежазбаның тоқтау себептері туралы хабарлауы керек. Үзілістің себебі хаттамада жазылады¹;

бейнежазбада міндетті деректемелердің болмауы: бейнеде іс-әрекеттің уақыты, күні, орны көрсетілмеуі мүмкін, бұл жазбаның дәлелді мәнін төмендетеді және оның сотта жол берілуіне әсер етуі мүмкін;

камераның дұрыс орналаспауы: егер камера барлық қатысушыларды немесе орындарды түсірмесе, бұл маңызды сәттердің кадрдан тыс қалуына әкелуі мүмкін;

қатысушыларға құқықтары мен міндеттері туралы түсіндірме жазбасының болмауы: бұл кезеңді өткізіп жіберу қатысушылардың өз құқықтары мен іс жүргізу міндеттері туралы хабардар болғанын растауға мүмкіндік бермейді.

Мұндай жағдайлардың алдын алу үшін сапалы құрал-жабдықты пайдалану, нақты іс жүргізу талаптарын сақтау және құқық қорғау органдарының қызметкерлерін міндетті оқыту қажет. Бұл бейнетіркеудің объективтілігі мен сенімділігін қамтамасыз етеді, құқық қолдану практикасына деген сенімді арттырады және сотта дәлелдемелердің ұстанымын нығайтады.

Бейнетүсірілімнің сапасыздығы деп жазбаның белгіленген талаптарға сәйкес келмеуі, бұл оның дәлелді маңыздылығы мен объективтілігіне теріс әсер етуі мүмкін.

Бейнетүсірілім сапасының негізгі мәселелеріне оның техникалық кемшіліктері жатады, атап айтқанда: суреттің нашар көрінуі, жарықтың

¹Қазақстан Республикасы Бпс Прокурорының 2014 жылғы 22 қыркүйектегі «Тергеу әрекеттерінің барысы мен нәтижелерін түсіруде ғылыми-техникалық құралдарды қолдану ережесін бекіту туралы» бұйрығы

жеткіліксіздігі, есту қабілетінің нашарлығы немесе дыбыстың бұрмалануы, бұл бейнежазбаның негізгі деректерін қабылдауды қиындатады.

БЕЙНЕЖАЗБА САПАСЫЗДЫҒЫНЫҢ СЕБЕПТЕРІ	ШЕШІМ
<i>Суреттің сапасыздығы:</i> бейнежазда бұлыңғыр немесе нашар көрінетін сурет бар, онда жазбаға қатысушыларды немесе кадрдағы заттарды анықтау мүмкін емес. Сонымен қатар, суреттің сапасыздығы детализацияның жоқтығын көрсетеді, бұл тәркіленген заттай дәлелдемелердің әрекеттерін немесе сипаттамаларын анықтауды қиындатады.	Жоғары сапалы камераларды қолданыңыз (1080P, 4K), жеткілікті жарықтандыруды қамтамасыз етіңіз, камераның фокусын дұрыс реттеңіз, суреттің, кескіннің дірілдеуін болдырмау үшін камераны тұрақтандырыңыз және т. б.
<i>Жарықтың жеткіліксіздігі:</i> бейнежазда не болып жатқанын ажырату қиын болатын қараңғы немесе қайта жарықтандырылған кадрлар бар; жарықтың жарамсыз көздері қолданылады, олар белгіленген нәрсені қабылдауды бұрмалайтын жарықтар немесе көлеңкелер жасайды.	Қосымша жарықтандыруды қолданыңыз (прожекторлар, софтбокстар, жұмсақ қораптар), күнге қарсы түсіруден аулақ болыңыз, жарыққа сезімталдығы жақсы камераларды қолданыңыз және т. б.
<i>Дыбыс сапасының нашарлығы:</i> бейнежазда шу, кедергі немесе дыбыс деңгейі төмен, бұл бейнежазбаның дыбысын оқылмайтын етеді. Сонымен қатар, дыбыстық жазбаның болмауы немесе бұзылуы мүмкін, бұл жазбаны объективтіліктің негізгі элементінен айырады.	Сыртқы микрофонды қолданыңыз, ең аз шу деңгейі бар түсірілім орнын таңдаңыз, микрофонды желден қорғаңыз, дыбыс жазу деңгейінің параметрлерін тексеріңіз және т. б.
<i>Бейнені немесе дыбысты бұрмалау:</i> техниканың дұрыс жұмыс жасамауы, жазбаның уақытылы жазылмауы, кадрларды жіберіп алу немесе бейне мен аудио арасында синхрондаудың болмауы сияқты техникалық ақаулар, бұл тіркелген деректердің тұтастығына нұқсан келтіреді.	Бейнені жазу және сақтау үшін сапалы жабдықты пайдаланыңыз, деректерді жазудың жеткілікті жылдамдығын қамтамасыз етіңіз, жабдықтың қызып кетуіне жол бермеңіз және т. б.

Жазба форматтарын стандарттауды бұзу: ескірген немесе сәйкес келмейтін бейне форматтарын пайдалану, ол кейінірек көрсетуді немесе талдауды қиындатады.	Жалпы бейне форматтарын қолданыңыз (MP4, AVI), қажет болған жағдайда бейнені қажетті форматқа түрлендіріңіз.
--	---

Бұл кемшіліктер бейнежазбаның дәлелді мәнін төмендетіп қана қоймайды, сонымен қатар бейнежазбаның заңдылығы мен дұрыс түсірілгендігі туралы қосымша сұрақтар туындатады. Мұндай мәселелерді жою үшін сапалы құрал-жабдықтарды пайдалану, түсірілім алдында тестілеу жүргізу және жазбаның барлық техникалық талаптарға сәйкестігін қамтамасыз ету қажет.

3.6.2 Оқиға болған жерді қарап-тексеру хаттамасымен заттай дәлелдемелерді алу

Мысал:

20.06.2023 жылы «Өткізу мақсатынсыз есірткі, психотроптық заттармен және олардың баламаларымен заңсыз жұмыс істеу» ҚК 296-бабының 4-бөлігінде көзделген қылмыстық құқық бұзушылық жасау фактісі бойынша азамат Р.-ның мекен-жайы бойынша тінту жүргізу барысында заттай дәлелдемелер оқиға орнын қарау (бұдан әрі-ООҚ) хаттамасымен тәркіленді.

Тінту жүргізу барысында заттай дәлелдемелерді алу үшін ООҚ хаттамасын жасау тоқтатуға негіз болды.

Оқиға орнын тінту, алу және қарау ұқсас мақсаттарға бағытталған, бірақ белгілі бір айырмашылықтары бар іздеу-тергеу әрекеттері болып табылады.

Мәселен, **оқиға орнын қарау** (ҚПК 219, 220-баптары) - қылмыс іздерін анықтау, тіркеу және алу мақсатында оқиға орнын, заттарды, құжаттарды және өзге де объектілерді көзбен шолып зерттеуге бағытталған тергеу әрекеті. ООҚ ерекшелігі, ол соттың алдын ала рұқсатын қажет етпей өткізіледі, өйткені ол тұрғын үйге немесе басқа да жеке меншік объектілеріне қол сұғылмаушылық құқықтарын қозғамайды. ООҚ негізгі міндеті-жағдайды құжаттау, қылмыстың іздерін тіркеу және заттай дәлелдемелерді табу.

Тінту (ҚПК 252-бабы) тергеу үшін маңызы бар заттарды, құжаттарды немесе құндылықтарды табу және алу мақсатында тұрғын үйді, аумақты, үй-жайларды, көлік құралдарын немесе өзге де объектілерді мәжбүрлеп тексеруге байланысты тергеу әрекетін білдіреді. Тінту жүргізу ҚПК 254-бабының 3-бөлігінде көзделген жағдайларды қоспағанда, соттың қаулысы негізінде ғана жүзеге асады, онда оны кейіннен сотқа хабарлай отырып, шұғыл жүргізуге жол беріледі. Тінту жүргізудің маңызды ерекшелігі оны мәжбүрлеу шараларын, соның ішінде үй-жайлар мен қоймаларды ашу арқылы жүргізу мүмкіндігі болып табылады.

Алу (ҚПК 253-бабы) - белгілі бір жерде немесе белгілі бір адамнан нақты белгілі бір заттарды немесе құжаттарды алуға бағытталған тергеу әрекеті. Оның тінтуден айырмашылығы, алу ізделетін объектілердің орналасқан жері туралы нақты білімді қамтиды және әдетте аумақты немесе үй-жайларды кең көлемде зерттеуді қажет етпейді. Сондай-ақ, заттарды немесе құжаттарды ерікті түрде беру жағдайларын қоспағанда, алу, әдетте, сот қаулысы негізінде жүргізіледі.

Есірткі қылмыстары туралы істер бойынша іс жүргізу барысында қылмыстық қудалауды жүзеге асыратын адам **өз қызметінің мақсаты мен күтілетін нәтижесін** нақты айқындауы тиіс, әрбір нақты жағдайда **тергеу әрекетін таңдау** осыған байланысты болады.

Тінту жүргізетін адам ҚПК 199-бабында көзделген талаптарды сақтай отырып, хаттама жасайды.

Тергеу әрекетінің хаттамасы оны жүргізу барысында немесе ол аяқталғаннан кейін жасалады. Хаттаманың толықтығын қамтамасыз ету үшін стенография, кино түсіру, дыбыс және бейнежазба немесе өзге де ғылыми-техникалық құралдар қолданылуы мүмкін. Стенографиялық жазба, дыбыстық және бейнежазба материалдары немесе өзге де ақпарат тасығыштар хаттамаға қоса тіркеледі және іс кезінде сақталады (ҚПК 199-бабының 2-бөлігі).

Хаттамада іс жүргізу кезінде анықталған іс жүргізу үшін елеулі мән-жайлар, сондай-ақ тергеу ісін жүргізуге қатысқан адамдардың өтініштері және іс жүргізу әрекеттері баяндалады.

Тінту хаттамасында заттардың немесе құжаттардың қай жерде және қандай жағдайда табылғаны, олар өз еркімен берілгені немесе мәжбүрлеп алынғаны көрсетілуі тиіс. Хаттамада алынатын барлық заттардың саны, өлшемі, салмағы, жеке белгілері және мүмкіндігінше құны (ҚПК 256-бабының 2-бөлігі) дәл көрсетіле отырып тізімделуге тиіс.

Тінту жүргізу барысында заттай дәлелдемелерді алу үшін ООҚ хаттамасын жасау ҚПК талаптарын бұзу болып табылады (6, 9, 10-қосымша).

3.6.3 Қатысушыларға құқықтары мен міндеттерін түсіндірмеу

1-мысал:

11.07.2024 жылы есірткі заттарын өткізу фактісі бойынша азамат Г. ұсталды (салмағы-0,5216 грамм "MDMB -4en – PINACA" психотроптық заты). Пәтерді тінту туралы бейнежазбаны зерделеу барысында тергеуші тергеу әрекетіне қатысушыларға олардың құқықтары мен міндеттерін түсіндірмегені анықталды.

2-мысал:

Маңғыстау облысы, Жаңаөзен қаласының прокуратурасы 2024 жылғы 21 наурызда кәмелетке толмаған П. деген азаматқа қатысты ірі мөлшерде

есірткі заттарын алу фактісі бойынша қылмыстық істі тоқтатты. Қылмыстық іс-әрекетті құжаттау кезінде ҚПК нормаларын бұзу қылмыстық істі тоқтатуға негіз болды.

Атап айтқанда, есірткі заттарын алу кәмелетке толмаған адамның өкілінің қатысуынсыз жүргізілді және күдіктінің заңды өкілінің құқықтары мен міндеттері түсіндірілмеді.

Қылмыстық процеске қатысатын әрбір адамның өз құқықтары мен міндеттерін, өзі таңдаған ұстанымның құқықтық салдарын білуге, сондай-ақ оның қатысуымен болып жатқан іс жүргізу әрекеттерінің мәнін және танысу үшін өзіне ұсынылатын қылмыстық іс материалдарының мазмұнын түсіндіруге құқылы.

ҚПК ережелеріне сәйкес қылмыстық процесті жүргізетін орган қылмыстық іс бойынша іс жүргізуге қатысатын әрбір адамға өзіне тиесілі құқықтар мен оған жүктелген міндеттерді түсіндіруге міндетті.

Сонымен қатар, адамның өтініші бойынша қылмыстық процесті жүргізуші орган оның құқықтары мен міндеттерін қайта түсіндіруге міндетті (110-баптың 2-бөлігі).

Мұндай міндеттемені сақтамау бірқатар жағымсыз салдарға әкеледі. Атап айтқанда, қылмыстық сот ісін жүргізудің заңдылығы мен ашықтығының негіздеріне нұқсан келтіреді. Мұндай бұзушылық дәлелдемелерге жол бермеуге, іс жүргізу әрекеттерін заңсыз деп тануға және сот төрелігі жүйесіне деген сенімнің төмендеуіне әкелуі мүмкін. Осы норманы сақтау әділ тергеудің негізгі шарты болып табылады.

Осыған орай қарау хаттамасын толтыру барысында іс-әрекеттер тізбесі мақсатқа лайық қолданған жөн (тінту, алу), бұл тергеушінің процессуалдық нормаларды қадағалауды бақылаудың құралы болып табылады.

3.6.4 Материалдарды сотқа жібермеу немесе санкция алуға уақтылы жібермеу

Мысал:

Ақмола облысының ПД қосымша тергеу жүргізу үшін ҚК 1, 3,5-тармақтарының 297-бабы 3-бөлігі 3-тармағында көзделген қылмыс жасауда күдік туғызған азамат Р.-ның қылмыстық ісі қайтарылды, себебі азамат Р.-ға қатысты сотқа дейінгі тергеп-тексеру органы жеке тінту жүргізу сотпен санкцияланбаған.

«Есірткі құралдарының, психотроптық заттардың, олардың баламалары мен прекурсорларының заңсыз айналымына байланысты істер бойынша заңнаманы қолдану туралы» ҚР ҚК 1998 жылғы 14 мамырдағы № 3 нормативтік қаулысында кейінге қалдыруға жол бермейтін жағдайларда тергеу судьясының санкциялауына жататын тұрғын үй-жайларды тінту, алу, қарау және өзге де тергеу әрекеттерін жүргізу түсіндіріледі, айрықша мән-

жайлар болған кезде ҚПК талаптарына сәйкес қатаң түрде жүзеге асырылуы тиіс (9-5-м.)¹.

Кезек күттірмейтін тергеу әрекеттерін жүзеге асыруға негіз болатын айрықша мән-жайлар деп ҚПК белгілеген жалпы тәртіппен тергеу әрекеттерін жүргізу адамдардың өмірі, денсаулығы үшін ауыр қайтымсыз салдарға әкеп соғуы, не іздестіріліп жатқан адам жасырынып қалуы, қылмыстың іздерін жоюы және (немесе) алып қоюға жататын объект болуы мүмкін деген нақты қорқыныш болған, оның табылуының кешігуіне байланысты жоғалған, бүлінген, қылмыстық мақсатта пайдаланылған жағдайлар танылады. (7, 12-қосымша)

3.6.5 Бұрын сотталған адамдарды куәгер ретінде тарту, тергеу әрекетіне кәмелетке толмаған куәгердің қатысуы

Мысал:

2023 жылғы 10 қарашада сағат 11.00 шамасында Алматы қаласы ПБ полиция қызметкерлері Серов көшесі, 21 мекенжайындағы пәтерді тінтіп, есірткі заттарын тәркіленген.

Азамат Т.-ға қатысты іс бойынша «Өткізу мақсатынсыз есірткі заттарымен, психотроптық заттармен, олардың баламаларымен заңсыз жұмыс істеу» ҚК 296-бабының 4-бөлігінде көзделген қылмыстық құқық бұзушылық жасау фактісі бойынша Алматы қаласының прокуроры қылмыстық құқық бұзушылық құрамының болмауына байланысты қылмыстық істі тоқтатты (ҚПК 35-бабының 1-бөлігінің 2-тармағы), атап айтқанда, куәгерлердің бірі басқа қылмыстық істер бойынша қылмыстық жауапкершілікке тартылды.

Қылмыстық қудалау органы тергеу әрекетін жүргізу фактісін, оның барысын және ҚПК көздеген жағдайларда нәтижелерін куәландыру үшін жұмылдырылған адам куәгер болып табылады.

Іске мүдделі емес және қылмыстық қудалау органдарына тәуелді емес, олардың қатысуымен болып жатқан әрекеттерді толық және дұрыс қабылдауға қабілетті және ҚПК 90-бабына сәйкес қарсылық білдіруге жатпайтын кәмелетке толған азаматтар ғана **куә бола алады**.

Жеке өзі немесе қызметі бойынша қылмыстық процесті жүргізетін органға тәуелді адамдар сотқа дейінгі тергеп-тексеруге куәгер ретінде қатысудан бас тартуға жатады. Құқық қорғау органдарының, соттардың қызметкерлері, арнаулы заң оқу орындарының білім алушылары, пробациялық бақылаудағы сотталғандар және басқа да қылмыстық істер бойынша қылмыстық жауаптылыққа тартылатын адамдар да куәгер ретінде қатыса алмайды (ҚПК 90-бабының 2-бөлігі).

Бұдан басқа, тергеу судьясының қызметі жүктелген адамды, ол осы тергеуге қатысушы немесе оның туысы болып табылғанын, сондай-ақ

¹ҚР ҚК 1998 жылғы 14 мамырдағы № 3 «Заңсыз есірткі айналымына, психотроптық заттарға, оның баламаларына және прекурсорларға байланысты істер бойынша заңнаманы қолдану туралы» нормативтік қаулысы // <https://online.zakon.kz/>

адамның осы іске тікелей немесе жанама мүдделі деп есептеуге негіз болатын **адамдар куәгер бола алмайды** (ҚПК 90-бабының 1-бөлігі).

Іске мүдделі адамдардың (құқық қорғау органдарының қызметкерлері, олардың тағылымдамадан өтушілері, қылмыстық қудалау органдарына тәуелді адамдар: жазасын өтеуден шартты түрде мерзімінен бұрын босатылған, әкімшілік қадағалаудағы адамдар) куәгер ретінде қатысуы тергеу әрекетінің хаттамасын дәлел ретінде жол берілмейді деп тану үшін негіз болады¹.

3.6.6 Куәгерлердің қатысуынсыз тінту жүргізу

26.08.2024 жылы Лисаков қ. ПБ қызметкерлері есірткі заттарын сақтау фактісі бойынша азамат С.-ны (кептірілген марихуана-1,71 грамм) ұстады.

Жүргізілген тінту бейнежазбасын талдау барысында пәтерге кіру куәгерлердің қатысуынсыз жүзеге асырылғандығы анықталды. Күдіктіні сыртқа шығарғаннан кейін қызметкер пәтерге кірген, оның әрекеттері 10 секунд ішінде бейнекамераға тіркелмеген. Баяндалғанды ескере отырып, 07.09.2024 жылы анықтаушы қылмыстық істі ҚПК 2-тармағының 35-бабы 1-бөлігі бойынша тоқтатты.

2-мысал:

Алматы облысының ПД қосымша тергеу жүргізу үшін қылмыс жасалғаны туралы күдік туғызған азамат С.-ның қылмыстық ісі қайтарылды. ҚК 297-бабының 3 бөлігінде көзделген сотқа дейінгі тергеу материалдарына сәйкес, шақыру бойынша келген полиция қызметкерлері есірткі, психотроптық заттарды, олардың баламаларын куәгерлердің қатысуынсыз және ғылыми-техникалық құралдарды қолданбай, яғни барлық іс жүргізу нормаларын сақтамай алған. Осылайша, полиция қызметкерлерінің іс-әрекеттері іс жүргізу әрекетін жүргізу тәртібін айтарлықтай бұзған, бұл тәркіленген есірткінің, психотроптық заттардың, олардың баламаларының шығу тегіне және олардың сәйкестендірілуіне күмән келтіреді.

ҚПК 254-бабының 4-тармағына сәйкес **тінту куәгерлердің қатысуымен**, ал қажет болған жағдайда маман мен аудармашының қатысуымен жүргізіледі.

Осылайша, тінту куәгерлерді жұмылдырудың объективті мүмкін еместігін қоспағанда, олардың міндетті қатысуымен жүргізілуі керек. Куәгерлердің қатысуы іс жүргізу әрекетінің объективтілігі мен ашықтығын қамтамасыз етеді, теріс пайдалану ықтималдығын азайтады және қатысушылардың құқықтарының сақталуына кепілдік береді. **Куәгерлердің болмауы** тінту нәтижелерін **жарамсыз деп тануға** әкелуі мүмкін, бұл дәлелдемелердің рұқсат етілуіне теріс әсер етеді және тергеу әрекеттерінің заңдылығына деген сенімге нұқсан келтіреді.

¹Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2006 жылғы 20 сәуірдегі № 4 «Қылмыстық істер бойынша дәлелдемелерді бағалаудың кейбір мәселелері туралы» нормативтік қаулының 20 тармағы <https://online.zakon.kz/>

Осылайша, тінту тәртібін жүйелі түрде бұзу қылмыстық қудалау органдары қызметкерлерінің біліктілігін арттыру, іс жүргізу нормаларын қатаң сақтау және тергеу әрекеттерін жүргізу сапасын бақылауды күшейту қажеттілігін көрсетеді (6-қосымшаны қараңыз).

3.7 ҰСТАП АЛУ МЕН АЛУ БАРЫСЫНДА БЕЙНЕТІРКЕУДІҢ БОЛМАУЫ

Білу маңызды! Күдікті адамды ұстау алдында тергеуші айтуы тиіс:

«Түсіндіремін, қылмыстық іс жүргізу кодексінің 128, 131-баптарының талаптарына сәйкес (егер жедел уәкіл ұстаса, ол «жедел-тергеу тобы басшысының тапсырмасы бойынша» деген сөздерді айтады) Сіз қылмыстық құқық бұзушылық жасады деген күдікпен ұсталасыз».

Сізге Қылмыс кодексінің ____ бабы бойынша ____ қылмыстық істің материалдарында жеткілікті мәліметтердің болуы ұстауға негіз болатынын жариялаймын.

Мен сіздің қорғаушыны шақыруға құқығыңыз бар екенін, үндемеу құқығыңыз бар екенін және сіздің айтқаныңыз сотта Сізге қарсы қолданылуы мүмкін екенін түсіндіремін.

Осы шешіммен келіспеген жағдайда, Сіз оған Заңда белгіленген тәртіппен (прокурорға немесе сотқа) шағымдана аласыз

Мысал:

2020 жылдың 3 мамырында сағат 22:00 шамасында Н. Назарбаев даңғылы бойындағы № 35 үйдің ауласында Ақтөбе қ. ПБ ЕБҚКБ қызметкерлері Ц. деген азаматты ұстады. Одан жеке тінту хаттамасымен қара-қоңыр түсті, ерекше иісі бар, сопақша пішінді пластикалық заты бар полиэтилен пакет тәркіленген.

Бұл ретте ҚПК 197-бабының талаптарын бұза отырып, азамат Ц.-ны ұстау процесі және жеке тінту ғылыми-техникалық құралдардың (бейнетіркеудің) көмегімен тіркелмеген. Жеке тінту хаттамасында техникалық тіркеу құралдарын қолдану туралы белгі жоқ, сондай-ақ бейнежазбаның болмау себептері көрсетілмеген.

Қазақстан Республикасының қылмыстық іс жүргізу заңнамасы тергеу әрекеттерінің барысы мен нәтижелерін, оның ішінде есірткі құралдарын, психотроптық заттар мен олардың баламаларын ұстау мен алудың ғылыми-техникалық құралдарын міндетті түрде қолдануды белгілейді (ҚПК 197-бабының 6-бөлігі, 2-абз.).

Ғылыми-техникалық құралдар болмаған немесе оларды тергеу әрекеттерін жүргізу кезінде қолдану мүмкін болмаған жағдайда куәгерлер тартылады, (ҚПК 197-бабы 6-б. 3-абз.) ол мынадай жағдайларда жүзеге асады:

1) тергеп-тексеру органдарында бейнежазба үшін қажетті жабдық болған кезде ғылыми-техникалық құралдардың болмауы. Бұл негіз шалғай аудандарға немесе тергеу әрекеттері шұғыл түрде жүргізілетін жағдайларға қатысты болуы мүмкін;

2) оларды қолдану мүмкін еместігі (аппаратура жұмысындағы техникалық іркілістер, қолайсыз ауа райы жағдайлары — қатты жаңбыр, жел, аяз).

Тергеу әрекетінің хаттамасында жазбаның техникалық құралдары қолданылмауының нақты себептерін көрсету қажет. Әйтпесе, барысы мен нәтижелерін тіркеудің ғылыми-техникалық құралдарын пайдаланбай жүргізілген тергеу әрекеті жарамсыз деп танылуы мүмкін, ал оны өндіру нәтижесінде алынған нақты деректер дәлел бола алмайды.

3.8. ПАТРУЛЬДІК ҚЫЗМЕТКЕРЛЕРДЕ БЕЙНЕЖЕТОННЫҢ БОЛМАУЫ/ БЕЙНЕЖАЗБА САПАСЫНЫҢ НАШАРЛЫҒЫ

Мысал:

Оңтүстік-Шығыс ПБ - 2024 жылғы 1 наурызда Қарағанды қаласының ПБ патрульдік полиция полкінің қызметкерлері Университет көшесі бойында Г. деген азаматты ұстады. Одан жасыл түсті, өсімдік тектес заттары бар байлам орама тәркілеген.

Тергеу барысында ППП Д. Қапас «қосарланған тексеру» жүргізген, бейнежетонда бейнежазба жоқ.

Тағылатын бейнетіркегішсіз қызмет атқаруға, сондай-ақ оны өз бетінше өшіруге, қолда бар жазбаны жоюға жол берілмейді. ППН бейнетіркегішін қосу қызмет атқару басталған сәттен бастап жүргізіледі және ол аяқталғанға дейін үздіксіз жүргізіледі¹.

Патрульдік полицияның әрбір қызметкеріне, көліктегі және метрополитендегі патрульдік полицияның әрбір нарядына (ауысымына), полицияның әрбір учаскелік инспекторына, заңсыз көші-қонға қарсы күрес жөніндегі арнайы бөліністің әрбір қызметкеріне және ПО-ның әрбір кезекші

¹ҚР ИМ 2023 жылғы 15 ақпандағы № 164бұйрығымен бекітілген «Қаладан тыс автокөлік жолдары, елді мекендердегі жол қауіпсіздігі және қоғамдық тәртіпті сақтауды қамтамасыз ету бойынша ҚР патрульдік-пост полиция қызметкерлерінің қызметтерін өткеру бойынша нұсқаулықтың 17-тармағы. <https://adilet.zan.kz/>

тергеу-жедел тобына қызмет өткеру кезінде қолдану үшін 7 жыл мерзімге 1 портативті бейнетіркегіш (бейнежетон) бөлінеді¹.

Бейнежетон (портативті киілетін бейнетіркегіш) – бұл ПО қызметкерлерінің аудио-бейнежазбасын жүзеге асыруға арналған техникалық құрылғы (3-тармақ)². Ол құқық бұзушылықтардың жолын кесу кезінде сапалы дәлелдемелер базасын жинауды қамтамасыз ету мақсатында қоршаған ортаның, азаматтардың, сотталғандардың және қамауға алынған адамдардың іс-әрекеттерінің, сондай-ақ қызметтік міндеттерін орындау, профилактикалық іс-шаралар мен арнайы операциялар кезеңінде ПО қызметкерлерінің іс-әрекеттерінің аудио-бейнежазбаларын жүзеге асыруға мүмкіндік береді (4-тармақ).

Бейнежетонның техникалық ерекшеліктері Ішкі істер министрлігінің техникалық қызмет департаментімен келісіледі, бейнежетондарды сатып алу аудио-бейнетіркеуге қойылатын ең төменгі талаптарға (бейнежетонның функционалдық ерекшеліктері) сәйкес жүзеге асырылады, оларға жатады:

- бейне/аудио жазу, бейне файлдарды ұсыну (қарау), «күн / түн» режимін автоматты түрде қосу/өшіру;

- суықтан жылуға күрт ауысқан кезде бұзушылықсыз жазу мүмкіндігі (үй-жайға кірген кезде қыс мезгілінде камераның тұмандану әсерін қоспағанда);

- ауысымда бейнежетонмен (қосу, өшіру, көру функциясы) жүргізілетін барлық функциялардың, әрекеттердің тізімін қамтитын хаттаманы (оқиғаларды журналдандыру) қалыптастыру мүмкіндігі;

- екі ауыстырылатын аккумулятордың болуы-разряд туралы ескерту оның (дыбыстық) арқайсысының автономды жұмысы кемінде 8 сағат;

- бекіткіш қыстырғыштың және қорғаныс қақпағының, сондай-ақ «жолда» жазуды еш ойланбастан жүргізуге мүмкіндік беретін тұрақтандырғыштың болуы.

Бейнежетон қызметтік міндеттерін орындау кезінде ПО қызметкерінің іс-әрекетіне кедергі келтірмей, кеуде аймағында иық буынына жақын бекітіледі, сондай-ақ профилактикалық іс-шаралар мен арнайы операцияларды жүргізу кезінде арнайы бекітпеге немесе шлемге бекітілуі мүмкін (17-тармақ).

Ең төменгі стандарттардың талаптарына сәйкес келмейтін бейнежетондарды ПО қызметінде пайдалануға болмайды.

Аудио-бейнежазбаны жүргізу барысында ПО қызметкерінің де, құқық бұзушының да барлық іс-әрекеттері, оның ішінде материалдар жасау және құқық бұзушыны ПО-ға жеткізу, сондай-ақ автокөлікті тоқтату жазылады (23-тармақ).

Бейнетіркегіштен, жады картасынан және радардан қолда бар жазбаны өздігінен алып тастауға, сондай-ақ бейнетіркегішті ажыратуға және аудио-

¹ҚР ПМ 2023 жылғы 15 ақпандағы № 164бұйрығымен бекітілген «Қаладан тыс автокөлік жолдары, елді мекендердегі жол қауіпсіздігі және қоғамдық тәртіпті сақтауды қамтамасыз ету бойынша ҚР патрульдік-пост полиция қызметкерлерінің қызметтерін өткеру бойынша нұсқаулықтың 17-тармағы. <https://adilet.zan.kz/>

²ҚР ПМ 2014 жылғы 31 желтоқсандағы № 971 «Қылмыстық және әкімшілік құқық бұзушылық жасауда фактілерді түсіру үшін техникалық құралдарды қолданудың нұсқаулығын бекіту және Қазақстан Республикасы ПО қызметкерлерінің іс-қимыл, әрекеттері туралы» бұйрығы // <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V14C0010227>

бейнежазбаны жүргізуге кедергі келтіруге жол берілмейді, жол берілген бұзушылықтар үшін ПО қызметкері тәртіптік жауапкершілікке тартылады (24-тармақ).

Демалу, тамақтану жағдайында ПО қызметкері аудио-бейнежазбаны жүргізуді тоқтата тұрады, бірақ кезекшінің немесе тікелей басшының (командирдің) рұқсаты бойынша, кейіннен бейнежетон мен мобильді бейнетіркегіштің жады карталарын беру мен тапсыруды есепке алу журналына тиісті жазбаларды енгізеді.

Аккумулятор батареясының бұзылу немесе разрядталу фактісі туралы кезекшіге немесе тікелей басшыға (командирге) кейіннен журналға тиісті жазба енгізіле отырып, дереу баяндалады. Бұл ретте кезекші немесе тікелей басшы (командир) осы фактіні тексеру үшін жауапты адамды жібереді, ол шыққан ақаулардың себептерін жояды (мүмкін болса) (26-тармақ).

Қызметке берілген және автоматты режимде жұмыс істейтін ППН ведомстволық бейнетіркегішінің бейнетіркеуінен басқа, оқиға орнында өзге техникалық құралдармен фото-бейнетүсірілім жасауға тыйым салынады¹.

Бейнежазбаның сапасы туралы толық ұсыныстар осы ұсыныстардың 2.3 тармағында келтірілген.

3.9. ҚЫЛМЫСТЫҚ ТЕРІС ҚЫЛЫҚ ТУРАЛЫ ХАТТАМА ЖАСАУ МЕРЗІМІН БҰЗУ / АЛДЫН АЛА ТЕРГЕУ ЖҮРГІЗУДІ ТАҒАЙЫНДАМАУ

1-мысал:

21.11.2023 жылы Теміртау қаласының ПБ қылмыстық теріс қылық туралы хаттаманы жасаудың өткізіп алған мерзіміне байланысты азамат М.-ға қатысты ҚК 296-бабы 2-бөлігі бойынша тіркелген қылмыстық іс тоқтатылды².

Қылмыстық іс материалдарына сәйкес күдікті ретінде азамат М.-дан жауап алу сол күні, 10.11.2023 жылы сағат 16:30-да жүргізілді. Алайда қылмыстық теріс қылық туралы хаттама тек 21.11.2023 жылы, яғни жауап алынған сәттен бастап 10 тәулік өткен соң жасалды.

2-мысал:

29.06.2024 жылы Рудный қаласының ПБ қызметкерлері есірткі заттарын сақтау фактісі бойынша азамат С.-ны (марихуана-3,80 грамм) ұстады.

Қылмыстық істі тергеп-тексеру барысында анықтаушы 2 ай өткеннен кейін сотқа дейінгі тергеп-тексеру мерзімдерін ұзартқан жоқ. Бұдан басқа, хаттамалық нысандағы істер бойынша анықтау және алдын ала тергеу тағайындалмаған.

¹ҚР ПМ 2023 жылғы 15 ақпандағы № 164 «Қаладан тыс автокөлік жолдары, елді мекендердегі жол қауіпсіздігі және қоғамдық тәртіпті сақтауды қамтамасыз ету бойынша ҚР патрульдік-пост полиция қызметкерлерінің қызметтерін өткеру бойынша нұсқаулықты бекіту туралы» бұйрығы // <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2300031917>

²2022 жылдан бастап 2024 жылдың 3 айы аралығындағы есіркімен күрес бойынша оқиғалар жайлы Қарағанды облысы прокуратурасының ақпараты

Осыған байланысты, 13.09.2024 жылы анықтаушы қылмыстық істі ҚПК 2-тармағының 35-бабының 1-бөлігі негізінде тоқтатты.

ҚПК 526-бабының 1-бөлігіне сәйкес анықтау органы қылмыстық теріс қылық туралы хаттаманы күдікті ретінде танылған адамды **жауап алған сәтінен бастап он тәулік ішінде** жауапқа тартудың ескіру мерзімі шегінде жасайды. Көрсетілген мерзімдерде толықтығы мен жан-жақтылығын қамтамасыз ету мүмкін болмаған жағдайда **анықтау не алдын ала тергеу** тағайындалады (ҚПК 189-бабының 3, 5-бөлімдері).

<i>Сотқа дейінгі тергеудің түрлері</i>	<i>Мерзімі</i>	<i>Өткізу үшін жасалатын жағдайлар</i>
<i>Хаттамалық түрі</i>	Күдікті ретінде жауап алынған адамнан он тәулік ішінде	ҚПК 191-бабының 16-24 б. көрсетілген қылмыстар бойынша;
<i>Анықтау</i>	1 айдан асырмау қажет	1) ҚПК 191-бабының 2-11-1, 25-26 б. көрсетілген қылмыстар бойынша; 2) ҚПК 526-бабында белгіленген мерзімде мүмкін болмаған жағдайда қылмыстық теріс қылықтар туралы істер бойынша және жағдайға байланысты істер бойынша дәлелдеудің жан-жақтылығы мен толықтығы
<i>Алдын ала тергеу</i>	2 ай	1) ҚПК 187-бабында көрсетілген қылмыстар бойынша; 2) кәмелетке толмағандар немесе өздерінің дене немесе психикалық кемістіктеріне байланысты өздерінің қорғану құқығын өздері жүзеге асыра алмайтын адамдар жасаған барлық қылмыстық құқық бұзушылықтар бойынша; 3) қылмыс жасады деп күдіктелген адам белгісіз болған анықтау істері бойынша; 4) қылмыстық теріс қылықтар туралы істер бойынша ҚПК 526-бабында белгіленген мерзімдерде іс бойынша дәлелдеуге жататын мән-жайларды анықтаудың толықтығы мен жан-жақтылығын қамтамасыз ету мүмкін болмаған

		жағдайда.
--	--	-----------

3.10 ОҚИҒА БОЛҒАН ЖЕРДІ ҚАРАП-ТЕКСЕРУ ЕРЕЖЕЛЕРІН САҚТАМАУ

3.10.1 Оқиға болған жерді қарап-тексеру хаттамасының сапасыздығы

Мысал :

25.07.2019 жылы Ақтөбе қаласының ПД КПБ қызметкерлері тінту жүргізу барысында Ақтөбе қаласы, Жамбыл көшесі, 10 үй, 52 пәтер мекен-жайы бойынша азамат Ч.-дан арнайы иісі бар өсімдік тектес зат тәркіленді, ол зат жатын бөлмесіндегі үстелде ақ түсті қағаз парағының бір бөлігінде орналасқан және целлофан пакетке оралған болып шықты. Қылмыстық іс материалдарынан:

Азамат Ч.-ға қатысты «Өткізу мақсатынсыз есірткі заттарымен, психотроптық заттармен және олардың баламаларымен заңсыз жұмыс істеу» ҚК 296-бабының 1-бөлігінде көзделген қылмыстық құқық бұзушылық жасау фактісі бойынша Ақтөбе қаласының прокуратурасы қылмыстық құқық бұзушылық құрамының болмауына байланысты қылмыстық іс тоқтатылды (ҚПК 35-бабының 1-бөлігінің 2-тармағы).

Прокурордың қылмыстық істі тоқтату туралы қаулысынан үзінді: «Сотқа дейінгі тергеп-тексеру органы оқиға болған жерді қарап-тексеру хаттамасына тергеу әрекетін жүргізу күні мен уақытын қоймаған. Бұл факт қылмыстық іс жүргізу заңнамасының нормаларын бұзу болып табылады және тергеу әрекетін жарамсыз деп тануға әкеп соғады. Осы тексеру барысында алынған заттар қылмыстық іс бойынша дәлел бола алмайды».

Қарап-тексеруді хаттамалау ҚПК 224-бабының «Қарап-тексеру, куәландыру хаттамасы» және «Тергеу әрекеті хаттамасы» ҚПК 199-бабының талаптарына сәйкес жүзеге асырылуы қажет.

Оқиға орнын тексеру хаттамасын жасау кезінде мынадай талаптардың сақталуына ерекше назар аудару қажет:

- хаттамада: тергеу әрекетін жүргізу орны мен күні; бір минутқа дейінгі дәлдікпен оның басталу және аяқталу уақыты; тергеу әрекетін жүргізетін адамның лауазымы мен тегі, тергеу әрекетіне қатысқан әрбір адамның тегі, аты, әкесінің аты (ол болған кезде) көрсетіледі (ҚПК 199-бабының 3-бөлігі);

- тексеру куәгерлердің қатысуымен тұрғын үй-жайды қарау кезінде барысы мен нәтижелерін тіркеудің ғылыми-техникалық құралдарын қолдана отырып жүргізіледі (ҚПК 220-бабының 5-бөлігі). Сондай-ақ, ОБЖҚТ өндірісіне қатысқан тұлғаларды осы қаражаттың қолданылуы туралы хабардар ету фактісі атап өтіледі (ҚПК 199-бабының 5-бөлігі);

- тергеу әрекетіне қатысушыларға олардың ҚПК көзделген құқықтары мен міндеттерін түсіндіру фактісі атап өтіледі;

- хаттамада тексеру кезінде жүргізілетін барлық іс-әрекеттер олар жүргізілген реттілікпен, сол сияқты тексеру сәтінде байқалғандай көрінген барлық іс-әрекеттер сипатталады. Хаттамада қарау кезінде алынған барлық объектілер тізбеленеді және сипатталады (*ҚПК 224-бабының 2-бөлігі*);

- хаттамада: қай уақытта, қандай ауа-райында және қандай жарықта тексеру жүргізілгені; қандай ғылыми-техникалық құралдар қолданылды және қандай нәтижелер алынды; көрсетілген тергеу әрекетін жүргізуге кім жұмылдырылды және бұл қатысу нені білдірді; тәркіленген объектілерді орау тәсілі және олар нақты немен оралған, қандай объектілер мөрленген және қандай мөрмен; іс үшін маңызы бар заттар қайда жіберілген (*ҚПК 224-бабының 3-бөлігі*);

- алынатын барлық заттар, қылмыстың іздері хаттамада санының, өлшемінің, салмағының, жеке белгілерінің дәл көрсетілуімен тізімделуге тиіс. Әрбір объект ұқсас объектілерден ерекшеленуі үшін сипатталуы керек;

- тексеру кезінде табылған және алынған барлық нәрсе куәгерлерге, тексерудің басқа қатысушыларына көрсетілуі керек, бұл туралы хаттамада белгі қойылады. Алынатын іздер мен өзге де материалдық объектілер қарап-тексеру барысында буып-түйіледі, қарап-тексеру орнында мөрленеді және бұл ретте қатысып отырған адамдардың қолдарымен куәландырылады (*алу бейнетіркеу барысында куәгерлер камера объективінде болуға тиіс*);

- ОБЖҚТ қатысушылары жасаған барлық өтініштер мен ескертулер тіркеледі;

- хаттамаға оны жасаған лауазымды адам, куәгерлер (*ҚПК 82-бабының 5-бөлігіне сәйкес болған жағдайда, куәгер тергеу іс-әрекеті хаттамасында осы іс-әрекетті жүргізу фактісін, оның барысы мен нәтижелерін өз қолымен куәландыруға міндетті*) және тергеу іс-әрекетін жүргізуге қатысқан өзге де адамдар қол қояды.

Заттай дәлелдемелерді тиісті орауға қойылатын талаптар:

1. *тұтастық және қауіпсіздік*: оралған зат:

- алынатын заттың зақымдану немесе жойылу мүмкіндігін болдырмау; - оларға су тимеуіне, булануына, ластануына немесе өзгеруіне жол бермей, іздердің (микротолқындардың), заттың өзгеріссіз сақталуын қамтамасыз ету; - тасымалдау мен сақтауға төтеп беру үшін берік және сенімді болыңыз.

2. *сәйкестендіру және таңбалау*:

- қаптамада қылмыстық істің нөмірі, тергеу әрекетіне қатысқан адамдардың, алу жүргізілген адамның, қылмыстық процесті жүргізетін орган қызметкерлерінің куәландырушы жазбалары мен қолдары бар биркаларда анық жазбалар болуы тиіс; қаптама тиісті органның мөрімен бекітіледі;

- биркалардың жоғалуын немесе өзгеруін болдырмау үшін оларды қаптамаға мықтап бекіту керек.

3. *мөр басу*:

- қаптама - алу орнында куәгерлердің және алуға қатысатын басқа адамдардың қатысуымен мөрленуі тиіс;

- затқа немесе оның ішіндегілерге қол жеткізу мүмкіндігін болдырмау үшін мөр анық және бүтін болуы керек.

Ескерту: Егер алынатын заттардың, құндылықтар мен құжаттардың тізімдемесін олардың көп санына байланысты жасау мүмкін болмаған жағдайда, олар орамға орналастырылады, ол жоғарыда аталған адамдардың куәландырушы жазбалары мен қолдары бар биркалармен жабдықталады. мұндай жағдайларда алынған заттардың, құндылықтар мен құжаттардың тізімдемесін жасау қылмыстық іс жүргізу заңнамасының талаптарын сақтай отырып, оларды егжей-тегжейлі қарау кезінде жүргізіледі. Заттарды, құндылықтар мен құжаттарды табу және алу фактісі фототүсіріліммен, бейнежазбамен және басқа да ғылыми-техникалық құралдармен тіркеледі.

Заттарды, құндылықтар мен құжаттарды табу және алу фактісі фототүсіріліммен, бейнежазбамен және басқа да ғылыми-техникалық құралдармен тіркеледі.

Сотқа дейінгі тергеп-тексеру аясында ОБЖҚТ рәсімінің тиімділігі мен заңдылығын арттыру, сондай-ақ бұзушылықтарға жол бермеу мақсатында бақылау тізімін әзірлеген жөн (*чек-парақ*).

Оқиға болған жерді қарап-тексеру (ОБЖҚТ) хаттамасын құру кезінде қызметкердің әрекеттерінің тізімі	
Тергеу әрекетінің орны және жүргізу күні	
Басталу және аяқталу уақыты	
Қарап-тексеру қай уақытта, қандай ауа райы кезінде және жарықтың түсуі қандай болғанда жүргізілгені	
ОБЖҚТ жүргізетін адам туралы мәлімет	
Тергеу әрекеттеріне қатысатын адамдардың (<i>маманның, аудармашының, куәгерлердің және қатысу жағдайында тұрғын үй-жай иесінің және т.б.</i>) деректері	
ОБЖҚТ жүргізу кезінде қолданылатын ғылыми-техникалық құралдар (ҒТҚ)	
ОБЖҚТ жүргізуіне қатысатын адамдарға ҒТҚ пайдалану туралы ескерту	
Тергеу әрекеттерінің қатысушыларына құқықтары мен міндеттерін түсіндіру	
Қарап-тексеру кезінде жүргізілген барлық әрекеттер, сол сияқты қарап-тексеру кезінде анықталғанның барлығын олар жүргізілген ретпен және қарап-тексеру кезінде анықталған күйінде сипаттау	
Алынатын заттарды, құжаттарды, т.б. сипаттау	
Орау және мөрлену қатысатын адамдардың қолдарымен куәландырылады	
Қаралатын объектілерді өлшеу, схемасын және жоспарын құру, сондай-ақ суретке түсіру басқа құралдармен (<i>қажетті жағдайларда</i>) салып қою	
ОБЖҚТ қатысушылары жасаған мәлімдемелер, өтінішхаттар, ескертулер	

3.10.2 Оқиға болған жерді қарап-тексеру қатысушыларына құқықтары мен міндеттерін түсіндірмеу

Мысал:

2023 жылдың 25 шілдесінде оқиға болған жерді қарап-тексеруді жүргізу барысында А. есімді азаматтың тұру мекенжайы бойынша «Есірткі, психотроптық заттармен, сол тектестермен өткізу мақсатынсыз заңсыз жұмыс істеу» ҚР ҚК-нің 296-бабының 4-бөлігінде көзделген құқық бұзушылық фактісі бойынша пәтер иемденуші, сондай-ақ Б. және В. есімді азаматтар шақылтылған куәгерлер ретінде пәтерде болды.

Тергеу әрекеттерін жүргізетін адам қарап-тексеруді бастады да, қатысатын адамдарға қылмыстық-процестік заңнамада көзделген құқықтары мен міндеттерін түсіндірмеді және тергеушінің келісімінсіз сотқа дейінгі тергеп-тексерудің деректерін жария еткені үшін жауапкершілік туралы ескерткен жоқ.

ҚПК ережелеріне сәйкес тергеуші (анықтаушы) қылмыстық іс бойынша іс жүргізуге қатысатын әрбір адамға оған тиесілі құқықтар мен оған жүктелген міндеттерді түсіндіруге міндетті. (110-бабының 2-бөлігі).

Мұндай міндетті сақтамау дәлелдемелерге жол бермеуге, процестік әрекеттерді заңсыз деп тануға және әділ сот жүйесіне сенімді төмендетуге әкеп соғуы мүмкін. Осы норманы сақтау әділ тергеп-тексерудің басты шарты болып табылады.

Осыған байланысты процестік нормалардың сақталуын бақылау құрылы болып табылатын қарап-тексеру (тінту, алу) хаттамасына парақ-чек пайдалану абзал.

¹Парақ-чек ұсыныс сипатына ие.

3.10.3 Оқиға болған жерді қарап-тексеруді куәгерлердің қатысуынсыз жүргізу

Мысал:

2023 жылдың 11 желтоқсанында П. есімді азаматқа қатысты тіркелген «Есірткі, психотроптық заттармен, сол тектестермен өткізу мақсатынсыз заңсыз жұмыс істеу» ҚР ҚК-нің 296-бабының 2-бөлігінде көзделген құқық бұзушылық фактісі бойынша, тергеуші пәтер иемденуші қатысуымен Тараз қаласы 7-үй 65-пәтер мекенжайында орналасқан тұрғын үй-жайды қарап-тексеруді жүргізді. Қарап-тексеру барысында жатын бөлмеден ақ түсті ұнтақ тәрізді заты бар полиэтилен орамы табылды.

Пәтерді қарай барысында криминалист-маман бейнежазбаны жүргізді.

Алайда ҚПК талаптарын бұза отырып, қарап-тексеру куәгерлердің қатысуынсыз жүргізілді. Тұрғын үй-жайды қарап-тексеру хаттамасында куәгерлер туралы қандай да бір ақпарат жоқ, сондай-ақ олардың болмау себептері көрсетілмеген.

ҚПК-те көзделген жағдайларда тергеу әрекеттерін жүргізу фактісін, оның барысы мен нәтижелерін куәландыру үшін қылмыстық қудалау органы тартқан адам **куәгер** болып табылады.

ҚПК-нің 220-бабының 6-бөлігіне сәйкес **тұрғын үй-жайды** қарап-тексеру барысымен нәтижелерін тіркеп тұратын ғылыми-техникалық құралдарды қолдана отырып, сондай-ақ **куәгерлердің міндетті түрде қатысуымен** жүргізіледі.

Оқиға болған жерді қарай кезінде куәгерлерді тарту **объективтілікті қамтамасыз етеді**, өйткені куәгерлер барлық іс-әрекеттерді өз көзімен бақылайды, заттар мен нәрселердің табылу фактісін, сондай-ақ олардың орналасқан жерін тіркейді, (есірткі тастау немесе дәлелдемелермен өзге де айла-шарғы жасау туралы ықтимал күдік тудырмайды), тұрғындардың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғайды, тергеу әрекетінің жүргізілу фактісін, оның барысы мен нәтижелерін хаттамада өз қолдарымен куәландырады. Бұдан басқа, тәуелсіз бақылаушылардың болуы полиция қызметкерлері мен тұрғындар арасында жанжалдық жағдайлардың пайда болуы тәуекелін төмендетеді.

3.11 САТЫП АЛУ ТІРКЕУІНІҢ БАҚЫЛАУЫ БОЛМАУЫ/САПАСЫЗ БЕЙНЕ ТҮСІРУДІ ЖҮРГІЗУ

1-мысал:

2021 жылдың 30 желтоқсанында Қостанай облысының қылмыстық істер жөніндегі мамандандырылған уаданаралық соты О. есімді азаматша есірткі құралдарын өткізудің екі эпизодын жасады деп айыптау бойынша қылмыстық іс жүргізуді тоқтатты (ҚК-нің 297-бабы 2-бөлігі, ҚК-нің 297-бабы 3-бөлігі 3-тармағы).

Басты соттың талқылауы барысында мемлекеттік айыптаушы айыптаудан бас тартты, себебі Д. есімді азаматтың айғақтарынан басқа О. есімді азаматшаның кінәсі ештеңемен расталған жоқ. Бұл ретте соңғысына қатысты ешқандай жасырын тергеу әрекеттері (ЖТӘ) жүргізілген жоқ, О. есімді азаматшадан бақылау сатып алу жүргізілген жоқ, өткізу фактісін бейнетіркеу жоқ.

2-мысал:

2021 жылдың 23 маусымында «Ара» лақап аты бар азаматқа Б. және Ж. есімді полиция қызметкерлері (Жамбыл облысы ПД ЕҚКБ жедел уәкілдері) жасырын бақылау сатып алу үшін ақшалай қаражат, техникалық құрал тапсырды.

Сол күні «Ара» лақап аты бар азамат М. есімді азаматтан есірткі құралын сатып алғанын хабарлап, өсімдік тектес салынған қара түсті пакет жеткізіп берді. Содан кейін «Ара» лақап аты бар азаматтан техникалық құрал шығарып тасталды.

Осы жасырын тергеу әрекеттерін Б. және Ж. есімді қызметкерлер куәгерлердің қатысуынсыз және ғылыми-техникалық құралдарды қолданбай жүргізілді, сол арқылы ҚПК 199-бабы, 254-бабы 4-бөлігінің талаптары бұзылды.

ҚПК 231-бабының ережелеріне сәйкес бақылау сатып алу жасырын тергеу әрекеттеріне (бұдан әрі – ЖТӘ) жатады.

Жасырын бақылау сатып алу жалған мәміле жағдайын жасау жолымен жасалатын немесе жасалған қылмыстық құқық бұзушылық туралы нақты деректерді алу мақсатында жүргізіледі.

Бұл жағдайда **қылмыстық құқық бұзушылыққа қатысы бар деп күдік келтірілген адамнан** еркін сатуға тыйым салынған не айналымы заңмен шектелген, сондай-ақ қол сұғушылықтың объектілері немесе құралдары болып табылатын заттар немесе заттар өтеулі түрде сатып алынады.

ҚПК-нің 250-бабына сәйкес есірткі құралдарын, психотроптық заттар мен сол тектестерді бақылау сатып алу (*өтемді сатып алу*) барысы мен нәтижелерін бейнежазу осы ЖТӘ үшін міндетті шарт болып табылады. **Бұның жоқтығы ҚПК талаптарын бұзу ретінде бағаланады және ЖТӘ нәтижелерін жарамсыз деп тануға әкелуі мүмкін.**

Бейнетүсірілімнің сапасы туралы егжей-тегжейлі ұсынымдар осы ұсыныстардың 2.3-тармақшасында берілген.

3.12 ЗАТТАЙ ДӘЛЕЛДЕМЕЛЕРДІ ТИІСІНШЕ ОРАМАУ

Мысал:

ҚК-нің 296-бабы 4-бөлігі бойынша күдікті Я. есімді азаматты қылмыс құрамының болмауына байланысты қылмыстық істі кейіннен тоқтата отырып, Қостанай қаласының прокуроры УҰИ-нан босатты.

ҚПК-нің нормаларын өрескел бұзу соңғысының қылмыстық іс-әрекеттерін құжаттандыру кезінде негіз болды, бұзушылықтар арасында жедел уәкілдің есірткі заттарын тиісінше буып-түю және мөрлеу шараларын қабылдамағаны анықталды.

Есірткі, психотроптық, күшті әсер ететін заттар мен олардың прекурсорларын алып қоюдың барлық жағдайларында оларды физикалық орау жүргізіледі. Көбінесе буып-түю және ораманың биркадағы сипаты қойылатын ережелерге және талаптарға сәйкес келмейді.

Заттай дәлелдемелерді тиісті орауға қойылатын талаптар:

1. тұтастық және түгелдік: орама тиіс:

- алынатын заттың зақымдану немесе жойылу мүмкіндігін болдырмау;
- заттың ағып кетуін, булануын, ластануын немесе ауыстырылуын болдырмай, заттың өзгеріссіз қалпында сақталуын қамтамасыз етуі тиіс;
- тасымалдауға және сақтауға төзімді және сенімді болу.

2. сәйкестендіру (идентификациялау) және таңбалау:

- орамда алынатын заттың атауын, мөлшерін (өлшемін, салмағын), алынған күні мен уақытын, алып қою орнын, алып қою жүргізілген адамның деректері, куәгерлердің, тергеушінің және алып қоюға қатысушы басқа да адамдардың қолдарын қамтитын биркалардағы анық және түсінікті жазбалар болуы тиіс;

- биркалар олардың жоғалуын немесе ауыстырылуын болдырмау үшін орамаға сенімді бекітілуі тиіс.

3. мөр басу:

- орау алу орнында куәгерлердің және алуға қатысатын өзге де адамдардың қатысуымен мөрленуге тиіс;

- мазмұнға рұқсатсыз қол жеткізу мүмкіндігін болдырмау үшін мөр анық және зақымданбаған болуы тиіс;

4. қосымша шаралар:

- заттар көп мөлшерде алып қою жағдайында, әрбір алып қойылатын объектінің нақты атауы, саны, мөлшері, сериясы, нөмері және басқа да ерекшелік белгілері, оларды табу уақытымен орны көрсетілетін хаттамаға қоса берілетін тізілім жасалады. Егер алып қойылатын заттай дәлелдемелердің тізілімін олардың көп болуына байланысты жасау мүмкін емес болса, олар орамға салынады, ол жоғарыда көрсетілген адамдардың куәландыру жазбалары мен қолдары бар биркалармен жабдықталады. Мұндай жағдайларда алып қойылған заттай дәлелдемелердің тізімдемесін жасау қылмыстық-процестік және азаматтық-процестік заңнамасының талаптарын сақтай отырып, процестік әрекеттер жүргізілген жерде жүргізіледі;

- белгілі бір дағдылардың болуын, олардың сапалық сипаттамаларын, жеке белгілерін және құнын айқындауды талап ететін заттай дәлелдемелерді алу кезінде тиісті мамандар тартылады;

- заттай дәлелдемелерді табу және алу дыбыс жазумен, бейнежазбамен, фотосуреттермен және басқа да ғылыми-техникалық құралдармен бекітілуі мүмкін.

Барлық заттай дәлелдемелер куәгерлердің қатысуымен алынады және бұл ретте қатысып отырған басқа адамдарға ұсынылады.

Осылайша, жеке тінту (қарап-тексеру, алу) кезінде алынған заттар салынған **орамға мөр басу рәсімін сақтамауқылмыстық-процестік заңын бұзу болып табылады** және іс бойынша дәлелдемелер ретінде осы заттарға жол бермеуге әкеп соғады

3.13 СОТ ІСІН ЖҮРГІЗУ ТІЛІН ТАҢДАУМЕН БАЙЛАНЫСТЫ БҰЗУШЫЛЫҚТАР

Мысал:

2019 жылдың 8 наурызында сағат 17.15 шамасында «Допинг» жедел-профилактикалық іс-шарасын жүргізу кезінде Алматы қаласы ПД ЕҚКБ қызметкерлері Алматы қаласы, Н. Назарбаев көшесі мекенжайы бойынша, № 36 үйдің жанында Э. есімді азамат ұстады, жеке тінту кезінде екі куәгердің қатысуымен ерекше иісі бар жасыл түсті өсімдік ектес заты бар қағаз орамы табылған.

Алматы қаласы Әуезов ауданының прокуроры «Есірткі, психотроптық заттармен, сол тектестермен өткізу мақсатынсыз заңсыз жұмыс істеу» ҚР ҚК-нің 296-бабының 1-бөлігінде көзделген құқық бұзушылық фактісі бойынша қосымша сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүргізу үшін қылмыстық істі қайтару туралы қаулы шығарды.

Прокурордың ұсынымынан:

«...Оқиға болған жерді қарап-тексеру хаттамасы мен оған фототаблица орыс тілінде жасалған, іс жүргізу тілі ретінде қазақ тілі таңдалған және іс материалдарына қоса тіркелген.

Бұл факт сот ісін жүргізу тілі қағидатының бұзылғанын куәландырылады (ҚПК-нің 30-бабы), оған сәйкес сот ісін жүргізу және тиісінше барлық процестік құжаттар қылмыстық процесті жүргізуші адамның қаулысы негізінде сайланатын сот ісін жүргізудің белгілі бір тілінде жасалады және іс материалдарына қоса тіркеледі...».

Іс бойынша қабылданған процестік құжаттар сот ішін жүргізу тілінде жасалады¹.

Тергеуші (анықтаушы) сот ісін жүргізу тілін білмейтін немесе жеткілікті дәрежеде білмейтін адамға қамтамасыз етеді:

- арыз беру, түсініктемелер мен айғақтар беру, өтініш білдіру, сотта ана тілінде немесе өзі білетін басқа тілде сөз сөйлеу құқығы;
- қажетті іс материалдарын өзі білетін немесе түсінетін тілге тегін аудару және аудармашы қызметін тегін пайдалану құқығы;
- осы тұлға таңдаған тілде жасалған, куәландырылған құжаттардың көшірмелерін ұсыну.

¹«Сот ісін жүргізу тілі қағидатын қолданудың кейбір мәселелері туралы» 2016 жылғы 22 желтоқсандағы №13 Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының нормативтік қаулысының 10-тармағы. // <https://online.zakon.kz/>

Осылайша, іс материалындағы хаттамалар, қаулылар және басқа да процестік құжаттар сот ісін жүргізу тілінде жасалуға немесе осы тілге аударылуға тиіс. Осы талапты сақтамау қылмыстық-процестік заңның нормаларын бұзу деп танылады.

3.14 ЖЕДЕЛ-ІЗДЕСТІРУ ІС-ШАРАЛАРЫН РАСТАЙТЫН МАТЕРИАЛДАРСЫЗ ҚЫЛМЫСТЫҚ ІСТЕРДІ ТІРКЕУ

1-мысал:

2023 жылдың 08 ақпанында Қарағанды қаласы ПБ Қарағанды қаласы Белинский көшесінде есірткі құралдарын заңсыз сақтайтын Я. есімді азаматты қылмыстық жауаптылыққа тарту туралы Н.есімді азаматтың арызы бойынша ҚК-нің 296-бабы 4-тармағы бойынша сотқа дейінгі тергеп-тексеруді бастады.

Іс материалдарын тексеру кезінде СДТТБТ-не тіркелгенге дейін полицияның арнаулы жедел-ізвестіру іс-шараларын (АЖІІШ)жүргізбегені анықталды.

Осыған байланысты, аудан прокуратурасы **ҚПК-нің 35-бабы 1-бөлігі 2-тармағы негізінде қылмыстық істі тоқтатты¹.**

2-мысал:

2022 жылдың 26 мамырында Маңғыстау облысы Ақтау қалалық сотының үкімімен Б. есімді азамат ҚК-нің 297-бабы 2-бөлігінде көзделген қылмысты жасағаны үшін кінәлі деп танылып, 6 жыл мерзімге бас бостандығынан айыру жазасына кесілді.

Алайда, 2022 жылдың 10 тамызында Маңғыстау облыстық сотының үкімімен 2022 жылғы 26 мамырдағы сот үкімінің күші жойылды, Б.есімді азамат ақталды. .

Ақтау үшін негіздемелер:

- АЖІІШ материалдарын санкциялау мерзімі аяқталғаннан кейін(09.11.2021ж. – 07.11.2021 ж. аралығында) Б.есімді азаматқа қатысты бақылау сатып алу жүргізілді;

- облыстың ПД ЕҚКБ қызметкерлері бақылау сатып алуды жүргізгеннен кейін аталған факт 1 тәулік өткен соң АЕК-нда тіркелді;

- 2022 жылдың 27 қаңтарында Б.есімді азамат ұсталған кезде, жеке тінту және пәтерді тінту кезінде есірткі құралдары табылған жоқ.

ҚПК-нің 184-бабы 1-бөлігіне сәйкес сотқа дейінгі тергеп-тексеруді бастау себептерінің бірі қылмыстық құқық бұзушылықтың анықталғаны туралы баянат болып табылады. Оған қылмыстық құқық бұзушылық туралы мәліметтердің табылғанын растайтын құжаттар мен өзге де материалдар қоса берілуге тиіс (ҚПК-нің 184-бабы 2-бөлігі).

¹2022 жыл – 2024 жылдың 3 айы аралығында есірткі қылмыстар бойынша жағдай туралы Қарағанды прокуратурасынан ақпарат

СДТТБТ-нде есірткі қылмыстарын тіркеудің ерекшеліктері осы қылмыстық құқық бұзушылықтарды жасау фактісін **міндетті түрде растау** болып табылады.

Себебі, растайтын материалдардың болмауы қылмыстық құқық бұзушылық туралы мәліметтердің дұрыстығына күмән келтіреді және сотқа дейінгі тергеп-тексеруді бастаудың заңсыздығын куәландыруы мүмкін.

Яғни, СДТТБТ-не тіркелгенге дейін жедел бөлімшелердің қызметкерлері «Жедел-ізвестіру қызметі туралы» Заңның негізінде жедел есепке алу шеңберінде жалпы және арнаулы ЖІПШ кешенін жүргізуі тиіс.

СДТТБТ-нде тіркеу үшін анықтау органының қызметкерлері анықталған қылмыстық құқық бұзушылық туралы баянатқа **жалпы және /немесе арнаулы ЖІПШ-ның** растайтын материалдарын міндетті түрде **қоса беруі қажет**.

Осы жағдайлардағы жалпы және/немесе арнаулы ЖІПШ материалдары қылмыстық іс бойынша дәлелдеуде пайдалану үшін заңдастырылған жедел қызметкерлер ұсынған **есірткі құқық бұзушылықтырастайтын** (*фото, бейнетіркеу және т.б.*) кез келген **материалдар** болып табылады.

Ескерту: Жедел-ізвестіруіс-шараларын жүргізу нәтижесінде алынған материалдар қылмыстық іс бойынша дәлелдемеде пайдалану үшін **заңдастырылғанына дейін** не оларды қылмыстық процеске енгізу мүмкіндігі болмаған кезде жеке және заңды тұлғалардың құқықтарын, бостандықтарын мен заңды мүдделерін шектеу үшін негіз болып табылмайды (*Жедел-ізвестіру қызметі туралы» Заңның 14-бабы 2-бөлігі*)).

4-тарау.

ЕСІРТКІ ҚҰРАЛДАРЫНЫҢ, ПСИХОТРОПТЫҚ ЗАТТАРДЫҢ, ОЛАРДЫҢ ТЕКТЕСТЕРІНІҢ, ПРЕКУРСОРЛАРДЫҢ ЖӘНЕ КҮШТІ ӘСЕР ЕТЕТІН ЗАТТАРДЫҢ ЗАҢСЫЗ АЙНАЛЫМЫ ҮШІН ЖАУАПКЕРШІЛІК ТУРАЛЫ ҚЫЛМЫСТЫҚ ЗАҢНАМАНЫҢ НОВЕЛЛАЛАРЫ

«Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне есірткі құралдарының, психотроптық заттардың, сол тектестердің, прекурсорлардың және күшті әсер ететін заттардың заңсыз айналымына қарсы іс-қимыл мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасының 2025 жылғы 2 қаңтардағы № 150-VIII Заңымен (*бұдан әрі – Заң*) елдің қылмыстық заңнамасына кейбір өзгерістер енгізілді. Заң шығарушы қоғамдық қатынастар мен криминогендік жағдайдың даму серпінін ескере отырып, есірткінің заңсыз айналымы саласындағы қылмыстар үшін жауаптылықты реттейтін қылмыстық-құқықтық нормаларды жетілдіру, сондай-ақ қылмыстық жауаптылықтың құқықтық айқындылығы мен саралануын қамтамасыз ету бойынша қадамдар жасады. Елеулі өзгерістердің бірі – Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексіне есірткі, психотроптық заттарды және сол тектестерді өткізу мақсатында заңсыз дайындау, қайта өңдеу және өндіру үшін жауаптылықты белгілейтін дербес

297-1-бабын енгізу. Бұрын қолданыста болған редакцияда аталған әрекеттер ҚК-нің 297-бабының «Есірткі құралдарын, психотроптық заттарды, сол тектестерді өткізу мақсатында заңсыз дайындау, қайта өңдеу, иемдену, сақтау, тасымалдау, жөнелту не өткізу» нормаларымен қамтылды.

Қылмыстық құқық бұзушылықтар құрамын екі дербес бапқа бөлу есірткі құралдарына, психотроптық заттарға және сол тектестерге байланысты құқыққа қарсы әрекеттерді неғұрлым дәл және егжей-тегжейлі регламенттеу қажеттілігіне шартталған.

ҚК-нің 297 ЖӘНЕ 297-1-БАПТАРЫ АРАСЫНДАҒЫ БАСТЫ АЙЫРМАШЫЛЫҚТАРҒА ТАЛДАУ

<i>ҚК-нің 297-бабы</i>	<i>ҚК-нің 297 – 1-бабы</i>
<i>Қылмыстардың объективті жағы</i>	
<i>Иемдену</i> <i>Сақтау</i> <i>Өткізу мақсатында тасымалдау</i> <i>Жөнелту</i> <i>Өткізу</i>	<i>Дайындау</i> <i>Қайта өңдеу</i> <i>Өндіру</i>
<i>Қылмыстардың санкциялары</i>	
1-бөлігі – мүлкі тәркіленіп, бес жылдан он жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыруға жазаланады; 2-бөлігі–мүлкі тәркіленіп, алты жылдан он екі жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыру; 3-бөлігі–мүлкі тәркіленіп, жеті жылдан он екі жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыру; 4-бөлігі–мүлкі тәркіленіп, он бес жылдан жиырма жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыру.	1-бөлігі–мүлкі тәркіленіп, бес жылдан он жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыруға жазаланады; 2-бөлігі–мүлкі тәркіленіп, алты жылдан он екі жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыру; 3-бөлігі –мүлкі тәркіленіп, лишение свободы на срок он жылдан он бес жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыру; 4-бөлігі– мүлкі тәркіленіп, он бес жылдан бастап жиырма жылға дейінгі бас бостандығынан айыру не өмір бойына бас бостандығынан айыру.
<i>Қылмыстарды саралау белгілері</i>	
3-бөлігі – осы баптың 1 және 2-бөліктерінде көзделген: 1) адамдар тобының алдын ала сөз	3-бөлігі – осы баптың 1 және 2-бөліктерінде көзделген: 1) адамдар тобының алдын ала сөз

байласуымен; 2) бірнеше рет; 3) аса ірі мөлшердегі есірткі құралдарына, психотроптық заттарға, сол тектестерге қатысты жасалған; б) қоғамдық орында жасалған іс-әрекеттер. 4-бөлігі – осы баптың 1, 2 немесе 3-бөліктерінде көзделген, қылмыстық топ немесе лауазымды адам қызмет бабын пайдалана отырып жасаған іс-әрекеттер, сол сияқты есірткі құралдарын, психотроптық заттарды, сол тектестерді білім беру ұйымдарында не көрінеу кәмелетке томаған адамға өткізу.	байласуымен; 2) бірнеше рет; 3) аса ірі мөлшердегі есірткі құралдарына, психотроптық заттарға, сол тектестерге қатысты жасалған; 4-бөлігі – осы баптың 1, 2 немесе 3-бөліктерінде көзделген, қылмыстық топ немесе лауазымды адам қызмет бабын пайдалана отырып жасаған іс-әрекеттер, сол сияқты есірткі құралдарын, психотроптық заттарды, сол тектестерді заңсыз өндіру.
---	--

ҚК-нің 297-бабының жаңа редакциясында есірткі құралдарын заңсыз иемдену, сақтау, тасымалдау, жөнелту немесе өткізу үшін жауаптылық сақталады. Сонымен қатар заңсыз дайындау, қайта өңдеу және өндірі ҚК-нің дербес 297-1 бабымен реттеледі.

Енгізілген өзгерістердің мәнін анықтау үшін нормативтік-құқықтық актілермен белгіленген негізгі ұғымдардың анықтамаларына жүгіну қажет.

Есірткі құралдарын, психотроптық заттар, сол тектестер мен прекурсорлар және олардың заңсыз айналмы мен теріс пайдалануына қарсы іс-қимыл шаралары туралы» Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 10 шілдедегі N 279 Заңының 1-бабының 11-тармағына сәйкес есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорларды **өндіру** – химиялық заттардан және (немесе) өсімдіктерден не басқа есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорлардан есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорларды сериялап алуға бағытталған процесс.

Заңның 9-тармағына сәйкес, **дайындау** – өндіруді қоспағанда, жүргізілуінің көмегімен есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорлардың алынуы мүмкін барлық процестер, сондай-ақ есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорлардың басқа есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорларға айналдырылу.

Өңдеу – нәтижесінде тазартылатын (бөгде қоспалардан тазартылатын), препараттағы есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорлардың концентрациясын арттыратын іс-әрекет, сондай-ақ олардың негізінде есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорлар болып табылмайтын заттар алу(Заңның 12-тармағы).

Заңның 14-тармағына сәйкес, **тасымалдау мен жөнелту** – тасымалдау тәсіліне және сақталатын орнына қарамастан Қазақстан Республикасы

шегінде есірткі, психотроптық заттардың немесе прекурсорлардың орнын ауыстыру жөніндегі кез келген іс-әрекеттер.

«Есірткінің, психотроптық заттардың, сол тектестер мен прекурсорлардың заңсыз айналымына қатысты істер бойынша заңнаманы қолдану туралы» Қазақстан Республикасы Жоғары сотының 1998 жылғы 14 мамырдағы N 3 қаулысының 2-тармағына сәйкес, дайындау және өндеу үшін пайдалатын есірткі, психотроптық заттарды, сол тектестерді, құралдарды немесе жабдықтарды, сондай-ақ прекурсорларды сатып алу, басқа товарға немесе затқа айырбастап алу, қарыздың орнына беру, қарызға немесе сыйға алу, туып алғанды иелену, құрамында есірткі бар жабайы өсімдіктерді немесе олардың бөлігін жинау, осындай өсімдіктердің күзетілмейтін егістік алқабындағы жинау жұмысы біткеннен кейінгі қалдығын жинап алуды т.б. **заңсыз алу** деп түсіну керек.

Есірткі, психотроптық заттарды, сол тектестерді, құралдарды немесе жабдықтарды, сондай-ақ прекурсорларды кінәлінің арнайы рұқсатсыз иелігінен (өзінен, жасырын жерден, үй-жайдан, көлік құралынан, басқада орындардан) тауып алумен байланысты кез-келген қасақана әрекет заңсыз сақтау болып табылады¹.

Есірткі, психотроптық заттарды, сол тектестерді, прекурсорларды бір тұлғаның билігінен басқа тұлғаларға заңсыз өткізу немесе берудің кез-келген осы бағыттағы тәсілін **заңсыз өткізу** деп түсіну керек (сату, сыйлау, қарызын өтеу, айырбастау, қарызға беру, басқа тұлғаға укол салу сонымен бірге байланыссыз тәсілмен, «тығындарды» қолданумен, интернет ресурстарды және электрондық әмияндарды пайдалана отырып т.с.с.).

Осылайша, есірткінің заңсыз айналымына байланысты қылмыстар құрамын ҚК-нің 297 және 297-1-баптарына бөлу әрекеттердің сипаты мен қоғамдық қауіптілік дәрежесіне қарай қылмыстық қызмет түрлерін неғұрлым нақты ажыратуға және қылмыстық-құқықтық реттеудің тиімділігін арттыруға мүмкіндік береді.

Заң шығарушы сондай-ақ ҚК-нің 297-бабының 1 және 2-бөліктері бойынша санкцияларды жеңілдетуді көздеді. Мәселен, 1-бөлігі бойынша бас бостандығынан айырудың ең ұзақ мерзімі он жылдан сегіз жылға дейін, 2-бөлігі бойынша – он екі жылдан он жылға дейін, ал 3-бөлігі бойынша – он бестен он екі жылға дейін төмендетілген. 4-бөлігінде өмір бойы бас бостандығынан айыру түріндегі жаза алынып тасталды. Өзгерістер заң шығарушының қылмыстық саясатты ізгілендіруге, жазаларды әділ және пропорционалды қолдануды қамтамасыз етуге ұмтылысын көрсетеді.

Сонымен қатар, ҚК-нің 297-1-бабында өткізу мақсатында есірткі құралдарын, психотроптық заттар мен сол тектестерді заңсыз дайындағаны, қайта өңдегені және өндіргені үшін жауапкершілікті реттейтін айтарлықтай қатаң санкциялар көзделеді. Бұл көбінесе ұйымдасқан сипатта болатын осы әрекеттердің қоғамдық қауіптілігінің жоғары дәрежесімен шартталған.

¹«Есірткінің, психотроптық заттардың, сол тектестер мен прекурсорлардың заңсыз айналымына қатысты істер бойынша заңнаманы қолдану туралы» Қазақстан Республикасы Жоғары сотының 1998 жылғы 14 мамырдағы N 3 қаулысының 3-тармағы

Құрамында есірткі заттары бар өсіруге тыйым салынған өсімдіктерді заңсыз өсіргені үшін жауапкершілікті көздейтін ҚК-нің 300-бабы да кейбір өзгерістерге ұшырады. Баптың 3-бөлігі жаңа саралау белгілерімен толықтырылды, осы қылмыстық құқық бұзушылықты жасағаны үшін жауаптылық енгізілді: 1) қылмыстық топ; 2) аса ірі мөлшерде.

ҚК-нің 31-бабы 3-бөлігіне сәйкес, егер қылмысты ұйымдасқан топ, қылмыстық ұйым, қылмыстық қоғамдастық, трансұлттық ұйымдасқан топ, трансұлттық қылмыстық ұйым, трансұлттық қылмыстық қоғамдастық, террористік топ, экстремистік топ, банда немесе заңсыз әскерилендірілген құралым жасаса, ол **қылмыстық топ** жасаған қылмыс деп танылады.

Қылмыстық топтың құрамында жасалған осындай әрекеттер үшін жауапкершілік жоғары қоғамдық қауіптілікке негізделген, өйткені олардың елеулі ресурстық және ұйымдастырушылық әлеуеті бар, бұл оларға ірі ауқымда құқыққа қарсы іс-әрекетті жүзеге асыруға және қоғамдық мүдделерге елеулі зиян келтіруге мүмкіндік береді.

Осы іс-әрекеттің «аса ірі мөлшерде» жасалғандығы туралы мәселені шешу кезінде «Есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорларға жатқызылған өсімдіктерді заңсыз өсіру мөлшерлері» IV кестесін, «Заңсыз йналымда жүргені анықталған есірткіні, психотроптық заттарды, сол тектестер мен прекурсорларды шағын, ірі және аса ірі мөлшерге жатқызу туралы жиынтық кесте» I кестесін¹ қарау керек.

Көрсетілген саралау белгілерін енгізу құрамында есірткі бар өсімдіктерді заңсыз өсіруге қарсы күрестің тиімділігін арттыруға бағытталған. Жасалған әрекеттің ауырлығын ескере отырып, жауапкершілікті саралау кінәлі адамдарға әділ және мөлшерлес жаза тағайындауға ықпал етеді.

Өзгерістер улы заттардың, сондай-ақ есірткі құралдарын, психотроптық заттарды, сол тектестерді немесе улы заттарды дайындау немесе қайта өңдеу үшін пайдаланылатын заттардың, құралдардың немесе жабдықтардың заңсыз айналымын реттейтін ҚК-нің 301-бабына да қатысты болды.

Біріншіден, прекурсорлар мен күшті әсер ететін заттар енгізілген қылмыс заттарының тізбесі кеңейтілді.

Прекурсорлар – Қазақстан Республикасының заңнамасына, Қазақстан Республикасының халықаралық шарттарына, оның ішінде «Есірткі құралдары мен психотроптық заттардың заңсыз айналымына қарсы күрес туралы» БҰҰ-ның 1988 жылғы конвенциясына сәйкес Қазақстан Республикасында бақылауға жататын есірткі құралдарының, психотроптық заттар мен прекурсорлардың тізіміне енгізілген есірткі құралдарын, психотроптық

¹«Қазақстан Республикасында бақылауға жататын есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорлар тізімін, Заңсыз айналымда жүргені анықталған есірткі, психотроптық заттарды, сол тектестер мен прекурсорларды шағын, ірі және аса ірі мөлшерге жатқызу туралы жиынтық кестені, Есірткі, психотроптық заттардың құрылымдық формулаларындағы сутегі, галогендер және (немесе) гидроксильді топтар атомдарын алмастырғыштар тізімін бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2019 жылғы 3 шілдедегі № 470 қаулысы

заттарды, сол тектестерді өндіру, дайындау, қайта өңдеу кезінде пайдаланылатын заттар.

Күшті әсер ететін заттар – тұтынылуы адамның өмірі мен денсаулығына зиянды әсер ететін, Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес адамның өмірі мен денсаулығына зиянды әсер ететін күшті әсер ететін заттардың тізбесіне енгізілген, уыттылығы жоғары табиғи, синтетикалық және биосинтетикалық тектес заттар (химиялық немесе биологиялық қосылыстар).

Қылмыс заттарының тізбесін кеңейту есірткі құралдары мен сол тектестерді өндірудің жаңа химиялық формулалары мен әдістерінің пайда болуына байланысты есірткінің заңсыз айналымы саласындағы қазіргі заманғы үрдістерді көрсетеді.

Екіншіден, қаралып отырған баптың 1-бөлігінен *«өткізу мақсатында»* деген нұсқау алынып тасталды. Бұрын осы нақтылау құқық қолдану практикасында шектеулер туғызды, өйткені аталған заттардың заңсыз айналымына байланысты қылмыстар өткізу мақсаты болмаған кезде осы норманың қолданылу аясына түспеуі мүмкін. Қазіргі уақытта заң шығарушы осы олқылықты жойып, құқық қорғау органдарына прекурсорлардың, улы, күшті әсер ететін заттардың, сондай-ақ есірткі құралдарын, психотроптық заттарды, сол тектестерді, прекурсорларды, улы заттарды, күшті әсер ететін заттарды өндіру, дайындау немесе қайта өңдеу үшін пайдаланылатын заттардың, құрал-саймандардың немесе жабдықтардың заңсыз айналымына байланысты құқық бұзушылықтардың жолын кесуге неғұрлым тиімді мүмкіндік берілді.

Үшіншіден, қосымша саралау белгілері енгізілген. ҚК-нің 301-бабының 2-бөлігіне 1) өткізу мақсатында; 2) ірі мөлшердегі прекурсорларға қатысты тармақтар қосылды; 3-бөлімге аса ірі мөлшердегі прекурсорларға қатысты 5) тармақ енгізілген.

Енгізілген толықтырулар ҚК-нің 301-бабында көзделген әрекеттердің қоғамдық қауіптілік дәрежесін неғұрлым дәл айқындауға маңызды қадам болып табылады.

«Өткізу мақсатында» саралау белгісі кінәлінің осы заттарды иелену немесе пайдалану ғана емес, оларды тарату ниетіне назар аударады. Әдетте, мұндай іс-әрекеттер есірткінің заңсыз айналымының тұрақты және жүйелі арналарын құрумен қатар жүреді. Осы белгінің болуы тергеушіден (анықтау органынан) кінәлінің ниетін мұқият дәлелдеуді және өткізу мақсатында іс-әрекеттерді дайындауға немесе жасауға фактілерді анықтауды талап етеді. Бұл белгі жеке пайдалану үшін дайындауға байланысты әрекеттерді (*қайта өңдеу, иемдену, сақтау, тасымалдау, жөнелту*) қоғамдық қауіпсіздікке неғұрлым жоғары қауіп төндіретін әрекеттерден ажыратуға мүмкіндік береді.

«Ірі мөлшердегі прекурсорларға қатысты», «аса ірі мөлшердегі прекурсорларға қатысты» саралау белгілері қылмыстық әрекеттер есірткі немесе психотроптық заттардың елеулі мөлшерінің заңсыз айналымына және т.б. әкелуі мүмкін деп болжайды. Қаралып отырған белгілер құқық қорғау органдары мен соттарға адамдардың денсаулығына ықтимал зиян, тұтынушыларды қамту және өткізу арналарының тұрақтылығы сияқты

әрекеттердің сандық ғана емес, сапалық аспектілерін де ескеруге мүмкіндік береді.

Саралау белгілерін нақтылау жазаны негізсіз жеңілдету де, шамадан тыс қатаңдату да тәуекелдерін төмендетеді. Оның үстіне тергеу органдары мен соттар кінәлілердің кінәсін нақты анықтап, жасалған қылмыстың сипаты мен қауіптілігіне сәйкес келетін қылмыстық-құқықтық ықпал ету шараларын қолдана алады.

Есірткі құралдарымен, психотроптық заттармен немесе улы заттармен жұмыс істеу ережелерін бұзуды реттейтін ҚК-нің 303-бабына өзгерістер енгізілді. Аталған бапқа енгізілген новеллалар ең алдымен заңсыз айналымы қылмыстық жауапкершілікке әкеп соғатын заттар тізбесін кеңейтуге қатысты болды. ҚК-нің 303-бабының алдыңғы редакциясы тек қана есірткі, психотроптық және улы заттарды қамтыды. Жаңа редакцияда заң шығарушы тізбеге психотроптық заттардың, прекурсорлардың және күшті әсер ететін заттардың баламаларын енгізе отырып, қылмыс заттарының шеңберін кеңейтті.

Енгізілген өзгерістер қылмыстық қудалаудың тиімділігін арттыруға ғана емес, қоғамдық қауіпсіздік пен азаматтардың денсаулығын қорғау жөніндегі шараларды күшейтуге де бағытталған. Жаңартылған тізімге қосылған заттардың уыттылығы жоғары және адам өмірі мен денсаулығына айтарлықтай зиян келтіре алады.

Конституциялық Кеңестің 1999 жылғы 29 қазандағы № 20/2 қаулысында Республика Президентінің заңға қол қоюы оның нормативтік құқықтық актілер сатысындағы орнын және мемлекеттің құқықтық жүйесіне кірігуін растай отырып, оның аяқталған заңдық нысаны туралы куәландырады деп түсіндірілді. Заңмен заң күшіне ие болу фактісінің өзі оның қолданылуының басталғанын білдірмейді. Заң құқықтық қатынастарды реттей бастайды және ол қолданысқа енгізілгеннен кейін ғана белгілі бір заңдық салдарды туындатады. Әдетте, заңның күшіне енген күні заңның өзінде не арнайы нормативтік құқықтық актіде көрсетіледі.

Қылмыстық заңнаманың жаңа нормаларын қабылдау ерекше назар аударуды талап етеді, өйткені заңдағы өзгерістер әртүрлі мерзімде күшіне енеді. Мәселен, түзетулердің көпшілігі 2025 жылғы 6 наурыздан бастап күшіне енеді, ал жекелеген ережелер (*ҚК-нің 301 және 303-баптарына өзгерістер енгізу*) 2026 жылғы 1 қаңтардан бастап күшіне енеді. Демек, құқық қолданушылар есірткінің заңсыз айналымына байланысты әрекеттерді саралау кезінде тиісті нормалардың күшіне енген күнін ескеруі тиіс.

Бұдан басқа, тергеушілер (анықтау органдары) ҚК-нің 5-бабының ережелерін қатаң ескеруі тиіс, оған сәйкес әрекеттің қылмыстылығы мен жазаланушылығы осы әрекетті жасаған кезде қолданылған заңмен айқындалады.

Неғұрлым егжей-тегжейлі түсіну үшін өтпелі кезеңде туындауы мүмкін негізгі жағдайларды қарау орынды. Әрекеттерді саралау күшіне енген өзгерістерге қатысты қылмыстың жасалған уақытына байланысты болады.

<i>Іс-әрекет Заң күшіне енгенге дейін жасалды</i>	саралау қылмыс жасалған кезде қолданылған ҚК-нің ережелері негізінде (ҚК-нің ескі нормалары бойынша) жүзеге асырылады. (ҚК-нің ескі нормалары бойынша). <i>Мысалы, 2025 жылдың 6 наурызына дейін есірткі заттарын заңсыз дайындау ҚК-нің 297-бабы бойынша оның өзгерістер енгізілгенге дейін қолданыста болған ағымдағы редакциясы бойынша сараланады.</i>
<i>Іс-әрекет Заң қабылданғаннан кейін, бірақ ол күшіне енгенге дейін жасалды</i>	бұл жағдайда әрекет жасалған сәтте қолданылған ҚК ережелерін де басшылыққа алады (ҚК-нің ескі нормалары бойынша), өйткені жаңа ережелер әлі құқықтық күшіне енген жоқ.
<i>Іс-әрекет Заң күшіне енгеннен кейін жасалды</i>	Әрекет ҚК-нің жаңа нормалары бойынша сараланады. <i>Мысалы, 2025 жылғы 6 наурыздан кейін есірткі заттарды заңсыз дайындау ҚК-нің 297-1-бабы бойынша сараланады.</i>

Осы тұрғыда ҚК-нің «Қылмыстық заңның кері күші» деген 6-бабы ерекше маңызға ие болады. Осы бапқа сәйкес, егер жаңа қылмыстық заң әрекеттің қылмыстылығын жоятын болса, жауаптылықты немесе жазаны жеңілдететін болса немесе қылмыстық құқық бұзушылық жасаған адамның жағдайын өзгеше түрде жақсартатын болса, оның кері күші болады. Яғни, ол күшіне енгенге дейін тиісті әрекет жасаған адамдарға, жазасын өтеп жатқандарға, сондай-ақ жазасын өтеп қойған, бірақ соттылығы бар адамдарға қолданылады. Қазақстан Республикасы Конституциясының 77-бабы 3-тармағының 5-тармақшасына сәйкес: «Егер құқық бұзушылық жасалғаннан кейін ол үшін жауапкершілік заңмен алынып тасталса немесе жеңілдетілсе, жаңа заң қолданылады».

Мысал: құқық қолдану практикасында қылмыс ескі норма қолданылатын кезеңде жасалатын, ал осы факт бойынша сотқа дейінгі тергеу жаңа норма күшіне енгеннен кейін аяқталатын жағдайлар жиі кездеседі. Егер жаңа заң іс-әрекеттің қылмыстылығын жоятын болса, жазаны жеңілдететін болса немесе адамның жағдайын өзгеше түрде жақсартатын болса, онда дәл осы заң қолданылады. Олай болмаған

жағдайда, егер жаңа заң адамның жағдайын нашарлататын болса, сол сәтте қолданыста болған ескі заң қолданылады.

Қылмыстық заңға кері күш беру мүмкіндігі туралы мәселені шешу кезінде ҚК-нің Ерекше бөлігінің салыстырмалы баптарының санкцияларын ғана емес, оның жалпы бөлігінің ережелерін де ескерген жөн. Әңгіме әрекеттің қылмыстылығын болдырмайтын жаңа мән-жайларды, сондай-ақ қылмыстық жауаптылық пен жазадан босататын не жауаптылық пен жазаны жеңілдететін мән-жайларды енгізетін нормаларды есепке алу қажеттілігі туралы болып отыр.

Бұл норманы қолданудың мысалы, егер жаңа заң жазаны жеңілдететін немесе әрекеттің қылмыстылығын жоятын болса, ескі нормалар бойынша сотталған адамдар үкімді өз пайдасына қайта қарауға үміттеніп алатын жағдай болуы мүмкін.

Жауапкершілікті немесе жазаны күшейтетін немесе осы әрекетті жасаған адамның жағдайын өзгеше түрде нашарлататын нормалардың кері күші жоқ екенін атап өту маңызды.

Мысалы, егер жаңа нормалар неғұрлым қатаң жазалау шараларын көздесе, онда олар күшіне енгенге дейін жасалған әрекеттерге қолданылмайды.

Осылайша, Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексіне енгізілген новеллалар қылмыстық заңнаманы қазіргі жағдайға бейімдейді және Қазақстан Республикасының есірткі құралдарының, психотроптық заттардың, сол тектестердің, прекурсорлардың және күшті әсер ететін заттардың заңсыз айналымына қарсы іс-қимыл саласындағы заңнамасын жетілдіру жолындағы маңызды қадам болып табылады. Қылмыстар құрамын нақты саралау, неғұрлым қауіпті әрекеттер үшін жауапкершілікті күшейту және құқық бұзушылықтар үшін жазаларды ізгілендіру есірткі қылмысына қарсы тиімді күрес үшін мықты негіз жасайды.

ҚОРЫТЫНДЫ

Есірткі құралдарының, психотроптық заттардың, сол тектестердің, прекурсорлардың және күшті әсер ететін заттардың заңсыз айналымы мемлекет пен қоғам тарапынан жүйелі және кешенді көзқарасты талап ететін қазіргі заманның неғұрлым өзекті мәселелерінің бірі болып табылады.

Осы құралда ұсынылған құқық қорғау органдары қызметкерлерінің есірткінің заңсыз айналымына байланысты қылмыстық істерді тергеу және ашу сапасын арттыруға бағытталған ұсынымдары мен іс-қимылдарының алгоритмдері Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасына және құқық қолдану практикасының озық тәжірибесіне сәйкес әзірленді.

Құрал есірткі қылмыстарына қарсы іс-қимыл саласындағы құқық қорғау органдарының қызметін жақсарту жөніндегі кешенді басшылықты білдіреді. Баяндалған ұсынымдарды іс жүзінде қолдану құқық қорғау органдары жұмысының сапасын арттыруға, есірткінің заңсыз айналымының қоғам үшін теріс салдарларын азайтуға, азаматтардың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғауды қамтамасыз етуге мүмкіндік береді, сондай-ақ Қазақстан Республикасында заңдылық пен құқықтық тәртіпті нығайтуға ықпал ететін болады.

Тергеу және өзге де іс жүргізу әрекеттерін жүргізу кезінде заңдылық пен іс жүргізу нормаларын сақтау мәселелеріне ерекше назар аударылды. Егжей-тегжейлі пысықталған алгоритмдер мен әдістемелік ұсынымдар құқық қорғау органдарының қызметкерлеріне процессуалдық қателіктерді болдырмауға, дәлелдеу базасын жоғалту тәуекелін төмендетуге және алдын ала тергеудің сапасын арттыруға мүмкіндік береді.

Алу жүргізу туралы
ҚАУЛЫ

_____ қ. 20__ ж. «__» ____

_____ полиция _____ тергеушісі _____
№__ қылмыстық іс материалдарын қарастырып,

АНЫҚТАДЫ:

Тергеудің жан-жақтылығын, толықтығын және объективтілігін қамтамасыз ету үшін алу жүргізудің қажеттілігі туындағанын назарға ала отырып, _____

Қазақстан Республикасы ҚПК-нің 198, 253, 254-баптарын басшылыққа ала отырып,

ҚАУЛЫ ЕТТІ:

1. Алу жүргізілсін: _____

2. Қабылданған шешім туралы мүдделі адамдарға хабарлансын.

_____ полиция
_____ тергеушісі

Қаулымен таныстым: _____

АЛУ ХАТТАМАСЫ

20__ ж. «__» _____ қ.

басталуы: «__» сағ. «__» мин., аяқталуы: «__» сағ. «__» мин.

полиция _____ тергеушісі _____ тапсырмасы бойынша,
Қазақстан Республикасы ҚПК-нің 199, 253, 254, 256-баптарын сақтай
отырып, _____ алу жүргізді.

Алуды бастамас бұрын _____
(лауазымы, адамның мәртебесі)

_____ (Тегі, аты, әкесінің аты)
20__ жылғы «__» _____ алу жүргізу туралы қаулы көрсетілді және алып
қоюға жататын құжаттарды (*заттарды, нәрселерді*) беру ұсынылды.

Сонымен бір мезгілде оның тергеушінің барлық іс-әрекеттері кезінде
_____ қатысу және тергеу әрекеті жөнінде
хаттамаға енгізілуге тиіс мәлімдемелер мен ескертулер жасау, ол қатысқан
тергеу әрекеті хаттамасымен танысу, қылмыстық қудалау органының
әрекеттеріне шағымдар беру құқығы түсіндірілді.

Сондай-ақ ол алуды жүргізу кезінде оның барысы мен нәтижелерін
тіркеудің техникалық құралдары қолданылатыны туралы хабардар етілген.

Содан кейін _____ өз еркімен берді.

(Тегі, аты-жөні)

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and extend across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Тергеу әрекеті барысында «_____» маркалы цифрлық фотоаппарат, ұялы телефон) арқылы фотоға түсіру жүргізілді. (хаттамаға фототаблица қоса берілетін болады).

Хаттама дауыстап оқылды, дұрыс басып шығарылды. Жүргізілген тергеу әрекеттері жөніндегі мәлімдемелер, ескертулер

Алу жүргізілген адам: _____
(Қолы)

(Колы)

Алуды жүргізді:

_____полиция
_____тергеушісі

Хаттаманың көшірмесін
алдым

(Тегі, аты-жөні қолы)

Жеке тінтуді санкциялау туралы
соттың алдында өтінішхатты қозғау туралы
ҚАУЛЫ

Астана қаласы

2024 ж. «16» 10.

Астана қаласы ПБ тергеушісі, полиция майоры И.А.Омаров
№2510000528 қылмыстық істің материалдарын қарастырып,

АНЫҚТАДЫ:

14.10.2024 ж. сағат 13:00-де И.Петров пен М.Сулейменов, Астана қаласы Ермеков көшесі 52-үй мекенжайы бойынша болып, алдын ала сөз байласқан адамдар тобында есірткі құралдар, психотроптық заттар немесе сол тектестерге, прекурсорларға жарнамалық үндеухатты іліп қою арқылы заңсыз жарнаманы жасады.

Осы факт бойынша Қазақстан Республикасы ҚК-нің 299-1 бабы 2-бөлігі 1-тармағы бойынша №2510000528 қылмыстық іс тіркелді.

Осы қылмыстық құқық бұзушылықты ашу, қылмыстық іс бойынша дәлелдеуге жататын мән-жайларды анықтау мақсатынды, сондай-ақ сотқа дейінгі тепгеп-тексерудің жан-жақтылығын, объективтілігін және толықтығын қамтамасыз ету үшін, 19.11.1990ж.т. Петров Иван Михайловичті жеке тінтуді жүргізу қажет.

ҚР ҚПК 254-бабына сәйкес тінтуді сотқа-дейінгі тергеп-тексеруді жүзеге асыратын адам уәжді қаулы бойынша жүргізеді. Жеке тінтуді жүргізу туралы қаулыны тергеу судьясы санкциялауға тиіс.

Баяндалғанның негізінде, Қазақстан Республикасы ҚПК-нің 198, 220, 252, 254, 255-баптарын басшылыққа ала отырып, қазіргі уақытта И.М.Петровта іс үшін дәлелдемелік маңызы бар заттар немесе құжаттар болуы мүмкін деп пайымдауға жеткілікті деректер бар екенін ескере отырып,

ҚАУЛЫ ЕТТ:

1. 19.11.1990 ж.т. Иван Михайлович Петровты жеке тінтуді санкциялау туралы Астана қаласы сотының алдында өтінішхат қозғалсын.

2. Қаулы қылмыстық іс материалдармен бірге жеке тінтуді санкциялау үшін Астана қаласының сотына жіберілсін.

3. Қабылданған шешім туралы мүдделі адамдарға хабарлансын.

Астана қ. ПБ тергеушісі,
полиция майоры

И.А. Омаров

4-ҚОСЫМША **ҮЛГІ**

Астана қаласының сотына

ҚР ҚПК-нің 220, 254, 255-баптарының тәртібінде Қазақстан Республикасы ҚК-нің 299-1-бабы 2-бөлігінің 1-тармағы бойынша СДТТБТ-нде тіркелген №510000528 қылмыстық іс бойынша жеке тінтуді санкциялау туралы соттың алдында өтінішхатты қозғау туралы қаулы жіберіледі.

Қылмыстық қудалау органының тінту жүргізу туралы өтінішхатын қаулыда көрсетілген уәж бойынша қанағаттандыруды сұраймыз.

Қосымша: қаулы – 1 бетте, материалдардың көшірмелері – 1 томда.

Астана қаласы
ПБ бастығының орынбасары

С.А. Сакенов

орынд. Омаров И.А.
ж.т.(726) 75-75-75
ұ/т: 8-701-000-00-00

Жеке тінту
ХАТТАМАСЫ

Астана қ.

2024 жылғы 17.10.

Басталуы: «19» сағат «00» минут

Аяқталуы: «19» сағат «30» минут

Астана қ. ПБ тергеушісі, полиция майоры И.А.Омаров Астана қ. ПБ әкімшілік ғимаратының № 517 қызметтік кабинетінде ҚР ҚПК-нің 60, 197, 199, 255, 256-баптарының талаптарын сақтай отырып, куәгерлер ретінде шақырылғандардың қатысуымен:

1) 1990 ж.т. М.М.Саятов, Астана қ., Байсерке көш. 98-үй мекенжайы бойынша тұратын,

2) 1991 ж.т.С.А.Иманов, Астана қ., Ленин көш. 21-үй мекенжайы бойынша тұратын,

Астана қ. ПБ үй-жайында 19.11.1990 ж.т., Астана қ., Кеншілер даңғ. 31-үй мекенжайы бойынша тұратын Петров Иван Михайловичті жеке тінтуді жүргізді.

Жоғары аталған барлық адамдарға олардың тергеу әрекетін жүргізуге қатысу, ол жөнінде хаттамаға енгізілуге жататын мәлімдемелер мен ескертулер жасау, өздері қатысқан тергеу әрекетінің хаттамасымен танысу, қылмыстық қудалау органының әрекеттеріне шағым келтіру, қылмыстық іс бойынша іс жүргізу кезінде өздері шеккен шығыстарға өтем алу, қауіпсіздік шараларын қолдану туралы өтінішхатты мәлімдеу құқығы түсіндірілді. Оларға сондай-ақ жеке тінту жүргізу кезінде қажет болған жағдайларда барысы мен нәтижелерін тіркеудің техникалық құралдары қолданылатыны туралы хабарланған.

Бұдан басқа, куәгерлер М.М.Саятов пен С.А.Имановқа ҚР ҚПК-нің 82-бабына сәйкес олардың міндеттері түсіндірілді: қылмыстық қудалау органының шақыруы бойынша келу; тергеу әрекетін жүргізуге қатысу; тергеу әрекетінің хаттамасында осы әрекеттің жүргізілу фактісін, оның барысы мен нәтижелерін өзінің қолымен куәландыру; анықтаушының, тергеушінің, прокурордың рұқсатынсыз сотқа дейінгі тергеп-тексеру материалдарын жария етпеу; тергеу әрекеттерін жүргізу кезінде тәртіп сақтау. Олар сондай-ақ ҚР ҚПК-нің 160-бабында көзделген тәртіппен өз міндеттерін орындаудан дәлелсіз себептермен бас тарқаны немесе жалтарғаны үшін ақшалай өндіріп алу қолданылатыны туралы ескертілді.

Куәгерлер: 1. (қолы) М.Саятов 2. (қолы) С.Иманов

Жеке тінту басталар алдында тергеуші 16.10.2024ж. жеке тінту жүргізу туралы қаулы көрсетті, содан кейін И.есімді азаматқа тыйым салынған

немесе іс үшін маңызы бар заттарды өз еркімен беруге ұсынылды, оған И.М.Петров күрткесінің сол жақ сыртқы қалтасында «iPhone» маркалық ұялы телефон бар екенін мәлімдеді.

Осыдан кейін Астана қ. БП ТБ тергеушісі, полиция майоры И.А.Омаров жеке тінту жүргізуге кірісті.

Жүргізілген жеке тінту нәтижесінде И. есімді азаматтың сыртқы қалтасында төмендегі заттар табылды:

1) «iPhone» маркалы қара түсті ұялы телефон.

Алып қойылған заттар бойынша И.М.Петров телефон өзіне тиесілі екенін түсіндіріп, ол арқылы «Telegram» қосымшасы арқылы «CatSPEED09» пайдаланушысымен 11.08.2024 жылы – 05.10.2024 жылы аралығында интернет-дүкеннің «Telegram» аккаунтын жарнамалау мақсатымен үндеухат іліп қоюға қатысты хат жазысқан.

Алу кезінде телефон іске қосылған күйде болды. Телефонның бүкіл корпусында телефонды пайдаланудан болуы мүмкін ескіргені бар.

Жеке тінту барысында алынған:

1) «iPhone» маркалы қара түсті ұялы телефон, ИМЕЙ:12345.

Жоғарыда сипатталған ұялы телефон алынып, аузы ақ түсті жіппен байланған, ұштары түсіндірме жазба жазылған «ПАКЕТТЕР ҮШІН» деген мөрмен бекітілген, тергеушінің, куәгерлердің қолымен расталған мөлдір полиэтилен пакетке буып-түйілді.

Тінту барысында «Sony» маркалы бейнекамераға бейнежазба жүргізілді.

Жеке тінту барысында келіп түскен ескертулер: **келіп түскен жоқ.**

Куәгерлер: М.М.Саятов (қолы)

С.А. Иманов (қолы)

Қатысушылар:

Жеке тінту жүргізілген адам: (қолы)

И.М. Петров

Астана қаласы

ПБ тергеушісі,

полиция майоры

(қолы)

И.А. Омаров

Жеке тінту хаттамасының көшірмесін алдым: (қолы) И.М. Петров

Шағымдану тәртібі: (қолы)

И.М. Петров

Жеке тінту
ХАТТАМАСЫ

_____ қ.

20 ____ ж. « ____ » ____

тінту басталды: « ____ » сағат « ____ » минут

тінту аяқталды: « ____ » сағат « ____ » минут

_____ полиция _____ тергеушісі _____,
ҚПК-нің 60, 197, 199, 252, 254, 256-баптарының талаптарын сақтай отырып,
куәгерлер ретінде шақыртылған:

1) _____
мекенжайы бойыша тұратын: _____

2) _____
мекенжайы бойынша тұратын: _____

_____ криминалист-маман _____ қатысуымен

_____ мекенжайы бойынша тінту жүргізді.

Жоғарыда аталған барлық адамдарға ҚР ҚПК-нің 80 және 82-баптарына сәйкес олардың тергеу әрекетін жүргізуге қатысу, ол жөнінде хаттамаға енгізілуге жататын мәлімдемелер мен ескертулер жасау, өздері қатысқан тергеу әрекетінің хаттамасымен танысу, қылмыстық қудалау органының әрекеттеріне шағым келтіру, қылмыстық іс бойынша іс жүргізу кезінде өздері шеккен шығыстарға өтем алу, қауіпсіздік шараларын қолдану туралы өтінішхатты мәлімдеу құқығы түсіндірілді. Оларға сондай-ақ жеке тінту жүргізу кезінде қажет болған жағдайларда барысы мен нәтижелерін тіркеудің техникалық құралдары қолданылатыны туралы хабарланған.

Бұдан басқа, куәгерлерге ҚР ҚПК-нің 82-бабына сәйкес олардың міндеті түсіндірілді: қылмыстық қудалау органының шақыруы бойыша келу; тергеу әрекетін жүргізуге қатысу; тергеу әрекетінің хаттамасында осы әрекеттің жүргізілу фактісін, оның барысы мен нәтижелерін өзінің қолымен куәландыру; анықтаушының, тергеушінің, прокурордың рұқсатынсыз сотқа дейінгі тергеп-тексеру материалдарын жария етпеу; тергеу әрекеттерін жүргізу кезінде тәртіп сақтау. Олар сондай-ақ ҚР ҚПК-нің 160-бабында көзделген тәртіппен өз міндеттерін орындаудан дәлелсіз себептермен бас тарқаны немесе жалтарғаны үшін ақшалай өндіріп алу қолданылатыны туралы ескертілді.

Куәгерлер: 1. _____

2. _____

_____ Криминалист-маман _____ ҚР ҚПК-нің 80-бабында көзделген құқықтар мен міндеттер түсіндірілген және ол ҚР ҚПК-нің 160-бабында көзделген тәртіппен өз міндеттерін орындаудан дәлелсіз

себептермен бас тартқаны немесе жалтарғаны үшін ақшалай өндіріп алуды қолдану туралы ескертілген.

Тінтуді бастар алдында тергеуші 20 ____ жылғы «____» _____ тінту жүргізу туралы қаулы көрсетілді, содан кейін іс үшін тыйым салынған не маңызы бар заттар мен құжаттарды өз еркімен беру ұсынылды, оған _____ мәлімдеген:

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Барлық алынған заттар буып-түйілген, мөрмен, куәгерлердің және қатысушылардың қолдарымен бекітілген _____.

Тінту барысында «_____» маркалы цифрлық бейнекамераға бейнетүсірілім жүргізілді.

Тінту барысында келіп түскен ескертулер: тергеу әрекетіне қатысқандар мен қатысушылардан _____

Куәгерлер: _____

Қатысушылар: _____

Тінту жүргізілген адам _____

Криминалист-маман _____

_____ полиция
_____ тергеушісі _____

Тінту хаттамасының көшірмесін алдым _____

«САНКЦИЯЛАЙМЫН»

Астана қаласының

тергеу судьясы

Д. Ахметов

2024 жылғы «_____» _____

**Тінтуді жүргізу және оны санкциялау туралы
соттың алдында өтінішхатты қозғау туралы
ҚАУЛЫ**

Астана қ.

2024 ж. «28» 10.

Астана қаласы ПБ тергеушісі, полиция майоры И.А.Омаров
№2510000528 қылмыстық істің материалдарын қарастырып,

АНЫҚТАДЫ:

2024 жылдың 7 қазанында сағат 22:00-шамасында Н.Назарбаев даңғылы № 35 үй ауласында Астана қ. ПБ ЕБКБ қызметкерлері азамат С.С.Цыплаковты ұстады, жеке тінту хаттамасымен қара-қоңыр түсті сопақша нысанды ерекше иісті пластикалық заты бар полиэтилен пакеті алынған.

Осы факт бойынша 07.10.2024ж. Астана қ. ПБ ҚР ҚК-нің 296-бабының 3-бөлігі бойынша №2510000528 қылмыстық іс тіркеді.

Есіркі құралдарын, психотроптық заттарды, сол тектестерді және прекурсорларды сот-сараптамалық зерттеудің 2024 жылдың 25 қазандағы №1044м қорытындысына сәйкес, зерттеуге ұсынылған салмағы 32,44 грамм қара-қоңыр түсті зат синтетикалық каннабиоидтарға жатады.

Сотқа дейінгі тергеп-тексеру барысында С.С.Цыплаковтың Н.Назарбаев даңғылы 35-үй, 11-пәтер мекенжайы бойынша орналасқан өз пәтерінде есірткі құралдарын, психотроптық заттар мен сол тектестерді дайындаумен айналысқаны анықталды.

Жоғарыда баяндалған ақпарат Н.Назарбаев даңғылы 35-үй, 11-пәтер мекенжайы бойынша орналасқан пәтерде қылмыстық іс үшін маңызы бар заттай дәлелдемелердің мүмкін болуын куәландырады.

Іс үшін маңызы бар заттарды немесе құжаттарды, қылмыс құралын табу және алу, сондай-ақ қылмыстық іс бойынша дәлелдеуге жататын мән-жайларды анықтау, сонымен қоса тергеп-тексерудің толықтығын, объективтілігін қамтамасыз ету мақсатында 30.06.1990 ж.т. Цыплаков Сергей Сергеевичтің тұратын орны – Н.Назарбаев даңғылы 35-үй, 11-пәтер мекенжайы бойынша тінтуді жүргізу қажет.

Баяндалғанның негізінде, ҚР ҚПК-нің 198 және 252-баптарын басшылыққа ала отырып,

ҚАУЛЫ ЕТТІ:

1. 30.06.1990 ж.т. Цыплаков Сергей Сергеевичтің тұратын орны – Н.Назарбаев даңғылы 35-үй, 11-пәтер мекенжайы бойынша тінту жүргізілсін.
2. 30.06.1990 ж.т. Цыплаков Сергей Сергеевичтің тұратын орны – мекенжайы бойынша пәтерді тінту санкциялау туралы Қордай ауданы сотының тергеу судьясының алдында өтінішхат қозғалсын.
3. Қылмыстық іс материалдары және қаулыны тергеу судьясына жіберілсін.
4. Қабылданған шешім туралы мүдделі адамдарға хабарлансын.

**Астана қаласы
ІІБ тергеушісі,
полиция майоры**

И.А. Омаров

8-ҚОСЫМША

ҚАУЛЫҒА ІЛІСПЕ ХАТТЫҢ ҮЛГІСІ

Астана қаласының сотына

Сізге Қазақстан Республикасы ҚК-нің 296-бабының 3-бөлігі бойынша тіркелген №2510000528 қылмыстық іс бойынша санкциялау үшін тінту жүргізу туралы қаулысы мен қылмыстық іс құжаттарының көшірмелерін жолдаймыз.

Қосымша: қаулы «3» дана, қылмыстық іс құжаттарының көшірмелері «_____» парақта.

**Астана қаласының
ПБ бастығы,
полиция полковнигі**

А.С. Карибаев

*Орынд. Омаров И.А.
ж.т.(726) 75-75-75
ұ/т: 8-701-000-00-00*

**Тінту
ХАТТАМАСЫ**

Астана қ.

2024 ж. «29» 10.

Тінту басталды: «10» сағат «30» минут

Тінту аяқталды: «11» сағат «00» минут

Астана қ. ПБ тергеушісі, полиция майоры И.А.Омаров ҚР ҚПК-нің 60, 197, 199, 255, 256-баптарының талаптарын сақтай отырып, куәгерлер ретінде шақырылғандардың қатысуымен:

1) 1990 ж.т. М.М.Саятов, Астана қ., Байсерке көш. 98-үй мекенжайы бойынша тұратын,

2) 1991 ж.т.С.А.Иманов, Астана қ., Ленин көш. 21-үй мекенжайы бойынша тұратын,

Астана қ. ПБ ЖКБ криминалист-маманы, полиция лейтенанты Р.Н.Жақыптың қатысуымен күдікті С.С. Цыплаковтың қатысуында Астана қаласы, Н.Назарбаев даңғылы 35-үй, 11-пәтер мекенжайы бойынша тінту жүргізді.

Жоғары аталған барлық адамдарға олардың тергеу әрекетін жүргізуге қатысу, ол жөнінде хаттамаға енгізілуге жататын мәлімдемелер мен ескертулер жасау, өздері қатысқан тергеу әрекетінің хаттамасымен танысу, қылмыстық қудалау органының әрекеттеріне шағым келтіру, қылмыстық іс бойынша іс жүргізу кезінде өздері шеккен шығыстарға өтем алу, қауіпсіздік шараларын қолдану туралы өтінішхатты мәлімдеу құқығы түсіндірілді. Оларға сондай-ақ жеке тінту жүргізу кезінде қажет болған жағдайларда барысы мен нәтижелерін тіркеудің техникалық құралдары қолданылатыны туралы хабарланған.

Бұдан басқа, куәгерлер М.М.Саятов пен С.А.Имановқа ҚР ҚПК-нің 82-бабына сәйкес олардың міндеттері түсіндірілді: қылмыстық қудалау органының шақыруы бойынша келу; тергеу әрекетін жүргізуге қатысу; тергеу әрекетінің хаттамасында осы әрекеттің жүргізілу фактісін, оның барысы мен нәтижелерін өзінің қолымен куәландыру; анықтаушының, тергеушінің, прокурордың рұқсатынсыз сотқа дейінгі тергеп-тексеру материалдарын жария етпеу; тергеу әрекеттерін жүргізу кезінде тәртіп сақтау. Олар сондай-ақ ҚР ҚПК-нің 160-бабында көзделген тәртіппен өз міндеттерін орындаудан дәлелсіз себептермен бас тарқаны немесе жалтарғаны үшін ақшалай өндіріп алу қолданылатыны туралы ескертілді.

Куәгерлер: 1. _____

2. _____

Криминалист-маман Р.Н.Жақыпқа ҚР ҚПК-нің 80-бабында көзделген құқықтар мен міндеттер түсіндірілген және ол ҚР ҚПК-нің 160-бабында көзделген тәртіппен өз міндеттерін орындаудан дәлелсіз себептермен бас тартқаны немесе жалтарғаны үшін ақшалай өндіріп алуды қолдану туралы ескертілген.

_____ Р.Н.Жақып

Тінтуді бастар алдында тергеуші тінту жүргізу туралы 2024 жылғы «28» қазандағы қаулы көрсетті, содан кейін после чего С.С. Цыплаковқа тыйым салынған немесе іс үшін маңызы бар заттарды беру ұсынылды, оған С.С.Цыплаков: «Пәтерде тамызғыш, сондай-ақ гашиш бар» деп мәлімдеді. Бұл заттарды С.С.Цыплаков өз еркімен беруге тілек білдірген, содан кейін соңғысы оларды қоймадан шығарып, тергеушіге берді.

Тінту барысында төмендегі заттар табылды және алынды:

1) «Караван» газетінің астында асүй үстелінде, зауыттық орамасыз, платформада ақ түсті ұнтақ іздері бар «Асер» маркалы электрондық таразы табылды;

2) көлемі 0,75 мл мөлдір пластиктен жасалған тамызғышты С.С.Цыплаков өз еркімен берді;

3) С.С.Цыплаков өз еркімен берген массасы 9.8 гр қара-қоңыр түсті заттан тұратын «zip-lock» ілгегі бар полимерлік пакет;

4) «Асер» маркалы ноутбук жатын бөлмедегі жазу үстелінен табылды;

5) асүй гарнитурасының үстіңгі сөресінде асүй бөлмесінде 1.5 л көлемді өткір иісі бар қара түсті сұйықтығы бар шыны колба.

Барлық алынған заттар буып-түйілген, №1 мөрмен, куәгерлер мен күдікті С.С.Цыплаковтың қолдарымен бекітілген.

Тінту барысында «Sony» маркалы цифрлық бейнекамераға бейнетүсірілім жүргізілді.

Тінту барысында келіп түскен ескертулер: тергеу әрекетіне қатысқандар мен қатысушылардан қандай да бір ескертулер келіп түскен жоқ.

Куәгерлер: _____ М.М.Саятов
_____ С.А.Иманов

Қатысушылар:

Тінту жүргізілген адам _____ С.С.Цыплаков

Криминалист-маман _____ Р.Н.Жақып

**Астана қ. ПБ тергеушісі,
полиция майоры**

(қолы)

И.А.Омаров

Тінту хаттамасының көшірмесін алдым _____

Тінту
ХАТТАМАСЫ

_____ қ.

20__ ж. «__» ____

тінту басталды: «__» сағат «__» минут

тінту аяқталды: «__» сағат «__» минут

_____ полиция _____ тергеушісі _____,
ҚПК-нің 60, 197, 199, 252, 254, 256-баптарының талаптарын сақтай отырып,
куәгерлер ретінде шақыртылған:

1) _____
мекенжайы бойыша тұратын; _____

2) _____
мекенжайы бойынша тұратын; _____

_____ криминалист-маман _____ қатысуымен

мекенжайы бойынша тінту жүргізді.

Жоғарыда аталған барлық адамдарға ҚР ҚПК-нің 80 және 82-баптарына сәйкес олардың тергеу әрекетін жүргізуге қатысу, ол жөнінде хаттамаға енгізілуге жататын мәлімдемелер мен ескертулер жасау, өздері қатысқан тергеу әрекетінің хаттамасымен танысу, қылмыстық қудалау органының әрекеттеріне шағым келтіру, қылмыстық іс бойынша іс жүргізу кезінде өздері шеккен шығыстарға өтем алу, қауіпсіздік шараларын қолдану туралы өтінішхатты мәлімдеу құқығы түсіндірілді. Оларға сондай-ақ жеке тінту жүргізу кезінде қажет болған жағдайларда барысы мен нәтижелерін тіркеудің техникалық құралдары қолданылатыны туралы хабарланған.

Бұдан басқа, куәгерлерге ҚР ҚПК-нің 82-бабына сәйкес олардың міндеті түсіндірілді: қылмыстық қудалау органының шақыруы бойыша келу; тергеу әрекетін жүргізуге қатысу; тергеу әрекетінің хаттамасында осы әрекеттің жүргізілу фактісін, оның барысы мен нәтижелерін өзінің қолымен куәландыру; анықтаушының, тергеушінің, прокурордың рұқсатынсыз сотқа дейінгі тергеп-тексеру материалдарын жария етпеу; тергеу әрекеттерін жүргізу кезінде тәртіп сақтау. Олар сондай-ақ ҚР ҚПК-нің 160-бабында көзделген тәртіппен өз міндеттерін орындаудан дәлелсіз себептермен бас тарқаны немесе жалтарғаны үшін ақшалай өндіріп алу қолданылатыны туралы ескертілді.

Куәгерлер: 1. _____

2. _____

Криминалист-маман _____ ҚР ҚПК-нің 80-бабында көзделген құқықтар мен міндеттер түсіндірілген және ол ҚР ҚПК-нің 160-бабында көзделген тәртіппен өз міндеттерін орындаудан дәлелсіз

себептермен бас тартқаны немесе жалтарғаны үшін ақшалай өндіріп алуды қолдану туралы ескертілген.

Тінтуді бастар алдында тергеуші 20 ____ жылғы «____» _____ тінту жүргізу туралы қаулы көрсетілді, содан кейін іс үшін тыйым салынған не маңызы бар заттар мен құжаттарды өз еркімен беру ұсынылды, оған _____ мәлімдеген:

This image shows a single page of white paper with horizontal blue or grey ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page, leaving small margins at the top and bottom. There are no vertical margin lines, text, or other markings on the page.

Барлық алынған заттар буып-түйілген, мөрмен, куәгерлердің және қатысушылардың қолдарымен бекітілген _____ .

Тінту барысында «_____» маркалы цифрлық бейнекамераға бейнетүсірілім жүргізілді.

Тінту барысында келіп түскен ескертулер: тергеу әрекетіне қатысқандар мен қатысушылардан қандай да бір ескертулер келіп түскен жоқ.

Куәгерлер: _____

Қатысушылар: _____

Тінту жүргізілген адам _____

Криминалист-маман _____

_____ полиция
_____ тергеушісі (қолы) _____

Тінту хаттамасының көшірмесін алдым (қолы) _____

**Санкцияланбаған тінтуді жүргізу туралы
ҚАУЛЫ**

Астана қ.

2024 ж. «28» 10.

Астана қаласы ПБ тергеушісі, полиция майоры И.А.Омаров №2510000528 қылмыстық істің материалдарын қарастырып,

АНЫҚТАДЫ:

2024 жылдың 7 қазанында сағат 22:00-шамасында Н.Назарбаев даңғылы № 35 үй ауласында Астана қ. ПБ ЕБКБ қызметкерлері азамат С.С.Цыплаковты ұстады, жеке тінту хаттамасымен қара-қоңыр түсті сопақша нысанды ерекше иісті пластикалық заты бар полиэтилен пакеті алынған.

Осы факт бойынша 07.10.2024ж. Астана қ. ПБ ҚР ҚК-нің 296-бабының 3-бөлігі бойынша №2510000528 қылмыстық іс тіркеді.

Есіркі құралдарын, психотроптық заттарды, сол тектестерді және прекурсорларды сот-сараптамалық зерттеудің 2024 жылдың 25 қазандағы №1044м қорытындысына сәйкес, зерттеуге ұсынылған салмағы 32,44 грамм қара-қоңыр түсті зат синтетикалық каннабиоидтарға жатады.

Сотқа дейінгі тергеп-тексеру барысында С.С.Цыплаковтың Н.Назарбаев даңғылы 35-үй, 11-пәтер мекенжайы бойынша орналасқан өз пәтерінде есірткі құралдарын, психотроптық заттар мен сол тектестерді дайындаумен айналысқаны анықталды.

Жоғарыда баяндалған ақпарат Н.Назарбаев даңғылы 35-үй, 11-пәтер мекенжайы бойынша орналасқан пәтерде қылмыстық іс үшін маңызы бар заттай дәлелдемелердің мүмкін болуын куәландырады.

Іс үшін маңызы бар заттарды немесе құжаттарды, қылмыс құралын табу және алу, сондай-ақ қылмыстық іс бойынша дәлелдеуге жататын мән-жайларды анықтау, сонымен қоса тергеп-тексерудің толықтығын, объективтілігін қамтамасыз ету мақсатында 30.06.1990 ж.т. Цыплаков Сергей Сергеевичтің тұратын орны – Н.Назарбаев даңғылы 35-үй, 11-пәтер мекенжайы бойынша тінтуді жүргізу қажет.

ҚР ҚПК-нің 254, 220-баптарына сәйкес айрықша жағдайда алып қойылуға жататын объект оны табуды ұзаққа создан жоғалуы, бүлінуі немесе қылмыстық мақсатта пайдаланылуы мүмкін болғанда тінту және алу тергеу судьясының санкциясынсыз, осы Кодекстің 220-бабының он төртінші бөлігінде көзделген тәртіппен жүргізілуі мүмкін.

Баяндалғанның негізінде, Қазақстан Республикасы ҚПК-нің 198, 220, 252, 254-баптарын басшылыққа ала отырып, қазіргі уақытта осы үй-жайда іс

үшін дәлелдемелік маңызы бар заттар немесе құжаттар болуы мүмкін деп пайымдауға жеткілікті деректер бар екенін ескере отырып,

ҚАУЛЫ ЕТТІ:

1. 30.06.1990 ж.т. Цыплаков Сергей Сергеевичтің Н.Назарбаев даңғылы 35-үй, 11-пәтер мекенжайы бойынша орналасқан үйінде санкцияланбаған тінту жүргізілсін.

2. Санкцияланбаған тінту Астана қ. ПБ қызметкерлеріне тапсырылсын.

3. Санкцияланбаған тінтуді жүргізудің заңдылығын тексеру үшін материалдардың көшірмелері Астана қаласының сотына жіберілсін.

4.Қабылданған шешім туралы мүдделі адамдарға хабарлансын.

**Астана қаласы
ПБ тергеушісі,
полиция майоры**

И.А. Омаров

12-ҚОСЫМША

САНКЦИЯЛАНБАҒАН ТІНТУ ТУРАЛЫ ҚАУЛЫҒА ІЛЕСПЕ ХАТТЫҢ ҮЛГІСІ

**Астана қаласының
сотына**

**Астана қаласының
тергеу судьясына**

Қазақстан Республикасы ҚПК-нің 220, 254-баптарының тәртібінде Қазақстан Республикасы ҚК-нің 296-бабының 3-бөлігі бойынша СДТТБТ-нде тіркелген №2510000528 қылмыстық іс бойынша санкцияланбаған тінтуді жүргізу туралы қаулы жіберіледі.

Қаулыда көрсетілген уәж бойынша қылмыстық іс бойынша жүргізілген санкцияланбаған тінтудың заңдылығын қарауды сұраймыз.

Екінші адресатқа – мәлімет үшін.

Қосымша: қаулы 1 бетте,
материалдардың көшірмелері – 1-томда.

**Астана қаласы
ПБ бастығының орынбасары**

С.А.Сакенов

*орынд. Омаров И.А.
ж.т.(726) 75-75-75
ұ/т: 8-701-000-00-00*

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Қазақстан Республикасының Конституциясы Конституциясы. 1995 жылғы 30 тамыздағы // [Электрондық ресурс]: <http://online.zakon.kz//>;
2. Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі. № 226-V-ЗРК. 03.07.2014ж. [Электрондық ресурс]: <http://online.zakon.kz//>;
3. Қазақстан Республикасының Қылмыстық-процестік кодексі. № 231-V-ЗРК. 04.07.2014ж. [Электрондық ресурс]: <http://online.zakon.kz//>;
4. «Есірткінің, психотроптық заттардың, сол тектестер мен прекурсорлардың заңсыз айналымына қатысты істер бойынша заңнаманы қолдану туралы» Қазақстан Республикасы Жоғары сотының 1998 жылғы 14 мамырдағы N 3 қаулысы. [Электрондық ресурс]: <https://online.zakon.kz//>;
5. «Қылмыстық істер бойынша дәлелдемелерді бағалаудың кейбір мәселелері туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2006 жылғы 20 сәуірдегі N4 Нормативтік қаулысы. [Электрондық ресурс]: <http://online.zakon.kz//>;
6. «Соттың, прокуратура, қылмыстық қудалау және сот сараптамасы органдарының қылмыстық істер бойынша заттай дәлелдемелерді, алып қойылған құжаттарды, ұлттық және шетелдік валютадағы ақшаны, есірткіні, психотроптық заттарды алып қою, есепке алу, сақтау, беру және жою қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2014 жылғы 9 желтоқсандағы № 1291 қаулысы. [Электрондық ресурс]: <http://online.zakon.kz//>;
7. «Есірткі, психотроптық заттар, сол тектестер мен прекурсорлар және олардың заңсыз айналымы мен теріс пайдаланылуына қарсы іс-қимыл шаралары туралы» Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 10 шілдедегі N 279 Заңы. [Электрондық ресурс]: <http://online.zakon.kz//>;
8. «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне есірткі, психотроптық заттардың, сол тектестердің, прекурсорлардың және күшті әсер ететін заттардың заңсыз айналымына қарсы іс-қимыл мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасының Заңы. 2025 жылғы 2 қаңтардағы № 150-VIII ҚРЗ. [Электрондық ресурс]: <http://online.zakon.kz//>;
9. «Сот-сараптама қызметі туралы» Қазақстан Республикасының Заңы. 2017 жылғы 10 ақпандағы № 44-VI ҚРЗ. [Электрондық ресурс]: <http://online.zakon.kz//>;
10. «Қылмыстық құқық бұзушылықтар туралы арызды, хабарды немесе баянатты қабылдау және тіркеу, сондай-ақ Сотқа дейінгі тергеп-тексерулердің бірыңғай тізілімін жүргізу қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Бас прокурорының 2014 жылғы 19 қыркүйектегі № 89 Бұйрығы. [Электрондық ресурс]: <http://online.zakon.kz//>;
11. Когамов М.Ч. Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Республики Казахстан 2014 года (постатейный, к нормам УПК): Учебное пособие. — Астана, 2015. – 191 с.;

12. Кондратьев И. В. Организационно-распорядительная деятельность следователя (дознателя) по проведению следственных осмотров (с дополнениями и изменениями): Учебно-практическое пособие. – Караганда: Карагандинская академия МВД РК, 2017. – 108 с.;
13. Агафонова В.В. Методика расследования преступлений, связанных с незаконным оборотом наркотических средств Учебно-практическое пособие. — ДГСК МВД России, 2011. — 208 с.;
14. Некоторые вопросы расследования преступлений, связанных с незаконным оборотом наркотических средств. Практическое пособие для сотрудников правоохранительных органов Астана, 2016 [Электронный ресурс]: <https://www.americanbar.org/content/dam/aba/directories/roli/kazakhstan/kazakhstan-manual-for-investigators-investigating-drug-related-crimes-ru.pdf>.;
15. Кустов А.М. Раскрытие и расследование незаконного оборота наркотических средств, психотропных веществ и их прекурсоров. Монография. - М.: Академия Управления МВД России, 2022. - 156 с.;
16. Макаров В.В., Макарова С.В. Изъятие наркотических средств, психотропных веществ и их аналогов из незаконного оборота при проведении оперативно-разыскного мероприятия проверочная закупка. Методические рекомендации. — Домодедово: ВИПК МВД России, 2011. — 90 с.;
17. Интыкбаев М.К. Наркотизм несовершеннолетних: проблемы и предупреждение (по материалам Республики Казахстан). Дис. ... к.ю.н. — Караганда. 1997. - 125с.;
18. Шушикова Г.К. Современное состояние и перспективы развития института оценки уровня наркопотребления в Казахстане: Монография / Косшы: Академия правоохранительных органов при Генеральной прокуратуре Республики Казахстан, 2021. - 132 с.;
19. Наркотизация общества: состояние, проблемы, опыт противодействия. Научное издание. Алматы: Казахстанский институт стратегических исследований при Президенте Республики Казахстан, 2004. — 78 с.;
20. Абдиров, Н.М. Уголовно-правовые меры борьбы с наркотизмом и наркобизнесом в Казахстане // Сб. науч. тр. «Система и функции правоохранительных органов Республики Казахстан: проблемы и перспективы». Караганда: КВШ ГСК РК, 1996. — С.19-24.
21. Рогов, И.И., Бычкова, С.Ф. Актуальные вопросы борьбы с незаконным оборотом наркотиков в Республике Казахстан. —Алматы, Жеті жарғы, 2002. — с.250.

**МИНИСТЕРСТВО ВНУТРЕННИХ ДЕЛ
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН**

**СЛЕДСТВЕННЫЙ ДЕПАРТАМЕНТ
КАРАГАНДИНСКАЯ АКАДЕМИЯ ИМ. БАРИМБЕКА БЕЙСЕНОВА**

**НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ
РАСКРЫТИЯ И РАССЛЕДОВАНИЯ
НАРКОПРЕСТУПЛЕНИЙ**

Учебно-практическое пособие

АСТАНА

УДК 343
ББК 67.410

Некоторые особенности раскрытия и расследования наркопреступлений: учебно-практическое пособие — Астана: Министерство внутренних дел Республики Казахстан, 2025 — 233 с.

*Настоящее учебно-практическое пособие подготовлено под общей редакцией Министра внутренних дел генерал-лейтенанта полиции **Саденова Е.С.**, под руководством заместителя министра внутренних дел, к.ю.н. генерал-майора полиции **Адилова С.А.***

Рецензенты: профессор кафедры финансовых и правовых дисциплин Академии «Bolashaq», к.ю.н., доцент Хан А.Л., начальник кафедры уголовного процесса Карагандинской академии МВД им. Б. Бейсенова, к.ю.н., полковник полиции Сулейменов Т.Н.

Учебно-практическое пособие составлено Следственным департаментом МВД Республики Казахстан и Карагандинской академией МВД Республики Казахстан им. Б. Бейсенова.

УДК 343
ББК 67.410

СОДЕРЖАНИЕ

КЛЮЧЕВЫЕ ПОНЯТИЯ, ОПРЕДЕЛЕНИЯ	122
ВВЕДЕНИЕ	125
Раздел 1	
АЛГОРИТМ ДЕЙСТВИЙ СОТРУДНИКОВ ПАТРУЛЬНО-ПОСТОВОЙ СЛУЖБЫ НА ВЫЗОВАХ ПО НАРКОПРЕСТУПЛЕНИЯМ	127
Раздел 2	
АЛГОРИТМ РАСКРЫТИЯ (ИЗЪЯТИЯ) И РАССЛЕДОВАНИЯ НАРКОПРЕСТУПЛЕНИЙ, В ТОМ ЧИСЛЕ ИХ ПРОИЗВОДСТВА, СОВЕРШЕННЫХ БЕСКОНТАКТНЫМ СПОСОБОМ	130
2.1 Алгоритм действий следственно-оперативной группы на месте происшествия	130
2.1.1 Особенности изъятия наркотических средств, в том числе синтетических	133
2.1.2 Порядок производства личного обыска, в целях выявления и изъятия наркотических средств, в том числе синтетических	138
2.2 Алгоритм действий следователя по работе с подозреваемым	141
2.3 Назначение экспертиз: виды, вопросы экспертам	146
2.4 Некоторые особенности раскрытия наркопреступлений, в том числе связанных со сбытом и оборотом синтетических наркотиков	150
2.5 Особенности допроса свидетеля, свидетеля, имеющего право на защиту	150
2.6 Раскрытие и расследование незаконного производства наркотических средств в нарколабораториях	152
2.6.1 Методы выявления нарколабораторий	154
2.6.2 Техника и тактика обысков и изъятий. Подготовка к обыску	155
2.6.3 Раскрытие преступлений, связанных с распространением наркотиков через интернет. Идентификация и документирование преступной деятельности	156
Раздел 3	
РЕКОМЕНДАЦИИ ПО НЕДОПУЩЕНИЮ ПРОЦЕССУАЛЬНЫХ ОШИБОК В ХОДЕ ДОСУДЕБНОГО РАССЛЕДОВАНИЯ НАРКОПРЕСТУПЛЕНИЙ	157
3.1 Двойное изъятие	157
3.2 Несоблюдение правил проведения выемки	159

3.2.1 Некачественное протоколирование выемки (неверное указание даты и изымаемых предметов, отсутствие подписей понятых)	159
3.2.2 Производство выемки без участия понятых	164
3.2.3 Некачественная видеофиксация съемки при производстве выемки (некачественная видеосъемка, прерывание)	166
3.3 Несоблюдение правил проведения личного обыска	168
3.3.1 Ненаправление материалов в суд или несвоевременное направление на санкционирование, а также неразъяснение участникам личного обыска прав и обязанностей	169
3.3.2 Проведение личного обыска лицом противоположного пола с обыскиваемым	170
3.3.3 Проведение личного обыска без участия понятых/изъятие вещественных доказательств протоколом выемки (ОМП) при личном обыске	171
3.3.4 Некачественная видеофиксация	172
3.4 Проведение следственных действий без принятия дела в свое производство	174
3.5 Проведение следственных действий до регистрации в ЕРДР	176
3.6 Несоблюдение правил проведения обыска	178
3.6.1 Некачественная видеофиксация либо отсутствие видеосъемки	179
3.6.2 Изъятие вещественных доказательств протоколом ОМП	182
3.6.3 Неразъяснение участникам прав и обязанностей	183
3.6.4 Ненаправление либо несвоевременное направление материалов в суд на санкционирование	184
3.6.5 Привлечение в качестве понятых ранее судимых лиц, участие в следственном действии несовершеннолетнего понятого	185
3.6.6 Производство обыска без участия понятых	186
3.7 Отсутствие видеофиксации задержания и изъятия	187
3.8 Отсутствие видеожетонов у сотрудников пп / плохое качество видеосъемки	188
3.9 Нарушение срока составления протокола об уголовном проступке/ неназначение предварительного следствия	190
3.10 Несоблюдение правил производства ОМП	192
3.10.1 Некачественное протоколирование ОМП	192
3.10.2 Неразъяснение участникам ОМП прав и обязанностей	195
3.10.3 Проведение ОМП без участия понятых	195
3.11 Отсутствие фиксации контрольного закупа/некачественная видеосъемка	196
3.12 Ненадлежащая упаковка вещественных доказательств	197
3.13 Нарушения, связанные с выбором языка судопроизводства	199

3.14 Регистрация дел без подтверждающих материалов ОРМ	200
Раздел 4	
НОВЕЛЛЫ УГОЛОВНОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА ОБ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА НЕЗАКОННЫЙ ОБОРОТ НАРКОТИЧЕСКИХ СРЕДСТВ, ПСИХОТРОПНЫХ ВЕЩЕСТВ, ИХ АНАЛОГОВ, ПРЕКУРСОРОВ И СИЛЬНОДЕЙСТВУЮЩИХ ВЕЩЕСТВ	201
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	210
<i>Приложение 1</i>	<i>211</i>
<i>Приложение 2</i>	<i>212</i>
<i>Приложение 3</i>	<i>214</i>
<i>Приложение 4</i>	<i>215</i>
<i>Приложение 5</i>	<i>216</i>
<i>Приложение 6</i>	<i>218</i>
<i>Приложение 7</i>	<i>221</i>
<i>Приложение 8</i>	<i>223</i>
<i>Приложение 9</i>	<i>224</i>
<i>Приложение 10</i>	<i>226</i>
<i>Приложение 11</i>	<i>229</i>
<i>Приложение 12</i>	<i>231</i>
СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ	232

КЛЮЧЕВЫЕ ПОНЯТИЯ, ОПРЕДЕЛЕНИЯ

В настоящем практическом пособии применяются следующие термины с соответствующими определениями:

Бесконтактный способ — действия, осуществляемые без непосредственного физического контакта, на расстоянии.

Изготовление наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров — процесс *(за исключением производства)* при помощи которых могут быть получены наркотические средства, психотропные вещества и прекурсоры, а также превращение наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров в другие наркотические средства, психотропные вещества и прекурсоры.

Криптовалюта Bitcoin — пиринговая платежная система, использующая одноименную расчетную единицу. Целью разработчиков было создание системы полностью необратимых сделок, когда электронный платеж между двумя сторонами происходит без третьей стороны-гаранта. Ни одна из сторон, включая внешнего администратора *(банк, налоговые, судебные и иные государственные органы)*, не может отменить, заблокировать, оспорить или принудительно совершить транзакцию.

Нарколаборатория — место, где осуществляется производство наркотических средств или психотропных веществ с использованием химического оборудования и реактивов.

Наркомания — заболевание, обусловленное зависимостью от наркотического средства, психотропного вещества, их аналогов, приводящее к тяжелым нарушениям физических и психических функций организма.

Наркотики — растения, вещества или препараты, классифицированные как наркотические средства, психотропные вещества, их аналоги, представляющие потенциальную опасность для здоровья населения в связи с последствиями, которые могут вызывать злоупотребление ими, включенные в Список наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров, подлежащих контролю в Республике Казахстан.

Наркотические средства — вещества синтетического или природного происхождения, включенные в Список наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров, подлежащих контролю в соответствии с законодательством Республики Казахстан, Единой конвенцией о наркотических средствах 1961 года с поправками, внесенными в нее в соответствии с Протоколом 1972 года.

Оборот наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров — разрешенные и контролируемые в соответствии с законодательством Республики Казахстан виды деятельности, связанные с культивированием, сбором и заготовкой наркотикосодержащих растений, разработкой, производством, переработкой, ввозом, вывозом, транзитом, перевозкой, пересылкой, приобретением, хранением, распределением,

реализацией, использованием, уничтожением наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров.

Незаконный оборот наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов и прекурсоров — оборот наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров, осуществляемый с нарушением законодательства Республики Казахстан.

Использование наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров — целевое применение наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров.

Перевозка и пересылка наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров — действия по перемещению в пределах Республики Казахстан наркотических средств, психотропных веществ или прекурсоров независимо от способа транспортировки и места хранения.

Переработка наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров — действия, в результате которых происходят рафинирование (*очистка от посторонних примесей*), повышение в препарате концентрации наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров, а также получение на их основе веществ, не являющихся наркотическими средствами, психотропными веществами и прекурсорами.

Прекурсоры — вещества, используемые при производстве, изготовлении, переработке наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов, включенные в Список наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров, подлежащих контролю в Республике Казахстан в соответствии с законодательством Республики Казахстан, международными договорами Республики Казахстан, в том числе Конвенцией ООН о борьбе против незаконного оборота наркотических средств и психотропных веществ 1988 года¹.

Приобретение наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров — покупка, получение в обмен на другие товары и вещи, в уплату долга, займы или в дар, присвоение найденного, сбор дикорастущих наркотикосодержащих растений или их частей, остатков неохраемых посевов таких растений после завершения их уборки и т.п.

Производство наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров — процесс, направленный на серийное получение наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров из химических веществ и (или) растений либо из других наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров.

Сбыт наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров — любые способы незаконной реализации либо передачи наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов, прекурсоров из владения одного лица во владение других (*продажа, дарение, в уплату долга, в обмен, дача займы, введение инъекций другому лицу в том числе бесконтактным*

¹п.31 Закона Республики Казахстан от 10 июля 1998 года № 279 «О наркотических средствах, психотропных веществах, их аналогах и прекурсорах и мерах противодействия их незаконному обороту и употреблению ими» // URL: <https://adilet.zan.kz/>

способом, с использованием «закладок», интернет ресурсов и электронных кошельков и т.п.).

Сильнодействующие вещества — вещества природного, синтетического и биосинтетического происхождения (*химические или биологические соединения*), обладающие высокой токсичностью, употребление которых оказывает вредное воздействие на жизнь и здоровье человека, включенные в соответствии с законодательством Республики Казахстан в перечень сильнодействующих веществ, оказывающих вредное воздействие на жизнь и здоровье человека¹.

Хранение наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров — умышленные действия, связанные с нахождением без соответствующего разрешения в фактическом владении виновного наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов, инструментов или оборудования, используемых для их изготовления или переработки, а также прекурсоров, независимо от места (*при себе, в тайнике, помещении, транспортном средстве и других местах*) и времени их хранения².

¹п.135-1 Кодекса Республики Казахстан от 7 июля 2020 года № 360-VI «О здоровье народа и системе здравоохранения» // URL: <https://adilet.zan.kz/>

²Нормативное постановление Верховного суда Республики Казахстан от 14 мая 1998 года № 3 «О применении законодательства по делам, связанным с незаконным оборотом наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов и прекурсоров» // URL: <https://adilet.zan.kz/>

ВВЕДЕНИЕ

Проблема незаконного оборота наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов, прекурсоров и сильнодействующих веществ представляет собой одну из самых серьёзных угроз как для здоровья населения, так и для общественной и национальной безопасности Республики Казахстан. В последние годы особенно тревожным является рост потребления синтетических наркотиков, которые стремительно распространяются среди молодежи. Этот процесс не только подрывает здоровье и генофонд нации, но и создаёт долгосрочные негативные последствия для всего общества и государства в целом.

Острая необходимость борьбы с этим разрушительным явлением была подчеркнута Президентом Республики Казахстан К.-Ж. К. Токаевым на Национальном курултае 16 мая 2014 года, когда он охарактеризовал наркоторговлю как «настоящую эпидемию», отравляющую будущее подрастающего поколения. В своей речи Глава государства акцентировал внимание на важности активизации усилий в борьбе с наркопреступностью, поставив перед правоохранными органами четкую задачу по преодолению этого вызова.

В целях усиления борьбы с незаконным оборотом наркотиков 2 января 2025 года принят Закон Республики Казахстан «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам противодействия незаконному обороту наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов, прекурсоров и сильнодействующих веществ».

Сегодня распространение наркотиков приобретает все более сложные и изощренные формы. Одним из таких проявлений является использование современных информационных технологий, включая бесплатную рекламу наркотических средств, психотропных веществ, синтетических новинок, отсутствие физического контакта с клиентами (потребителями) и соучастниками правонарушения, использование электронных платёжных систем, бесконтактную передачу наркотиков и др. Данные вызовы требуют от правоохранных органов более высоких профессиональных навыков и применения инновационных методов раскрытия и расследования преступлений в рассматриваемой сфере.

В условиях этих изменений особенно важным становится не только оперативное реагирование на факты незаконного оборота наркотиков, но и качественное проведение следственных действий, направленных на выявление и изъятие наркотических средств, а также на установление всех участников преступной деятельности и раскрытие преступлений.

В связи с этим особое внимание следует уделить повышению профессионализма сотрудников правоохранных органов, а также безусловному соблюдению процессуальных норм, которые играют ключевую роль в успешном расследовании. Так, анализ 12 206 прекращенных

уголовных дел по наркопреступлениям в период с 2021 года по 10 месяцев 2024 года выявил 2 тыс. нарушений законности, допущенных сотрудниками ОВД (16,4 %).

Процессуальные ошибки имеют потенциально разрушительное воздействие на результативность расследования и возможность привлечения к ответственности виновных лиц. Они могут привести к искажению фактов по делу, нарушению прав и законных интересов участников процесса, а также к потере доверия общества к правоохранительным органам.

В пособии представлен алгоритм действий следственно-оперативной группы, патрульно-постовой службы, практические рекомендации, направленные на повышение уровня правовой грамотности сотрудников правоохранительных органов, улучшение качества расследования, а также предотвращение процессуальных ошибок, даны примеры из следственной практики. Внимание уделено изменениям в законодательстве об ответственности за незаконный оборот наркотиков, что позволит оперативно адаптироваться к изменениям в правовой среде.

Настоящее пособие предназначено для сотрудников патрульно-постовой службы, следственных подразделений и органов дознания, работающих в сфере выявления, пресечения и расследования преступлений, связанных с незаконным оборотом наркотиков, а также для преподавателей и курсантов высших учебных заведений МВД Республики Казахстан.

Раздел 1. АЛГОРИТМ ДЕЙСТВИЙ СОТРУДНИКОВ ПАТРУЛЬНО-ПОСТОВОЙ СЛУЖБЫ НА ВЫЗОВАХ ПО НАРКОПРЕСТУПЛЕНИЯМ

Несение патрульно-постовой службы осуществляется в соответствии с приказом МВД Республики Казахстан № 164 «Об утверждении Инструкции по несению патрульно-постовой службы сотрудниками полиции Республики Казахстан по обеспечению охраны общественного порядка и дорожной безопасности в населенных пунктах и на загородных автомобильных дорогах» от 15 февраля 2023 г. (далее — Приказ).

Типичная ситуация:

Патрульно-постовой наряд (далее - ППН) получает из ЦОУ/дежурной части ОВД информацию о выезде на место происшествия по уголовным правонарушениям, связанным с наркотиками (например, обнаружение наркотиков/ синтетических веществ или подозрение в их распространении).

Подготовка к выезду и отработка обстоятельств происшествия

При выезде ППН на место происшествия по заданию дежурного ЦОУ необходимо:

- использовать видеорегистратор и фиксировать все производимые действия;
- изучить особенности маршрута и оперативную обстановку, включая приметы разыскиваемых лиц и объекты на территории патрулирования.

Примечание: ППН, независимо от того, ведется или нет аудио-, фото- или видеозапись, обязан осуществлять свою служебную деятельность в рамках законодательства Республики Казахстан, не совершая действий, дискредитирующих правоохранительные органы.

Сотрудники полиции должны воспринимать процесс аудио-, фото- и видеозаписи их служебной деятельности как законное право граждан и спокойно реагировать на него, за исключением случаев фиксации места совершения уголовного правонарушения, проведения процессуальных действий на месте происшествия, а также вмешательства третьих лиц, в процесс административного производства, тем самым препятствуя исполнению служебных обязанностей.

О подобных фактах фиксации служебной деятельности необходимо докладывать командиру, независимо от наличия или отсутствия информации в открытых источниках (социальных сетях) (п. 23 Приказа).

Прибыв на место происшествия, ППН необходимо:

- визуально осмотреть место происшествия для установления виновных лиц, свидетелей и очевидцев, а также обнаружения наркотических веществ;

Примечание: необходимо объяснить причину задержания (ориентировка, подозрительное поведение или наличие зарегистрированной информации).

- в случае неповиновения законным требованиям, сотрудникам ППН необходимо составить административный протокол по ст.667 КоАП (*Неповиновение законному распоряжению или требованию сотрудника (военнослужащего) правоохранительного или специального государственного органа, органа военной полиции, государственной фельдъегерской службы, судебного пристава, судебного исполнителя*) и в соответствии п.2) ч.1 ст.785 КоАП (*Меры обеспечения производства по делу об административном правонарушении*) произвести административное задержание;

- сообщить в ЦОУ о выявленных фактах и необходимости прибытия следственно-оперативной группы (*далее – СОГ*) для дальнейшего процессуального оформления и привлечения дополнительных сил для установления других возможных подозреваемых, свидетелей и обеспечения сохранности вещественных доказательств;

- до прибытия СОГ, если подозреваемое лицо ведет себя спокойно, предложить добровольно выдать содержимое карманов и др. (*для обнаружения вещественных доказательств*).

- в случае отказа от добровольной выдачи ППН обеспечить охрану подозреваемого лица до передачи его СОГ.

Личный досмотр и досмотр вещей могут проводиться в соответствии со ст. 791 КоАП «Личный досмотр и досмотр вещей, находящихся при физическом лице» в присутствии 2 понятых и лицом одного пола с досматриваемым.

По результатам досмотра необходимо составить протокол.

Действия ППН в случае сброса запрещенных веществ (например, в кусты):

- категорически запрещается прикасаться, передвигать или поднимать выброшенные предметы;

- совместно с дополнительными силами принять меры по охране места происшествия и сохранности вещественного доказательства до прибытия СОГ (*например, установить оцепление, привлечь понятых и т.п.*).

Доклад ППН - СОГ осуществляется посредством подготовленного рапорта о выезде на место происшествия, с изложением в нем:

- даты, времени, места и основания выезда на место происшествия;

- задержанных подозреваемых лиц (*ФИО, предметы, обнаруженные при досмотре предметы и др.*);
- установленных свидетелей (*ФИО*);
- сведений о проведении личного досмотра и вещей, и обнаруженных вещественных доказательствах;
- иных обстоятельств на месте происшествия (*попытки побега подозреваемых, сокрытия вещественных доказательств и др.*).
- приложений (на ___ листах), включая протокола административного задержания и досмотра.

К рапорту обязательно **прилагаются протоколы административного задержания и досмотра.**

Проверка и установление личности

В соответствии с пп. 2 п. 2 ст. 6 Закона Республики Казахстан «Об органах внутренних дел» № 199-V ЗРК сотрудники полиции имеют право проверять у физических лиц документы, удостоверяющие их личность, а также иные документы, необходимые для проверки соблюдения установленных правил, контроль за выполнением которых возложен на органы внутренних дел.

Проверка документов должна проводиться при наличии **законных оснований**, например, если у сотрудника есть подозрения о причастности лица к совершению правонарушения (*ориентировки, подозрительное поведение и др.*).

Важно:

Сотрудники ППН обязаны использовать видеорегистраторы для фиксации действий подозреваемых, а также любых обстоятельств, имеющих значение для расследования происшествия (*согласно приказу МВД РК № 971 «Об утверждении Инструкции использования технических средств для фиксации фактов совершения уголовных и административных правонарушений и действий сотрудников органов внутренних дел Республики Казахстан» от 31 декабря 2014 года*).

В случае неисправности видеорегистратора ППН обязан сообщить об этом в рапорте.

Раздел 2. АЛГОРИТМ РАСКРЫТИЯ (ИЗЪЯТИЯ) И РАССЛЕДОВАНИЯ НАРКОПРЕСТУПЛЕНИЙ, В ТОМ ЧИСЛЕ ИХ ПРОИЗВОДСТВА, СОВЕРШЕННЫХ БЕСКОНТАКТНЫМ СПОСОБОМ

2.1 АЛГОРИТМ ДЕЙСТВИЙ СЛЕДСТВЕННО-ОПЕРАТИВНОЙ ГРУППЫ НА МЕСТЕ ПРОИСШЕСТВИЯ

Для обеспечения надлежащего изъятия вещественных доказательств, их сохранности и дальнейшего раскрытия уголовного правонарушения рассмотрим следующую ситуационную задачу.

Пример:

12.01.2024 г. в 12.01 часов оператор ЦОУ ДП г. Астана заметил автомобиль, выехавший за город. Водитель, выйдя из машины вел себя подозрительно. На место был направлен экипаж патрульной полиции. Стражи порядка остановили автомобиль, и водитель признался, что оставил «закладки». В указанной местности было обнаружено 67 полиэтиленовых свертков с порошкообразным веществом.

Вследствие этого ЦОУ направило следственно-оперативную группу.

Лицо, осуществляющее досудебное расследование, получив заявление или сообщение о совершенном уголовном правонарушении, обязано:

2. Зарегистрировать данный факт в Едином реестре досудебных расследований (далее - ЕРДР) по ст. 297 ч. 2 Уголовного кодекса Республики Казахстан (далее - УК) «Незаконное изготовление, переработка, приобретение, хранение, перевозка в целях сбыта, пересылка либо сбыт наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов».

Примечание: Если должностное лицо находится вне административного здания ОВД, оно должно незамедлительно сообщить о факте через средства связи в дежурную часть для фиксации полученной оперативной информации в ЕРДР.

Проведение каких-либо следственно-оперативных мероприятий по наркопреступлениям без регистрации в ЕРДР и вынесения постановления, санкционированного следственным судьей, в необходимых следственных действиях (личный обыск, обыск жилого помещения и др.) категорически запрещено.

В исключительных случаях, когда имеется реальное опасение, что разыскиваемый и (или) подлежащий изъятию объект может быть из-за промедления с его обнаружением утрачен, поврежден или использован в преступных целях, либо разыскиваемое лицо может скрыться, обыск и выемка могут быть произведены без санкции следственного судьи в порядке, предусмотренном ч. 14 ст. 220 УПК.

2. В составе следственно-оперативной группы немедленно **прибыть к месту события** и произвести осмотр места происшествия (ч.2 ст.220 УПК).

3. Визуально осмотреть границы места происшествия и оцепить их лентой.

Примечание: Сотрудники органов дознания обязаны оказывать содействие при производстве осмотра и **по поручению лица, осуществляющего досудебное**

расследование, **проводить необходимые мероприятия** по охране места происшествия, выявлению очевидцев, обнаружению и задержанию лиц, совершивших уголовное правонарушение, эвакуации пострадавших, транспортировке погибших, пресечению продолжающихся и предупреждению повторных уголовных правонарушений и ликвидации иных последствий происшествия (ч.4 ст.220 УПК).

4. Принять рапорт от патрульной полиции с результатами досмотра подозреваемого.

5. Устно **разъяснить лицу по подозрению какого уголовного правонарушения оно задержано**, а также его право на приглашение защитника, право хранить молчание и то, что сказанное им может быть использовано против него в суде (правило Миранды).

Примечание: В случае если задержанный не владеет казахским и (или) русским языками либо не может в момент задержания воспринимать разъяснение своих прав в силу алкогольного, наркотического, токсикоманического опьянения либо болезненного психосоматического состояния адекватно, то права подозреваемого разъясняются ему в присутствии переводчика (при необходимости) и (или) защитника до начала допроса в качестве подозреваемого, о чем делается отметка в протоколе допроса (ч.1 ст.131 УПК).

6. В случае выявления патрульной полицией у подозреваемого предметов запрещенных законодательством Республики Казахстан, следователь (дознаватель), прибывший на место происшествия в составе СОГ оформляет изъятие обнаруженных предметов протоколом осмотра места происшествия.

Примечание: Лицо, осуществляющее досудебное расследование определяет какое следственное действие целесообразно применить для изъятия наркотиков (осмотр, обыск, выемка, личный обыск).

Обыск и выемка проводятся лицом, осуществляющим досудебное расследование на основании мотивированного постановления. В случае необходимости изъятия документов, предметов или информации, содержащих государственные секреты или иную охраняемую законом тайну, постановление подлежит санкционированию следственным судьей.

Санкционирование постановления о производстве обыска и выемки осуществляется в порядке, предусмотренном частями 13-1, 13-3 и 13-4 ст. 220 УПК.

С учетом условий конкретной ситуационной задачи, когда следователь (дознаватель) не имеет возможности получить санкцию на проведение личного обыска или выемки из-за нехватки времени, изъятие обнаруженных патрульной полицией объектов, должно быть оформлено протоколом осмотра места происшествия.

7. Незамедлительно произвести осмотр места происшествия, в данной ситуации местности, с применением научно-технических средств фиксации хода и результатов (ч.5 ст.220 УПК).

Следует учесть, что на территории оцепленного места осмотра могут находиться только лицо, осуществляющее досудебное расследование, и специалист, осуществляющий фиксацию с применением научно-технических средств по его поручению.

В случае необходимости присутствия на оцепленной территории других сотрудников органа дознания или участников уголовного процесса их

доступ осуществляется также по поручению лица, осуществляющего досудебное расследование.

Примечание: Указания лица, производящего осмотр, обязательны для всех участников данного следственного действия (ст.219 УПК).

12. Во время производства осмотра места происшествия сотрудники органа дознания обязаны проводить необходимые мероприятия по выявлению очевидцев, обнаружению и задержанию лиц, совершивших уголовное правонарушение (ч.4 ст.220 УПК).

13. После проведения собственного осмотра лицом, осуществляющим досудебное расследование, необходимо произвести осмотр с участием подозреваемого, специалиста, а также имеющихся свидетелей (ч.6 ст.220 УПК).

Данная мера необходима для обнаружения и выявления всех следов уголовного правонарушения.

Примечание: Лица, участвующие в осмотре, вправе обращать внимание лица, осуществляющего досудебное расследование, на любые обстоятельства, которые, по их мнению, могут способствовать выяснению всех деталей произошедшего (ч.10 ст.220 УПК).

14. Лицу, осуществляющему досудебное расследование, или по его поручению сотрудникам органа дознания (криминалист, специалист, оперуполномоченный) необходимо **изъять** на месте осмотра все **обнаруженные вещественные доказательства и следы**.

Для этого необходимо без повреждений упаковать их **отдельно, опечатать и заверить** подписью лица, осуществляющего досудебное расследование.

Примечание: Следует учитывать, что изъятию подлежат только те объекты, которые могут иметь отношение к делу (ч.9 ст.220 УПК).

15. Для проведения дальнейших следственных действий СОГ возвращается в отдел полиции с изъятymi вещественными доказательствами и подозреваемым.

Примечание: Согласно требованиям Приказа МВД № 930 от 24.12.2014 г. досудебное расследование в протокольной форме по уголовным проступкам, предусмотренными ст. 296 (частями первой, второй и третьей) УК, производится начавшими досудебное расследование сотрудниками подразделений по борьбе с наркобизнесом, криминальной полиции, по борьбе с организованной преступностью, экстремизмом или участковыми инспекторами полиции (ст. 296 ч.1 УК). Досудебное расследование по ст. 303 (части первой) УК производится сотрудниками подразделений по борьбе с наркобизнесом. В соответствии со ст. 187 УПК по делам об уголовных правонарушениях, предусмотренных ст.ст. 296 (частью четвертой), 297 (частями первой и второй), 298, 299 (частями второй, третьей и четвертой), 300 (частью второй), 301, 302, 303 (частью второй) УК, предварительное следствие производится следователями ОВД. По делам, предусмотренным ст.297 (частями третьей и четвертой) УК, предварительное следствие производится органами внутренних дел или национальной безопасности, начавшими досудебное расследование.

В соответствии со ст. 191 УПК органы внутренних дел осуществляют дознание по делам об уголовных правонарушениях, предусмотренных ст.ст. 299 (частью первой), 299-1, 300 (частью первой) УК.

2.1.1 Особенности изъятия наркотических средств, в том числе синтетических

Настоящая глава носит рекомендательный характер для лиц, осуществляющих досудебное расследование.

От качественного изъятия обнаруженных наркотических веществ зависит возможность проведения дальнейшего исследования.

Помимо общих правил изъятия, существуют особенности, связанные с видом обнаруженного наркотического средства (*Постановление Правительства РК № 1291 от 9.12.2014г. «Об утверждении Правил изъятия, учета, хранения, передачи и уничтожения вещественных доказательств, изъятых документов, денег в национальной и иностранной валюте, наркотических средств, психотропных веществ по уголовным делам судом, органами прокуратуры, уголовного преследования и судебной экспертизы»*).

На практике органы внутренних дел нередко сталкиваются с изъятием сыпучих, твердых или растительных наркотических веществ, в том числе синтетических.

Некоторые особенности их изъятия выглядят следующим образом:

- изъятие микрочастиц наркотических средств производится вместе с объектом-носителем (*например, сыпучие на одежде - вместе с одеждой; жидкие - в шприцах и т.д.*);

- твердые вещества упаковываются в полиэтиленовые пакеты;

- все химические вещества, к которым также относятся и синтетические наркотики должны быть упакованы герметично. Во избежание их взаимодействия при транспортировке они упаковываются отдельно друг от друга: органические растворители и содержащие их реакционные смеси; кислоты и реакционные смеси с кислой реакцией среды; щелочи и реакционные смеси со щелочной реакцией среды; металлический натрий или калий и содержащие их смеси (растворители, в которых данные металлы добавляются для удаления следов влаги); ядовитые вещества (цианистый натрий, цианистый калий и т.п.);

- при направлении на экспертизу растительных объектов необходимо обеспечить сохранность всех вегетативных частей растения (*соцветий, листьев, стеблей, коробочек*). Для решения вопроса о районе произрастания наркосодержащих растений и определения их фазы вегетации наряду с исследуемыми объектами эксперту целесообразно представить образцы растений (*например, конопли, мака*) с предполагаемого места произрастания. Изъятие следует проводить в максимально короткие сроки с момента совершения уголовного правонарушения до момента представления объектов на экспертизу;

- невысушенный растительный материал нельзя упаковывать в герметичные полиэтиленовые пакеты, поскольку при хранении в такой упаковке приводит к его загниванию, в этом случае необходимо использовать бумажную упаковку, допускающую испарение влаги из объекта (*при этом на упаковке и в сопроводительном документе следует указать, что представленный на экспертизу объект способен к быстрому загниванию*);

- для решения вопроса о способе изготовления наряду с образцами исследуемых веществ необходимо направлять на экспертизу орудия изготовления: сита, ткани, пресс-формы, ножи, скребки, кофемолки, ступки, весы и т.д.;

- тонкостенная стеклянная посуда, особенно содержащая химические вещества, перед упаковкой в коробку или ящик должна быть обернута мягким материалом (*вата, ткань*) во избежание повреждений при транспортировке и хранении.

Для обеспечения качественного экспертного исследования объектов на наличие следов наркотических средств (психотропных веществ), исходных реактивов и прекурсоров, упаковка не должна допускать попадания на объекты веществ из других емкостей;

На емкостях с химическими веществами указываются следующие сведения: место изъятия вещества, было ли оно перемещено из какой-либо иной емкости или собрано с какой-либо поверхности, данные о содержимом емкости, если таковые имеются.

- изъятие проб с рук и губ у лица, подозреваемого в изготовлении, сбыте и употреблении наркотиков, осуществляется путем протиранием рук и губ марлевым тампоном, смоченным этиловым спиртом либо водно-спиртовой смесью 1:1 (*отдельно с ладонных и тыльных сторон кистей*). Тампоны высушивают при комнатной температуре, упаковывают в полиэтиленовые пакеты и направляют на исследование.

Отдельно упаковывается контрольный образец материала, с помощью которого производился смыв (*например, марля, пропитанная водно-спиртовой смесью и затем высушенная*).

При изъятии наркотических веществ специалисты и криминалисты могут использовать специальные инструменты, такие как лупы, микроскопы, микропылесосы, пинцеты, препаровальные иглы и другие.

По своему происхождению наркотики можно разделить на две группы:

3. *Растительные (природные, натуральные).*

К ним относятся: марихуана, гашиш, гашишное масло, опий, маковая соломка, морфин, кокаин, героин и др.

4. *Синтетические (полусинтетические).*

В результате принятых государством мер за последние 9 лет объем изъятого в стране героина снизился на **54,5 %** (в 2015 г. – 140,1 кг, 2023 г. – 76,5 кг). Безусловно, имеет место ежегодное сокращение объемов этого наркотика, который вытесняется новыми видами психоактивных веществ (*далее-НПВ*) и синтетическими наркотиками, что свидетельствует о высокой актуальности данной наркоугрозы.

Объемы изъятия из незаконного оборота героина внутри страны существенно снизились, чего нельзя сказать о синтетических наркотиках, объемы изъятия которых напротив стремительно увеличиваются.

Согласно информации столичного наркодиспансера, героиновые наркоманы стали «редкостью». В основном поступают пациенты, зависимые

от синтетических наркотиков, таких как «скорость» и «мефедрон», нередко в тяжёлом состоянии с глубокими психозами и органическими поражениями центральной нервной системы.

К синтетическим наркотикам также относятся так называемые «аптечные» наркотики.

Предпосылками широкого распространения «аптечных» наркотиков являются:

- доступность;
- низкая стоимость;
- ограниченный доступ к нелегальным уличным наркотикам (в частности, их высокая стоимость).

Лекарственные препараты, продаваемые в аптеках, часто становятся легкодоступной точкой входа в наркоманию. Их употребление в дозах, превышающих терапевтические, частота применения и сочетание с другими веществами представляют серьезную угрозу для здоровья.

«Аптечные» наркотики представляют собой смеси лекарственных препаратов, которые употребляются в немедицинских целях для достижения состояния, схожего с наркотическим опьянением. В данном случае имеются в виду аптечные препараты, употребляемые сами по себе, в сочетании с другими, а также используемые в процессе приготовления других наркотических веществ (прекурсоры).

Достаточно много аптечных препаратов могут содержать наркотические вещества и в определенных дозах оказывать действие на центральную нервную систему. Так, наиболее популярные наркосодержащие лекарственные препараты среди наркозависимых являются *кодеин, терпинкод, нурофен плюс, тетралгин, терпин, тропикамид, трамадол, пенталгин-М, солпадеин, антиспазм, юниспазм* и другие.

Дезоморфин (на сленге наркозависимых «крокодил»), получаемый из свободно продающихся лекарственных средств, по силе воздействия схож с морфином, имеет быстрый эффект и множество аналогов в аптечной сети. В настоящее время дезоморфин признан наркотическим анальгетиком и включен в Список наркотических средств и психотропных веществ, использование которых в медицинских целях запрещено на территории Казахстана.

Медицинские препараты **«Лирика»** (действующее вещество «прегабалин»), его аналоги *«Алис», Максгалин, Прегабалин, Прегасейф* и др. также вызывают клинически очерченный синдром психологической зависимости.

Значительно возросло количество лиц, потребляющих: эфедринсодержащий наркотик - первитин (на сленге наркоманов «винт»); синтетический опиоидный препарат, обладающий героиноподобным действием – *трамал*; препарат *декстрометорфан*, не обладающий опиоподобным действием, но вызывающий наркотическое опьянение и др.

Повсеместная доступность, низкая цена и наркотический эффект этих лекарств при смешивании с препаратом «Тропикамид» сделали его востребованным среди наркозависимого населения.

В состав препарата входит полусинтетическое психоактивное вещество метилendioксиметамфетамин (МДМА), которое вызывает у потребителей галлюцинации, известные среди наркоманов как «мультишки». Эффект длится 30–40 минут, однако препарат обладает высокой токсичностью и разрушает нервную систему.

По словам экспертов, самым доступным является «тропикамид» – это глазные капли, применяющиеся в целях расширения зрачка для обследования глазного дна. В основном его смешивают с другими препаратами, такими как «Нурофен» и наркотические вещества. Психоактивное воздействие оказывает и назальное применение. Длительное употребление «тропикамида» приводит к тревожному состоянию, панике, галлюцинациям, вызывает кратковременные обмороки и быстрое привыкание.

Со временем препарат стали использовать нетипичным образом – внутривенно. Для получения более длительного эффекта наркозависимые начали смешивать его с другими наркотиками, что позволяло продлевать действие последних. Эффект от этого убойного коктейля длится до 6 часов и сравним с эйфорией, которую вызывает экстази. Употребление такой смеси распространено среди

наркозависимых, которые варят опиум из мака и смешивают с глазными каплями. Эти смеси вызывают привыкание, и самое опасное то, что компоненты «тропикамида» не выявляются при тестировании на наркотики.

Еще один доступный препарат, который можно приобрести по рецепту врача — «Трамадол». Он является сильнодействующим анальгетиком и при приеме в больших дозах вызывает эйфорию и быстрое привыкание, оказывая влияние на нервную систему, как и большинство наркотических средств. Препарат «Трамадол» представляет собой синтетический опиоид, который в основном назначают онкологическим больным для облегчения боли. Лекарственное средство трамадол гидрохлорид (другие производные трамадола) – относится к группе анальгетиков со смешанным механизмом действия (опиоидный и неопиоидный). По анальгетическому эффекту при применении в средних терапевтических дозах он сопоставим с агонистами опиоидных

рецепторов, хотя по активности в 5–10 раз уступает морфину. «Трамадол» свободно продаётся в аптеках.

Постановлением Правительства Республики Казахстан от 20.03.2023 года № 240 внесены изменения и дополнения в постановления Правительства Республики Казахстан от 03.07.2019 года № 470 «Об утверждении Списка наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров, подлежащих контролю в Республике Казахстан, Сводной таблицы об отнесении наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов и прекурсоров, обнаруженных в незаконном обороте, к небольшим, крупным и особо крупным размерам, Списка заместителей атомов водорода, галогенов и (или) гидроксильных групп в структурных формулах наркотических средств, психотропных веществ» и от 10.06.2021 года № 396 «Об определении перечня сильнодействующих веществ, оказывающих вредное воздействие на жизнь и здоровье человека».

Так, в таблице III «Список наркотических средств и психотропных веществ, используемых в медицинских целях и находящихся под контролем» в раздел «В. Психотропные вещества» дополнен строкой № 66 – Трамадол.

Принцип отнесения к запрещенным веществам во всем мире одинаков – фиксируется и описывается их химическая формула. Однако синтетические наркотики нового поколения обладают особенностью: в их химическую формулу можно вносить изменения, в отличие, например, от химической формулы героина, которая будет неизменна не зависимо от того, где его производят.

На рынках уже существует такое количество формул психоактивных веществ, за которыми правоохранительные органы Казахстана, как и других стран, не успевают следить и своевременно вносить в списки запрещённых веществ.

Как правило, лекарственные препараты, содержащие наркотические средства, психотропные вещества и прекурсоры, назначаются и отпускаются гражданам для использования только по рецепту исключительно в медицинских целях, в формах и количествах, отвечающих их использованию в этих целях. Однако в правоприменительной практике имеются случаи недобросовестного исполнения служебных обязанностей, связанные с нарушением правил фармацевтической деятельности и сферы обращения лекарственных средств.

Кокаин и героин используются наркозависимыми в виде белых порошков, не имеющих запаха, а морфин — в виде бесцветного жидкого фармацевтического препарата, расфасованного в ампулы с соответствующей маркировкой или без таковой.

Существуют вещества, употребляемые в качестве наркотических или психотропных, не отличающиеся по внешним признакам от обычных лекарственных препаратов, представляющие собой порошки или таблетки белого цвета, иногда с характерной символикой, или бесцветные жидкости

(барбитураты, препараты, полученные из эфедрина, 3-метилфентанил, фенциклидин, бупренорфин (норфин) и др.).

2.1.2 Порядок производства личного обыска, в целях выявления и изъятия наркотических средств, в том числе синтетических

1. Приступая к личному обыску, лицо, осуществляющее досудебное расследование, предлагает добровольно выдать предметы и документы, подлежащие изъятию и имеющие значение для дела.

Факт добровольной выдачи задержанным лицом наркотических средств, обязательно указывается в протоколе личного обыска (ч.8 ст.254 УПК).

Примечание:

Добровольная сдача наркотических средств или психотропных веществ, их аналогов означает выдачу лицом этих средств или веществ, их аналогов представителям власти при наличии реальной возможности распорядиться ими иным способом. Активное способствование раскрытию или пресечению уголовных правонарушений, связанных с незаконным оборотом наркотических средств или психотропных веществ, их аналогов, предполагает личное добровольное участие субъекта в мероприятиях органов, осуществляющих функции уголовного преследования, направленных на раскрытие либо пресечение данного уголовного правонарушения, установление фактических обстоятельств дела, причастных к совершению деяния лиц, место нахождения последних и их задержание, отыскание наркотических средств или психотропных веществ, их аналогов и т.п.

Если лицо, в отношении которого имеются подозрения в совершении противоправных действий, перед началом личного обыска, обыска жилища или иного помещения, проводимого с целью обнаружения наркотических средств или иных предметов, добровольно выдало наркотические средства, которые могли быть обнаружены, то это не является добровольной выдачей, предусмотренной п. 2 Примечаний к ст. 296 УК. Если лицо при производстве обыска в одном месте заявило о наличии у него наркотических средств для личного употребления, которые хранятся в другом месте (на даче, в огороде, у соседа и т.п.), обнаружение которых без его указания было бы невозможным, то указанные действия признаются добровольной выдачей, и лицо в соответствии с п. 2 Примечаний к ст. 296 УК освобождается от уголовной ответственности по этой статье.

Добровольное обращение за медицинской помощью в связи с потреблением наркотических средств как основание для освобождения от уголовной ответственности может иметь место только до выявления факта правонарушения органом уголовного преследования¹.

2. В случае отказа задержанного лица добровольно выдать запрещенные вещества или при наличии обоснованных подозрений, что лицо может скрывать другие запрещенные вещества, должностное лицо вправе продолжить личный обыск в присутствии понятых и с обязательной видеофиксацией. Для этого необходимо:

¹ Нормативное постановление Верховного суда Республики Казахстан № 3 от 14.05.1998 года «О применении законодательства по делам, связанным с незаконным оборотом наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов и прекурсоров» // URL: <https://adilet.zan.kz/>

- привлекать двух криминалистов с двумя видеокамерами (для обзорной и детальной видеосъемки) для более качественной видеофиксации процесса и охвата всех его участников;

- использовать ширму, чтобы не нарушать права граждан при проведении обыска в общественных местах;

- перед обыском провести устный опрос задержанного на видеокамеру, с постановкой следующих вопросов:

- *какие именно запрещенные вещества у него имеются, а также выяснить название веществ и их количество;*

- *как и во что упакованы данные вещества, выяснить какого цвета изолента;*

- *объем свертков, которые при нем находятся;*

- *выяснить, каким образом у него оказались данные вещества, в случае если задержанный указывает на то, что он является наркокурьером, уточнить на кого он работает, каким способом поддерживает связь со своим куратором и с какого времени;*

- *успел ли заложить свертки, если успел имеется ли фото в галерее сотового телефона, либо в отчете перед куратором;*

- *получал ли заработную плату, какую и каким способом.*

- показать задержанному и понятым свои раскрытые ладони, чтобы исключить возможность обвинения сотрудников полиции в подбрасывании запрещенных веществ;

- использовать одноразовые медицинские перчатки, вскрытые в присутствии участников процесса (для исключения возможности нанесения микрочастиц наркотических или иных веществ на одежду или тело обыскиваемого);

- начинать проводить обыск сверху-вниз, т.е. начинать с головы задержанного (при этом необходимо организовать видеосъемку в две камеры: 1 видеокамера – снимает непосредственно обыскиваемые части тела и вещи, не уводя видеокамеру в сторону, а 2 видеокамера – снимает обзорное видео, охватывая при этом обыскиваемого и лица, осуществляющего обыск.)

- осматривать головной убор, верхнюю одежду и обувь, уделяя особое внимание лацканам, манжетам, воротникам, карманам с двойным дном, специально подшитым карманам и поясным ремням, на предмет обнаружения частиц наркотических средств;

- при изъятии наркотиков делать срезы с предметов, из которых они были изъяты (срез с карманов и т.д.);

- в случае обнаружения наркотических веществ с поверхности упаковок необходимо изымать следы пальцев рук либо потожировых веществ в обязательном порядке;

- осмотреть личные вещи задержанного;

- провести смывы с обеих рук задержанного на ватный (марлевый) тампон, смоченный в спиртовом растворе, на предмет обнаружения микрочастиц наркотического средства и частиц люминесцентного порошка, оставленных от денег при сбыте;

- проводить смывы с полости рта;

- собранные смывы с рук и из полости рта упаковывать в полиэтиленовые пакеты и незамедлительно направлять на экспертизу без необходимости высушивания;

- использованные для смыва с рук, полости рта ватные (марлевые) тампоны также упаковываются отдельно в полиэтиленовые пакеты и направляются на экспертизу без необходимости высушивания;

- осматривать тело задержанного, включая естественные углубления, может только должностное лицо того же пола, что и задержанный.

Примечание: Следует обратить особое внимание на правила обращения с изъятыми предметами, содержащими следы запрещённых веществ, особенно с использованными шприцами, бритвенными лезвиями и другими потенциально опасными предметами. Эти предметы представляют высокую опасность заражения вирусами гепатита В, ВИЧ и другими инфекциями.

В этой связи при работе с данными объектами следует соблюдать особые меры предосторожности:

- работать в медицинских перчатках;*

- упаковывать объекты таким образом, чтобы не возникла возможность случайного поражения как самого сотрудника полиции, так и иных лиц;*

- использовать надёжные контейнеры с указанием соответствующей надписи об опасном вложении.*

- при обнаружении и изъятии сотового телефона необходимо перевести его на авиарежим, так как принятые меры не позволят удаленно уничтожить данные с мессенджера (WhatsApp, Telegram и т.д.).

3. Все обнаруженные и изъятые объекты предъявляются понятым и другим присутствующим лицам, упаковываются с указанием сведений о месте и времени изъятия, количестве, мере, весе, индивидуальных признаках, фамилии и инициалов лица, у которого произведено изъятие, а также должностного лица, осуществившего изъятие. Упаковка объектов производится на месте обыска с последующей опечатыванием и заверением подписями понятых и других присутствующих лиц.

В протоколе личного обыска указываются: место и дата проведения следственного действия, время его начала и окончания с точностью до минуты, марка технического средства видеофиксации, должность и фамилия лица, производящего следственное действие, данные лица, у которого были изъяты наркотики, все изымаемые вещества, предметы, документы, способ сокрытия и упаковки, характерные особенности обнаруженного вещества (внешний вид, цвет и т.п.). Эти сведения должны быть отражены в протоколе и заверены подписями понятых и должностного лица, составившего протокол.

Дополнения, исправления, замечания, возражения, ходатайства и жалобы, высказанные устно, вносятся в протокол, а изложенные в письменной форме прилагаются к нему. О зачеркнутых или вписанных словах, а также других исправлениях делается соответствующая оговорка перед подписями в конце протокола.

В случае отказа кого-либо из участников процесса или иных лиц подписать протокол следственного действия в предусмотренных законом

случаях должностное лицо делает соответствующую отметку в протоколе, которая удостоверяется подписями присутствующих лиц (*ст.123 УПК*).

Если при личном досмотре были предприняты попытки уничтожить или спрятать вещества, предметы или документы, подлежащие изъятию, это должно быть отражено в протоколе с указанием принятых мер.

2.2 АЛГОРИТМ ДЕЙСТВИЙ СЛЕДОВАТЕЛЯ ПО РАБОТЕ С ПОДОЗРЕВАЕМОМ

По прибытии в отдел полиции лицо, осуществляющее досудебное расследование:

1. Докладывает рапортом начальнику отдела полиции о происшествии, собранных материалах и задержании подозреваемого, осуществляющего закладку наркотиков.

При необходимости начальник следственного отдела выносит постановление о создании СОГ (*для ускоренного проведения необходимых следственных действий*).

2. Выносит постановление о назначении судебной экспертизы наркотических средств, психотропных веществ и их аналогов, обязательно ознакомливает с ним подозреваемого и направляет его в Центр судебной экспертизы Министерства юстиции Республики Казахстан.

3. В рамках трехзвенной модели уголовного процесса выносит постановление о признании подозреваемым и согласовывает решение с дежурным прокурором (*в случае задержания в порядке ст. 128 УПК постановление о признании подозреваемым не выносится*).

4. Ознакомливает подозреваемого с постановлением о признании подозреваемым и с протоколом о разъяснении его прав.

5. Обеспечивает участие адвоката.

6. Проводит допрос подозреваемого. Перед допросом рекомендуется убедиться, что допрашиваемый не находится под воздействием наркотических средств (*с приложением акта медицинского освидетельствования*).

Показания лица, находящегося в наркотическом опьянении, могут содержать произвольно отклоняющиеся от истины сведения, в данном случае допрос целесообразно перенести (*При этом, в соответствии с ч.3 ст. 64 УПК, в случае задержания подозреваемого он должен быть допрошен не позднее двадцати четырех часов с момента составления протокола задержания при обеспечении права на свидание наедине и конфиденциально до первого допроса с избранным им или назначенным защитником*).

При задержании «производителя» наркотических средств, психотропных веществ устанавливается следующая информация:

а) кому принадлежит наркотическое средство/психотропное вещество, при каких обстоятельствах оно оказалось у задержанного; как давно, в каких количествах и видах, где, кем и при каких обстоятельствах изготавливалось;

б) источники приобретения сырья или полуфабрикатов, технология изготовления или рафинирования наркотика, какие приспособления для этого использовались и где они находятся;

в) вид изготовленных наркотических средств/психотропных веществ и их текущее местонахождение;

г) кто, помимо подозреваемого (обвиняемого), участвовал в изготовлении наркотиков и кто мог об этом знать;

д) назначение наркотических средств/психотропных веществ (для личного потребления, розничного или оптового сбыта);

е) способы и формы связи с «покупателем», а также способы и формы сбыта наркотических средств/психотропных веществ;

ж) способы и средства самообороны и охраны наркотических средств/психотропных веществ (включая наличие огнестрельного или холодного оружия);

з) использование условных сигналов, средств оповещения о наличии «товара», сигналов опасности, способы маскировки, места хранения и прочее;

и) способы передачи наркотических средств/психотропных веществ (из рук в руки или бесконтактным способом).

Если подозреваемый является одним из участников бесконтактного сбыта наркотического средства (диспетчер, закладчик, курьер, рекламищик, кассир) при его допросе выясняется:

а) период времени и обстоятельства, при которых возник умысел на осуществление данного вида деятельности;

б) кто является организатором преступной группы, кто — изготовителем наркотиков, кто поручал транспортировку наркотических веществ, кто занимался закладками, кто распределял обязанности и давал указания, кто занимался рекламой наркотических средств (создавал сайт, вел переписку с потенциальными клиентами);

в) способы связи между участниками уголовного правонарушения (если посредством мобильной связи - указать номера абонентов, если социальные сети — указать полный электронный адрес, при иных способах связи - указать способ связи);

г) способы заказа наркотического средства под анонимным именем (ником) с использованием специально предназначенного для этой цели сотового телефона с доступом в интернет;

д) если наркотик был получен через автоматическую камеру хранения — её местоположение, использованный шифр, кто и каким образом сообщил его, пользовался ли подозреваемый одной и той же ячейкой (шифром) или они менялись, имелась ли система в смене номеров ячеек и шифров;

е) упаковка, в которой было получено наркотическое вещество,, подвергалась ли посредником перефасовке с целью маскировки или облегчения транспортировки;

ж) населенные пункты, которые посещал подозреваемый, и цели визитов;

з) кто расплачивался за доставленное наркотическое вещество, каким образом, на чье имя были переведены денежные средства, в какой сумме и по чьему указанию;

и) сумма полученного вознаграждения, от кого и каким способом оно было получено, а также порядок распределения денежных средств между участниками уголовного правонарушения;

к) имена и приметы других посредников по сбыту (поставщик, посредник, дилер, курьер, рекламщик, закладчик, клиент);

л) использовалась ли помощь третьих лиц, не подозревавших о преступном характере деятельности;

м) какие сайты использовали для размещения рекламы;

н) места получения «товара» (если в квартире — расположение комнат, обстановка, наличие соседей, кто вручал наркотики и кто присутствовал при передаче);

о) порядок контроля поступления оплаты от потребителей наркотиков;

п) способы получения адресов мест закладок, а также фотографии и голосовые сообщения с указанием местонахождения закладок от курьеров или закладчиков;

р) меры конспирации, предпринимаемые оператором в отношении участников организованной преступной группы в случае поступления информации от наркопотребителей о возможной деятельности правоохранительных органов;

с) осуществлялось ли оператором инструктирование о правилах поведения и способах конспирации;

с) доводились ли оператором рекомендации о местах, где желательно оставлять закладки;

т) требования «работодателя» к кандидатам на должность закладчика;

у) способы направления «инструкции закладчика» (например, о правилах поведения, методах конспирации, выборе мест для закладок);

ф) порядок оплаты, факторы, влияющие на ее размер;

х) взаимодействие с другими участниками преступной группы и способы его осуществления; знакомы ли с кем-либо из участников преступной группы.

Если подозреваемый является организатором бесконтактного сбыта наркотического средства, при его допросе выясняется:

а) время возникновения умысла на совершение преступлений в сфере незаконного оборота наркотиков с использованием интернет-магазина;

б) какие действия были предприняты для разработки плана и создания условий для совершения преступлений, включая разработку способа их совершения и сокрытия, а также вербовку участников организованной преступной группы с целью вовлечения их в преступную деятельность;

в) как распределялись роли и функции участников преступной группы;

г) какие меры конспирации предпринимались;

д) какие способы связи использовались при совершении преступлений;

е) каким образом и кем устанавливалась стоимость реализуемых наркотических средств;

ж) как организовывался бесперебойный систематический канал поставки крупных партий наркотических средств *(например, путем контрабанды в почтовых отправлениях либо заказа на соответствующих сайтах)*.

7. Допрос понятых и других лиц, принимавших участие при изъятии.

8. При наличии достаточных оснований *(предварительное заключение эксперта, когда на 100% уверен, что это наркотики)* в течении 3 часов с момента фактического задержания составляет протокол задержания в порядке ст. 128 УПК, и подозреваемый водворяется в изолятор временного содержания.

9. В течение суток истребуется заключение эксперта.

10. При необходимости переквалифицирует уголовное дело *(зачастую требуется переквалификация)*.

11. Выносит постановление о применения меры пресечения «содержание под стражей» в порядке ст. 147 УПК.

12. Одновременно с ходатайством в суд о санкционировании меры пресечения в виде «содержания под стражей», постановление о квалификации деяния подозреваемого направляется надзирающему прокурору для согласования.

13. После согласования прокурорам постановления о квалификации деяния подозреваемого, в присутствии защитника объявляет данное постановление и производит допрос подозреваемого.

14. Для санкционирования следственным судьей меры пресечения, лицо, осуществляющее досудебное расследование предоставляет необходимые материалы уголовного дела для проверки обоснованности подозрения и необходимости избрания меры пресечения в виде содержания под стражей.

15. С целью получения компетентного заключения в отношении изъятых веществ и предметов их направляют в Центр судебной экспертизы Министерства юстиции Республики Казахстан. Подготовка и назначение судебных экспертиз производится в соответствии со ст.ст. 270, 271, 272 УПК.

16. В подразделение по противодействию наркопреступности направляется поручение об установлении всех фигурантов преступления.

17. Подготавливаются материалы на обыск жилища, выносится постановление об обыске и направляется прокурору для утверждения следственным судьей.

18. Осмотр места происшествия производится в соответствии с требованиями ст. 219–221, 224 УПК.

Местом происшествия при расследовании уголовных правонарушений, связанных с незаконным оборотом наркотических средств и психотропных веществ, распространяемых бесконтактным способом, могут выступать места изготовления, фасовки, закладки, а также жилые/нежилые помещения и транспортные средства, используемые преступной группой.

Примечание: порядок производства осмотра места происшествия подробно разъяснено в разделе 2.1 данного пособия.

Особого внимания и тщательного осмотра требует обнаружение «базы» преступной группы, лаборатории либо склада хранения наркотических средств/психотропных веществ. К предметам, подлежащим осмотру, относятся: компьютерная техника (*ноутбуки, планшеты и прочее*), мобильные устройства и хранящаяся в них информация (*в частности, информация, содержащаяся в мобильных интернет - приложениях: мессенджеры, социальные сети, мобильный банкинг*), почтово-телеграфная корреспонденция, записные и телефонные книжки, информация на бумажных носителях о денежных переводах, квитанции камер хранения, а также носители компьютерной информации (*оптические диски, съёмные винчестеры, компакт-диски, флеш-карты и т. п.*), банковские карты; кассовые чеки о перечислении денежных средств на электронные кошельки; денежные средства; листы с записями возможных адресов закладок; счета на оплату междугородных и международных перемещений, гостиниц и т. д.

Изъятие и изучение этих предметов и документов может помочь установить принадлежность лиц к преступной группе, распределение обязанностей между ними, систему поставок наркотических средств и конкретных поставщиков, маршруты передвижения лиц, перевозивших либо отправлявших «товар», круг покупателей, посетителей притонов, местонахождение тайников, подпольных лабораторий.

20. При необходимости назначить криминалистическое исследование мобильных устройств, так как хранящаяся в них информация разнообразна и может иметь важное следственное и оперативное доказательственное значение.

21. Получить санкцию на выемку сведений из сотового телефона подозреваемого.

22. После получения санкции произвести осмотр изъятых сведений из сотового телефона подозреваемого.

Осмотр информационной среды телефона, то есть его содержимого, включает в себя обнаружение и фиксацию сведений, содержащихся в памяти мобильного телефона, SIM-карты или флэш-накопителя. Если аппарат находится во включенном состоянии и имеется возможность доступа к его содержимому, необходимо фиксировать в протоколе все действия, производимые с электронным носителем информации, в хронологическом порядке.

23. При получении заключения эксперта с вещественными доказательствами:

- ознакомить подозреваемого и адвоката с заключением экспертизы;
- вынести постановление о признании предметов вещественными доказательствами;
- провести осмотр вещественных доказательств, зафиксировать их в фототаблице и приобщить к материалам уголовного дела;

- для хранения вещественные доказательства передать их в камеру хранения ДП (ч.4 ст.221 УПК).

24. Для установления мест других «закладок» и других обстоятельств преступления следует направить поручение в оперативные подразделения о проведении оперативно-розыскных мероприятий, в том числе биллинга и негласных следственных действий (в условиях изолятора временного содержания и следственного изолятора).

25. При изъятии синтетических наркотиков принять необходимые меры для установления нарколабораторий (проведение допросов и др.).

26. При необходимости произвести сравнительные судебные экспертизы.

Данные следственные действия подлежат **своевременному** проведению с целью закрепления доказательств и раскрытия преступления.

2.3 НАЗНАЧЕНИЕ ЭКСПЕРТИЗ: ВИДЫ, ВОПРОСЫ ЭКСПЕРТАМ

По уголовным делам, связанным с наркотиками, назначаются следующие виды экспертиз:

2) Судебно-химическая экспертиза.

Объектами судебно-химической экспертизы наркотических средств, прекурсоров и психотропных веществ являются:

- **наркотические средства, психотропные вещества и прекурсоры:** целые растения либо измельченные части растений конопли, мака, эфедры; кустарного изготовления, получаемые растений конопли (марихуана, гашиш, смола каннабиса, гашишное масло), мака (опий, маковая солома, экстракционный опий, ацелированный опий), эфедры (меры эфедрон);

- **полусинтетические и синтетические** наркотические средства или психотропные вещества незаконного изготовления (героин, мефедрон, пирролидин, амфетамин и его производные);

- кустарно приготовленные растворы наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров (растворы героина, эфедрона, опия);

- лекарственные средства заводского или аптечного изготовления, содержащие наркотические средства, психотропные вещества и прекурсоры;

- аналоги наркотических средств или психотропных веществ;

- микронаслоения наркотических средств, психотропных веществ или прекурсоров на различных предметах-носителях, используемых при изготовлении, фасовке, употреблении, хранении, транспортировке;
- инструменты и оборудование для изготовления наркотиков;
- проверяемые участки местности, где произрастают наркосодержащие растения;
- вещества неустановленной природы, в составе которых предполагается наличие наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров;
- материалы уголовного дела, содержащие сведения о сырьевом источнике наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров, месте их хранения, технологии изготовления, а также протоколы осмотра места происшествия, изъятия вещественных доказательств.

При назначении судебно-химической экспертизы экспертам на разрешение ставятся следующие вопросы:

- является ли данное вещество наркотическим средством, психотропным веществом, прекурсором или их аналогом?
- к какому виду, группе наркотических средств, психотропных веществ, прекурсоров относится данное вещество?
- каково количество представленного на исследование наркотического средства, психотропного вещества или прекурсора, их аналогом?
- имеются ли на предметах-носителях следы наркотических средств, психотропных веществ, если имеются, то каких именно?
- являются ли данные растения наркосодержащими, к какому виду относятся?
- является ли данное наркотическое средство, психотропное вещество препаратом заводского или кустарного изготовления?
- содержат ли представленные на исследование табачные изделия (их остатки) наркотические средства, если да, то какие именно?
- каково количественное содержание наркотического средства или психотропного вещества?
- какова технология изготовления данного наркотического средства, психотропного вещества?
- при изготовлении каких наркотических средств или психотропных веществ могло быть использовано данное оборудование, его отдельные детали или химическое вещество?
- могло ли быть использовано данное оборудование для изготовления наркотических средств, психотропных веществ?
- в какой период вегетации произведен сбор данных наркотикосодержащих растений?
- в какой природно-климатической зоне могли произрастать данные растения дикорастущей конопли?
- произрастали ли данные растения конопли ранее в одной эколого-географической зоне?

- произрастали ли данные растения конопли, мака на конкретном участке?

- имеют ли данные наркотические средства единый источник происхождения по исходному сырью (сортовой принадлежности, месту произрастания, времени сбора растений)?

- имеют ли данные наркотические средства (психотропные вещества) единый источник по технологии изготовления?

- находились ли данные наркотические средства (психотропные вещества, прекурсоры) в единой массе?

2) Судебно-медицинская экспертиза.

При проведении данной экспертизы решаются следующие вопросы:

- имеются ли у гр. И. на теле какие - либо телесные повреждения либо следы инъекций или иных способов потребления наркотических средств?

- каково количество, механизм образования и локализация телесных повреждений?

- каково время получения повреждений, их давность, соответствует ли они сроку, указанному в постановлении?

- какова степень тяжести полученных телесных повреждений?

- возможно ли образование данных повреждений при падении с высоты собственного роста?

3) Компьютерно-техническая экспертиза.

Компьютерно-техническая экспертиза назначается при исследовании физического и функционального состояния компьютерных устройств, которые были использованы преступниками при совершении незаконного сбыта опасных психоактивных веществ с применением информационно-телекоммуникационных технологий.

Кроме того, данная экспертиза предназначена для исследования криминалистически значимой компьютерной информации, содержащейся как на самом аппаратном устройстве, так и на носителе электронной информации.

На разрешение экспертам по данным видам уголовных правонарушений предлагаются следующие типичные вопросы:

- к какому типу (марке, модели) относится представленное на исследование аппаратное средство? Каковы его технические характеристики?

- для выполнения каких функций предназначено аппаратное средство, представленное на исследование?

- возможно ли использование данного аппаратного средства для выполнения конкретной задачи?

- какова общая степень технической исправности представленного аппаратного средства?

- какие именно системы неисправны и какие последствия это влечет (при наличии неисправностей в работе аппаратного средства)?

- является ли неисправность данного средства следствием нарушения правил эксплуатации?

- является ли представленное аппаратное средство носителем информации, если да, то какого вида?

- для работы с помощью какого устройства предназначен представленный носитель информации и каким способом к нему возможно подключение?

- какие параметры имеет носитель информации?

- какова общая характеристика представленного программного обеспечения?

- какого вида программное обеспечение представленного аппаратного устройства?

- каковы состав и параметры файлов, содержащихся на представленном аппаратном устройстве?

- установлены ли на представленном аппаратном устройстве программы, которые предназначены для внезапного уничтожения информации? Если да, то какие именно и каким образом они работают?

- имеются ли на представленном аппаратном устройстве удаленные файлы, содержащие информацию, относящуюся к планированию, совершению преступления или уничтожению его следов?

- имеются ли на представленном аппаратном устройстве установленные либо удаленные программы, предназначенные для быстрого обмена сообщениями? Если да, содержится ли в них информация, относящаяся к расследуемому преступлению?

- осуществлялось ли с представленного аппаратного устройства посещение сайтов, содержащих информацию о расследуемом преступлении? Если да, то когда именно и какие сайты посещались?

- велась ли переписка с представленного аппаратного устройства в информационно-телекоммуникационной сети с иными лицами? Если да, то с кем именно (электронные данные), когда, посредством каких информационно-телекоммуникационных сетей? Если эта переписка была удалена, возможно ли ее восстановить?

- каково содержание восстановленной информации? Какие данные на носителе информации имеют отношение к фактам и обстоятельствам конкретного дела или лица (включая юридическое лицо)?

Перечень типичных вопросов формируются с учетом конкретных объектов исследования и складывающейся следственной ситуации. Например, при исследовании мобильных устройств на разрешение эксперту или специалисту могут быть поставлены типовые вопросы общего диагностического характера о наличии в устройстве (*включая внешние карты памяти и SIM-карты*) различных файлов (*текстовых, графических, музыкальных, видео- или фотофайлов, SMS-сообщений и др.*). Эксперт извлекает весь физический носитель памяти. Если следователя интересует какая-либо конкретная информация, то задаются вопросы с указанием временного интервала удаления файлов. Кроме того, перед назначением экспертизы следователю рекомендуется согласовать перечень вопросов, поставленных на

исследование, с экспертами, поскольку некоторые из них могут оказаться нецелесообразными или некорректно сформулированными.

2.4 НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ РАСКРЫТИЯ НАРКОПРЕСТУПЛЕНИЙ, В ТОМ ЧИСЛЕ СВЯЗАННЫХ СО СБЫТОМ И ОБОРОТОМ СИНТЕТИЧЕСКИХ НАРКОТИКОВ

В целях сбора доказательств лицу, осуществляющему досудебное расследование, необходимо:

1. В дежурные сутки направить поручение в Управление по противодействию наркопреступности для раскрытия и установления всех фигурантов уголовного правонарушения, а также при необходимости – для проведения негласных следственных действий.

2. В целях профилактики и пресечения подобных преступлений, в зависимости от обстоятельств дела, направить представление об устранении нарушений законности в Управление по противодействию наркопреступности, местную полицейскую службу, а также в акимат и коммунальные службы (*обеспечение видеокамер, освещения, охраны жилых домов, учебных заведений, садилов и др.*) и др. в соответствии со ст. 200 УПК.

3. Направить запросы о предоставлении видеозаписей с камер видеонаблюдения в ЦОУ ДП, в зависимости от обстоятельств дела - в коммунальные службы (*ОСИ, КСК*), физическим (*ИП и др.*) и юридическим лицам (*ТОО, АО и др.*) и др.

4. В случае необходимости направить поручение об оказании международной помощи в соответствии с разделом 19 УПК.

2.5 ОСОБЕННОСТИ ДОПРОСА СВИДЕТЕЛЯ, СВИДЕТЕЛЯ, ИМЕЮЩЕГО ПРАВО НА ЗАЩИТУ

Допрос проводится в соответствии ст. ст. 208, 209, 210 УПК.

Допрос свидетелей имеет свои особенности, как правило свидетелями выступают:

- 1) очевидцы задержания с личным;
- 2) родственники, знакомые подозреваемых;
- 3) лица, состоящие на учетах связи с употреблением наркотических средств;
- 4) граждане, содействующие органам дознания;
- 5) оперативные сотрудники.

Если в распоряжении следователя есть данные о нескольких свидетелях, то необходимо в первую очередь допрашивать тех лиц, которые явно и прямо не заинтересованы в исходе данного дела. В случаях, когда допрашиваются лица, сообщающие следствию сведения, полученные от других источников, помимо непосредственного восприятия, следует установить, кто, при каких обстоятельствах и с какой целью сообщил ему данную информацию. Свидетели, наблюдавшие за процессом задержания, подлежат допросу по вопросам, связанным со всей процедурой, а также

возможными нештатными ситуациями, сопровождавшими задержание (например, не было ли попыток избавления от наркотиков, какие высказывания он озвучивал, были ли попытки общения с кем-нибудь из соучастников).

Свидетелей из числа попутчиков перевозчика наркотиков, а также проводников поездов, водителей такси, автобусов допрашивают о месте, где сел подозреваемый, кто его сопровождал, какие вещи при нем были. У водителей такси выясняют, куда заезжал подозреваемый; приметы граждан, с которыми он встречался; какой груз и куда перевозил. Одновременно осуществляются оперативно-розыскные меры по проверке полученных сведений.

Важные сведения можно получить при допросах знакомых, соседей, родственников подозреваемого. Однако необходимо учитывать характер их взаимоотношений с подозреваемым, возможную заинтересованность или соучастие в уголовном правонарушении. Кроме того, важно выяснить внутрисемейные отношения, образ жизни и поведение членов семьи, что позволит следователю выбрать оптимальную тактику допроса.

Примечание: В правоприменительной практике нередко встречаются случаи, когда в совершении уголовных правонарушений, связанных с незаконным оборотом наркотиков, участвуют лица, которые не могут быть привлечены к уголовной ответственности в силу возраста или психического состояния. К таким лицам относятся, например, несовершеннолетние, не достигшие 16 лет, а также лица, страдающие психическими заболеваниями, лишающими их способности осознавать характер своих действий. Малолетние чаще всего выступают в качестве средства реализации преступных намерений взрослых лиц, участвуя в сбыте наркотиков в качестве «закладчиков» и «курьеров».

В отношении перечисленных лиц уголовное преследование не осуществляется, однако необходимо проведение процессуальных действий, направленных на установление всех обстоятельств дела, а также на защиту прав и законных интересов указанных лиц. При этом необходимо обеспечить участие законных представителей, педагогов или психологов, а также адвоката.

Кроме того, в оперативно-розыскной деятельности нередко возникает необходимость привлечения граждан к содействию в выявлении и изобличении лиц, причастных к незаконному обороту наркотиков. Привлечение таких лиц требует строгого соблюдения принципов законности, конфиденциальности и защиты их прав и свобод. Их участие должно быть добровольным, основанным на личной заинтересованности в правопорядке и исключающим мотивы, связанные с давлением со стороны правоохранительных органов.

В отношении данных лиц необходимо четко определить их процессуальный статус в зависимости от характера и объема предоставляемой информации, степени участия в оперативно-розыскных мероприятиях, наличия у лица специальных знаний и навыков (свидетель, понятой, потерпевший и др), а также предоставить им гарантии безопасности с учетом характера и степени угрозы.

Лица, оказывающие содействие правоохранительным органам в выполнении задач по выявлению и изобличению преступников, не могут быть привлечены к уголовной ответственности за совершенные ими деяния, если эти деяния не выходят за рамки закона.

2.6 РАСКРЫТИЕ И РАССЛЕДОВАНИЕ НЕЗАКОННОГО ПРОИЗВОДСТВА НАРКОТИЧЕСКИХ СРЕДСТВ В НАРКОЛАБОРАТОРИЯХ

Расследование и раскрытие незаконного производства наркотических средств в нарколабораториях, а также их распространение через Интернет-сети представляют собой сложную и многогранную задачу для правоохранительных органов, требующую всестороннего и комплексного подхода. Включает в себя как оперативные, так и следственные действия, направленные на выявление и ликвидацию таких объектов, а также на задержание и привлечение к ответственности лиц, причастных к их деятельности.

За последние 5 лет (2020-2024г.г.) органами внутренних дел выявлено **148 нарколабораторий** по изготовлению **синтетических наркотиков**, из них:

- за **2024 год** – **66** (г.Алматы – 18, Алматинской – 13, ЗКО, Костанайской, – 4, ВКО, Жамбылской, Карагандинской, Павлодарской, Туркестанской – по 3, г.Шымкент, Акмолинской, Кызылординской – по 2, Атырауской, Актюбинской, Мангистауской, Улытау, СКО, ЦА – по 1).

- за **2023 год** – **48** (г.Алматы – 10, Алматинской, Костанайской – по 5, г.Шымкент, Карагандинской, Павлодарской – по 4, ЗКО, Мангистауской - по 3, г.Астана, Акмолинской, Актюбинской, СКО – по 2, Жамбылской, Кызылординской – по 1).

- за **2022 год** – **17** (г.Алматы – 6, Алматинской – 5, г.Астана – 3, Актюбинской, СКО, на транспорте – по 1);

- за **2021 год** – **8** (СКО – 3, г.Астана, г.Алматы – по 2, Карагандинской – 1);

- за **2020 год** – **9** (г.Алматы – 4, СКО, г.Астана, Алматинской, Карагандинской, ЗКО – по 1).

Нарколаборатории оборудуются, как правило, в **легко сооружаемых зданиях и помещениях** (гаражи, подвалы, квартиры, погребы и т.д.), расположенных в **безлюдных и малопроходимых местах**.

Процесс изготовления **синтетических наркотиков** достаточно прост и заключается в **смешивании химических компонентов** без соблюдения мер промышленной безопасности при минимальных навыках **прикладной химии**.

Наиболее распространенные **химические компоненты**, используемые для изготовления синтетических наркотиков: соляная

кислота, серная кислота, ацетон, хлористый метилен, бром, бензол, металимин, бромкетон, перекись, растворитель, изопропиленовый спирт, аммиак, Butyl-2- methylpropylphalate, Bromo-4Methyl-propiohenon, а-

Пирролидиновалерофенон, спирт, дихлорметан, белково-витаминный концентрат.

Вместе с тем, установлен факт, когда из г. Ростов-на-Дону РФ отправлено в Казахстан используемое в быту моющее средство «Ласка», с содержанием внутри психотропным веществом альфа-пирролидиновалерофеннон (альфа-PVP) (именуемое как «скорость»). Посылка была получена в отделениях АО «Казпочта».

Для изготовления синтетического каннабиноида используются цветы ромашки, соляная кислота, ацетон, этиловый спирт.

Таким образом, синтетические наркотики изготавливаются путём проведения химических реакций и смешивания различных химических веществ и жидкостей между собой в определённой последовательности и объёме.

Доставка компонентов и оборудования осуществлялась посредством транспортно-логистических компаний «Азия-Энергия», «СДЭК», «ДХЛ Экспресс», ТОО «GTDLogistik», ТОО «ABTE-TransForwardingcompany», ТОО «Империя Пром», интернет-магазин «Hydra», мессенджер «Vipole, Телеграмм, Signal», грузового автомобильного транспорта из КНР, а также бесконтактным способом путем закладок.

Несмотря на раскрытые факты, в настоящее время пресечение деятельности по производству наркотических средств, в том числе в подпольных лабораториях, остаётся критически важной задачей в борьбе с наркоторговлей и наркозависимостью.

Шаги, предпринимаемые для раскрытия и расследования преступлений, связанных с незаконным производством наркотиков:

- Сбор информации и проведение разведывательной деятельности. Данный этап включает в себя получение данных о подозрительной деятельности, контактах и местах, связанных с незаконным производством наркотиков. Разведывательная деятельность может осуществляться с применением технических средств слежения и анализа информационных источников.

Рекомендации: необходимо в рамках подразделений ОБН создать отдельную вспомогательную аналитическую группу, основной функцией которой будет анализ СМИ, сообщений из приемного покоя медицинских организаций, возможных точек сбыта, в том числе и аптек, результаты наблюдения за наркозависимыми и т.д. и т.п.) с обязательной отчетностью о проделанной работе и вероятностными прогнозами.

- Организация сил и средств для проведения операции включает в себя: подготовку правоохранительных органов и специальных подразделений к проведению рейдов и обысков в подозрительных местах;

- Проведение рейдов и обысков: подразумевает проведение специальных операций, направленных на проникновение в лаборатории и их осмотра с целью изъятия незаконных наркотиков, оборудования и документации.

- **Анализ изъятого материала:** после изъятия материалов из лаборатории, их тщательно анализируют с целью установления состава наркотиков, их происхождения и возможных связей с другими преступными группировками.

- **Проведение следственных действий:** включает в себя допросы подозреваемых, анализ полученной информации, установление связей между участниками преступной группировки и выявление других возможных лабораторий или каналов сбыта.

- **Предъявление обвинений и судебное разбирательство:** на основании собранных доказательств правоохранительные органы предъявляют обвинения подозреваемым, проводят аресты, а материалы дела передают в суд для дальнейшего разбирательства.

Эффективное раскрытие и расследование незаконного производства наркотиков требует тщательной координации между различными ведомствами и службами, а также строгого соблюдения законодательных норм и процедур.

Классификация нарколабораторий:

- по масштабу производства: мелкие, средние, крупные;
- по уровню технического оснащения: примитивные, полуавтоматические, автоматические.

Признаки нарколабораторий:

- специфический запах химических веществ (аммиак, ацетон и др.);
- наличие специализированного оборудования и химических реактивов;
- повышенное потребление электроэнергии и воды;
- наличие системы вентиляции или фильтрации воздуха.

2.6.1 Методы выявления нарколабораторий

Агентурная работа:

- Использование конфиденциальных источников информации для сбора сведений о возможных нарколабораториях.
- Внедрение агентов в преступные группы для получения оперативной информации.

Наружное наблюдение:

- Организация скрытого наблюдения за подозреваемыми лицами и объектами.
- Слежка за местами возможного расположения нарколабораторий.

Финансовый мониторинг:

- Анализ финансовой деятельности подозреваемых, выявление подозрительных транзакций и приобретений, связанных с производством наркотиков.
- Отслеживание крупных покупок химических реактивов и лабораторного оборудования.
- Работа с цифровыми данными.

Мониторинг интернет-ресурсов:

- Отслеживание активности на форумах, в социальных сетях и на площадках даркнета, связанных с продажей и производством наркотических средств.

- Анализ объявлений, предложений и отзывов, связанных с наркоторговлей.

Анализ платежных систем:

- Выявление и отслеживание подозрительных транзакций в криптовалюте и других платежных системах, используемых для оплаты наркотических средств.

Использование программного обеспечения:

- Применение специализированных программ для анализа сетевой активности и выявления связей между участниками нарко-сообщества.

2.6.2 Техника и тактика обысков и изъятий. Подготовка к обыску
Сбор информации:

- Сбор и анализ сведений о местонахождении нарколаборатории, графике ее работы, составе участников.

- Получение санкции следственного судьи на проведение обыска.

Подготовка оперативной группы:

- Подбор и инструктаж оперативной группы, включающей специалистов по химической безопасности и криминалистов, киберпреступлениям и другим необходимым направлениям.

- Подготовка защитной одежды и оборудования (*спецсредства, дыхательные аппараты, приборы для обнаружения химических веществ*).

Выявление нарколаборатории:

- Использование технических средств, таких как, тепловизоры, радиолокационные устройства и дроны для поиска скрытых лабораторий.

- Проведение контрольных закупок, использование агентов для приобретения наркотических средств с целью документирования и получения доказательств.

Разработка плана обыска:

- Определение точного времени и порядка проведения обыска с учетом возможных рисков и угроз.

- Планирование действий на случай обнаружения опасных веществ или вооруженного сопротивления.

Обеспечение безопасности:

- Обеспечение безопасности участников обыска и предотвращение уничтожения улик.

- Изоляция подозреваемых и ограничение их передвижения.

Использование специальных приборов:

- Применение приборов для обнаружения наркотических средств, прекурсоров и других химических веществ.
- Проведение экспресс-тестов на месте для предварительного определения типа наркотиков.
- Использование служебно-розыскных собак;

Фиксация и изъятие доказательств:

- Детальная фиксация всех обнаруженных предметов (*фотографирование, видеосъемка*) и их изъятие с соблюдением процессуальных норм.
- Составление протокола обыска и актов изъятия.

2.6.3 Раскрытие преступлений, связанных с распространением наркотиков через интернет. Идентификация и документирование преступной деятельности

Кибер-разведка:

- Проведение кибер-разведки для выявления преступных групп и отдельных лиц, занимающихся распространением наркотиков через интернет.
- Использование методов социальной инженерии для проникновения в закрытые сообщества и получения информации.

Сбор цифровых улик:

- Сбор и документирование цифровых улик (скриншоты переписки, логи, IP-адреса) для последующего анализа и использования в суде.
- Проведение компьютерной экспертизы для восстановления удаленной информации и подтверждения фактов преступной деятельности. Взаимодействие с интернет-платформами и почтовыми службами.

Сотрудничество с интернет-платформами:

- Установление контактов с администраторами интернет-платформ для блокировки аккаунтов и удаления контента, связанного с наркоторговлей.
- Получение от платформ данных о пользователях и их активности для дальнейшего расследования.

Сотрудничество с почтовыми службами:

- Запрос информации и содействия от почтовых служб для отслеживания и изъятия подозрительных посылок с наркотиками.
 - Организация совместных операций по выявлению и пресечению каналов распространения наркотиков через почтовые отправления.
- Эффективное расследование и раскрытие незаконного производства и распространения наркотических средств требует комплексного подхода, включающего использование современных технологий, межведомственное взаимодействие и строгое соблюдение законодательных норм. Следование данным рекомендациям позволит повысить качество работы правоохранительных органов в борьбе с наркопреступностью и минимизировать негативные последствия для общества.

После установления и задержания подозреваемого (-ых) лица, следственные действия, связанные с расследованием и направлением дела в суд, необходимо осуществлять в соответствии с алгоритмом, изложенным в разделах 2.1 - 2.5.

Раздел 3. РЕКОМЕНДАЦИИ ПО НЕДОПУЩЕНИЮ ПРОЦЕССУАЛЬНЫХ ОШИБОК В ХОДЕ ДОСУДЕБНОГО РАССЛЕДОВАНИЯ НАРКОПРЕСТУПЛЕНИЙ

3.1 ДВОЙНОЕ ИЗЪЯТИЕ

Пример 1:

04.03.2023 г. сотрудники патрульной полиции остановили и без использования жетонов изъяли у гр-на О. гашиш (вес 0,22 г). По прибытии следственно-оперативной группы (далее – СОГ) изъятие указанного вещественного доказательства было произведено повторно (ст.296 УК).

Прокуратурой города Караганды уголовное дело по обвинению гр-на О.в совершении уголовного правонарушения, предусмотренного ч. 2 ст. 296 УК, прекращено производством в связи с отсутствием состава уголовного правонарушения (п. 2 ч. 1 ст. 35 УПК).

В ходе досудебного расследования были установлены многочисленные нарушения процессуального закона. Так, при производстве досудебного расследования по факту обнаружения у гр-на О. наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов были грубо нарушены принципы уголовного процесса, одним из которых является принцип законности (ст. 10 УПК), что привело к признанию собранных по делу доказательств недопустимыми.

Пример 2:

01.03.2024 г. сотрудниками полка патрульной полиции УП г.Караганды по ул. Университетская задержан гр-н Г., у которого обнаружен и изъят сверток с веществом зеленого цвета, растительного происхождения.

В ходе расследования, ППП Д. допущен «двойной досмотр», видеозапись с видеожетона отсутствует.

В соответствии с Уголовно-процессуальным кодексом Республики Казахстан (далее – УПК) процесс изъятия осуществляется путем проведения таких следственных действий, как осмотр, выемка, обыск.

Однако в судебно-следственной практике встречаются случаи нарушения установленного порядка изъятия, а именно: «двойное изъятие». Данное нарушение заключается в повторном изъятии тех же наркотических средств, психотропных веществ или их аналогов после их первоначального изъятия сотрудниками полиции.

Подобные действия являются грубым нарушением норм УПК, ставят под сомнение допустимость полученных доказательств и могут привести к признанию их в суде недействительными. В соответствии с ч. 1 ст. 112 УПК «Фактические данные, не допустимые в качестве доказательств» фактические данные, полученные с нарушением требований УПК, в том числе с существенным нарушением порядка производства процессуального действия, признаются недопустимыми доказательствами.

Для недопущения «двойного изъятия» необходимо соблюдать следующий алгоритм действий.

По прибытии на место происшествия или при выявлении в ходе патрулирования патрульно-постовому наряду (далее – ППН) необходимо:

- визуально осмотреть место происшествия для установления виновных лиц, обнаружения наркотических веществ, а также свидетелей и очевидцев;
- в случае установления подозреваемых лиц с целью пресечения правонарушения провести их административное задержание (пп. 3) п. 29 Приказа) с фиксацией на видеорегистратор (внешность подозреваемых, документы, поведение, обстановка на месте происшествия и возможные объекты угрозы), в соответствии с требованиями ст. 787 КоАП «Административное задержание».

Примечание: Необходимо объяснить причину задержания (ориентировка, подозрительное поведение, наличие зарегистрированной информации);

- если нарушение выявлено в ходе патрулирования, сотруднику ППН необходимо сообщить в ЦОУ для регистрации сообщения о правонарушениях и происшествиях (приказ Генерального прокурора РК от 19.09.2014 г. № 89);

- сообщить в ЦОУ о выявленных фактах и необходимости прибытия СОГ для дальнейшего процессуального оформления и дополнительных сил для установления возможных других подозреваемых лиц, свидетелей, обеспечения сохранности вещественных доказательств;

- составить протокол об административном задержании;
- до прибытия СОГ, если подозреваемое лицо ведет себя спокойно, предложить ему добровольно выдать содержимое карманов и др. (для выявления вещественных доказательств);

- при отказе от добровольной выдачи ППН должен удерживать и обеспечивать охрану подозреваемого лица, свидетелей и понятых до передачи СОГ:

- при оказании неповиновения или сопротивления сотрудникам ППН, выполняющим возложенные на них обязанности по охране общественного порядка, обеспечению общественной безопасности, последние согласно ст. 60 вправе применить специальные средства и физическую силу (*Закон РК «О правоохранительной службе» от 6 января 2011 года*).

Необходимо учитывать, что можно провести личный досмотр (*принудительное обследование тела человека и его одежды в целях выявления и предупреждения правонарушений*) и досмотр вещей в соответствии со ст. 791 КоАП «Личный досмотр и досмотр вещей, находящихся при физическом лице», в присутствии двух понятых лицом одного пола с досматриваемым. При этом должен быть составлен протокол досмотра.

В случае сброса запрещенных веществ (*например, в кусты*):

- ППН категорически запрещается прикасаться, передвигать или поднимать выброшенные предметы.

- совместно с дополнительными силами принять меры к обеспечению охраны места происшествия и обеспечению сохранности вещественных доказательств до прибытия СОГ (*например, установить оцепление*).

Сотрудникам ППН запрещается:

- проводить личный обыск (*с раздеванием, досмотр полостей тела с целью обнаружения и изъятия предметов, находящихся на теле или внутри тела обыскиваемого, в его одежде и имеющихся при нем вещах*). Личный обыск должен осуществляться специалистами соответствующего профиля в специально отведенном для этого помещении (*ст. 255 УПК*).

- нарушать сроки административного задержания подозреваемого лица (*ст. 789 КоАП*).

Рекомендации:

- при поиске понятых на месте задержания подозреваемого лица: один сотрудник ППС остается с подозреваемым, обеспечивая его охрану и сохранность вещественных доказательств. Второй сотрудник привлекает 2-х понятых;

- при необходимости следует вызвать второй экипаж для оказания содействия.

3.2. НЕСОБЛЮЖДЕНИЕ ПРАВИЛ ПРОВЕДЕНИЯ ВЫЕМКИ

3.2.1 Некачественное протоколирование выемки (*неверное указание даты и изымаемых предметов, отсутствие подписей понятых*)

Пример:

*19.11.2023 года примерно в 15.00 ч. на площадке у здания
Административной полиции Департамента полиции, расположенного по ул.*

Прогресса, сотрудники полиции ОБН УП г. Караганды произвели выемку у г-на И. бумажного свертка с веществом зеленого цвета со специфическим запахом.

По делу в отношении г-на И. по факту совершения уголовного правонарушения, предусмотренного ч. 4 ст. 296 УК «Незаконное обращение с наркотическими средствами, психотропными веществами, их аналогами без цели сбыта», прокурором района им. Казыбек би г. Караганды уголовное дело прекращено в связи с отсутствием состава уголовного правонарушения (п. 2 ч. 1 ст. 35 УПК).

Выписка из постановления прокурора о прекращении уголовного дела:

«...Органом досудебного расследования допущены существенные нарушения требований уголовно-процессуального законодательства об общем порядке производства и протоколирования следственных действий:

– в протоколе выемки не проставлена подпись понятого по факту ознакомления с правами и обязанностями;

– в протоколе выемки не проставлена дата производства следственного действия.

... Указанные нарушения порядка производства досудебного расследования являются существенным нарушением норм уголовно-процессуального закона...».

Перед началом протоколирования необходимо провести качественное изъятие наркотических средств.

Для примера приведен алгоритм действий следователя при изъятии наркотических средств из одежды лица, поскольку он включает в себя дополнительные шаги, связанные со срезом кармана, смывами и иными действиями по извлечению наркотических средств (*при изъятии из квартиры, подъезда, личных вещей, сумок, тела человека и др., дополнительные действия не производятся*):

1. Подготовка к изъятию:

Проверка наличия всех необходимых процессуальных документов (*постановление о выемке, санкционирование следственным судьей, в случае необходимости*).

Привлечение понятых для фиксации процедуры.

Подготовка средств фиксации (*видеокамеры, фотоаппараты*) и упаковочных материалов.

2. Обнаружение и фиксация наркотических средств в кармане (*данные действия должны выполняться в перчатках, процесс вскрытия упаковки перчаток и их надевание на руки фиксируется при помощи фото- или видеосъемки*):

Визуальный осмотр кармана одежды в присутствии понятых.

Фиксация местоположения обнаруженного вещества с использованием фото- или видеосъемки.

Если наркотическое средство находится внутри кармана, его извлечение производится осторожно, чтобы не повредить вещество или его упаковку.

3. Процедура среза кармана (если изъятие вещества может повредить его целостность или если карман имеет следы веществ (порошок, крошки), проводится срез кармана для дальнейшего исследования).

Срез кармана осуществляется специальным инструментом (например, ножницами) в присутствии понятых. Каждая деталь ткани (включая карман) помещается в отдельный герметичный пакет.

Пакет маркируется с указанием: даты и времени изъятия; описанием одежды, с которой произведен срез (например, «карман джинсовой куртки синего цвета»); подписями следователя, понятых и лица, подвергнутого выемке (при согласии последнего).

4. Смытие рук после среза кармана (для исключения загрязнения доказательств и фиксации возможных следов наркотических веществ на руках участников процедуры).

Используются стерильные марлевые или ватные тампоны, смоченные дистиллированной водой или спиртом.

Смытие проводится с обеих рук лица, в отношении которого производится выемка, а также при необходимости у следователя или лица, проводившего выемку.

Каждый тампон упаковывается в отдельный герметичный пакет.

5. Упаковка изъятых веществ, срезов, смылов:

Изъятые вещества и элементы одежды (срезанный карман), смывы упаковываются отдельно.

Указание на принадлежность изъятого объекта конкретному лицу (например, одежда лица, подвергнутого выемке).

Использование герметичных упаковочных материалов и пломб (бирок) для предотвращения подмены или загрязнения доказательств.

6. Составление протокола выемки:

Протоколирование выемки необходимо осуществлять в строгом соответствии с требованиями ст. 256 УПК «Протокол обыска или выемки» и ст. 199 УПК «Протокол следственного действия».

При оценке протокола следственного действия как доказательства необходимо проверить его на соответствие требованиям ст. 123 УПК¹.

Если при составлении протокола выемки допущены нарушения (протокол не подписан следователем, понятым и т.п.), то он должен быть признан недопустимым доказательством.

¹ п. 19 Нормативного постановления Верховного Суда Республики Казахстан от 20 апреля 2006 года № 6 «О некоторых вопросах оценки доказательств по уголовным делам» <https://online.zakon.kz/>

В протоколе выемки в обязательном порядке указываются:

- место и дата производства следственного действия (*точный адрес места проведения выемки, а также дата составления протокола*);
- время производства следственного действия (*фиксируется время начала и окончания выемки с точностью до минуты*);
- сведения о лицах, участвующих в следственном действии (*должность и фамилия лица, производящего следственное действие, а также данные всех лиц, участвующих в следственном действии (специалиста, переводчика и др.)*);
- научно-технические средства, примененные при производстве выемки, условия и порядок их использования. Также отмечается факт уведомления лиц, участвовавших в производстве выемки, о применении данных средств (*ч. 5 ст. 199 УПК*). Согласно абз. 2 ч. 4 ст. 254 УПК при применении научно-технических средств понятые к производству выемки не привлекаются;
- сведения о лице, проживающем в жилом помещении (*в случае невозможности его присутствия приглашаются представители местного исполнительного органа*). Выемка в жилом помещении против воли проживающих в нем лиц производится с санкции следственного судьи (*ч.ч. 13, 13-1, 13-3 и 13-4 ст. 220 УПК*);
- факт разъяснения участникам следственного действия их прав и обязанностей, предусмотренных УПК;
- обстоятельства, при которых обнаружены предметы или документы (*выданы они добровольно или изъяты принудительно (ч. 2 ст. 256 УПК)*);

Примечание: *перед изъятием проводится осмотр рук лица, у которого изымаются предметы на наличие следов вещества. Берутся смывы с пальцев и ладоней для дальнейшей экспертизы (используются ватные тампоны с растворителем, помещаемые в отдельные пакеты), о чем делается пометка в протоколе.*

- список всех изымаемых предметов (в том числе смывы рук лица, у которого происходит изъятие) с точным указанием количества, меры, веса, индивидуальных признаков (цвет, запах, консистенция и др.) и, по возможности, стоимости, а также с подробным указанием места их обнаружения (*место обнаружения каждого предмета тщательно фиксируется в протоколе и снимается на видео*) (*ч. 2 ст. 256 УПК*). Каждый объект должен быть описан так, чтобы его можно было выделить среди аналогичных.

Примечание: *для изъятия предметов, ценностей и документов, обращение с которыми требует наличия определенных навыков, точного фиксирования их качественных характеристик, индивидуальных признаков и определения стоимости, привлекаются соответствующие специалисты.*

При невозможности привлечения специалиста в процессуальном документе отражаются только индивидуальные признаки изымаемого предмета и ценностей.

Изъятые наркотические средства и психотропные вещества и их аналоги в течение двадцати четырех часов направляются органом уголовного преследования на проведение судебной экспертизы.

Изъятие производится с использованием перчаток, избегая контакта с наркотиками.

- все заявления, ходатайства и замечания, сделанные участниками выемки.

Протокол подписывается лицом, его составившим, лицом, у которого изымаются предметы или документы, переводчиком, специалистом, понятыми (в случае присутствия согласно ч. 5 ст. 82 УПК понятой обязан удостоверить своей подписью в протоколе следственного действия факт производства этого действия, его ход и результаты) и иными лицами, участвовавшими в производстве следственного действия.

В протоколе делается отметка о вручении копии протокола лицу, у которого была произведена выемка.

При изъятии большого числа предметов и документов в обязательном порядке составляется реестр, который прилагается к протоколу и является его неотъемлемой частью, в нем отражаются точное наименование предмета, количество, мера, вес, серия, номер и другие отличительные признаки каждого изымаемого объекта, время и место их обнаружения¹.

Если при производстве выемки были предприняты попытки уничтожить или спрятать предметы или документы, подлежащие изъятию, смывы рук лица, у которого изъяты наркотические средства, это должно быть отражено в протоколе с указанием принятых мер (ч. 3 ст. 256 УПК).

Изымаемые предметы и документы в ходе выемки предъявляются присутствующим лицам, упаковываются, опечатываются на месте выемки и удостоверяются подписями присутствующих при этом лиц (ч. 16 ст. 254 УПК).

Требования к надлежащей упаковке вещественных доказательств:

1) целостность и сохранность: упаковка должна:

- исключать возможность повреждения или уничтожения изымаемого вещества;
- обеспечивать сохранность следов (*микроследов*) вещества в неизменном виде, предотвращая его утечку, испарение, загрязнение или подмену;
- быть прочной и надежной, чтобы выдержать транспортировку и хранение.

2) идентификация и маркировка:

- на упаковке должны быть четкие и разборчивые надписи на бирках, содержащие номер уголовного дела, удостоверительные надписи и подписи лиц, участвовавших в следственном действии, лица, у которого произведено изъятие, сотрудников органа, ведущего уголовный процесс; упаковка скрепляется печатью соответствующего органа;
- бирки должны быть надежно прикреплены к упаковке, чтобы исключить их утерю или подмену;

3) опечатывание:

- упаковка должна быть опечатана на месте изъятия в присутствии понятых и других лиц, участвующих в изъятии;
- печать должна быть четкой и неповрежденной, чтобы исключить возможность доступа к содержимому;

¹Постановление Правительства Республики Казахстан от 9 декабря 2014 года «Об утверждении Правил изъятия, учета, хранения, передачи и уничтожения вещественных доказательств, изъятых документов, денег в национальной и иностранной валюте, наркотических средств, психотропных веществ по уголовным делам судом, органами прокуратуры, уголовного преследования и судебной экспертизы» <https://online.zakon.kz/>

Примечание: в случае, если опись изымаемых предметов, ценностей и документов составить невозможно из-за их большого количества, они помещаются в упаковку, которая снабжается бирками с удостоверительными надписями и подписями указанных выше лиц. В таких случаях составление описи изъятых предметов, ценностей и документов производится при их детальном осмотре с соблюдением требований уголовно-процессуального законодательства.

Факт обнаружения и изъятия предметов, ценностей и документов фиксируется фотосъемкой, видеозаписью и другими научно-техническими средствами (см. Приложение 1, 2).

Обязательные требования, которые должны содержаться в протоколе выемки, указаны в «Перечень действий при заполнении протокола выемки», проверка протокола по данному чек-листу позволит повысить качество его составления.

Перечень действий при заполнении протокола выемки, на которые необходимо обратить внимание	
Место и дата производства следственного действия	У
Время его начала и окончания	
Сведения о лице, производящем выемку	
Данные лиц, участвующих в следственном действии (специалиста, переводчика, понятых в случае участия и др.)	
НТС, примененные при производстве выемки	
Уведомление лиц, участвовавших в производстве выемки, о применении НТС	
Разъяснение участникам следственного действия прав и обязанностей	
Отметка о добровольной или принудительной выдаче	
Описание изымаемых предметов, документов и т.п.	
Упаковывание, опечатывание и удостоверение подписями присутствующих лиц	
Заявления, ходатайства и замечания, сделанные участниками выемки	
Подписание протокола лицом, его составившим, лицом, у которого изымаются предметы или документы, и иными лицами, участвовавшими в выемки	
Вручение копии протокола лицу, у которого была произведена выемка	

Данный перечень носит рекомендательный характер.

3.2.2 Производство выемки без участия понятых

Пример:

20.07. 2022 г. примерно в 23:00 часов гр-н Э. находился во дворе своего дома в состоянии опьянения и имел при себе гашиш (1,36 г).

Действия гр-на. Э. квалифицированы по ч. 2 ст. 296 УК как незаконное хранение без цели сбыта наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов.

Прокуратурой г. Караганды уголовное дело по обвинению гр-на Э. в совершении уголовного правонарушения, предусмотренного ч. 2 ст. 296 УК, прекращено производством в связи с отсутствием состава уголовного правонарушения (п. 2 ч. 1 ст. 35 УПК).

Согласно материалам досудебного расследования прибывшие по вызову сотрудники полиции Д. и К. произвели изъятие наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов без участия понятых и без применения научно-технических средств, т.е. без соблюдения всех процессуальных норм.

Тем самым действиями сотрудников полиции существенно нарушен порядок производства процессуального действия, что ставит под сомнение само происхождение изъятых наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов и их идентификацию.

В соответствии с п. 5 ч. 1 ст. 112 УПК добытые с существенным нарушением порядка производства процессуального действия фактические данные должны быть признаны недопустимыми в качестве доказательств, если они получены с нарушениями требований УПК, путем лишения или стеснения гарантированных законом прав участников процесса или с нарушением иных правил уголовного процесса при досудебном расследовании или судебном разбирательстве дела, повлияли или могли повлиять на достоверность полученных фактических данных.

Следует отметить, что согласно абз. 2 ч. 4 ст. 254 УПК понятые к производству выемки не привлекаются. При этом выемка производится с обязательным применением научно-технических средств фиксации его хода и результатов, при необходимости к производству следственного действия могут быть привлечены специалист и переводчик.

Несмотря на возможность проведения выемки без участия понятых, в ряде случаев их присутствие является необходимым, к примеру:

1) проведение выемки в труднодоступной отдаленной местности, где затруднительно обеспечить присутствие специалиста с техническими средствами фиксации;

2) необходимость оперативного изъятия наркотических средств, психотропных веществ или их аналогов (если задержка в производстве выемки может повлечь утрату следов преступления, сокрытие или уничтожение предметов и документов, имеющих значение для дела);

3) сложность идентификации изъятых веществ (при изъятии наркотических средств или психотропных веществ, которые требуют специальных знаний для их идентификации, присутствие понятых может быть необходимо для подтверждения факта изъятия именно тех веществ, которые имеют отношение к делу);

4) обеспечение дополнительных гарантий законности (привлечение понятых к участию в выемке по делам о наркопреступлениях служит дополнительной гарантией соблюдения прав и законных интересов лиц, в отношении которых производится следственное действие).

Решение о проведении выемки с участием понятых или без них принимается лицом, осуществляющим досудебное расследование, с учетом конкретных обстоятельств дела.

3.2.3 Некачественная видеофиксация съемки при производстве выемки (некачественная видеосъемка, прерывание)

Пример:

29.02.2024 г. в Центральном ОП г. Караганды зарегистрировано уголовное дело по факту незаконного хранения наркотических средств, психотропных веществ и их аналогов.

По делу в отношении гр-на А. по факту совершения уголовного правонарушения, предусмотренного ст. 296 УК, прокуратурой города Караганды производство по уголовному делу прекращено ввиду некачественной видеофиксации процесса изъятия наркотических средств, психотропных веществ и их аналогов, а именно: видеозапись не охватывала всех деталей (при распаковке вещества производилась детальная съемка, при этом сверток уже находился в руках сотрудника полиции, он выронил сверток под ноги криминалиста, момент падения свертка в объектив не попал, полицейский поднял сверток вне кадра и продолжил его распаковку)¹.

Согласно ч. 4 ст. 254 УПК, выемка производится с применением научно-технических средств фиксации его хода и результатов, при необходимости к производству следственного действия могут быть привлечены специалист и переводчик. На практике нередко возникают ситуации, когда видеофиксация следственных действий производится некачественно.

Некачественная видеофиксация хода следственного действия — это процессуальный недостаток, связанный с нарушением установленных требований к видеозаписи, используемой для документирования следственного действия.

Некачественная видеофиксация при производстве выемки может привести к сомнениям в достоверности полученных доказательств и признанию их недопустимыми.

Некачественная фиксация может проявляться в следующих аспектах:

-отсутствие ключевых этапов следственного действия: видеозапись не охватывает все действия, включая начало, разъяснение прав участникам и завершение следственного мероприятия;

-низкое качество изображения (размытое изображение, плохая освещенность) или звука (дефекты звука: шум, прерывания);

¹ Информация о результатах работы территориальных ОП области по расследованию проступков, связанных с незаконным оборотом наркотических средств, по итогам 2 месяцев 2024 г., ДП Карагандинской области

-*нарушение непрерывности записи.* Прерывание видеозаписи без объективных причин, монтаж или отсутствие четкой хронологии событий может вызвать сомнения в подлинности и полноте следственного действия.

Видеосъемку желательно не прерывать, но это не всегда возможно, например, в случаях, когда необходимо заменить аккумулятор, установились неблагоприятные погодные условия и т.п. В данной ситуации лицо, ведущее досудебное расследование, должно сообщить участникам следственного действия о его приостановлении и причинах остановки звуко-, видеозаписи. Причина перерыва фиксируется в протоколе¹;

-*отсутствие обязательных реквизитов на видеозаписи:* на видео может отсутствовать указание времени, даты, места проведения действия;

-*неправильное расположение камеры:* камера не фиксирует всех участников действия или места проведения, это может привести к тому, что значимые моменты останутся за кадром;

-*отсутствие записи разъяснения участникам прав и обязанностей:* пропуск этого этапа не позволяет подтвердить, что участники были информированы о своих правах и процессуальных обязанностях, что является обязательным элементом следственного действия.

Для предотвращения таких ситуаций необходимо использование качественного оборудования, соблюдение четких процессуальных требований и обязательное обучение сотрудников правоохранительных органов.

Под ***плохим качеством видеосъемки*** можно понимать несоответствие записи установленным требованиям, что может негативно сказаться на ее доказательственной значимости и объективности.

К основным проблемам качества видеосъемки относятся ее технические недостатки, а именно: низкое разрешение изображения, недостаточное освещение, плохая слышимость или искажение звука, которые затрудняют восприятие ключевых деталей видеозаписи.

ПРИЧИНЫ ПЛОХОГО КАЧЕСТВА ВИДЕОСЪЕМКИ	РЕШЕНИЕ
<i>Низкое разрешение изображения:</i> на видеозаписи размытое или нечеткое изображение, при котором невозможно идентифицировать участников записи или предметы, находящиеся в кадре. Кроме того, на низкое разрешение изображения указывает отсутствие детализации, что затрудняет определение действий или характеристик изъятых вещественных доказательств.	использовать камеры с высоким разрешением (1080p, 4K), обеспечить достаточное освещение, правильно настроить фокус камеры, стабилизировать камеру, чтобы избежать дрожания изображения и т.п.

¹Приказ Генерального Прокурора Республики Казахстан от 22 сентября 2014 года «Об утверждении Правил применения научно-технических средств фиксации хода и результатов следственных действий» // <https://online.zakon.kz/>

Недостаточное освещение: на видеозаписи имеются темные или переосвещенные кадры, на которых сложно различить происходящее; используются неподходящие источники света, создающие блики или тени, которые искажают восприятие зафиксированного.	использовать дополнительное освещение (прожекторы, софтбоксы), избегать съемки против солнца, использовать камеры с хорошей светочувствительностью и др.
Плохое качество звука, на видеозаписи имеются шумы, помехи или низкий уровень громкости, которые делают звук видеозаписи неразборчивым. Кроме того, возможно отсутствие или сбой в записи звука, что лишает запись ключевого элемента объективности.	использовать внешний микрофон, выбрать место съемки с минимальным уровнем шума, защитить микрофон от ветра, проверить настройки уровня записи звука и др.
Искажение видео или звука: технические сбои, такие как задержки в записи, пропуски кадров или отсутствие синхронизации между видео и аудио, которые подрывают целостность зафиксированных данных.	использовать качественное оборудование для записи и хранения видео, обеспечить достаточную скорость записи данных, избегать перегрева оборудования и др.
Нарушение стандартизации форматов записи: использование устаревших или несовместимых форматов видео, что затрудняет их последующее воспроизведение или анализ.	использовать распространенные форматы видео (MP4, AVI), конвертировать видео в нужный формат при необходимости.

Эти недостатки не только снижают доказательственное значение видеозаписи, но и создают дополнительные вопросы о законности и добросовестности проведенной видеофиксации. Для устранения таких проблем необходимо использовать качественное оборудование, проводить тестирование перед съемкой и обеспечивать соответствие записи всем техническим требованиям.

3.3. НЕСОБЛЮДЕНИЕ ПРАВИЛ ПРОВЕДЕНИЯ ЛИЧНОГО ОБЫСКА

Важно знать! Перед началом обыска следователь произносит слова:

«Разъясняется Вам (владельцу или проживающему в доме совершеннолетнему лицу), что по уголовному делу на основании постановления о производстве обыска, санкционированного судом, а также согласно требованиям ст.ст. 252, 254 Уголовно-процессуального кодекса будет производиться обыск с целью обнаружения и изъятия предметов или документов, имеющих значение для дела».

Предъявляю постановление о производстве обыска для ознакомления.

«Одновременно разъясняется, что основанием для производства обыска являются наличие достаточных данных полагать, что в доме могут находиться предметы или документы, имеющие доказательственное значение по уголовному делу».

Обыск будет проводиться с участием понятых и в Вашем присутствии, с применением фото-видео записывающего устройства. Перед началом обыска предлагается Вам добровольно выдать запрещенные законом предметы, что может являться основанием для не проведения обыска.

Кроме того, в случае, если Вы откажетесь добровольно открыть запертые помещения, они могут быть подвергнуты принудительному вскрытию.

При несогласии с данным решением, Вы можете обжаловать его в установленном законом порядке (прокурору или в суд) (Приложение5)

3.3.1 Не направление материалов в суд или несвоевременное направление на санкционирование, а также неразъяснение участникам личного обыска их прав и обязанностей

Пример:

По делу в отношении гр-на Э.по факту совершения уголовного правонарушения, предусмотренного ч. 1 ст. 296 УК «Незаконное обращение с наркотическими средствами, психотропными веществами и их аналогами без цели сбыта», Ауэзовским районным судом г. Алматы вынесено постановление о прекращении уголовного дела на основании п. 2 ч. 1 ст. 35 УПК (за отсутствием в деянии состава уголовного правонарушения).

Поводом к прекращению дела послужили многочисленные нарушения требований уголовно-процессуального законодательства при производстве следственных действий (в частности, при производстве личного обыска), а именно:

- при производстве и процессуальном оформлении хода, результатов личного обыска подозреваемого Э. органом дознания допущены существенные нарушения норм уголовно-процессуального закона;*
- с протоколом личного обыска лицо, в отношении которого он произведен, не ознакомлено, копия протокола ему не вручена;*
- материалы не направлены в суд на санкционирование.*

Личный обыск производится на основании мотивированного постановления лица, осуществляющего досудебное расследование, с санкции следственного судьи (*Приложений 3, 4*).

Согласно ч.3 ст.255 УПК личный обыск может быть произведен без вынесения специального постановления и санкции следственного судьи в случаях:

1) если есть достаточные основания полагать, что лицо, находящееся в помещении или ином месте, скрывает при себе документы или предметы, могущие иметь значение для дела (ст. 254 УПК);

2) при задержании лица, подозреваемого в совершении уголовного правонарушения, или заключении его под стражу (в этом случае личный обыск может быть произведен в отсутствие понятых)¹.

В соответствии с ч. 13-3 ст. 220 УПК постановление о производстве личного обыска рассматривается следственным судьей незамедлительно после поступления материалов в суд. При этом материалы следственному судье направляются в суточный срок с момента вынесения постановления.

Нарушение указанных процессуальных норм, а именно:

- производство личного обыска без санкции следственного судьи в случаях, когда она обязательна;

- несвоевременное направление постановления в суд — являются существенным нарушением уголовно-процессуального законодательства. Согласно ст. 112 УПК результаты незаконного личного обыска (*изъятые предметы, документы и т.д.*) не могут быть использованы в качестве доказательств по делу.

Кроме того, по УПК следователь (дознаватель) **обязан разъяснить** каждому лицу, участвующему в производстве по уголовному делу, принадлежащие ему **права** и возложенные на него **обязанности**. Более того, по просьбе лица орган, ведущий уголовный процесс, обязан разъяснить его права и обязанности повторно (ч. 2 ст. 110). Несоблюдение этой обязанности может привести к недопустимости доказательств, признанию процессуальных действий незаконными.

В этой связи целесообразно использовать чек-лист к протоколу обыска (осмотра, выемки), который служит инструментом контроля за соблюдением требований к содержанию протокола личного обыска.

3.3.2 Проведение личного обыска лицом противоположного пола с обыскиваемым

Пример:

8.03.2023 года примерно в 17.10 часов при проведении оперативно-профилактического мероприятия «Допинг» сотрудниками УБН ДП г. Алматы по адресу: г. Алматы, ул. Н. Назарбаева, около дома № 36 задержан гр-н Ж. (лицо мужского пола), у которого при личном обыске в присутствии двух понятых в левом кармане джинсов обнаружен и изъят бумажный сверток с веществом растительного происхождения зеленого цвета со специфическим запахом.

При производстве личного обыска г-на Ж. (лица мужского пола) присутствовал сотрудник органа дознания женского пола (нарушены требования ст. 255 УПК).

¹ п. 15 Нормативного постановления Верховного Суда Республики Казахстан от 25 июня 2010 года № 4 «О судебной защите прав, свобод человека и гражданина в уголовном судопроизводстве» // <https://online.zakon.kz/>

В соответствии с ч. 2 ст. 255 УПК личный обыск должен производиться лицом одного пола с обыскиваемым и с участием понятых и специалистов того же пола.

Проведение обыска лицом противоположного пола является грубым нарушением уголовно-процессуального закона и влечет признание следственного действия незаконным, что, в свою очередь, делает недопустимыми доказательства, полученные в результате такого обыска.

3.3.3 Проведение личного обыска без участия понятых/ изъятие вещественных доказательств протоколом выемки (ОМП) при личном обыске

Пример 1:

10.07.2023 года примерно 10:30 часов во время патрулирования по г. Алматы по подозрению в незаконном хранении и перевозке наркотических средств остановлен гр. Н., который при себе имел наркотическое средство (ст.296 ч.2 УК).

При изучении видеозаписи установлено, что личный обыск произведен без понятых и соответствующего протокола.

В этой связи 25.10.2023г. уголовное дело прекращено за отсутствием состава преступления.

Пример 2:

16.06.2024 г. сотрудниками УП района «Алматы» ДП г. Астана по факту хранения наркотических средств задержан гр-н Г. (мефедрон – 30,54 грамм).

В ходе изучения дела установлено, что следователь провел личный обыск гр-н Г. без участия понятых, что послужило прекращению уголовного дела на основании ст.35 ч.1 п.2 УПК.

Согласно п. 4 ст. 254 УПК обыск производится с участием понятых, а в необходимых случаях — с участием специалиста и переводчика. Таким образом, обыск должен проводиться с обязательным участием понятых, за исключением случаев объективной невозможности их привлечения. Однако в этих случаях отсутствие понятых должно быть надлежащим образом мотивировано в протоколе личного обыска.

Несоблюдение данного требования закона влечет признание личного обыска незаконным, а полученных в ходе него доказательств — недопустимыми.

Изъятие вещественных доказательств при личном обыске должно производиться в строгом соответствии с нормами УПК, чтобы избежать процессуальных нарушений и признания полученных доказательств недопустимыми (ст.254 УПК). Более того, в соответствии со ст. 252 УПК изъятие вещественных доказательств при личном обыске должно оформляться только протоколом личного обыска, без составления дополнительного протокола выемки (ОМП), поскольку цель обыска охватывает и изъятие предметов или документов.

Личный обыск и выемка (ОМП) – это разные следственные действия, каждое из которых имеет свою цель и порядок проведения. В данном случае, если целью является изъятие наркотиков при личном обыске, то достаточно проведения только личного обыска.

Обязательные требования, которые должны содержаться в протоколе личного обыска, указаны в «Чек-листе к протоколу личного обыска», проверка протокола по данному чек-листу позволит повысить качество его составления.

Перечень действий при составлении протокола личного обыска	
Место и дата производства следственного действия	
Время его начала и окончания	
Сведения о лице, производящем обыск	
Данные лиц, участвующих в следственном действии (<i>специалиста, переводчика, понятых и др.</i>)	
НТС, примененные при производстве обыска	
Уведомление лиц, участвовавших в производстве обыска, о применении НТС	
Разъяснение участникам следственного действия прав и обязанностей	
Отметка о добровольной или принудительной выдаче	
Описание изымаемых предметов, документов и т.п.	
Упаковывание, опечатывание и удостоверение подписями присутствующих лиц	
Заявления, ходатайства и замечания, сделанные участниками обыска	
Подписание протокола лицом, его составившим, лицом, у которого изымаются предметы или документы и иными лицами, участвовавшими в следственном действии	
Вручение копии протокола лицу, у которого был произведен обыск ¹	

3.3.4. Некачественная видеофиксация

Пример:

19.10.2023 года примерно 15:30 часов во время патрулирования по городу Темиртау по подозрению в незаконном хранении и перевозке наркотических средств остановлен гр. У., который управлял автомашиной «Toyota Karina» (ст.296 ч.2 УК).

При изучении видеозаписи установлено, что объектив камеры не охватывает полную картину происходящего, отсутствует аудиозапись во время беседы с гр. У.

В этой связи 25.10.2023г. уголовное дело прекращено за отсутствием состава преступления.

¹Перечень носит рекомендательный характер.

Некачественная видеофиксация при производстве личного обыска может привести к сомнениям в достоверности полученных доказательств и признанию их недопустимыми. Она может проявляться в следующих аспектах:

-*отсутствие ключевых этапов следственного действия*: видеозапись не охватывает все действия, включая начало, разъяснение прав участникам и завершение следственного мероприятия;

-*низкое качество изображения* (размытое изображение, плохая освещенность) или звука (дефекты звука: шум, прерывания);

-*нарушение непрерывности записи*: прерывание видеозаписи без объективных причин, монтаж или отсутствие четкой хронологии событий может вызвать сомнения в подлинности и полноте следственного действия;

Видеосъемку желательно не прерывать, но это не всегда возможно, например, в случаях, когда необходимо заменить аккумулятор, установились неблагоприятные погодные условия и т.п. В данной ситуации лицо, ведущее досудебное расследование, должно сообщить участникам следственного действия о его приостановлении и причинах остановки звуко-, видеозаписи. Причина перерыва фиксируется в протоколе;

-*отсутствие обязательных реквизитов на видеозаписи*: на видео может отсутствовать указание времени, даты, места проведения действия;

-*неправильное расположение камеры*: камера установлена так, что не фиксирует всех участников действия или места проведения;

-*отсутствие записи разъяснения участникам прав и обязанностей*: пропуск этого этапа на записи делает невозможным подтвердить, что участники были информированы о своих правах и процессуальных обязанностях;

Для предотвращения таких ситуаций необходимо использование качественного оборудования, соблюдение четких процессуальных требований и обязательное обучение сотрудников правоохранительных органов.

ПРИЧИНЫ ПЛОХОГО КАЧЕСТВА ВИДЕОСЪЕМКИ	РЕШЕНИЕ
<i>Низкое разрешение изображения</i> : на видеозаписи размытое или нечеткое изображение, при котором невозможно идентифицировать участников записи или предметы, находящиеся в кадре. Кроме того, на низкое разрешение изображения указывает отсутствие детализации, что затрудняет определение действий или характеристик изъятых вещественных доказательств.	Использовать камеры с высоким разрешением (1080p, 4k), обеспечить достаточное освещение, правильно настроить фокус камеры, стабилизировать камеру, чтобы избежать дрожания изображения и т.п.

Недостаточное освещение: на видеозаписи имеются темные или переосвещенные кадры, на которых сложно различить происходящее; используются неподходящие источники света, создающие блики или тени, которые искажают восприятие зафиксированного.	Использовать дополнительное освещение (прожекторы, софтбоксы), избегать съемки против солнца, использовать камеры с хорошей светочувствительностью и др.
Плохое качество звука: на видеозаписи имеются шумы, помехи или низкий уровень громкости, которые делают звук видеозаписи неразборчивыми. Кроме того, возможно отсутствие или сбой в записи звука, что лишает запись ключевого элемента объективности.	Использовать внешний микрофон, выбрать место съемки с минимальным уровнем шума, защитить микрофон от ветра, проверить настройки уровня записи звука и др.
Искажение видео или звука: технические сбои, такие как задержки в записи, пропуски кадров или отсутствие синхронизации между видео и аудио, которые подрывают целостность зафиксированных данных.	Использовать качественное оборудование для записи и хранения видео, обеспечить достаточную скорость записи данных, избегать перегрева оборудования и др.

3.4 ПРОВЕДЕНИЕ СЛЕДСТВЕННЫХ ДЕЙСТВИЙ БЕЗ ПРИНЯТИЯ ДЕЛА В СВОЕ ПРОИЗВОДСТВО

Пример 1:

11.07.2024 г. по факту сбыта наркотических средств задержан гр-н Г. (психотропное вещество «MDMB-4en-PINACA» весом – 0,5216 грамм).

В ходе изучения видеозаписи обыска квартиры установлено, что следователь не ознакомил участников с протоколом обыска и не представил его для подписи подозреваемому лицу. Кроме того, в момент проведения обыска уголовное дело не находилось в производстве следователя, проводившего обыск (принято в производство после проведения обыска, через 30 минут).

По этим причинам 12.09.2024 г. следователем уголовное дело прекращено на основании ст.35 ч.1 п.2 УПК.

Пример 2:

01.03.2024 г. сотрудниками полка патрульной полиции УП города Караганды по ул. Университетская задержан гр-н Г. у которого обнаружен и изъят сверток с веществом зеленого цвета, растительного происхождения.

Оперуполномоченным Ж. изъятие наркотиков осуществлено до принятия уголовного дела в свое производство (выемка от 1 марта,

принятие дела 2 марта), в материалах отсутствует постановление о назначении экспертизы, не допрошены сотрудники полка, не проведена очная ставка между ними и фигурантом, а также в нарушении требований ч. 2 ст. 256 УПК в протоколе выемки не отражены индивидуальные признаки изъятого вещества.

УПК регламентирует порядок осуществления досудебного производства, основанного на таких принципах уголовного судопроизводства, как законность, обоснованность и соблюдение прав участников процесса.

Согласно требованиям УПК начальник следственного отдела поручает следователю производство следствия или ускоренного досудебного расследования (п. 1 ч. 2 ст.59), а также может отстранить последнего от расследования.

Следователь, в свою очередь, согласно ч. 2 ст.60 УПК вправе своим постановлением принять порученное ему дело к своему производству, осуществлять по нему предварительное следствие и выполнять все следственные действия, предусмотренные УПК.

Однако имеются случаи проведения следственных действий до принятия дела к производству, что требует детального анализа правовой природы таких действий и их допустимости с точки зрения УПК.

Следственные действия проводятся только уполномоченными должностными лицами (следователями, дознавателями, прокурорами) в рамках досудебного производства.

Согласно ст. 179 УПК досудебное производство может быть начато после регистрации в ЕРДР заявления или сообщения об уголовном правонарушении. После этого следователь (дознаватель) принимает дело в производство, о чем выносится постановление. Однако в реальности правоохранительные органы зачастую сталкиваются с необходимостью срочного проведения следственных действий еще до официального принятия дела в производство. Это особенно актуально в случаях, связанных с обеспечением сохранности доказательств, пресечением преступления или установлением обстоятельств, которые могут быть утрачены (неотложные следственные действия).

Исключить проведение неотложных следственных действий в рамках процессуальной деятельности невозможно, о чем свидетельствуют и положения ст. 179 УПК, согласно которым одним из оснований начала досудебного расследования считается факт производства такого действия. При этом в данном случае вынесение следователем решения о принятии в производство пока еще не собранных материалов представляется крайне спорным.

3.5 ПРОВЕДЕНИЕ СЛЕДСТВЕННЫХ ДЕЙСТВИЙ ДО РЕГИСТРАЦИИ В ЕРДР

Пример:

21.12.2022 года прокурором г. Актау уголовное преследование в отношении гр-на В. прекращено на основании нарушения норм УПК. Основание прекращения послужило то, что следователем УП г. Актау Ч., 13.02.2021 года по уголовному делу проведены ряд следственных действий (личный обыск, допрос, допрос понятых, очные ставки с понятыми, назначена судебно-экспертное исследование наркотических и психотропных веществ). Однако, согласно данным ЕРДР, уголовное дело принято в производство лишь 14.02.2021 года.

Началом досудебного расследования является регистрация заявления, сообщения об уголовном правонарушении в ЕРДР либо первое неотложное следственное действие (ч. 1 ст. 179 УПК).

Данное положение предусматривает, что досудебное расследование может быть начато двумя разными вариантами:

- регистрацией в ЕРДР повода к началу досудебного расследования;
- производством первого неотложного следственного действия с указанием в протоколе года, месяца, дня и часа его проведения.

При этом ч. 2 ст. 179 содержит указание о том, что прокурор, следователь, дознаватель, орган дознания до регистрации заявления и сообщения об уголовном правонарушении производят неотложные следственные действия по установлению и закреплению следов уголовного правонарушения в случаях, предусмотренных ч. 1 ст. 184 УПК, а именно:

1) если при исполнении своих должностных обязанностей становятся очевидцами уголовного правонарушения либо обнаруживают следы или последствия уголовного правонарушения непосредственно после его совершения.

Пример 1:

Следователь, возвращаясь с судебного заседания, становится свидетелем ограбления, в ходе которого наблюдает побег злоумышленника и оставленное на месте происшествия огнестрельное оружие. В этих обстоятельствах следователь незамедлительно фиксирует место происшествия, изымает вещественные доказательства и принимает меры по преследованию лица, совершившего правонарушение.

Оперативный сотрудник, находящийся на дежурстве, слышит звуки выстрелов и прибывает на место происшествия, где обнаруживает жертву и следы насилия (окровавленный нож). Сотрудник предпринимает меры по фиксации доказательств, включая фотографирование места происшествия, описание обстановки и изъятие орудия преступления, до прибытия следственно-оперативной группы;

2) если получают сведения об уголовном правонарушении при осуществлении своих полномочий.

Пример 2:

Прокурор в ходе проверки финансово-хозяйственной деятельности государственного органа выявляет поддельные бухгалтерские документы, свидетельствующие о фактах мошенничества. До подачи официального заявления прокурор организует изъятие обнаруженных документов с целью предотвращения их уничтожения или искажения.

Случайное выявление признаков преступления также возможно в рамках служебной деятельности и охватывается положением ч. 1 ст. 184 УПК.

Пример 3:

Дознаватель в ходе осмотра объекта по другому уголовному делу находит вещественные доказательства, указывающие на совершение преступления, например, незаконное хранение огнестрельного оружия. В подобных обстоятельствах он фиксирует факт обнаружения, проводит первичное изъятие и обеспечивает сохранность места до прибытия компетентных сотрудников.

Закон обязывает указанных лиц одновременно с производимыми действиями принять меры к регистрации заявления и сообщения об уголовном правонарушении в ЕРДР, в том числе с использованием средств связи.

К неотложным следственным действиям по установлению и закреплению следов преступления относятся: осмотр, обыск, выемка, освидетельствование, задержание и допрос подозреваемых, допрос потерпевших и свидетелей и другие следственные действия (ст. 196 УПК).

Пункт 9-4 Нормативного постановления ВС РК от 14 мая 1998 года № 3 «О применении законодательства по делам, связанным с незаконным оборотом наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов и прекурсоров» содержит рекомендации о необходимости «... исключать привлечение лица к уголовной ответственности по отдельным эпизодам обвинения, не зарегистрированным в установленном законом порядке в ЕРДР».

Стоит отметить, что прямой запрет на производство следственных действий до регистрации ЕРДР в УПК отсутствует, при этом Приказ №89 содержит порядок приема и регистрации заявления, сообщения или рапорта об уголовных правонарушениях при отсутствии доступа к ЕРДР.¹

Вариант 1. В случае отсутствия возможности непосредственной фиксации повода о начале досудебного производства в ЕРДР (п. 4):

1) должностное лицо (следователь, дознаватель) уведомляет с использованием средств связи (стационарный телефон, сотовый телефон, телеграмма, факс) уполномоченное лицо (дежурного);

2) уполномоченное лицо (дежурный) на основании полученного уведомления о регистрации в ЕРДР составляет об этом рапорт;

¹ Приказ Генерального Прокурора Республики Казахстан от 19 сентября 2014 года № 89 «Об утверждении Правил приема и регистрации заявления, сообщения или рапорта об уголовных правонарушениях, а также ведения Единого реестра досудебных расследований» // <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V14W0009744>.

3) по прибытии в орган уголовного преследования (отдел полиции) должностное лицо (следователь, дознаватель) получает рапорт о регистрации досудебного расследования у уполномоченного лица (дежурного), осуществившего регистрацию повода;

4) должностное лицо (следователь, дознаватель), вносит дополнительные сведения в ЕРДР (п. 16).

Вариант 2. В случае возникновения нештатных ситуаций (аварии, отсутствия доступа к информационной системе):

1) уполномоченное лицо (дежурный) регистрирует информацию об уголовных правонарушениях в бумажном « Журнале регистрации досудебных расследований в случае аварийных ситуаций и отсутствия доступа к информационной системе ЕРДР и регистрации информации об уголовных правонарушениях в случае аварийных ситуаций и отсутствия доступа к информационной системе ЕРДР», форма которого установлена приложениями 19, 19-1 Приказа №89.

Заполнение сведений в Журнале о регистрации в ЕРДР является основанием для начала досудебного расследования;

2) должностное лицо, ответственное за регистрацию, при отсутствии доступа к информационной системе заполняет бумажные формы согласно приложениям 11-17 Приказа № 89 и с актом о нештатной ситуации и сопроводительным письмом в течение 24 часов предоставляет их в уполномоченный орган для ввода сведений в информационную систему;

3) сотрудник уполномоченного органа вносит сведения, представленные на бумажных формах, в информационную систему с сохранением регистрационных номеров в срок не позднее 24 часов с момента их поступления.

Вариант 3. В случае отсутствия доступа к информационной системе у сотрудников одного органа уголовного преследования допускается ввод сведений в другом органе уголовного преследования или уполномоченном органе (п. 69).

3.6 НЕСОБЛЮЖДЕНИЕ ПРАВИЛ ПРОВЕДЕНИЯ ОБЫСКА

Пример 1:

09.08.2022 года прокуратурой Жетысуского района г. Алматы в ходе изучения материалов уголовного дела, уголовное преследование в отношении гр-на К. Прекращено на основании нарушении норм УПК:

- личный обыск и жилища органом досудебного расследования проведены в нарушение требований ст.132, 232 УПК, не указано, где изъяты наркотические вещества, а также они не упакованы;

- в постановлении обыска квартиры не уточнено количество изъятых вещественных доказательств;

- в постановлении суда указано, что видео произведенного обыска предоставлено только 23.05.2022г., тогда как обыск проведен 12.05.2022г.;

- с пакетов отпечатки пальцев рук не изъяты, также с гр-на К. не произведены смывы ладоней, не произведены срезы ногтей и карманов.

Кроме того, не приняты меры к допросу лиц, присутствовавших при задержании и личном обыске к., также не осмотрена автомашина в которой находился задержанный, который сообщил, что сотовый телефон находится в машине, сотовый телефон не изъят, на видео личного обыска имеется портмоне и банковские карты, однако в протоколе обыска обнаруженные предметы не отражены. С пакетов отпечатки не изъят, смывы с ладони не сделаны, ногтевых срезов, срезов карманов также не имеется¹.

Пример 2:

Так, следователем ОП Железнодорожного района г. Тараз Жамбылской области уголовное преследование в отношении гр. Ж прекращено за отсутствием состава преступления (ст.297 ч.3 УК).

Основанием послужили многочисленные нарушения законности при документировании преступной деятельности гр. Ж.:

- при анализе видеозаписи с обыска жилого помещения по адресу проживания гр. Ж, в связи с выходом из строя фронтальной камеры, факт упаковки наркотических средств не зафиксирован на видеозапись.

Аналогично, прокуратурой Костанайской области уголовное дело в отношении гр. М производством прекращено за отсутствием состава преступления (ст.296 ч.4 УК).

3.6.1 Некачественная видеофиксация либо отсутствие видеосъемки

Несмотря на участие в следственном действии понятых, следователю (дознавателю) следует также применять научно-технические средства фиксации хода следственного действия (средства звуко-видеозаписи) согласно ч. 3 ст. 197 УПК.

Отсутствие научно-технических средств фиксации хода и результатов следственного действия ограничивает доказательственное значение фактических данных, обнаруженных, зафиксированных и изъятых при производстве обыска. Причиной является отсутствие возможности наглядного подтверждения и воспроизводства обстоятельств следственного действия посредством видеозаписи.

Таким образом, обыск, произведенный без использования научно-технических средств фиксации хода и результатов может быть признан недействительным, а фактические данные, полученные в результате его производства, – недопустимыми в качестве доказательств.

Некачественная видеофиксация хода следственного действия — это процессуальный недостаток, связанный с нарушением установленных требований к видеозаписи, используемой для документирования следственного действия.

¹ Информация по допущенным нарушениям конституционных прав граждан по наркопреступлениям СД МВД РК

<i>Некачественная фиксация может проявляться в следующих аспектах:</i>
<i>-отсутствие ключевых этапов следственного действия:</i> видеозапись не охватывает все действия, включая начало, разъяснение прав участникам и завершение следственного мероприятия. Это создает пробелы в документировании и может поставить под сомнение законность проведения действия;
<i>-низкое качество изображения</i> (размытое изображение, плохая освещенность) <i>или звука</i> (дефекты звука: шум, прерывания) может препятствовать адекватному восприятию и оценке хода следственного действия;
<i>-нарушение непрерывности записи:</i> прерывание видеозаписи без объективных причин, монтаж или отсутствие четкой хронологии событий могут вызвать сомнения в подлинности и полноте следственного действия. Видеосъемку желательно не прерывать, но это не всегда возможно, например, в случаях, когда необходимо заменить аккумулятор, установились неблагоприятные погодные условия и т.п. В данной ситуации лицо, ведущее досудебное расследование, должно сообщить участникам о приостановлении следственного действия, его продолжительности и причинах остановки звуко-, видеозаписи. Причина перерыва фиксируется в протоколе ¹ ;
<i>отсутствие обязательных реквизитов на видеозаписи:</i> на видео может отсутствовать указание времени, даты, места проведения действия, что снижает доказательственное значение записи и может повлиять на ее допустимость в суде;
<i>неправильное расположение камеры:</i> если камера не фиксирует всех участников действия или места проведения, это может привести к тому, что значимые моменты останутся за кадром;
<i>отсутствие записи разъяснения участникам прав и обязанностей:</i> пропуск этого этапа не позволяет подтвердить, что участники были информированы о своих правах и процессуальных обязанностях.

Для предотвращения таких ситуаций необходимо использование качественного оборудования, соблюдение четких процессуальных требований и обязательное обучение сотрудников правоохранительных органов. Это обеспечит объективность и надежность видеофиксации, повысит доверие к правоприменительной практике и укрепит позиции доказательств в суде.

Под ***плохим качеством видеосъемки*** понимают несоответствие записи установленным требованиям, что может негативно сказаться на ее доказательственной значимости и объективности.

¹Приказ Генерального Прокурора Республики Казахстан от 22 сентября 2014 года «Об утверждении Правил применения научно-технических средств фиксации хода и результатов следственных действий»

К основным проблемам качества видеосъемки относятся ее технические недостатки, а именно: низкое разрешение изображения, недостаточное освещение, плохая слышимость или искажение звука, что затрудняет восприятие ключевых деталей видеозаписи.

<i>ПРИЧИНЫ ПЛОХОГО КАЧЕСТВА ВИДЕОСЪЕМКИ</i>	<i>РЕШЕНИЕ</i>
Низкое разрешение изображения: на видеозаписи размытое или нечеткое изображение, при котором невозможно идентифицировать участников записи или предметы, находящиеся в кадре. Кроме того, на низкое разрешение изображения указывает отсутствие детализации, что затрудняет определение действий или характеристик изъятых вещественных доказательств.	использовать камеры с высоким разрешением (1080p, 4K), обеспечить достаточное освещение, правильно настроить фокус камеры, стабилизировать камеру, чтобы избежать дрожания изображения и т.п.
Недостаточное освещение: на видеозаписи имеются темные или переосвещенные кадры, на которых сложно различить происходящее; используются неподходящие источники света, создающие блики или тени, которые искажают восприятие зафиксированного.	использовать дополнительное освещение (прожекторы, софтбоксы), избегать съемки против солнца, использовать камеры с хорошей светочувствительностью и др.
Плохое качество звука: на видеозаписи имеются шумы, помехи или низкий уровень громкости, которые делают звук видеозаписи неразборчивым. Кроме того, возможны отсутствие или сбои в записи звука, что лишает запись ключевого элемента объективности.	использовать внешний микрофон, выбрать место съемки с минимальным уровнем шума, защитить микрофон от ветра, проверить настройки уровня записи звука и др.
Искажение видео или звука: технические сбои, такие как задержки в записи, пропуски кадров или отсутствие синхронизации между видео и аудио, которые подрывают целостность зафиксированных данных.	использовать качественное оборудование для записи и хранения видео, обеспечить достаточную скорость записи данных, избегать перегрева оборудования и др.

Нарушение стандартизации форматов записи: использование устаревших или несовместимых форматов видео, что затрудняет их последующее воспроизведение или анализ.	использовать распространенные форматы видео (MP4, AVI), конвертировать видео в нужный формат при необходимости.
---	---

Эти недостатки не только снижают доказательственное значение видеозаписи, но и создают дополнительные вопросы о законности и добросовестности проведенной видеофиксации. Для устранения таких проблем необходимо использовать качественное оборудование, проводить тестирование перед съемкой и обеспечивать соответствие записи всем техническим требованиям.

3.6.2 При обыске недопустимо изъятие вещественных доказательств протоколом ОМП

Пример:

20.06.2023 года в ходе производства обыска по адресу проживания гр-на Р. по факту совершения уголовного правонарушения, предусмотренного ч. 4 ст. 296 УК «Незаконное обращение с наркотическими средствами, психотропными веществами и их аналогами без цели сбыта» вещественные доказательства были изъяты протоколом ОМП.

Основаниями прекращения послужило составление протокола ОМП для изъятия вещественных доказательств в ходе производства обыска.

Обыск, выемка и осмотр места происшествия являются поисковыми следственными действиями, направленными на сходные цели, однако имеющими определенные отличия.

Так, **осмотр места происшествия** (ст. ст. 219, 220 УПК) — следственное действие, направленное на визуальное исследование места происшествия, предметов, документов и иных объектов с целью выявления, фиксации и изъятия следов преступления. Особенностью ОМП является то, что он проводится без необходимости получения предварительного разрешения суда, поскольку не затрагивает права на неприкосновенность жилища или иных объектов частной собственности. Основная задача ОМП заключается в документировании обстановки, фиксировании следов преступления и обнаружении вещественных доказательств.

Обыск (ст. 252 УПК) представляет собой следственное действие, связанное с принудительным обследованием жилища, территории, помещений, транспортных средств или иных объектов с целью обнаружения и изъятия предметов, документов или ценностей, имеющих значение для расследования. Проведение обыска возможно только на основании постановления суда, за исключением случаев, предусмотренных ч. 3 ст. 254 УПК, где допускается его неотложное проведение с последующим уведомлением суда. Важной особенностью обыска является возможность его

проведения с использованием принудительных мер, в том числе вскрытия помещений и хранилищ.

Выемка (ст. 253 УПК) — следственное действие, направленное на изъятие конкретно определенных предметов или документов, которые находятся в конкретном месте или у конкретного лица. В отличие от обыска, выемка предполагает точное знание о местонахождении искомых объектов и обычно не требует широкомасштабного обследования территории или помещений. Выемка также, как правило, проводится на основании судебного постановления, за исключением случаев добровольного предоставления предметов или документов.

В ходе производства по делам о наркопреступлениях лицу, осуществляющему уголовное преследование, следует **четко определиться с целью и ожидаемым результатом своей деятельности**, от этого будет зависеть **выбор следственного действия** в каждом конкретном случае.

Лицом, производящим обыск, составляется протокол с соблюдением требований, предусмотренных ст. 199 УПК.

Протокол следственного действия составляется в ходе его производства или непосредственно после его окончания. Для обеспечения полноты протокола могут быть применены стенографирование, киносъемка, звуко- и видеозапись или иные научно-технические средства. Стенографическая запись, материалы звуко- и видеозаписи или иные носители информации приобщаются к протоколу и хранятся при деле (ч. 2 ст. 199 УПК).

В протоколе излагаются процессуальные действия в том порядке, в каком они имели место, выявленные при их производстве существенные для дела обстоятельства, а также заявления лиц, участвовавших в производстве следственного действия.

В протоколе обыска должно быть указано, в каком месте и при каких обстоятельствах были обнаружены предметы или документы, выданы они добровольно или изъяты принудительно. Все изымаемые предметы должны быть перечислены в протоколе с точным указанием количества, меры, веса, индивидуальных признаков и, по возможности, стоимости (ч. 2 ст. 256 УПК).

Составление протокола ОМП для изъятия вещественных доказательств в ходе производства обыска является нарушением требований УПК (Приложение 6, 9, 10).

3.6.3 Не разъяснение участникам прав и обязанностей

Пример 1:

11.07.2024 г. по факту сбыта наркотических средств задержан г-н Г. (психотропное вещество «MDMB-4en-PINACA» весом – 0,5216 грамм). В ходе изучения видеозаписи обыска квартиры установлено, что следователь не разъяснил участникам следственного действия их права и обязанности.

Пример 2:

Прокуратурой г. Жанаозен Мангистауской области 21 марта 2024 г. прекращено уголовное дело в отношении несовершеннолетнего гр. П. по факту изъятия у последнего наркотических средств в крупном размере.

Основаниями прекращения послужили нарушения норм УПК при документировании преступной деятельности гр. П, а именно изъятие наркотических средств последнего проведено без участия представителя несовершеннолетнего и не разъяснены права и обязанности законного представителя подозреваемого.

Каждое лицо, участвующее в уголовном процессе, имеет право знать свои права и обязанности, правовые последствия избранной им позиции, а также получить разъяснение значения происходящих с его участием процессуальных действий и содержания представляемых ему для ознакомления материалов уголовного дела.

Согласно положениям УПК орган, ведущий уголовный процесс, обязан разъяснить каждому лицу, участвующему в производстве по уголовному делу, принадлежащие ему права и возложенные на него обязанности. Более того, по просьбе лица орган, ведущий уголовный процесс, обязан разъяснить его права и обязанности повторно (ч. 2 ст. 110).

Несоблюдение такой обязанности влечет за собой ряд негативных последствий. В частности, подрывает основы законности и прозрачности уголовного судопроизводства. Такое нарушение может привести к недопустимости доказательств, признанию процессуальных действий незаконными и снижению доверия к системе правосудия. Соблюдение данной нормы является ключевым условием справедливого расследования.

В этой связи целесообразно использовать перечень действий при заполнении протокола осмотра (обыска, выемки), который служит для следователя инструментом контроля за соблюдением процессуальных норм.

3.6.4 Не направление либо несвоевременное направление материалов в суд на санкционирование

Пример:

ДП Акмолинской области для производства дополнительного расследования возвращено уголовное дело по подозрению гр. Р в совершении преступления, предусмотренного ст.297 ч.3 п.п.1,3,5 УК, т.к. органом досудебного расследования не санкционирован судом личный обыск в отношении гр. Р.

Нормативное постановление ВС РК от 14 мая 1998 года № 3 «О применении законодательства по делам, связанным с незаконным оборотом наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов и прекурсоров» разъясняет, что производство обыска, выемки, осмотра жилого помещения и иных следственных действий, подлежащих санкционированию следственным судьей, в случаях, не терпящих отлагательства, должно осуществляться при

наличии исключительных обстоятельств строго в соответствии с требованиями УПК (п. 9-5)¹.

Исключительными обстоятельствами, дающими основания для осуществления неотложных следственных действий, признаются случаи, когда производство следственных действий в общем порядке, установленном УПК, может привести к тяжким необратимым последствиям для жизни, здоровья людей либо имеется реальное опасение того, что разыскиваемое лицо может скрыться, уничтожить следы преступления и (или) подлежащий изъятию объект может быть из-за промедления с его обнаружением утрачен, поврежден, использован в преступных целях и т.п. (Приложение 7, 12)

3.6.5 Привлечение в качестве понятых ранее судимых лиц, участие в следственном действии несовершеннолетнего понятого

Пример:

10 ноября 2023 года примерно в 11.00 ч. сотрудники полиции УП г. Алматы произвели обыск квартиры по адресу ул. Серова 21, где были изъяты наркотические средства.

По делу в отношении г-на Т. по факту совершения уголовного правонарушения, предусмотренного ч. 4 ст. 296 УК «Незаконное обращение с наркотическими средствами, психотропными веществами, их аналогами без цели сбыта», прокурором г. Алматы уголовное дело прекращено в связи с отсутствием состава уголовного правонарушения (п. 2 ч. 1 ст. 35 УПК), а именно один из понятых был привлекаемые к уголовной ответственности по другим уголовным делам.

Понятым является лицо, привлеченное органом уголовного преследования для удостоверения факта производства следственного действия, его хода и результатов в случаях, предусмотренных УПК.

Понятыми могут быть только не заинтересованные в деле и не зависимые от органов уголовного преследования совершеннолетние граждане, способные полно и правильно воспринимать происходящие в их присутствии действия и не подлежащие отводу в соответствии со ст. 90 УПК.

Отводу от участия в досудебном расследовании в качестве понятого подлежат лица, лично или по службе зависимые от органа, ведущего уголовный процесс.

Не могут участвовать в качестве понятых также сотрудники правоохранительных органов, судов, учащиеся специальных юридических учебных заведений, осужденные, находящиеся под пробационным контролем, и лица, привлекаемые к уголовной ответственности по другим уголовным делам (ч. 2 ст. 90 УПК).

¹Нормативное постановление ВС РК от 14 мая 1998 года № 3 «О применении законодательства по делам, связанным с незаконным оборотом наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов и прекурсоров» // <https://online.zakon.kz/>

Кроме того, **понятым не может быть лицо**, на которое были возложены функции следственного судьи, он являлся участником данного расследования или его родственником, а также имеются иные обстоятельства, дающие основание считать, что лицо лично, прямо или косвенно заинтересовано в данном деле (ч. 1 ст. 90 УПК).

Участие заинтересованных в деле (работников правоохранительных органов, их стажеров, лиц, зависящих от органов уголовного преследования: условно-досрочно освобожденных от отбывания наказания, находящихся под административным надзором и др.) лиц в качестве понятых служит основанием для признания протокола следственного действия недопустимым в качестве доказательства¹.

3.6.6 Производство обыска без участия понятых

Пример 1:

26.08.2024 г. Сотрудниками ОП г. Лисаковск по факту хранения наркотических средств задержан гр-н С. (высушенная марихуана – 1,71 грамм).

В ходе анализа видеозаписи проведенного обыска установлено, что вход в квартиру осуществлен без участия понятых. После вывода подозреваемого наружу, в квартиру зашел сотрудник, действия которого в течении 10 секунд не были зафиксированы на видеокамеру. Учитывая изложенное, 07.09.2024 г. Дознавателем уголовное дело прекращено по ст.35 ч.1 п.2 УПК.

Пример 2:

ДП Алматинской области для производства дополнительного расследования возвращено уголовное дело по подозрению гр. С в совершении преступления, предусмотренного ст.297 ч.3 УК, т.к. согласно материалам досудебного расследования, прибывшие по вызову сотрудники полиции произвели изъятие наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов без участия понятых и без применения научно-технических средств, т.е. без соблюдения всех процессуальных норм.

Тем самым действиями сотрудников полиции существенно нарушен порядок производства процессуального действия, что ставит под сомнение само происхождение изъятых наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов и их идентификацию.

Согласно п. 4 ст. 254 УПК **обыск производится с участием понятых**, а в необходимых случаях — с участием специалиста и переводчика.

Таким образом, обыск должен проводиться с обязательным участием понятых, за исключением случаев объективной невозможности их привлечения. Участие понятых обеспечивает объективность и прозрачность процессуального действия, снижает вероятность злоупотреблений и гарантирует соблюдение прав участников. **Отсутствие понятых** может

¹ п. 20 Нормативного постановления Верховного Суда Республики Казахстан от 20 апреля 2006 года № 4 «О некоторых вопросах оценки доказательств по уголовным делам» // <https://online.zakon.kz/>

привести к признанию результатов обыска недействительными, что негативно влияет на допустимость доказательств и подрывает доверие к законности следственных действий.

Таким образом, систематические нарушения порядка проведения обыска свидетельствуют о необходимости повышения квалификации сотрудников органов уголовного преследования, строгого соблюдения процессуальных норм и усиления контроля качества проведения следственных действий (см. Приложение 6).

3.7 ОТСУТСТВИЕ ВИДЕОФИКСАЦИИ ЗАДЕРЖАНИЯ И ИЗЪЯТИЯ

Важно помнить! Перед началом задержания подозреваемого лица следователь произносит следующие слова:

«Разъясняю, в соответствии с требованиями ст.ст. 128, 131 Уголовно-процессуального кодекса (если задерживает оперуполномоченный, он произносит слова «по поручению руководителя следственно-оперативной группы») Вы задерживаетесь по подозрению в совершении уголовного правонарушения».

Объявляю, что основанием для задержания являются наличие достаточных данных материалов уголовного дела об участии Вас в __преступлении__, предусмотренного по ст. __ Уголовного кодекса.

Разъясняю, что Вы имеете право на приглашение защитника, право хранить молчание и то, что сказанное Вами может быть использовано против Вас в суде.

При несогласии с данным решением Вы можете обжаловать его в установленном законом порядке (прокурору или в суд).

Пример:

3 мая 2020 года примерно в 22:00 часов во дворе дома № 35 по пр. Н. Назарбаева сотрудниками ОБН УП г. Актобе задержан гр. Ц., у которого протоколом личного обыска изъят полиэтиленовый пакет с пластичным веществом овальной формы темно-коричневого цвета, со специфическим запахом.

При этом в нарушение требований ст. 197 УПК процесс задержания гр-на Ц. и личный обыск не были зафиксированы с помощью научно-технических средств (видеофиксации). В протоколе личного обыска отсутствует отметка о применении технических средств фиксации, а также не указаны причины отсутствия видеозаписи.

Уголовно-процессуальное законодательство Республики Казахстан устанавливает обязательное применение научно-технических средств фиксации хода и результатов следственных действий, в том числе задержания и изъятия наркотических средств, психотропных веществ и их аналогов (абз. 2 ч. 6 ст. 197 УПК).

В случае отсутствия научно-технических средств или невозможности их применения при проведении следственных действий привлекаются понятые (абз. 3 ч. 6 ст. 197 УПК) в случаях:

1) отсутствия научно-технических средств, когда у органов расследования физически нет в наличии необходимого оборудования для видеозаписи. Данное основание может быть актуально для отдаленных районов или для ситуаций, когда следственные действия проводятся в экстренном порядке;

2) невозможности их применения (*технические сбои в работе аппаратуры, неблагоприятные погодные условия — сильный дождь, ветер, мороз*) и т.п.

В протоколе следственного действия необходимо указать конкретные причины, по которым не были применены технические средства фиксации. В противном случае следственное действие, произведенное без использования научно-технических средств фиксации хода и результатов, может быть признано недействительным, а фактические данные, полученные в результате его производства, — недопустимыми в

качестве доказательств.

3.8. ОТСУТСТВИЕ ВИДЕОЖЕТОНОВ У СОТРУДНИКОВ ПП/ПЛОХОЕ КАЧЕСТВО ВИДЕОСЪЕМКИ

Пример:

Юго-Восточный ОП - 1 марта 2024 г. сотрудниками полка патрульной полиции УП г. Караганды по ул. Университетская задержан гр-н Г., у которого обнаружен и изъят сверток с веществом зеленого цвета, растительного происхождения.

В ходе расследования, ППП Қанас Д. допущен «двойной досмотр», видеозапись с видеожетона отсутствует.

Не допускается несение службы без носимого видеорегистратора, а также его самовольное отключение, удаление имеющейся записи. Включение видеорегистратора ППН производится с момента начала несения службы и ведется непрерывно до ее завершения¹.

¹П.17 Инструкции по несению патрульно-постовой службы сотрудниками полиции РК по обеспечению охраны общественного порядка и дорожной безопасности в населенных пунктах и на загородных

На каждого сотрудника патрульной полиции, на каждый наряд (смену) патрульной полиции на транспорте и метрополитене, на каждого участкового инспектора полиции, на каждого сотрудника специального подразделения по борьбе с незаконной миграцией и на каждую дежурную следственно-оперативную группу ОВД для применения при несении службы выделяется 1 портативный видеорегистратор (видеожетон) сроком на 7 лет¹.

Видеожетон (портативный носимый видеорегистратор) – это техническое устройство, предназначенное для осуществления аудиовидеозаписи сотрудниками ОВД (п. 3)². Он позволяет осуществлять аудиовидеозаписи окружающей обстановки, действий граждан, осужденных и лиц, заключенных под стражу, а также действий сотрудников ОВД в период исполнения служебных обязанностей, профилактических мероприятий и специальных операций, с целью обеспечения сбора качественной доказательной базы, при пресечении правонарушений (п. 4).

Технические спецификации видеожетона согласовываются с Департаментом технической службы Министерства внутренних дел, приобретение видеожетонов осуществляется в соответствии с минимальными требованиями (функциональными особенностями видеожетона) к аудио- видеофиксации, к которым относится:

- запись видео/аудио, представление (просмотр) видеофайлов, автоматическое включение/выключение режима «день/ночь»;
- возможность производить запись без нарушений при резком перемещении из холода в тепло (за исключением эффекта запотевания камеры в зимнее время при входе в помещение);
- возможность формировать протокол (журнализация событий), содержащий список всех функций, действий, проводимых с видеожетоном (включение, выключение, функция воспроизведения) за смену;
- наличие двух сменных аккумуляторов – для автономной работы каждого не менее 8 часов с функцией оповещения о разряде (визуальная или звуковая);
- наличие крепежной клипсы и защитного чехла, а также стабилизатора, позволяющего производить запись «на ходу» без колебаний.

Видеожетон закрепляется в области груди ближе к плечевому суставу, не создавая помех действиям сотрудника ОВД при исполнении служебных обязанностей, а также при проведении профилактических мероприятий и специальных операций может крепиться на специальном крепеже или на шлеме (п. 17).

Видеожетоны, не соответствующие требованиям минимальных стандартов, не могут быть использованы в служебной деятельности ОВД.

автомобильных дорогах, утвержденной приказом МВД РК от 15 февраля 2023 года № 164. <https://adilet.zan.kz/>

¹ Натуральные нормы технических средств фиксации фактов совершения уголовных, административных правонарушений и действий сотрудников ОВД РК, утвержденных приказом МВД РК от 5 марта 2018 года № 171 <https://adilet.zan.kz/>

² Приказ МВД РК от 31 декабря 2014 года № 971 «Об утверждении Инструкции использования технических средств для фиксации фактов совершения уголовных и административных правонарушений и действий сотрудников органов внутренних дел Республики Казахстан» // <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V14C0010227>

В процессе ведения аудиовидеозаписи производится фиксация всех действий как сотрудника ОВД, так и правонарушителя, в том числе составление материалов и доставление правонарушителя в ОВД, а также остановка автотранспорта (п. 23).

Не допускается самовольное удаление имеющейся записи с видеорегистратора, карты памяти и радара, а также отключение видеорегистратора и воспрепятствование ведению аудиовидеозаписи, за допущенные нарушения сотрудник ОВД привлекается к дисциплинарной ответственности (п. 24).

В случае отдыха, приема пищи сотрудник ОВД приостанавливает ведение аудиовидеозаписи, но только по разрешению дежурного или непосредственного руководителя (командира), с последующим занесением соответствующих записей в журнал учета выдачи и сдачи видеожетона и карт памяти мобильного видеорегистратора.

О факте поломки или разрядки аккумуляторной батареи незамедлительно докладывается дежурному или непосредственному руководителю (командиру), с последующим занесением соответствующей записи в журнал. При этом дежурный или непосредственный руководитель (командир) направляет ответственное лицо для проверки данного факта с последующим устранением (при возможности) причин неполадок (п. 26).

Запрещено осуществлять фото-видеосъемку на месте происшествия иными техническими средствами, кроме видеофиксации ведомственным видеорегистратором ППН, выданным на службу и работающим в автоматическом режиме¹.

Подробные рекомендации о качества видеосъемки, представлены в п. п. 2.3 данных предложений.

3.9. НАРУШЕНИЕ СРОКА СОСТАВЛЕНИЯ ПРОТОКОЛА ОБ УГОЛОВНОМ ПРОСТУПKE/ НЕ НАЗНАЧЕНИЕ ПРЕДВАРИТЕЛЬНОГО СЛЕДСТВИЯ

Пример 1:

21.11.2023 г. УП г. Темиртау ввиду пропущенного срока составления протокола об уголовном проступке прекращено уголовное дело в отношении гр. М., зарегистрированное по ст. 296 ч.2 УК².

Согласно материалам уголовного дела допрос гр. М. в качестве подозреваемого был произведен в тот же день, 10.11.2023 г., в 16:30 часов. Однако протокол об уголовном проступке был составлен лишь 21.11.2023 г., то есть по истечении 10 суток с момента допроса.

Пример 2:

29.06.2024 г. сотрудниками УП г. Рудного по факту хранения наркотических средств задержан гр-н С. (марихуана – 3,80 грамм).

¹ Приказ МВД РК от 15 февраля 2023 года № 164 «Об утверждении Инструкции по несению патрульно-постовой службы сотрудниками полиции РК по обеспечению охраны общественного порядка и дорожной безопасности в населенных пунктах и на загородных автомобильных дорогах» // <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2300031917>

² Информация с прокуратуры по Карагандинской области о ситуации по наркопреступлениям за период с 2022 по 3 мес.2024 г.

В ходе расследования уголовного дела дознавателем по истечению 2-х месяцев продление сроков досудебного расследования не производилось. Кроме того, дознание и предварительное следствие по делам протокольной формы не назначено.

В этой связи, 13.09.2024 г. дознавателем уголовное дело прекращено на основании ст. 35 ч. 1 п. 2 УПК¹.

В соответствии с ч. 1 ст. 526 УПК орган дознания составляет протокол об уголовном проступке **в течение десяти суток с момента допроса лица, в качестве подозреваемого**, в пределах срока давности привлечения к ответственности. **В случае невозможности** в указанные сроки обеспечить полноту и всесторонность **назначается дознание либо предварительное следствие** (ч.ч.3, 5 ст.189 УПК).

Нарушение установленного срока составления протокола об уголовном проступке может повлечь признание доказательств, полученных с нарушением срока, недопустимыми, а действий органа дознания — незаконными.

Формы досудебного расследования	Сроки	Условия для проведения
<i>Протокольная форма</i>	в течение десяти суток с момента допроса лица в качестве подозреваемого	по преступлениям, указанным в ч.16-24 ст. 191 УПК;
<i>Дознание</i>	не должно превышать 1 месяц	1) по преступлениям, указанным в ч.2-11-1, 25-26 ст. 191 УПК; 2) по делам об уголовных проступках в случае невозможности в сроки, установленные ст. 526 УПК, обеспечить полноту и всесторонность установления подлежащих доказыванию по делу обстоятельств
<i>Предварительное следствие</i>	2 месяца	1) по преступлениям, указанным в ст. 187 УПК; 2) по всем уголовным правонарушениям, совершенным несовершеннолетними или лицами, которые в силу своих физических или психических недостатков не могут сами

¹Сведения с СД МВД Республики Казахстан

		осуществить свое право на защиту; 3) по делам дознания, по которым не известно лицо, подозреваемое в совершении преступления; 4) по делам об уголовных проступках в случае невозможности в сроки, установленные ст. 526 УПК, обеспечить полноту и всесторонность установления подлежащих доказыванию по делу обстоятельств
--	--	---

3.10 НЕСОБЛЮЖДЕНИЕ ПРАВИЛ ПРОИЗВОДСТВА ОМП

3.10.1 Некачественное протоколирование ОМП

Пример:

25.07.2019 года в ходе производства обыска сотрудниками ОКП ДП г. Актобе по адресу проживания гр-на Ч.: г. Актобе, ул. Джамбула, д. 10, кв. 52 было изъято вещество растительного происхождения со специфическим запахом, которое находилось на столе в спальном комнате на отрезке листа бумаги белого цвета и было упаковано в целлофановый пакет.

Из материалов уголовного дела:

Уголовное дело в отношении гр. Ч. по факту совершения уголовного правонарушения, предусмотренного ч. 1 ст. 296 УК «Незаконное обращение с наркотическими средствами, психотропными веществами и их аналогами без цели сбыта», прокуратурой г. Актобе прекращено в связи с отсутствием состава уголовного правонарушения (п. 2 ч. 1 ст. 35 УПК).

Выписка из постановления прокурора о прекращении уголовного дела:

«Органом досудебного расследования в протоколе осмотра места происшествия не проставлена дата и время производства следственного действия. Данный факт является нарушением норм уголовно-процессуального законодательства и влечет признание следственного действия недействительным. Предметы и вещества, изъятые в ходе данного осмотра, недопустимы в качестве доказательств по уголовному делу...».

Протоколирование осмотра необходимо осуществлять в соответствии с требованиями ст. 224 УПК «Протокол осмотра, освидетельствования» и ст. 199 УПК «Протокол следственного действия».

При составлении протокола осмотра места происшествия особое внимание необходимо обращать на соблюдение следующих требований:

– в протоколе указываются: место и дата производства следственного действия; время его начала и окончания с точностью до минуты; должность и фамилия лица, производящего следственное действие, фамилия, имя,

отчество (при его наличии) каждого лица, участвовавшего в следственном действии (ч. 3 ст. 199 УПК);

– осмотр производится с применением научно-технических средств фиксации хода и результатов, при осмотре жилого помещения **с участием понятых** (ч. 5 ст. 220 УПК). Также отмечается факт уведомления лиц, участвовавших в производстве ОМП, о применении данных средств (ч. 5 ст. 199 УПК);

– отмечается факт разъяснения участникам следственного действия их прав и обязанностей, предусмотренных УПК;

– в протоколе описываются все производимые при осмотре действия в той последовательности, в какой они проводились, а равно все обнаруженное в том виде, в каком оно наблюдалось в момент осмотра. В протоколе перечисляются и описываются все объекты, изъятые при осмотре (ч. 2 ст. 224 УПК);

– в протоколе должно быть указано: в какое время, при какой погоде и каком освещении производился осмотр; какие научно-технические средства были применены и какие получены результаты; кто был привлечен к производству указанного следственного действия и в чем это участие выразилось; способ упаковки изъятых объектов и во что именно они были упакованы, какие объекты опечатаны и какой печатью; куда направлены предметы, имеющие значение для дела (ч. 3 ст. 224 УПК);

– все изымаемые предметы, следы преступления должны быть перечислены в протоколе с точным указанием количества, меры, веса, индивидуальных признаков. Каждый объект должен быть описан так, чтобы его можно было выделить среди аналогичных;

– все обнаруженное и изъятое при осмотре должно быть предъявлено понятым, другим участникам осмотра, о чем делается отметка в протоколе. Изымаемые следы и иные материальные объекты в ходе осмотра упаковываются, опечатываются на месте осмотра и удостоверяются подписями присутствующих при этом лиц *(в ходе видеофиксации изъятия понятые должны быть в объективе камеры)*;

– фиксируются все заявления, ходатайства и замечания, сделанные участниками ОМП;

– протокол подписывается должностным лицом, его составившим, понятыми *(в случае присутствия согласно ч. 5 ст. 82 УПК понятой обязан удостоверить своей подписью в протоколе следственного действия факт производства этого действия, его ход и результаты)* и иными лицами, участвовавшими в производстве следственного действия.

Требования к надлежащей упаковке вещественных доказательств:

1. *целостность и сохранность*: упаковка должна:

- исключать возможность повреждения или уничтожения изымаемого вещества;

- обеспечивать сохранность на них следов (микроследов), вещества в неизменном виде, предотвращая его утечку, испарение, загрязнение или подмену;

- быть прочной и надежной, чтобы выдержать транспортировку и хранение.

2. *идентификация и маркировка:*

- на упаковке должны быть четкие и разборчивые надписи на бирках, содержащее номер уголовного дела, удостоверительные надписи и подписи лиц, участвовавших в следственном действии, лица, у которого произведено изъятие, сотрудников органа, ведущего уголовный процесс; упаковка скрепляется печатью соответствующего органа;

- бирки должны быть надежно прикреплены к упаковке, чтобы исключить их утерю или подмену.

3. *опечатывание:*

- упаковка должна быть опечатана на месте изъятия в присутствии понятых и других лиц, участвующих в изъятии;

- печать должна быть четкой и неповрежденной, чтобы исключить возможность доступа к содержимому;

Примечание: в случае, если опись изымаемых предметов, ценностей и документов составить невозможно из-за их большого количества, они помещаются в упаковку, которая снабжается бирками с удостоверительными надписями и подписями указанных выше лиц. В таких случаях составление описи изъятых предметов, ценностей и документов производится при их детальном осмотре с соблюдением требований уголовно-процессуального законодательства.

Факт обнаружения и изъятия предметов, ценностей и документов фиксируется фотосъемкой, видеозаписью и другими научно-техническими средствами.

В целях повышения эффективности и правомерности процедуры ОМП в рамках досудебного расследования, а также недопущения нарушений, целесообразно разработать контрольный список (чек-лист).

Перечень действий сотрудника при составлении протокола ОМП	
Место и дата производства следственного действия	
Время его начала и окончания	
В какое время, при какой погоде и каком освещении производился осмотр	
Сведения о лице, производящем ОМП	
Данные лиц, участвующих в следственном действии (<i>специалиста, переводчика, понятых и владельца жилого помещения в случае участия и др.</i>)	
НТС, примененные при производстве ОМП	
Уведомление лиц, участвовавших в производстве ОМП, о применении НТС	
Разъяснение участникам следственного действия прав и обязанностей	
Описание всех производимых при осмотре действий в той последовательности, в какой они проводились, а равно всего обнаруженного при осмотре в том виде, в каком оно наблюдалось в	

момент осмотра	
Описание изымаемых предметов, документов и т.п.	
Упаковывание, опечатывание и удостоверение подписями присутствующих лиц	
Измерение, составление плана и схемы осматриваемых объектов, а также фотографирование и запечатление иными средствами (в необходимых случаях)	
Заявления, ходатайства и замечания, сделанные участниками ОМП	
Подписание протокола лицом, его составившим и лицами, участвовавшими в ОМП ¹	

3.10.2 Неразъяснение участникам ОМП прав и обязанностей

Пример:

25.07.2023 года в ходе производства осмотра места происшествия по адресу проживания гр-на А. по факту совершения уголовного правонарушения, предусмотренного ч. 4 ст. 296 УК «Незаконное обращение с наркотическими средствами, психотропными веществами и их аналогами без цели сбыта» в квартире присутствовали собственник квартиры, а также приглашенные понятые гр. Б. и гр. В.

Лицо, производящее следственное действие, начав осмотр, не разъяснило присутствующим лицам их права и обязанности, предусмотренные уголовно-процессуальным законодательством, и не предупредило об ответственности за разглашение данных досудебного расследования без согласия следователя.

Согласно положениям УПК следователь (дознаватель) обязан разъяснить каждому лицу, участвующему в производстве по уголовному делу, принадлежащие ему права и возложенные на него обязанности (ч. 2 ст. 110).

Несоблюдение такой обязанности может привести к недопустимости доказательств, признанию процессуальных действий незаконными и снижению доверия к системе правосудия. Соблюдение данной нормы является ключевым условием справедливого расследования.

В этой связи целесообразно использовать чек-лист к протоколу осмотра (обыска, выемки), который служит инструментом контроля за соблюдением процессуальных норм.

3.10.3 Проведение ОМП без участия понятых

Пример:

11.12.2023 года по факту уголовного правонарушения, предусмотренного ч. 2 ст. 296 УК «Незаконное обращение с наркотическими средствами, психотропными веществами, их аналогами без цели сбыта», зарегистрированного в отношении гр-на П., следователь в присутствии собственника квартиры произвел осмотр жилого помещения,

¹Чек-лист носит рекомендательный характер.

находящегося по адресу: г. Тараз, д. 7, кв. 65. В ходе осмотра в спальне был обнаружен полиэтиленовый сверток с порошкообразным веществом белого цвета.

Во время осмотра квартиры специалистом-криминалистом производилась видеозапись.

Однако в нарушение требований УПК осмотр был произведен без участия понятых. В протоколе осмотра жилого помещения отсутствует какая-либо информация о понятых, а также не указаны причины их отсутствия.

Понятым является лицо, привлеченное органом уголовного преследования для удостоверения факта производства следственного действия, его хода и результатов в случаях, предусмотренных УПК.

Согласно ч.6 ст.220 УПК **осмотр жилого помещения** производится с применением научно-технических средств фиксации хода и результатов, а также **с обязательным участием понятых**.

Привлечение понятых при осмотре места происшествия **обеспечивает объективность**, поскольку понятые своими глазами наблюдают за всеми действиями, фиксируют факт обнаружения предметов и веществ, а также их местонахождение (что исключает возможные подозрения в подбросе наркотиков или иных манипуляциях с доказательствами), защищают права и законные интересы жильцов, удостоверяют факт производства следственного действия, его ход и результаты своими подписями в протоколе. Кроме того, наличие независимых наблюдателей снижает риск возникновения конфликтных ситуаций между сотрудниками полиции и жильцами.

3.11 ОТСУТСТВИЕ ФИКСАЦИИ КОНТРОЛЬНОГО ЗАКУПА/ НЕКАЧЕСТВЕННАЯ ВИДЕОСЪЕМКА

Пример 1:

30.12.2021 года Специализированный межрайонный суд по уголовным делам Костанайской области прекратил производство по уголовному делу по обвинению гр-ки О. в совершении двух эпизодов сбыта наркотических средств (ст.ст.297 ч.2, 297 ч.3 п.3 УК).

В ходе главного судебного разбирательства государственный обвинитель отказался от обвинения, так как кроме показаний Д., вина гр-ки О. ничем не подтверждалась. При этом никаких НСД в отношении последней не проводилось, не произведен контрольный закуп у гр-ки О., нет видеофиксации факта сбыта.

Пример 2:

23.06.2021г. гражданину под псевдонимом «Ара», сотрудниками полиции Б. и Ж. (оперуполномоченные УБН ДП Жамбылской области) для негласно контрольного закупа вручены денежные средства, техническое средство.

Тем же днем гражданин под псевдонимом «Ара» сообщил о приобретении у гр. М. наркотического средства и доставил пакет черного

цвета с веществом растительного происхождения. После чего у гражданина под псевдонимом «Ара» изъято техническое средство.

Данные негласные следственные действия сотрудниками Б. и Ж. проводились без участия понятых и без применения научно-технических средств, тем самым нарушены требования ст.199, 254 ч.4 УПК.

Согласно положениям ст. 231 УПК контрольный закуп относится к негласным следственным действиям (далее — НСД).

Негласный контрольный закуп проводится с целью получения фактических данных о совершаемом или совершенном уголовном правонарушении путем создания ситуации мнимой сделки.

В данном случае у лица, заподозренного в причастности к уголовному правонарушению, возмездно приобретаются предметы или вещества, свободная реализация которых запрещена либо оборот которых ограничен законом, а также являющиеся объектами или орудиями преступных посягательств.

Согласно ст. 250 УПК производство видеозаписи хода и результатов контрольного закупа (возмездного приобретения) наркотических средств, психотропных веществ и их аналогов является обязательным условием для данного НСД. **Отсутствие таковой расценивается как нарушение требований УПК** и может привести к признанию результатов НСД не действительными.

Подробные рекомендации о качестве видеосъемки, представлены в п.п. 2.3 данных предложений.

3.12 НЕНАДЛЕЖАЩАЯ УПАКОВКА ВЕЩЕСТВЕННЫХ ДОКАЗАТЕЛЬСТВ

Пример:

Прокурором г. Костанай освобожден из ИВС подозреваемый по ст. 296 ч.4 УК гр-н Я. с последующим прекращением уголовного дела за отсутствием состава преступления.

Основанием послужили грубые нарушения норм УПК при документировании преступной деятельности последнего, среди нарушений выявлен, что оперуполномоченным не приняты меры к надлежащей упаковке и опечатыванию наркотических веществ.

Во всех случаях изъятия наркотических средств, психотропных, сильнодействующих веществ и их прекурсоров происходит их физическое упаковывание. Зачастую упаковка и описание упакованного на бирках не соответствуют предъявляемым правилам и требованиям.

Требования к надлежащей упаковке вещественных доказательств:

5. *целостность и сохранность*: упаковка должна:

- исключать возможность повреждения или уничтожения изымаемого вещества;

- обеспечивать сохранность вещества в неизменном виде, предотвращая его утечку, испарение, загрязнение или подмену;

- быть прочной и надежной, чтобы выдержать транспортировку и хранение.

6. идентификация и маркировка:

- на упаковке должны быть четкие и разборчивые надписи на бирках, содержащие: наименование изымаемого вещества, количество (мера, вес), дату и время изъятия; место изъятия; данные лица, у которого произведено изъятие, подписи понятых, следователя и других лиц, участвующих в изъятии;

- бирки должны быть надежно прикреплены к упаковке, чтобы исключить их утерю или подмену.

7. опечатывание:

-упаковка должна быть опечатана на месте изъятия в присутствии понятых и других лиц, участвующих в изъятии;

- печать должна быть четкой и неповрежденной, чтобы исключить возможность несанкционированного доступа к содержимому;

8. дополнительные меры:

- в случае изъятия большого количества предметов составляется реестр, который прилагается к протоколу, где отражаются *точное наименование предмета, количество, мера, вес, серия, номер и другие отличительные признаки каждого изымаемого объекта, время и место их обнаружения*. Если реестр изымаемых вещественных доказательств составить невозможно из-за их большого количества, они помещаются в упаковку, которая снабжается бирками с удостоверительными надписями и подписями указанных выше лиц. В таких случаях составление описи изъятых вещественных доказательств производится по месту проведения процессуальных действий, с соблюдением требований уголовно-процессуального и гражданско-процессуального законодательства;

- при изъятии вещественных доказательств, обращение с которыми требует наличия определенных навыков, точного фиксирования их качественных характеристик, индивидуальных признаков и определения стоимости, привлекаются соответствующие специалисты;

- обнаружение и изъятие вещественных доказательств может быть закреплено звукозаписью, видеозаписью, фотосъемкой и другими научно-техническими средствами.

Все вещественные доказательства изымаются *в присутствии понятых* и предъявляются другим присутствующим при этом лицам.

Таким образом, **несоблюдение процедуры опечатывания упаковки**, в которую помещены изъятые при личном обыске (осмотре, выемке) предметы, вещества, **является нарушением уголовно-процессуального закона** и влечет недопустимость данных предметов, веществ в качестве доказательств по делу.

3.13 НАРУШЕНИЯ, СВЯЗАННЫЕ С ВЫБОРОМ ЯЗЫКА СУДОПРОИЗВОДСТВА

Пример:

8.03.2019 года примерно в 17.15 часов при проведении оперативно-профилактического мероприятия «Допинг» сотрудниками УБН ДП г. Алматы, по адресу: г.Алматы, ул. Н. Назарбаева, около дома № 36 задержан гр-н Э., у которого при личном обыске в присутствии двух понятых в левом кармане джинсобнаружен и изъят бумажный сверток с веществом растительного происхождения зеленого цвета со специфическим запахом.

По делу в отношении гр-на Э. по факту совершения уголовного правонарушения, предусмотренного ч. 1 ст. 296 УК «Незаконное обращение с наркотическими средствами, психотропными веществами и их аналогами без цели сбыта» прокурором Ауэзовского района г. Алматы вынесено постановление о возвращении уголовного дела для производства дополнительного досудебного расследования.

Из представления прокурора:

«...Протокол осмотра места происшествия и фототаблица к нему составлены на русском языке и приобщены к материалам дела, языком производства по которому избран казахский язык.

Данный факт свидетельствует о нарушении принципа языка судопроизводства (ст. 30 УПК), согласно которому уголовное судопроизводство по делу и, соответственно, все процессуальные документы составляются и приобщаются к материалам дела на определенном языке судопроизводства, избираемом на основании постановления лица, ведущего уголовный процесс...».

Принятые по делу процессуальные документы составляются на языке судопроизводства¹.

Следователь (дознатель), обеспечивает лицу, не владеющему или в недостаточной степени владеющему языком судопроизводства:

- право делать заявления, давать объяснения и показания, заявлять ходатайства, выступать в суде на родном или другом языке, которым он владеет;
- право на бесплатный перевод необходимых материалов дела на язык, которым он владеет или понимает, и на бесплатное пользование услугами переводчика;
- предоставление копий заверенных документов, составленных на выбранном этим лицом языке.

Таким образом, протоколы, постановления и другие процессуальные документы, содержащиеся в материалах дела, должны быть составлены на языке судопроизводства или переведены на этот язык. Несоблюдение данного требования признается нарушением норм уголовно-процессуального закона.

¹ п. 10 Нормативного постановления Верховного Суда Республики Казахстан от 22 декабря 2016 года № 13 «О некоторых вопросах применения принципа языка судопроизводства»// <https://online.zakon.kz/>

3.14 РЕГИСТРАЦИЯ ДЕЛ БЕЗ ПОДТВЕРЖДАЮЩИХ МАТЕРИАЛОВ ОРМ

Пример 1:

08.02.2023 года УП г. Караганды по заявлению гр.Н. о привлечении к уголовной ответственности гр. Я., который незаконно хранит наркотические средства по ул. Белинского г. Караганды, начато досудебное расследование по ст. 296 ч. 4 УК.

При проверке материалов дела установлено, что полицией до регистрации в ЕРДР **не проведено СОРМ**.

В этой связи, прокуратурой района уголовное дело **прекращено на основании ст. 35 ч.1 п.2 УПК»¹**.

Пример 2:

26.05.2022 г. приговором Актауского городского суда Мангистауской области гр. Б. признан виновным в совершении преступления предусмотренного ч.2 ст.297 УК и назначено наказание в виде лишения свободы сроком на 6 лет.

Однако, 10.08.2022 года приговором Мангистауского областного суда приговор суда от 26.05.2022 года отменен, гр. Б. оправдан.

Основанием оправдания являются, что:

- по истечению срока санкционирования материалов СОРМ (с 09.11.2021г. – 07.11.2021 г.) в отношении 08.12.2021 г. гр. Б. проведен контрольный закуп;
- после проведения контрольного закупа сотрудником УБН ДП области данный факт зарегистрирован в КУИ по истечению 1-го суток;
- 27.01.2022г. при задержании гр. Б., при личном обыске и обыске квартиры наркотических средств не обнаружено.

В соответствии с ч. 1 ст. 184 УПК одним из поводов к началу досудебного расследования является рапорт об обнаружении уголовного правонарушения. К нему должны быть приложены документы и иные материалы, подтверждающие обнаружение сведений об уголовном правонарушении (ч. 2 ст. 184 УПК).

Особенностью регистрации в ЕРДР наркопреступлений является **обязательное подтверждение** факта совершения данных уголовных правонарушений.

Так как, отсутствие подтверждающих материалов ставит под сомнение достоверность сведений об уголовном правонарушении и может свидетельствовать о незаконности начала досудебного расследования.

То есть, до регистрации в ЕРДР сотрудниками оперативных подразделений на основании Закона «Об оперативно-розыскной деятельности» в рамках оперативного учета должно проводиться комплекс общих и специальных ОРМ.

¹Информация с прокуратуры по Карагандинской области о ситуации по накопреступлениям за период с 2022 по 3 мес.2024 г.

Для регистрации в ЕРДР сотрудникам органа дознания к рапорту об обнаруженном уголовном правонарушении **необходимо обязательно прилагать** подтверждающие материалы общих и/или специальных ОРМ.

Материалами общих и/или специальных ОРМ в данных ситуациях являются **любые материалы подтверждающие наркоправонарушение**, предоставленные оперативными сотрудниками (*фото, видеофиксация и пр.*), легализованные для использования в доказывании по уголовному делу.

Примечание: Материалы, полученные в результате проведения оперативно-розыскных мероприятий, **до их легализации** для использования в доказывании по уголовному делу либо при отсутствии возможности ввести их в уголовный процесс, **не являются** основанием для ограничения прав, свобод и законных интересов физических и юридических лиц (ч.2 ст.14 Закона «Об оперативно-розыскной деятельности»).

Раздел 4

НОВЕЛЛЫ УГОЛОВНОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА ОБ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА НЕЗАКОННЫЙ ОБОРОТ НАРКОТИЧЕСКИХ СРЕДСТВ, ПСИХОТРОПНЫХ ВЕЩЕСТВ, ИХ АНАЛОГОВ, ПРЕКУРСОРОВ И СИЛЬНОДЕЙСТВУЮЩИХ ВЕЩЕСТВ

Законом Республики Казахстан от 2 января 2025 года № 150-VIII «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам противодействия незаконному обороту наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов, прекурсоров и сильнодействующих веществ» (далее - Закон) внесены некоторые изменения в уголовное законодательство страны. Законодатель, учитывая динамику развития общественных отношений и криминогенной обстановки, предпринял шаги по совершенствованию уголовно-правовых норм, регулирующих ответственность за преступления в сфере незаконного оборота наркотиков, а также по обеспечению правовой определённости и дифференциации уголовной ответственности.

Одним из существенных изменений стало выделение в Уголовный кодекс Республики Казахстан отдельной статьи 297-1, устанавливающей ответственность за незаконное изготовление, переработку и производство наркотических средств, психотропных веществ и их аналогов в целях сбыта. В ранее действующей редакции указанные деяния были охвачены нормами ст. 297 УК «Незаконное изготовление, переработка, приобретение, хранение, перевозка в целях сбыта, пересылка либо сбыт наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов».

Разделение составов уголовных правонарушений на две самостоятельные статьи обусловлено необходимостью более точной и детализированной регламентации противоправных деяний, связанных с наркотическими средствами, психотропными веществами и их аналогами.

АНАЛИЗ КЛЮЧЕВЫХ РАЗЛИЧИЙ МЕЖДУ СТАТЬЯМИ 297 И 297-1 УК

<i>Статья 297 УК</i>	<i>Статья 297 – 1 УК</i>
<i>Объективная сторона преступлений</i>	
<i>Приобретение</i> <i>Хранение</i> <i>Перевозка в целях сбыта</i> <i>Пересылка</i> <i>Сбыт</i>	<i>Изготовление</i> <i>Переработка</i> <i>Производство</i>
<i>Санкция преступлений</i>	
ч.1 - наказываются лишением свободы на срок от пяти до восьми лет с конфискацией имущества; ч.2 - лишение свободы на срок от шести до десяти лет с конфискацией имущества; ч.3 - лишение свободы на срок от семи до двенадцати лет с конфискацией имущества; ч.4 - лишение свободы на срок от пятнадцати до двадцати лет с конфискацией имущества.	ч.1 - наказываются лишением свободы на срок от пяти до десяти лет с конфискацией имущества; ч.2 - лишение свободы на срок от шести до двенадцати лет с конфискацией имущества; ч.3 - лишение свободы на срок от десяти до пятнадцати лет с конфискацией имущества; ч.4 - лишение свободы на срок от пятнадцати до двадцати лет либо пожизненным лишением свободы, с конфискацией имущества.
<i>Квалифицирующие признаки преступлений</i>	
ч.3 Деяния, предусмотренные чч.1 или 2 статьи, совершенные: 1) группой лиц по предварительному сговору; 2) неоднократно; 3) в отношении наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов в особо крупном размере; б) в общественном месте. ч.4 Деяния, предусмотренные чч.1, 2 или 3 статьи, совершенные преступной группой либо должностным лицом с использованием служебного положения, а равно сбыт	ч.3 Деяния, предусмотренные чч.1 или 2 статьи, совершенные: 1) группой лиц по предварительному сговору; 2) неоднократно; 3) в отношении наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов в особо крупном размере; ч.4. Деяния, предусмотренные чч.1, 2 или 3 статьи, совершенные преступной группой либо должностным лицом с использованием служебного положения, а равно незаконное производство наркотических средств,

наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов в организациях образования либо заведомо несовершеннолетнему лицу.	психотропных веществ, их аналогов.
--	------------------------------------

В новой редакции ст. 297 УК сохраняется ответственность за незаконное приобретение, хранение, перевозку, пересылку либо сбыт наркотических средств. В то же время незаконное изготовление, переработка и производство регулируются отдельной ст. 297-1 УК.

Для уяснения сути внесенных изменений, необходимо обратиться к определениям ключевых понятий, установленных нормативно-правовыми актами.

Так, согласно п.11 ст.1 Закона Республики Казахстан от 10 июля 1998 года N 279 «О наркотических средствах, психотропных веществах, их аналогах и прекурсорах и мерах противодействия их незаконному обороту и злоупотреблению ими» под **производством** наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров понимается процесс, направленный на серийное получение наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров из химических веществ и (или) растений либо из других наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров.

Изготовление же, в соответствии с п. 9 Закона охватывает все процессы, за исключением производства, при помощи которых могут быть получены наркотические средства, психотропные вещества и прекурсоры, а также превращение наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров в другие наркотические средства, психотропные вещества и прекурсоры.

Под **переработкой** наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров понимаются действия, в результате которых происходят рафинирование (очистка от посторонних примесей), повышение в препарате концентрации наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров, а также получение на их основе веществ, не являющихся наркотическими средствами, психотропными веществами и прекурсорами (п.12 Закона).

Перевозка и пересылка наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров, согласно п. 14 Закона, охватывает любые действия по перемещению в пределах Республики Казахстан наркотических средств, психотропных веществ или прекурсоров независимо от способа транспортировки и места хранения.

Незаконным **приобретением** наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов, инструментов или оборудования, используемых для их изготовления или переработки, а также прекурсоров согласно п.2 Нормативное постановление Верховного суда Республики Казахстан от 14 мая 1998 года № 3 «О применении законодательства по делам, связанным с незаконным оборотом наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов и прекурсоров», надлежит считать покупку, получение в обмен на

другие товары и вещи, в уплату долга, займы или в дар, присвоение найденного, сбор дикорастущих наркотикосодержащих растений или их частей, остатков неохранных посевов таких растений после завершения их уборки и т.п.

Под незаконным *хранением* следует понимать любые умышленные действия, связанные с нахождением без соответствующего разрешения в фактическом владении виновного наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов, инструментов или оборудования, используемых для их изготовления или переработки, а также прекурсоров, независимо от места (при себе, в тайнике, помещении, транспортном средстве и других местах) и времени их хранения¹.

Незаконный *сбыт* представляет собой любые способы незаконной реализации либо передачи наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов, прекурсоров из владения одного лица во владение других (продажа, дарение, в уплату долга, в обмен, дача займа, введение инъекций другому лицу в том числе бесконтактным способом, с использованием «закладок», интернет ресурсов и электронных кошельков и т.п.).

Таким образом, разделение составов преступлений, связанных с незаконным оборотом наркотиков, на статьи 297 и 297-1 УК позволяет более четко разграничить виды преступной деятельности и повысить эффективность уголовно-правового регулирования в зависимости от характера и степени общественной опасности деяний.

Законодатель также предусмотрел смягчение санкций по частям 1 и 2 ст. 297 УК. Так, максимальный срок лишения свободы по ч. 1 снижен с десяти до восьми лет, по ч. 2 — с двенадцати до десяти лет, а по ч. 3 — с десяти — пятнадцати до семи — двенадцати лет. В части 4 исключено наказание в виде пожизненного лишения свободы. Изменения отражают стремление законодателя к гуманизации уголовной политики, обеспечению справедливого и пропорционального применения наказаний.

В то же время ст. 297-1 УК, регулирующая ответственность за незаконное изготовление, переработку и производство наркотических средств, психотропных веществ и их аналогов в целях сбыта, предусматривает достаточно строгие санкции. Это обусловлено высокой степенью общественной опасности данных деяний, которые зачастую носят организованный характер.

Статья 300 УК, предусматривающая ответственность за незаконное культивирование запрещенных к возделыванию растений, содержащих наркотические вещества, также претерпела некоторые изменения. Часть 3 статьи дополнена новыми квалифицирующими признаками, введена ответственность за совершение данного уголовного правонарушения 1) преступной группой; 2) в особо крупном размере.

¹П.3 Нормативного постановления Верховного суда Республики Казахстан от 14 мая 1998 года № 3 «О применении законодательства по делам, связанным с незаконным оборотом наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов и прекурсоров»

В соответствии с ч. 3 ст. 31 УК, преступление признается совершенным *преступной группой*, если оно совершено организованной группой, преступной организацией, преступным сообществом, транснациональной организованной группой, транснациональной преступной организацией, транснациональным преступным сообществом, террористической группой, экстремистской группой, бандой или незаконным военизированным формированием.

Ответственность за такого рода деяния, совершенные в составе преступной группы, обусловлено повышенной общественной опасностью, поскольку обладают значительным ресурсным и организационным потенциалом, что позволяет им осуществлять противоправную деятельность в крупных масштабах и наносить серьезный ущерб общественным интересам.

При решении вопроса о том, совершено ли данное деяние в «особо крупном размере», следует исходить из Таблицы IV «Размеры незаконной культивации растений, отнесенных к наркотическим средствам, психотропным веществам и прекурсорам», Таблица I «Сводная таблица об отнесении наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов и прекурсоров, обнаруженных в незаконном обороте, к небольшим, крупным и особо крупным размерам»¹.

Введение указанных квалифицирующих признаков направлено на повышение эффективности борьбы с незаконным культивированием наркосодержащих растений. Дифференциация ответственности с учетом тяжести содеянного способствует назначению справедливого и соразмерного наказания для виновных лиц.

Изменения коснулись и ст. 301 УК, регулирующей незаконный оборот ядовитых веществ, а также веществ, инструментов или оборудования, используемых для изготовления или переработки наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов или ядовитых веществ.

Во-первых, расширен перечень предметов преступления, в который включены прекурсоры и сильнодействующие вещества.

Прекурсоры – вещества, используемые при производстве, изготовлении, переработке наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов, включенные в Список наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров, подлежащих контролю в Республике Казахстан в соответствии с законодательством Республики Казахстан, международными договорами Республики Казахстан, в том числе Конвенцией ООН о борьбе против незаконного оборота наркотических средств и психотропных веществ 1988 года.

¹ Постановление Правительства Республики Казахстан от 3 июля 2019 года № 470 «Об утверждении Списка наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров, подлежащих контролю в Республике Казахстан, Сводной таблицы об отнесении наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов и прекурсоров, обнаруженных в незаконном обороте, к небольшим, крупным и особо крупным размерам, Списка заместителей атомов водорода, галогенов и (или) гидроксильных групп в структурных формулах наркотических средств, психотропных веществ»

Сильнодействующие вещества - вещества природного, синтетического и биосинтетического происхождения (химические или биологические соединения), обладающие высокой токсичностью, употребление которых оказывает вредное воздействие на жизнь и здоровье человека, включенные в соответствии с законодательством Республики Казахстан в перечень сильнодействующих веществ, оказывающих вредное воздействие на жизнь и здоровье человека.

Расширение перечня предметов преступления отражают современные тенденции в сфере незаконного оборота наркотиков, связанные с появлением новых химических формул и методов производства наркотических средств и их аналогов.

Во-вторых, из ч. 1 рассматриваемой статьи исключено указание «с целью сбыта». Ранее данное уточнение создавало ограничения в правоприменительной практике, поскольку преступления, связанные с незаконным оборотом указанных веществ, могли не подпадать под действие данной нормы при отсутствии цели сбыта. В настоящее время законодатель устранил этот пробел, позволив правоохранительным органам более эффективно пресекать правонарушения, связанные с незаконным оборотом прекурсоров, ядовитых, сильнодействующих веществ, а также веществ, инструментов или оборудования, используемых для производства, изготовления или переработки наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов, прекурсоров, ядовитых и сильнодействующих веществ.

В-третьих, введены дополнительные квалифицирующие признаки. В часть 2 ст. 301 УК добавлены пункты 1) с целью сбыта, 2) в отношении прекурсоров в крупном размере. В часть 3 включен пункт 5) в отношении прекурсоров в особо крупном размере.

Внесенные дополнения являются важным шагом к более точному определению степени общественной опасности деяний, предусмотренных ст. 301 УК.

Квалифицирующий признак «с целью сбыта» акцентирует внимание на намерении виновного не просто владеть или использовать данные вещества, а именно распространять их. Как правило, такие действия сопровождаются созданием устойчивых и системных каналов незаконного оборота наркотиков. Наличие данного признака требует от следователя (органа дознания) тщательного доказывания умысла виновного и установления фактов на подготовку или совершение действий с целью сбыта. Данный признак позволяет разграничить деяния, связанные с изготовлением (*переработка, приобретение, хранение, перевозка, пересылка*) для личного использования, от действий, несущих более высокий уровень угрозы общественной безопасности.

Квалифицирующие признаки «в отношении прекурсоров в крупном размере», «в отношении прекурсоров в особо крупном размере» предполагают, что преступные деяния могут привести к незаконному обороту значительного количества наркотических или психотропных

веществ и т.д. Рассматриваемые признаки позволяют правоохранительным органам и судам учитывать не только количественные, но и качественные аспекты содеянного, такие как потенциальный вред здоровью людей, охват потребителей и устойчивость каналов сбыта.

Конкретизация квалифицирующих признаков снижает риски как необоснованного смягчения, так и чрезмерного ужесточения наказания. Более того, следственные органы и суды смогут точнее определять степень вины виновных и применять меры уголовно-правового воздействия, соответствующие характеру и опасности совершённого преступления.

Изменения претерпела ст. 303 УК, регулирующая нарушение правил обращения с наркотическими средствами, психотропными веществами или ядовитыми веществами. Новеллы, внесенные в указанную статью, коснулись, прежде всего, расширения перечня веществ, незаконное обращение с которыми влечет уголовную ответственность.

Предыдущая редакция ст. 303 УК охватывала исключительно наркотические средства, психотропные и ядовитые вещества. В новой редакции законодатель расширил круг предметов преступления, включив в перечень аналоги психотропных веществ, прекурсоры и сильнодействующие вещества.

Внесённые изменения направлены не только на повышение эффективности уголовного преследования, но и на усиление мер по защите общественной безопасности и здоровья граждан. Вещества, добавленные в обновлённый перечень, обладают высокой токсичностью и способны наносить серьёзный ущерб жизни и здоровью человека.

В постановлении Конституционного Совета от 29 октября 1999 года №20/2 разъяснено, что подписание закона Президентом Республики свидетельствует о его завершённой юридической форме, подтверждая его место в иерархии нормативных правовых актов и интеграцию в правовую систему государства. Сам факт обретения законом юридической силы не означает начала его действия. Закон начинает регулировать правовые отношения и порождать определенные юридические последствия только после его введения в действие. Как правило, дата вступления закона в действие указывается в самом законе либо в специальном нормативном правовом акте.

Принятие новых норм уголовного законодательства требует особого внимания, поскольку изменения в законе вступают в силу в разные сроки. Так, большинство поправок начнет действовать с 6 марта 2025 года, в то время как отдельные положения (*изменения в статьях 301 и 303 УК*) вступят в силу с 1 января 2026 года. Следовательно, правоприменители должны учитывать дату вступления в силу соответствующих норм при квалификации деяний, связанных с незаконным оборотом наркотиков.

Кроме того, следователи (органы дознания) должны строго учитывать положения ст. 5 УК, согласно которой преступность и наказуемость деяния определяются законом, действовавшим на момент совершения этого деяния.

Для более детального понимания целесообразно рассмотреть основные ситуации, которые могут возникнуть в переходный период. Квалификация деяний будет зависеть от времени совершения преступления по отношению к вступившим в силу изменениям.

<i>Деяние совершено до вступления Закона в силу</i>	квалификация осуществляется на основании положений УК, действовавших на момент совершения преступления (по старым нормам УК). <i>Например, незаконное изготовление наркотических веществ до 6 марта 2025 года квалифицируется по ст. 297 УК в её текущей редакции, действовавшей до внесения изменений.</i>
<i>Деяние совершено после принятия Закона, но до его вступления в силу</i>	в данной ситуации также руководствуются положениями УК, действовавшими в момент совершения деяния (по старым нормам УК), поскольку новые положения еще не вступили в правовую силу.
<i>Деяние совершено после вступления в силу</i>	деяние квалифицируется по новым нормам УК. <i>Например, незаконное изготовление наркотических веществ после 6 марта 2025 года квалифицируется по ст. 297-1 УК.</i>

Особое значение в данном контексте приобретает ст. 6 УК «Обратная сила уголовного закона». В соответствии с данной статьей, если новый уголовный закон устраняет преступность деяния, смягчает ответственность или наказание, или иным образом улучшает положение лица, совершившего уголовное правонарушение, он имеет обратную силу. То есть распространяется на лиц, совершивших соответствующее деяние до его вступления в силу, включая тех, кто отбывает наказание, а также лиц, уже отбывших наказание, но имеющих судимость. Согласно п. 3 ст. 77 Конституции Республики Казахстан: «Если после совершения правонарушения ответственность за него законом отменена или смягчена, применяется новый закон».

Пример: в правоприменительной практике нередки ситуации, когда преступление совершается в период действия старой нормы, а досудебное расследование по данному факту оканчивается после вступления в силу новой нормы. Если новый закон устраняет преступность деяния, смягчает

наказание или иным образом улучшает положение лица, то применяется именно он. В противном случае, если новый закон ухудшает положение лица, применяется старый закон, действовавший на момент совершения преступления.

При решении вопроса о возможности придания уголовному закону обратной силы следует учитывать не только санкции сопоставимых статей Особенной части УК, но и положения его общей части. Речь идет о необходимости учета норм, вводящих новые обстоятельства, исключающие преступность деяния, а также обстоятельства, освобождающие от уголовной ответственности и наказания либо смягчающие ответственность или наказание.

***Примером** применения этой нормы может быть ситуация, когда лица, осуждённые по старым нормам, могут рассчитывать на пересмотр приговора в свою пользу, если новый закон смягчает наказание или устраняет преступность деяния.*

Важно подчеркнуть, что нормы, усиливающие ответственность или наказание, или иным образом ухудшающие положение лица, совершившего это деяние, не имеют обратной силы.

***Например,** если новые нормы предусматривают более строгие меры наказания, то они не будут распространяться на деяния, совершённые до их вступления в силу.*

Таким образом, внесённые в Уголовный кодекс Республики Казахстан новеллы адаптируют уголовное законодательство к современным реалиям и являются важным шагом на пути совершенствования законодательства Республики Казахстан в сфере противодействия незаконному обороту наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов, прекурсоров и сильнодействующих веществ. Четкая дифференциация составов преступлений, усиление ответственности за наиболее опасные деяния и гуманизация наказаний за правонарушения создают прочную основу для эффективной борьбы с наркопреступностью.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Незаконный оборот наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов, прекурсоров и сильнодействующих веществ представляет собой одну из наиболее актуальных проблем современности, требующей системного и комплексного подхода со стороны государства и общества.

Представленные в настоящем пособии рекомендации и алгоритмы действий сотрудников правоохранительных органов, направленные на повышение качества раскрытия и расследования уголовных дел, связанных с незаконным оборотом наркотиков, разработаны в соответствии с действующим законодательством Республики Казахстан и передовым опытом правоприменительной практики.

Пособие представляет собой комплексное руководство по улучшению деятельности правоохранительных органов в сфере противодействия наркопреступлениям. Практическое применение изложенных рекомендаций позволит повысить качество работы правоохранительных органов, минимизировать негативные последствия незаконного оборота наркотиков для общества, обеспечить защиту прав и законных интересов граждан, а также будет способствовать укреплению законности и правопорядка в Республике Казахстан.

Особое внимание уделено вопросам соблюдения законности и процессуальных норм при проведении следственных и иных процессуальных действий. Детально проработанные алгоритмы и методические рекомендации позволят сотрудникам правоохранительных органов избежать процессуальных ошибок, снизить риск утраты доказательственной базы и повысить качество предварительного расследования.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1
БЛАНК

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
о производстве выемки

г. _____

«__» ____ 20__ г.

Следователь _____ полиции _____,
рассмотрев материалы уголовного дела № _____

УСТАНОВИЛ:

Принимая во внимание, что для обеспечения всесторонности, полноты и объективности расследования возникла необходимость в производстве выемки _____

руководствуясь ст. 198, 253, 254 УПК Республики Казахстан,

ПОСТАНОВИЛ:

3. Произвести выемку _____

4. О принятом решении уведомить заинтересованных лиц.

Следователь

_____ **полиции**

С _____ постановлением _____ ознакомлен _____ (а): _____

ПРИЛОЖЕНИЕ 2
БЛАНК

ПРОТОКОЛ ВЫЕМКИ

« ____ » _____ 20__ г.

г. _____

начало: в « ____ » час. « ____ » мин.,

окончание: в « ____ » час. « ____ » мин.

по поручению следователя _____, _____ полиции _____, с соблюдением требований ст. ст. 199, 253, 254, 256 УПК, произвел выемку _____

Перед началом выемки _____

(должность, статус лица)

(фамилия, имя, отчество)

предъявлено постановление о производстве выемки от « ____ » _____ 20__ года и предложено выдать подлежащее изъятию документы (*предметы, вещи*).

Одновременно _____ было разъяснено его (ее) право присутствовать при всех действиях следователя и делать по поводу следственного действия заявления и замечания, подлежащие занесению в протокол; знакомиться с протоколом следственного действия, в котором он участвовал; приносить жалобы на действия органа уголовного преследования.

Также он (она) был(а) уведомлен(а) о том, что при производстве выемки будут применяться технические средства фиксации хода и результатов.

После чего _____ добровольно выдал (а),

(фамилия и инициалы)

В ходе следственного действия производилась фотосъемка (*цифровым фотоаппаратом, мобильным телефоном*) марки «_____» (*к протоколу будет приложена фототаблица*).

Протокол прочитан вслух, напечатано, верно, заявление и замечание по поводу произведенного следственного действия _____

Лицо, у которого производилась выемка: _____
(подпись)

Выемку произвел:

Следователь

полиции

Копию протокола получил (а) _____
(фамилия и инициалы, подпись)

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
о возбуждении перед судом ходатайства
о санкционировании личного обыска

г. Астана

«16» 10. 2024 г.

Следователь УП г.Астаны майор полиции Омаров И.А., рассмотрев материалы уголовного дела №2510000528,

УСТАНОВИЛ:

14.10.2024 года в 13:00 часов Петров И. и Сулейменов М., находясь по адресу: г.Астана, ул. Ермекова, д.52, в группе лиц, по предварительному сговору незаконно рекламировали наркотические средства, психотропные вещества или их аналоги, прекурсоры путем расклеивания рекламных листовок.

По данному факту зарегистрировано уголовное дело №2510000528 по ст. 299-1 ч.2 п.1 УК Республики Казахстан.

С целью раскрытия данного уголовного правонарушения, выяснения обстоятельств, подлежащих доказыванию по уголовному делу, а также для обеспечения всесторонности, объективности и полноты досудебного расследования необходимо произвести личный обыск Перова Ивана Михайловича, 19.11.1990 г.р.

Согласно ст. 254 УПК РК обыск производится лицом, осуществляющим досудебное расследование, по мотивированному постановлению. Постановление о производстве личного обыска должно быть санкционировано следственным судьей.

На основании изложенного, учитывая, что в настоящее время имеются достаточные данные полагать, что у Петрова И.М. могут находиться предметы или документы, имеющие доказательственное значение для дела, руководствуясь ст.ст.198, 220, 252, 254, 255 УПК Республики Казахстан,

ПОСТАНОВИЛ:

1. Возбудить ходатайство перед судом города Астана о санкционировании личного обыска Перова Ивана Михайловича, 19.11.1990 г.р.

2. Постановление вместе с материалами уголовного дела направить в суд города Астана для санкционирования личного обыска.

3. О принятом решении уведомить заинтересованных лиц.

Следователь УП г. Астаны
майор полиции

Омаров И.А.

ПРИЛОЖЕНИЕ 4
ОБРАЗЕЦ

Суд города Астаны

В порядке ст. ст. 220, 254, 255 УПК РК направляется постановление о возбуждении ходатайства перед судом о санкционировании личного обыска по уголовному делу №2510000528 зарегистрированного в ЕРДР по ст. 299-1 ч. 2 п. 1 УК Республики Казахстан.

Ходатайство органа уголовного преследования о проведении обыска просим удовлетворить по мотивам, указанным в постановлении.

Приложение: постановление на 1-м листе,
копии материалов в 1-томе.

Заместитель начальника
УП города Астаны

С.А. Сакенов

исп. Омаров И.А.
р.т.(726) 75-75-75
с/т: 8-701-000-00-00

ПРОТОКОЛ
личного обыска

г. Астана

17.10.2024 года

Начало: в «19» часов «00» минут

Окончание: в «19» часов «30» минут

Следователь УП г. Астаны майор полиции Омаров И.А. в служебном кабинете № 517 административного здания УП г. Астаны соблюдением требований ст.ст. 60, 197, 199, 255, 256 УПК РК с участием приглашенных в качестве понятых:

1) Саятова М.М., 1990 г.р., проживающего по адресу: г. Астана, ул. Байсерке, д.98,

2) Иманов С.А., 1991 г.р., проживающего по адресу: г. Астана, ул. Ленина, д.21.

в помещении УП г. Астана в присутствии понятых произвел личный обыск Перова Ивана Михайловича, 19.11.1990 г.р., проживающий по адресу: г.Астана, пр. Шахтеров, д. 31

Всем вышеперечисленным лицам было разъяснено их право участвовать в производстве следственного действия; делать по поводу него заявления и замечания, подлежащие занесению в протокол; знакомиться с протоколом следственного действия, в котором они участвовали; приносить жалобы на действия органа уголовного преследования; получать возмещение расходов, понесенных ими при производстве по уголовному делу; заявлять ходатайство о принятии мер безопасности. Они также уведомлены о том, что при производстве личного обыска в необходимых случаях будут применяться технические средства фиксации хода и результатов.

Кроме того, понятым Саятову М.М. и Иманову С.А. в соответствии со ст. 82 УПК РК разъяснены их обязанности: явиться по вызову органа уголовного преследования; принять участие в производстве следственного действия; удостоверить своей подписью в протоколе следственного действия факт производства этого действия, его ход и результаты; не разглашать без разрешения дознавателя, следователя, прокурора материалы досудебного расследования; соблюдать порядок при производстве следственных действий. Они также предупреждены о наложении денежного взыскания в порядке, предусмотренном ст. 160 УПК РК, за отказ или уклонение от выполнения своих обязанностей без уважительных причин.

Понятые: 1. (подпись) М.Саятов 2. (подпись) С.Иманов

Перед началом личного обыска следователем было предъявлено постановление о производстве личного обыска от 16.10.2024 года, после чего

гр.И. было предложено добровольно выдать запрещенные либо имеющие значение для дела предметы, на что Петров И.М. заявил, что у него в левом наружном кармане куртки имеется сотовый телефон марки «iPhone».

После этого следователь СО УП г.Астаны, майор полиции Омаров И.А. приступил к производству личного обыска.

В результате проведенного личного обыска в левом наружном кармане гр.И. обнаружены следующие предметы:

2) Сотовый телефон марки «iPhone» черного цвета.

По поводу изъятых вещей Петров И.М. пояснил, что данный телефон принадлежит ему, посредством него он вел переписку через приложение «Telegram» с пользователем «CatSPEED09» за период времени с 11.08.2024 года по 05.10.2024 года по поводу расклеивания листовок с рекламой телеграмм-аккаунта интернет-магазина.

На момент изъятия телефон находился во включенном рабочем состоянии. По всему корпусу телефона имеются потертости, образованные возможно от эксплуатации телефона

В ходе личного обыска изъято:

2) Сотовый телефон марки «iPhone» черного цвета, ИМЕЙ:12345.

Вышеописанный сотовый телефон изъят и упакован прозрачный полиэтиленовый пакет, горловина которого обвязана нитью белого цвета, концы которой скреплены печатью «ПАКЕТТЕР YSHH», на которой сделана пояснительная надпись и заверен подписью следователя, понятых и гр.И.

В ходе обыска производилась видеозапись на видеокамеру марки «Sony».

Поступившие в ходе личного обыска замечания: **не поступило**

Понятые: Саятов М.М. *(подпись)*

Иманов С.А. *(подпись)*

Участвующие:

Лицо, у которого производился личный обыск: *(подпись)* Петров И.М.

Следователь УП г.Астаны

майор полиции *(подпись)*

Омаров И.А.

Копию протокола личного обыска получил: *(подпись)* Петров. И.М.

Порядок обжалования разъяснен: *(подпись)* Петров. И.М.

ПРИЛОЖЕНИЕ 6
БЛАНК

ПРОТОКОЛ
личного обыска

Г. _____

« ____ » ____ 20 ____ г.

обыск начат: в « ____ » часов» ____ » минут

обыск окончен: в « ____ » часов» ____ » минут

Следователь _____ полиции _____, с соблюдением требований ст.ст.60, 197, 199, 252, 254, 256 УПК РК с участием приглашенных в качестве понятых:

3) _____
проживает по адресу : _____

4) _____
проживает по адресу : _____
с участием _____

_____ специалиста-криминалиста _____

произвел обыск по адресу: _____

Всем вышеперечисленным лицам в соответствии со ст.ст.80 и 82 УПК РК разъяснено их право участвовать в производстве следственного действия, делать по поводу следственного действия заявления и замечания, подлежащие занесению в протокол; знакомиться с протоколом следственного действия, в котором они участвовали; приносить жалобы на действия органа уголовного преследования; получать возмещение расходов, понесенных ими при производстве по уголовному делу; заявлять ходатайство о принятии мер безопасности. Они также уведомлены о том, что при производстве обыска в необходимых случаях будут применяться технические средства фиксации хода и результатов.

Кроме того, понятым в соответствии со ст.82 УПК РК разъяснена их обязанность явиться по вызову органа уголовного преследования; принять участие в производстве следственного действия; удостоверить своей подписью в протоколе следственного действия факт производства этого действия, его ход и результаты; не разглашать без разрешения дознавателя, следователя, прокурора материалы досудебного расследования; соблюдать порядок при производстве следственных действий, и они предупреждены о наложении денежного взыскания в порядке, предусмотренном ст. 160 УПК РК за отказ или уклонение от выполнения своих обязанностей без уважительных причин.

Понятые: 1. _____

2. _____

Специалисту-криминалисту _____ разъяснены права и обязанности, предусмотренные ст. 80 УПК РК, и он предупрежден о наложении денежного взыскания в порядке, предусмотренном ст. 160 УПК

РК за отказ или уклонение от выполнения своих обязанностей без уважительных причин.

Перед началом обыска следователем предъявлено постановление о производстве обыска от «___»___20___г., после чего было предложено добровольно выдать запрещенные либо имеющие значение для дела предметы и документы, на что _____.

заявил(а):

[illegible]

Все изъятые предметы упакованы, скреплены печатью, подписями понятых и присутствующих _____.

В ходе обыска производилась видеосъемка на цифровую видеокамеру марки «_____».

Поступившие в ходе обыска замечания: от присутствующих и участников следственного действия _____

Понятые: _____

Участвующие: _____

Лицо, у которого производился обыск _____

Специалист-криминалист _____

Следователь

_____ **полиции**

Копию протокола обыска получил (а) _____

ПРИЛОЖЕНИЕ 7
ОБРАЗЕЦ

«САНКЦИОНИРУЮ»

**Следственный судья
суда города Астаны**

_____ **Д. Ахметов**

«_____» _____ **2024** год

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

о производстве обыска и возбуждении ходатайства
перед судом о его санкционировании

г.Астана

«28» 10. 2024 г.

Следователь УП г. Астаны майор полиции Омаров И.А., рассмотрев материалы уголовного дела за №2510000528,

УСТАНОВИЛ:

7 октября 2024 года примерно в 22:00 часов во дворе дома № 35 по пр. Н. Назарбаева сотрудниками ОБН УП г. Астаны задержан гр. Цыплаков С.С., у которого протоколом личного обыска изъят полиэтиленовый пакет с пластичным веществом овальной формы темно-коричневого цвета, со специфическим запахом.

07.10.2024 г. по данному факту УП г.Астаны зарегистрировано уголовное дело №2510000528 по ч.3 ст.296 УК РК.

Согласно заключению судебно-экспертного исследования наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов и прекурсоров за №1044м от 25 октября 2024 года, представленное на исследование вещество темно-коричневого цвета весом 32,44 грамм относится к синтетическим каннабиноидам.

В ходе досудебного расследования установлено, что Цыплаков С.С. у себя в квартире, расположенной по адресу пр. Н. Назарбаева д.35 кв.11 занимался изготовлением наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов .

Вышеизложенное свидетельствует о том, что в квартире, расположенной по адресу пр. Н. Назарбаева д.35 кв. 11 могут находиться вещественные доказательства, имеющие значение для уголовного дела.

С целью обнаружения и изъятия предметов или документов имеющих значение для дела, орудия преступления, а также установления обстоятельств подлежащих доказыванию по уголовному делу, а также обеспечения полноты, объективности досудебного расследования необходимо провести

обыск по месту проживания Цыплакова Сергея Сергеевича, 30.06.1990 г.р., по адресу: пр. Н. Назарбаева д.35 кв.11.

На основании изложенного и руководствуясь ст.ст. 198 и 252 УПК РК,-

ПОСТАНОВИЛ:

1. Произвести обыск по месту проживания Цыплакова Сергея Сергеевича, 30.06.1990 г.р., по адресу: пр. Н. Назарбаева д.35 кв.11.

2. Возбудить ходатайство перед следственным судьей суда Кордайского района о санкционировании обыска квартиры Цыплакова Сергея Сергеевича, 30.06.1990 г.р., по адресу: пр. Н. Назарбаева д.35 кв.11.

3. Копии материалов уголовного дела и постановление направить следственному судье.

4. О принятом решении уведомить заинтересованных лиц.

Следователь УП г. Астаны
майор полиции

И.А.Омаров

ПРИЛОЖЕНИЕ 8

ҚАУЛЫҒА ІЛІСПЕ ХАТТЫҢ ҮЛГІСІ

Астана қалалық сотына

Сізге Қазақстан Республикасы ҚК-нің 296 бабының 3 бөлігімен тіркелген №2510000528 қылмыстық іс бойынша санкциялау үшін тінту жүргізу туралы қаулысы мен қылмыстық іс құжаттарының көшірмелерін жолдаймыз.

Тіркеме: қаулы «3» дана, қылмыстық іс құжаттарының көшірмелері «_____» парақта.

Астана қалалық ПБ бастығы
полиция полковнигі

А.С. Карибаев

Орын. Омаров И.А.
қ.т.(726) 75-75-75
ұ/т: 8-701-000-00-00

ПРОТОКОЛ

обыска

г. Астана

«29» 10. 2024 г.

Обыск начат: в «10» часов»30» минут**Обыск окончен:** в «11» часов»00» минут

Следователь УП г.Астаны майор полиции Омаров И.А. с соблюдением требований ст.ст. 60, 197, 199, 252, 254, 256 УПК РК с участием приглашенных в качестве понятых:

1) Саятова М.М., 1990 г.р., проживающего по адресу: г.Астана, ул. Байсерке, д.98,

2) Иманов С.А., 1991 г.р., проживающего по адресу: г.Астана, ул.Ленина, д.21,

с участием специалиста-криминалиста ОКО УП г.Астана, лейтенанта полиции Жакып Р.Н. и в присутствии подозреваемого Цыплакова С.С. произвел обыск по адресу: г.Астана, пр. Н. Назарбаева д.35 кв.11.

Всем вышеперечисленным лицам в соответствии со ст.ст.80 и 82 УПК РК было разъяснено их право участвовать в производстве следственного действия, делать по поводу него заявления и замечания, подлежащие занесению в протокол; знакомиться с протоколом следственного действия, в котором они участвовали; приносить жалобы на действия органа уголовного преследования; получать возмещение расходов, понесенных ими при производстве по уголовному делу; заявлять ходатайство о принятии мер безопасности. Они также уведомлены о том, что при производстве обыска в необходимых случаях будут применяться технические средства фиксации хода и результатов.

Кроме того, понятым Саятову М.М. и Иманову С.А. в соответствии со ст. 82 УПК РК разъяснена их обязанность явиться по вызову органа уголовного преследования; принять участие в производстве следственного действия; удостоверить своей подписью в протоколе следственного действия факт производства этого действия, его ход и результаты; не разглашать без разрешения дознавателя, следователя, прокурора материалы досудебного расследования; соблюдать порядок при производстве следственных действий, и они предупреждены о наложении денежного взыскания в порядке, предусмотренном ст. 160 УПК РК за отказ или уклонение от выполнения своих обязанностей без уважительных причин.

Понятые: 1. _____
2. _____

Специалисту-криминалисту Жакып Р.Н. разъяснены права и обязанности, предусмотренные ст. 80 УПК РК, и он предупрежден о

наложении денежного взыскания в порядке, предусмотренном ст. 160 УПК РК за отказ или уклонение от выполнения своих обязанностей без уважительных причин.

_____ Жакып Р.Н.

Перед началом обыска следователем было предъявлено постановление о производстве обыска от «28» 10.2024 г., после чего Цыплакову С.С. было предложено добровольно выдать запрещенные либо имеющие значение для дела предметы, на что Цыплаков С.С. заявил: «В квартире имеются пипетка, а также гашиш». Данные предметы Цыплаков С.С. изъявил желание выдать добровольно, после чего последним они были вытащены из кладовой комнаты и выданы следователю.

В ходе обыска, обнаружены и изъяты следующие предметы:

1)Весы электронные марки «Асер», без заводской упаковки, со следами белого порошка на платформе, обнаружены на кухонном столе под газетой «Караван»;

2)пипетка из прозрачного пластика, объемом 0,75 мл, выдана Цыплаковым С.С. добровольно;

3)полимерный пакет с застежкой «zip-lock», содержащий вещество темно-коричневого цвета, массой 9,8 гр, выдана Цыплаковым С.С. добровольно;

4) ноутбук марки «Асер», обнаружен на письменном столе в спальном комнате;

5) стеклянная колба с жидкостью темного цвета с резким запахом объемом 1, 5 л обнаружена в кухонной комнате на верхней полке кухонного гарнитура.

Все изъятые предметы упакованы, скреплены печатью №1, подписями понятых и подозреваемого Цыплакова С.С.

В ходе обыска производилась видеосъемка на цифровую видеокамеру марки «Sony».

Поступившие в ходе обыска замечания: от присутствующих и участников следственного действия каких-либо замечаний не поступило.

Понятые: _____ Саятов М.М.
_____ Иманов С.А.

Участвующие:

Лицо, у которого производился обыск _____ Цыплаков С.С.

Специалист-криминалист _____ Жакып Р.Н.

Следователь УП г. Астаны
майор полиции

(подпись)

И.А.Омаров

Копию протокола обыска получил _____

ПРОТОКОЛ
обыска

г. _____

« ____ » ____ 20 ____ г.

обыск начат: в « ____ » часов» ____ » минут

обыск окончен: в « ____ » часов» ____ » минут

Следователь _____ полиции _____, с соблюдением требований ст.ст.60, 197, 199, 252, 254, 256 УПК РК с участием приглашенных в качестве понятых:

5) _____
проживает по адресу : _____

6) _____
проживает по адресу : _____
с участием _____

специалиста-криминалиста _____

произвел обыск по адресу: _____

Всем вышеперечисленным лицам в соответствии со ст.ст.80 и 82 УПК РК разъяснено их право участвовать в производстве следственного действия, делать по поводу него заявления и замечания, подлежащие занесению в протокол; знакомиться с протоколом следственного действия, в котором они участвовали; приносить жалобы на действия органа уголовного преследования; получать возмещение расходов, понесенных ими при производстве по уголовному делу; заявлять ходатайство о принятии мер безопасности. Они также уведомлены о том, что при производстве обыска в необходимых случаях будут применяться технические средства фиксации хода и результатов.

Кроме того, понятым в соответствии со ст.82 УПК РК разъяснена их обязанность явиться по вызову органа уголовного преследования; принять участие в производстве следственного действия; удостоверить своей подписью в протоколе следственного действия факт производства этого действия, его ход и результаты; не разглашать без разрешения дознавателя, следователя, прокурора материалы досудебного расследования; соблюдать порядок при производстве следственных действий, и они предупреждены о наложении денежного взыскания в порядке, предусмотренном ст. 160 УПК РК за отказ или уклонение от выполнения своих обязанностей без уважительных причин.

Понятые:1. _____

2. _____

Специалисту-криминалисту _____ разъяснены права и обязанности, предусмотренные ст. 80 УПК РК, и он предупрежден о наложении денежного взыскания в порядке, предусмотренном ст. 160 УПК

РК за отказ или уклонение от выполнения своих обязанностей без уважительных причин.

Перед началом обыска следователем предъявлено постановление о производстве обыска от «___»___20___г., после чего было предложено добровольно выдать запрещенные либо имеющие значение для дела предметы и документы, на что _____.

заявил(а):

[illegible]

Все изъятые предметы упакованы, скреплены печатью, подписями понятых и присутствующих_____.

В ходе обыска производилась видеосъемка на цифровую видеокамеру марки «_____».

Поступившие в ходе обыска замечания: от присутствующих и участников следственного действия каких-либо замечаний не поступило.

Понятые: _____

Участвующие: _____

Лицо, у которого производился обыск_____

Специалист-криминалист_____

Следователь

_____ **полиции** (подпись) _____

Копию протокола обыска получил (а) (подпись) _____

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

о производстве несанкционированного обыска

г. Астана

«28» 10. 2024 г.

Следователь УП г.Астаны майор полиции Омаров И.А. рассмотрев материалы уголовного дела №2510000528,

УСТАНОВИЛ:

7 октября 2024 года примерно в 22:00 часов во дворе дома № 35 по пр. Н. Назарбаева сотрудниками ОБН УП г. Астаны задержан гр. Цыплаков С.С., у которого протоколом личного обыска изъят полиэтиленовый пакет с пластичным веществом овальной формы темно-коричневого цвета, со специфическим запахом.

07.10.2024 г. по данному факту УП г.Астана зарегистрировано уголовное дело №2510000528 по ч.3 ст.296 УК РК.

Согласно заключению судебно-экспертного исследования наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов и прекурсоров за №1044м от 25 октября 2024 года, представленное на исследование вещество темно-коричневого цвета весом 32,44 грамм относится к синтетическим каннабиноидам.

В ходе досудебного расследования установлено, что Цыплаков С.С. у себя в квартире, расположенной по адресу пр. Н. Назарбаева д.35 кв.11 занимался изготовлением наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов.

Вышеизложенное свидетельствует о том, что в квартире, расположенной по адресу пр. Н. Назарбаева д.35 кв. 11 могут находиться вещественные доказательства, имеющие значение для уголовного дела.

С целью раскрытия данного преступления, выяснения обстоятельств, подлежащих доказыванию по уголовному делу, а также для обеспечения всесторонности, объективности и полноты досудебного расследования необходимо произвести обыск.

Согласно статье 254, 220 УПК РК в исключительных случаях, когда имеется реальное опасение, что подлежащие изъятию объекты могут быть из-за промедления с его обнаружением утрачены, повреждены или использованы в преступных целях, обыск и выемка могут быть произведены без санкции следственного судьи в порядке, предусмотренном ч. 14 ст. 220 настоящего Кодекса.

На основании изложенного, учитывая, что в настоящее время имеются достаточные данные полагать, что в данном помещении могут находиться

предметы или документы, имеющие доказательственное значение для дела, руководствуясь ст.ст.198, 220, 252, 254 УПК Республики Казахстан,

ПОСТАНОВИЛ:

1. Произвести несанкционированный обыск дома Цыплакова Сергея Сергеевича, 30.06.1990 г.р., по адресу г. Астана, пр. Н. Назарбаева д.35 кв.11.
2. Проведение несанкционированного обыска поручить сотрудникам УП г.Астаны.
3. Копии материалов направить в суд г. Астаны для проверки законности произведенного несанкционированного обыска.
4. О принятом решении уведомить заинтересованных лиц.

Следователь УП г. Астаны
майор полиции

И.А. Омаров

ПРИЛОЖЕНИЕ 12

ОБРАЗЕЦ СОПРОВОДИТЕЛЬНОГО ПИСЬМА К ПОСТАНОВЛЕНИЮ О НЕСАНКЦИОНИРОВАННОМ ОБЫСКЕ

В суд города Астаны

**Следственному судье
города Астаны**

В порядке ст.ст. 220, 254 УПК РК направляется постановление о производстве несанкционированного обыска по уголовному делу №2510000528 зарегистрированного в ЕРДР по ст. 296 ч.3 УК Республики Казахстан.

Просим рассмотреть законность проведенного несанкционированного обыска по уголовному делу по мотивам, указанным в постановлении.

Второму адресату для сведения.

Приложение: постановление на 1-м листе,
копии материалов в 1-томе.

**Заместитель начальника
УП города Астаны**

С.А.Сакенов

*исп. Омаров И.А.
р.т.(726) 75-75-75
с/т: 8-701-000-00-00*

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Конституция Республики Казахстан от 30 августа 1995 г. // [Электронный ресурс]: <http://online.zakon.kz//>;
2. Уголовный кодекс Республики Казахстан № 226-V-ЗРК от 03.07.2014г. [Электронный ресурс]: <http://online.zakon.kz//>;
3. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Казахстан № 231-V-ЗРК от 04.07.2014г. [Электронный ресурс]: <http://online.zakon.kz//>;
4. Нормативное постановление ВС РК от 14 мая 1998 года № 3 «О применении законодательства по делам, связанным с незаконным оборотом наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов и прекурсоров» <https://online.zakon.kz/>;
5. Нормативное Постановление Верховного суда Республики Казахстан от 20.04.2006 г. № 4 «О некоторых вопросах оценки доказательств по уголовным делам» [Электронный ресурс]: <http://online.zakon.kz//>;
6. Постановление Правительства Республики Казахстан от 9 декабря 2014 г. № 1291 «Об утверждении Правил изъятия, учета, хранения, передачи и уничтожения вещественных доказательств, изъятых документов, денег в национальной и иностранной валюте, наркотических средств, психотропных веществ по уголовным делам судом, органами прокуратуры, уголовного преследования и судебной экспертизы» [Электронный ресурс]: <http://online.zakon.kz//>;
7. Закон Республики Казахстан от 10 июля 1998 года № 279 «О наркотических средствах, психотропных веществах, их аналогах и прекурсорах и мерах противодействия их незаконному обороту и злоупотреблению ими» [Электронный ресурс]: <http://online.zakon.kz//>;
8. Закон Республики Казахстан от 2 января 2025 года № 150-VIII «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам противодействия незаконному обороту наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов, прекурсоров и сильнодействующих веществ» [Электронный ресурс]: <http://online.zakon.kz//>;
9. Закон Республики Казахстан от 10 февраля 2017 г. № 44-VI «О судебно-экспертной деятельности» [Электронный ресурс]: <http://online.zakon.kz//>;
10. Приказ Генерального Прокурора Республики Казахстан «Об утверждении правил приема и регистрации заявлений и сообщений об уголовных правонарушениях, а также ведения Единого реестра досудебных расследований» № 89 от 19.09.2014 г. [Электронный ресурс]: <http://online.zakon.kz//>;
11. Когамов М.Ч. Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Республики Казахстан 2014 года (постатейный, к нормам УПК): Учебное пособие. — Астана, 2015. – 191 с.;
12. Кондратьев И. В. Организационно-распорядительная деятельность следователя (дознателя) по проведению следственных осмотров (с

дополнениями и изменениями): Учебно-практическое пособие. — Караганда: Карагандинская академия МВД РК, 2017. — 108 с.;

13. Агафонова В.В. Методика расследования преступлений, связанных с незаконным оборотом наркотических средств Учебно-практическое пособие. — ДГСК МВД России, 2011. — 208 с.;

14. Некоторые вопросы расследования преступлений, связанных с незаконным оборотом наркотических средств. Практическое пособие для сотрудников правоохранительных органов Астана, 2016 [Электронный ресурс]: <https://www.americanbar.org/content/dam/aba/directories/roli/kazakhstan/kazakhstan-manual-for-investigators-investigating-drug-related-crimes-ru.pdf>.;

15. Кустов А.М. Раскрытие и расследование незаконного оборота наркотических средств, психотропных веществ и их прекурсоров. Монография. - М.: Академия Управления МВД России, 2022. - 156 с.;

16. Макаров В.В., Макарова С.В. Изъятие наркотических средств, психотропных веществ и их аналогов из незаконного оборота при проведении оперативно-разыскного мероприятия проверочная закупка. Методические рекомендации. — Домодедово: ВИПК МВД России, 2011. — 90 с.;

17. Интыкбаев М.К. Наркотизм несовершеннолетних: проблемы и предупреждение (по материалам Республики Казахстан). Дис. ... к.ю.н. — Караганда. 1997. - 125с.;

18. Шушикова Г.К. Современное состояние и перспективы развития института оценки уровня наркопотребления в Казахстане: Монография / Косшы: Академия правоохранительных органов при Генеральной прокуратуре Республики Казахстан, 2021. - 132 с.;

19. Наркотизация общества: состояние, проблемы, опыт противодействия. Научное издание. Алматы: Казахстанский институт стратегических исследований при Президенте Республики Казахстан, 2004. — 78 с.;

20. Абдиров, Н.М. Уголовно-правовые меры борьбы с наркотизмом и наркобизнесом в Казахстане // Сб. науч. тр. «Система и функции правоохранительных органов Республики Казахстан: проблемы и перспективы». Караганда: КВШ ГСК РК, 1996. — С.19-24.;

21. Рогов, И.И., Бычкова, С.Ф. Актуальные вопросы борьбы с незаконным оборотом наркотиков в Республике Казахстан. —Алматы, Жеті жарғы, 2002. — с.250.